

Rīgas Laukfaimneezības
Zentralbeedribas iidevums.

Firmā
wispahrejā Latweefshu
lopkopju sapulze

Rīgā,
16. un 17. februārī 1909. g.

Rīgā, 1909.

F. R.

Pirmā wispahrejā latweešdu

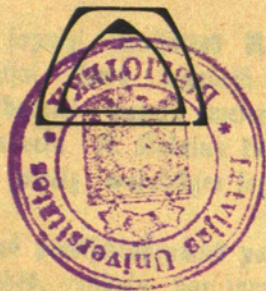
lopkopju šapulze

Rigā, 16. un 17. februārī 1909. g.

Pirmā wispahrejā
Latweeſchu
Iopkopju ſapulze

Rigā,

16. un 17. februārī 1909. g.

Rigā,

Drukats „Rīgas Ēvīles” drukatawā, Rigā, Suworowa eelā 6.

Cetwads.

Rigas Lauks. Zentralbeedriba, atsihdama lopkopibas leelo swaru Latweeschu apdsihwota apgabala saimneezibas, nobibinaja pee Zentrales „Lopkopibas selziju“, kurai peenahlas spert wisus wajadfigos solus lopkopibas jautajuma nolahr-toščana un wadiba pee mums. R. L. Z. Lopkopibas selzijas pirmais leelalais darbs bija sarihlot šča gada 16. un 17. februari „pirmo wispahrejo Latweeschu lopkopju šapulzi“, Riga, lai dširdetu muhsu labako leetprateju — teoretiku un praktiku — domas ščini jautajuma.

Uš ščo šapulzi šataišotees R. L. Z. Lopkopibas selzijai, šawa tagadejā preelščneela Widsemes gubernas wezatā weterinarinspektora walšis padomneela R. Kalnina kunga ruhpigā wadibā, bija jaweiž wajadfigee šagatawoščanās darbi.

Cesuhstitos preelščlasijumus pahrbaudija atšewiščlās šehdēs, gahdaja par šapulzei wajadfigam telpam, atšauju, šahrtibu u. t. t., par wisu, kas wajadfigs, lai ščahda leela un šwariga šapulze godam išdotos. Latweeschu lopkopju šapulzei par mehrenu atlihdšibu telpas dewa Rigas Latweeschu Beedriba šawa pagaidu teatra

telpās. Uz šezdās iuhgumu loptopju šapulzes
wadona peenahlumu laipni ispildija školās
direktors J. Entmana kungs, Balmeerā. Ša-
pulzē nehma dalību ap 700 personas. Šapul-
zes protokolu weščanu un ištahdasčanu dru-
tai ištarija B. Wihtolinsč ar E. Rudsiča un
J. Jatalis kungeem tā, tā tas nodrukats lihds
ar šapulzē tureteem preelščlasijumeem, kuruš
autori laipni atwehleju Šoptopibas šezdijai.

Išdeweja.

Rigā, auguštā 1909.

Satura rahditajs.

A. Preekščilasijsumi.

	Iap. p.
1. Par lopkopibas tagadejo stahwolkli Widsemē un Kursēmē un tās nahtameem mehrkeem. No Widsemes gubernas weterinar inspektora K. Kalnina, Rīgā	4
2. Par mahjlopu akklimatisaziju. No aprinka weterinar ahrsta A. Peterzona, Jaun-Jelgawā	22
3. Lihdselki lopkopibas pazelschanai. Agromoma S. Zelmina, Rīgā	33
4. Ko zitu semju lopturi ir barijuschi lopkopibas pazelschanas noluhkā. No agromoma K. Ulmana	41
5. Lopu ehdinaschana, kopschana un suga Latweeschu wasgruntneezibā. K. Kalnina, Skulbergi	80
6. Peena lopu pahrraugu beedribas. No K. Seltina	107
7. Waislas buktu stazijas. No peens. instr. A. Gimana Rīgā	128
8. Par spehta baribu un profesora Kellnera baribas tabelem. Agron. kulturteku. J. Laurzona, Rīgā	132
9. Par noderigakām lopu sugām. No agromoma S. Zelmina	152
10. Zuhklopibas tagadejais stahwolkis, winas pazelschana un zuhtu sugas. No peens. instr. A. Gimana, Rīgā	157
11. Kas jadara preekšč muhju zuhklopibas pazelschanas? No D. Schulme, Rīgā	163
12. Sirglopibas tagadejais stahwolkis Baltijā. No wet. ahrsta P. Dsolina, Behsis	179
13. Sirglopibas weizinaschana. J. Brauna, Braunsbergi	186

14.	Par sīrgkopību. No wet. ahrstia A, Peter- sona, Jaun-Zelgawā	Iap. p. 213
15.	Nepaejeet somu sīrgam garam. No W. Silina, Mandenē	225
16.	Par kopmoderneežibam. No peensj. instr. A. Simana, Rīgā	257

B. Rezoluzijas.

1.	Par lopkopību	156
2.	Par zūhkopību	274
3.	Par sīrgkopību	277
4.	Par kopmoderneežību	278

Sapulzi atklāja Rīgas Lauksaimniecības
Centrālbeedribas preekšneeks, veterinarārsts
R. B. D s o l i n s k i, Behts, ar šāhdu us-
runu:

Beenijamā šapulze!

Atklājot šāš deenas šapulzi, apšweizinu
juhš Rīgas Lauksaimniecības Centrales wahrdā.
Baltijas lauksaimneeks pehdejā laikā šahzis
peegreest leelu wehribu loplopibai. Klimata un
semes šinā loplopibas leetprateji peelihdsina
Baltiju tām semem, tur loplopiba stahw us
augstala palahpeena, un parego tai labu nah-
lotni. Ari muhsu lihdsšchinejee peedšihwojumi
muhs no loplopibas neatbaida. Daschās šaim-
neezibās, ja pat lahdos apwidos, mehš jau waram
runat par eenefigu loplopibu. R. B. D. šawā
wehl ihšā muhschā pehz eespehjas ir mehginajufi
loplopibu pazelt, gan šarihlodama peensaimnee-
zibas kursus, gan organisedama lopu pahrrangu
beedribas. Šchodeen wina eedroschinajas pulzet
Baltijas loplopjus us pirmo wispahrejo šapulzi,
lai lopeji pahrrunatu un apšpreestu šwarigo
loplopibas jantajumu un kemtu noteiktu stah-
wolli šugu jantajumā.

Stahdamees pee šchi lopejā darba, došim
ari šchodeen weetu muhsu juhšam un noturešim
wislopigu aishuhgšchanu preekš muhsu Augstā
Semestehwa, nodšeedadami: „Deems, šargi
Reisaru!”

Behz walšs himnas nodšeedaschanas
S c h i p s n a, no Šaun-Gulbenes, ishuhdsis

wahrdu no preelšchneezibas, usrunā: Beenijamee darba beedri! Kursch gan schodeen no mums nesajuhit preeka, la esam pirmo reis pulzinati us jaunu nopeetnu darbu, kas nahks mums wiseem un muhsu gruhti peemekletai dsimtnei par swehlibu. Sewischli waram preezatees, la par spihli wiseem gruhteem laikeem un smageem pahrbandijumeem, mehš neesam pasaubejuschī sawu darba zilweku labo wahrdu un godigu pawalstneeku ustizibu pee muhsu waldebās, lura laipni mums dewušt atkauju šapulzetees un spreest par sawas labklahjibas pazelschanu. Domajot wiseem šapulzeteem runajis no firdb, la wisu šche šapulzeto wahrda usajzinot Rigas Lauksaimneezibas Zentralbeedribas preelšchneezibu nosuhitit Wina Reisaristai Majestatei Rungam un Reisaram schās šapulzes pateesas ustizibas un padewibas juhtu telegramu. Šapulze šcho preelšchlitumu weenbalfigi peenem un usdod to ispildit R. L. Z. preelšchneezibai.

S e l t i n š c h , Westeendā (no waldeb puses), pasino, la esot nolemis pehz katra preelšchlafijuma peelaist debates un tapehz usajzina šapulzi, resoluziju formuleschanai, iswehlet redalzijas komisiju.

Redalzijas komisija teel eewehleti: agron. L e j i n š c h , Rigā, agr. kulturteknizis L a u r s o n s , Rigā un S i l i n š c h , Randenē.

S e l t i n š c h (no waldeb puses) nolasa šapulzes programu:

1) Par loplopibas tagadejo stahwollī Widssemē un winaš nahkameem mehrkeem, wet. inspektora R. R a l n i n a , Rigā.

2) Lihdsjelli loptopibas pazelſĉanai, agr.
Ģ. Ģelmina, Rīgā.

3) Ko zitu ſemju lopturi iz darijuſĉi loptopibas pazelſĉanas noluhĉā, agronoma R. Ulmana.

4) Par mahj'opu akklimatisaziju, weterinar-ahriſta A. Peterſona, Jaunjelgavā.

5) Par noderigatām lopu ſugam, agronoma Ģ. Ģelmina.

6) Lopu ehdināſĉana, topſĉana un ſuga Latweeſĉu maſgruntneezibās, R. Ralmina.

7) Par peena lopu pahrraudſibas beedribam, R. Sellina, Weſteendā.

8) Waiſlaſ bullu ſtažijaſ, peenſaimn.-inſtruktora A. Ģimana, Rīgā.

9) Par ſpehla baribas noſihmi un prof. Kellnera baribas tabelem, agronoma-kulturtehnika J. Daurſona, Rīgā.

10) Kaſ jādara preeſĉ muhju zuhltopibas pazelſĉanas, D. Ţĉulme, Rīgā.

11) Zuhltopibas tagadejais ſlahwollis, wināſ pazelſĉana un zuhlu ſugaſ, peenſaimn.-inſtruktora A. Ģimana.

12) Sirgtopibas tagadejais ſlahwollis Baltijā, weterinar-ahriſta B. Dſolina, Rehſis.

13) Sirgtopibas weizinaſĉana, J. Brauna, Braunsbergi.

14) Par ſirgtopibu, wet.-ahriſta A. Peterſona.

15) Repaejeet Ţomu ſirgam garam, W. Silina, Randenē.

16) Par topmoderneezibam, peenſaimn.-inſtruktora A. Ģimana.

R. L. Ģ. ſapulzi ſahlumā wada R. L. Ģ. preeſĉneekſ wet.-ahriſti Dſoliņſĉ, wehlat ſkol. Ģilmans.

I.

Par loplopības tagadejo
stahvoli Vidzemē un Kurzēmē
un tāš nahtameem mehrtēem.

No Vidzemes gubernas veterinar-inspektora
K. Kalnina, Rīgā.

Apšlatot jautajumu par Vidzemes gubernas
loplopību tagadnē, wispirms ir japeemin, ka
muhju apgabala audsinamee leellopi, tā tas
wiseem ir finams, pastahw no weetejeem lopeem
un ahrsemes sugam. Tapat ir finams, ka ar
loplopību nodarbojas Vidzemē ne tikai pehdejos
gadufintenos, bet, tā redsams ij wehstures, ar
to nodarbojuschees jau senatnē. Muhju apgabala
audsinamee leellopi, pehz dozenta Stegmana
domam, bijuschi šarkanas spalwas un peedere-
juschi, tā tas teel peenemts, pee walara
Kreewiju apdshwojoscho Somu tautu šarkano
lopu šchiras. Bet tā tā Kurzemes seemela-walara
dalu un Vidzemes walara un seemela dalas
apdshwoja senatnē Somu zillis: Kuri, Lihwi
un Igauni, kuri audsinaja baltraibus besragu
(tolus) lopus, gluschi tāpat, tā zitas Somu
zillis, tad ir domajams, ka winiu Iaiminu
Latweeschu leellopi nepalita bes eespaida no pir-
mejo lopeem: notikuschas wairakshrtigas Lat-
weeschu leellopu frustoschanas ar Kuru, Liwu
un Igaunu lopeem. Reslatotees us to, ka Kuri
un Livi sen wairs nedshwo, — wini pahrgah-
juschi Latweeschos, — winiu lopu ihpatnibas ir

redsamāš wehl tagad pee Kurfemes un Wid-
femes lopeem. Par šchim Somu zilšhu lopu
fihmem dozents Stegmans raksta, ka wehl lahdus
gadus 50 atpakaļ Lejas Kurfemē bija fasto, ami
toli leellopi, kuri slaweti zaur šawu peenigumu.
Šāee lopi bijušči pa leelakai daļai šarkanraibi;
bet atgadijušchees starp wineem ari šawi-
šam balti un baltraibi ar šarkanām aušim. Tas
pats autors domā, ka tihrafiku tolu lopu šaitis
ir masinajees gan zaur Seemelu karu, gan ari
zaur ziteem kareem, un ka tagad šchis jugas
pehznahzejus war atrast Bentspils un Talsu
aprinķu (Kurfemē) seemelu daļās.

Beš taw, ja Widfemes seemela daļā audfi-
namee lopi šajauzas ar Somu lopeem, ir ja-
domā, ka tee nepalika beš eespaida ari no Leel-
Kreewu lopeem, jo peewestais apgabals Baltijas
gubernu aishwešturiskajā laikmetā beeschi atradās
Nowgorodas pahrwaldišchanā un pahrzeeta dabuļ
Kreewu eelauschanos. Lahdas šawas domas
dozents Stegmans pamato uš to, ka minetā Wid-
femes apgabalā atrodas leellopi ar melnu spalwu,
turpretim zitos apwidos šparastā tureenes lopu
špalwa ir šarkanraiba waj dseltena, waj atkal
bruhni šarkana.

Kewar nepeeminet wehl to, ka Kurfemē
fastopami leellopi peleti = filā (šalnā) špalwas
krahšā. Par wineem wairakreij minetais autors
ir tanis domās, ka peleti-filā lopu špalwa zeh-
lušes zaur ašins šajaulšchanos no peleti = filās

Somu tolas (sugas) lopeem ar Latweeschu tautas lopeem. Domas par to, ka Somu zillis audsinajuschas peleli-silas gowis, apstiprina tas, ka peleli-silas spalwas lopi, pehz zitu autoru istekuma, iz nowehroti ari pee zitu Somu tautu leellopeem.

Resumejot augschā jazito, redsaw, ka wezos laikos Latweeschu tautai, nemot pehz wisaš warbuhlibas, bijuschi leellopi lihdsigi to Slahwu tautu lopeem, turas apdsihwoja walara Kree-wiju, un ka zaur Latweeschu lopu krustoschanos galwendā kahrtā ar laimiku Somu tautas toleem lopeem, tā ari, pa datai, ar Beel-Kreewu lopeem, ijzehlās tagad wehl Kurfemē un Widsemē audsinamee weetejce leellopi.

Tahdā pirmlaitmeta stahwolkt atrabās weetejee lopi, war teikt, gandrihf lihds 19. gadu simtenu pirmai pusei. Par loplopibas uslaboschanu mas domaja, tamdehl ka jau augstās zenas us laulšaimnezibas produkteem nodroschinaja semlopim wajadfigs eenehnumus. Tas neleelais ahrsemes kulturās leellopu stais, turu šche un tur eeweds, neatstahja it nekahdu eespaidu us weetejo leellopu leelo masu. Bes tam tant laikā šatiksmes zeli bija wehl nepeeteekoschi, zaur to ahrsemes kulturās lopu eeweschana bija šaweenota ar le:lanr neehrtibam un ismaksaja loti dahrgi.

Schahdu apstahktu dehl starp dascheem leelgruntneeleem radās wehleschanās uslabot weetejos

lopus, intensīwāli ehdinot un eelahrtojot audsi-
nosčanu pehž Angļu loplopju parauga. No
tahdeem leelgruntneeleem wišwairal pafihstams
von Zuberbelters Bidsemē (Baiškalnā), turšch
išbarija mehginajumus 21 gadu, no 1844. lihbf
1865. gadam. Šchim semkopim išbewās panahli
to, la peena dandjums no gowš pawairojās
zaurmehrā lihbf 1588 fopu gadā, bet winam,
tapat tā wišcem ziteem mehginatajeem ar wee-
tejeem leellopeem, bija jaatšalās no tahlateem
mehginajumeem tabehi, la tee nedewa wehlamos
panahlumus.

Behž tam, tad zaur pastahwigu labibas un
linu zenas kriščanu wišpasaules tirgoš notrita,
rešp. pamafinojās, ari eenehmumi no laufšaim-
neezibas, tad weetejee leelgruntneeli bija špeesti
greeti nopeetnaku wehribu uš loplopibu. Un
tamdehi wini šahla eewest ahršemes kulturās
lopus, un eewedeju štais 19. gadu fimtena
otrā pušē pastahwigi wairojās. Tā, par pee-
mehrū, barons Wolfs, Bišumā, eeweda no 1867
lihbf 1870. g. trihs partijas holandes lopu.
Behž tam, 1869. g. barons Wolfs Kopafchos
eeweda trihs holandes ūgas buktus lihbf ar
tās paščas ūgas teleem, un, tā ištahdas, tad
šchee ir bijušchi wišplafchalee holandes leellopu
ūgas išplatitaji Bidsemē. Eeweda ari angelnas
ūgas lopus. Pirmais tos eeweda 1868. gadā
akademikis von Widdendorfs. Wixam Angelnā
tahda weeta atgahdinaja wina šfimenteni un tas

apstahllis weda winu pee lahba nodoma, la angelnas sugas lopi wislabali noderigi preelſch Baltijas prowinzem.

Bej holandes un angelnas lopeem tifa uſpirkli wiſpahrigi daſchadu zitu ſugu lopi, la nu turam eenahza prahlā, waj la turam atgadijās. Zaur to leelgruntneekem eeweſās wiſdaſchadalee peenalopi, la par peemehru: holandes, angelnas, airſchiras, breitenburgas, foglandes, ſchwizes, tonderes, jutlandes, ſchothornas un wilſtermarſchas. Bej tam wehl eeweda holmogoras, jaroſlawas, ukraines un ſomijas lopus.

Uſ laufſaimneezibas iſtahdi Rigā 1871. g. bija ſawestis eewehrojams daudsums ſugas lopu, la holandes, ta ari zitu. Behz iſtahdes peeprafijumi pehz ſugu peenalopeem eewehrojami pawairojās un bija manams, la angelnas ſugas lopeem dod preelſchrozibu pret holandes.

Ar laitu laufſaimneeki pahrllezinajās, la preelſch tam, lai loplopiba dotu eenehmumus un waretu nodroſchinat winas nahlotni, nepeeteel tikai ar weenas waj otras ſugas eeweſchanu, bet la wajadfigs ſpert ſolus, lai uſglabatos wehlejamo lopu ſugas ihpaſchibas, un la tas ir panahltams zaur lopu ſtingru iſwehli (iſlaſi), pehz noteikta plana, paturot tikai tos lopus, lahdi nodomatī andſeſchanai. Behz tam nolehma heigt wiſwiſadu ſugu eeweſchanu un andſinat Widſemē tikai daſchas ſinamas ſugas. Preelſch tahbu ſugu leellopeem 1885. gadā eeweda ziltis.

grahmatu, turā uš ņewišķķu noteikumu pamata elšperģi eerakstija tos gowšlopus, turi bija berigi audšinasķanai.

Ģesaklumā bija nodomats eerakstīt ziltš grahmatš, beģ holandes-ostfrisu un angelnas-finenas ņugam, tā wišwairal isplatitām, ari uš lihšfigām teešibam algawas, airšķiras un breitenburgas ņugu lopus; bet tā ģa peģģ 1887 g. algawas un airšķiras un peģģ 1897. g. breitenburgas ņugas lopus wairš nepeeteiza eeraksti-šķanai, tad ar 1897. g. ņakla eerakstīt ziltš grahmatā itai holandes-ostfrisu un angelnas-finenas ņugas. Ar laitu Baltijas loplopģi no-lehma eewest preeļķķ latras no minetām ditwām ņugam ņewišķķu grahmatu, to ispidbija, atteezotees uš holandes lopeem ar 1901. gadu un ar-angelnas — ar 1902. gadu.

Abu ņugu lopi, holandes-ostfrisu un angelnas-finenas, israhbijās par ņpeģģigeem peemehrotees weetejeem prasijumeem beģ laģģda ņaudejuma no ņawām ņugam ihpatnibam. Wianu peenigums ispilda tagadeģģ laita wirseena galweno prasibu — pahrnest laulšaimneeģģbas ņwaguma zentru uš eeneģģgu peenšaimneeģģibu.

Ģai pahrleeģģinatos laģģdā ņahwolkki atrodas loplopiba Widšemes leelgruntneeku ņaimneeģģibā, tad Baltijas loplopibas beedģģiba 1898. gadā isdariģģa muišķneeku muišķās leellopu ņaitišķanu. Ģarakstu listes bija peesuhģģitas 1153 Widšemes muišķam, bet ispidģģitas listes ar atģģildem eenaģģģa

līkai no 878 muišām, tamdehļ registrētais lopu
 stāts īnāhja nepilnīgs. Sarakstu protokolos
 registrēti 70,020 muišņeeļu peenlopu, no ku-
 reem 31,5% weetejo lopu, 23,4% tihrafiu,
 27,4% pužafiu un 17,7% ušlabōtu leellopu.
 Starp tihrafiu lopeem pirmo weetu eekem an-
 gelnaš ūgaš leellopi, kuru ir registrēts 36887
 waj 52,7%; pehž tam naht holandes lopi,
 kuru ir 8427 waj 12,0%; trešho weetu eekem
 breitenburgaš lopi, kuru peerakstīts 1296, t. i.
 1,8%, beidsot, airšchiras ūgaš lopi 426 jeb
 0,6%. Žitu ūgu lopi bij ūstōpami glušchi ne-
 eewehrojama škaitā.

Deelgruntņeeļu muišchās w e e t e j e e leel-
 lopi ūadaliti pa aprinķeem ūchahbā kahrtā: Ter-
 patas aprinķi — 6720, Werowas — 3127,
 Wallas — 2628, Wilandes — 2382, Žehju —
 2148, Balmeeras — 1852, Bernawas —
 1366, Rigaš — 1344 un uš Samuūalas —
 968 lopi.

H o l a n d e s ūgaš leellopi eerakstīti pa
 aprinķeem ūeloschā kahrtībā: Bernawas aprinķi
 — 1507, Rigaš — 1306, Wilandes — 1144,
 Werowas — 1141, Terpatas — 867, Wallas
 — 542, Balmeeras — 379, Žehju — 339 un
 Samuūalas — 1209 lopu.

U n g e l n a s ūgaš leellopi iūdaliti pa ap-
 rinķeem ūeloschi: Terpatas aprinķi — 7858, We-
 rowas — 5007, Wilandes — 4800, Balmeeras
 — 4558, Wallas — 4454, Žehju — 4167,

Rigas — 3094, Bernawas — 2178 un Samu-
šalas — 781 lopš.

Breitenburgas ūgas lopus audsi-
naja pa aprinķem šķahbā daudsumā: Wal-
meeras aprinķi — 204, Ballas — 186, Zehsu
— 169, Rigas, — 164, Terpatas — 125
Bernawas — 67, Wilandes — 37, Werowas
— 9 un Samušalas — 49 lopi.

Airšķiras ūgas leellopi registreti pa
aprinķem: Ballas aprinķi — 231, Terpatas
— 170, Werowas — 13, Wilandes — 9, Wal-
meeras — 2 un Zehsu — 1. Rigas, Samu-
šalas un Bernawas aprinķos šķo ūgu leellopu
nemas naw.

Šķalot kulturās leellopu ūgas pa ap-
rinķem, dabujam ūelosķus ūkailus:

Rigas aprinķi registrets angelnas lopu
3094 jeb 51,80/o, holandes — 1306 jeb
21,80/o, breitenburgas — 164 jeb 2,70/o un
pahrejo kulturās ūgu lopu — 1,10/o, pee teem
peesķaitami: airšķiras, algawas, tonderes, hol-
mogoras, šķwizes ūgas un ušlaboto nenoteikta
tipa lopi.

Walmeeeras aprinķi registrets 4548
jeb 64,00/o angelnas ūgas lopu, 372 jeb
5,30/o holandes, 204 jeb 2,90/o — breiten-
burgas; pahrejee lopi, ūkaitā 64 jeb 0,70/o, pee-
der pee ūitam ūgam waj ušlabotā nenoteikta
tipa leellopeem.

B e h f u aprinķi registrets 4167 jeb 59,8 proz. angelnas ņugas lopu, 339 jeb 4,9 proz. holandes, 169 jeb 2,4 proz. breitenburgas un 2,0 proz. zitu ņugu un nslaboto nenoteikta tipa lopu.

W a l t a s aprinķi registrets 4454 jeb 55,4 proz. angelnas ņugas lopu, 542 jeb 6,6 proz. holandes, 186 jeb 2,3 proz. breitenburgas un 281 jeb 3,0 proz. airņķiras ņugas lopu. Uslaboto nenoteikta tipa leellopu registrets 32,7 proz.

T e r p a t a s aprinķi registrets 7858 jeb 49,5 proz. angelnas ņugas lopu, 867 jeb 5,5 proz. holandes, 125 jeb 0,8 proz. breitenburgas, 170 jeb 1,1 proz. airņķiras un 3,7 proz. pee zitam kulturaņ ņugam peederigu lopu.

W e r o w a s aprinķi registrets 5007 jeb 53,9 proz. angelnas ņugas lopu, 1141 jeb 13,3 proz. holandes, 22 jeb 0,2 proz. breitenburgas un airņķiras ņugas lopu.

Ŧ e r n a w a s aprinķi registrets 2178 jeb 42,5 proz. angelnas ņugas lopu, 1507 jeb 29,4 proz. holandes, 67 jeb 1,3 proz. breitenburgas un 9 jeb 0,2 proz. ukraines tipa lopu.

W i l a n d e s aprinķi registrets 4800 jeb 57,3 proz. angelnas ņugas lopu, 1144 jeb 13,7 proz. holandes, 37 jeb 0,4 proz. breitenburgas un 9 airņķiras ņugas lopu.

S a h m u Ŷ a l a s aprinķi registrets 781 jeb 23,3 proz. angelnas ņugas lopu, 1209 jeb

86,1 proz. holandes, 337 jeb 10,1 proz. breitenburgas un 49 jeb 1,5 proz. ūorthornas ūugas lopu.

Atteezotees uŷ Kursemē ir jaŷala, ka tanī 1898. gadā iŷŷuhtija ŷlaitiŷanas listes 740 muiŷam, no kurām atŷuhtija atbildetas listes tikai 549 muiŷas, t. i. 74%. Pauiŷam leelgruntneeku muiŷās Kursemē registreti 54,530 peena lopi, tai ŷlaitā 6882 jeb 12,6% tihraŷiau kulturas lopu, 22,681 jeb 41,6% leellopi, kuri zehluŷees zaur kulturās ŷugu kruŷtoŷanu ar weetejeem, un 24,967 jeb 45,8% weetejo lopu.

Kulturās ŷugas gomslopi registreti ŷeloŷā ŷahrtibā: holandes ŷugas 3117, angelnas — 3078, algawas — 498, breitenburgas — 56, fineau — 46, ŷorthornas — 33, airŷiras — 3, ŷhwizes — 2 un wilstermarŷas — 54. Rā puŷafiau bija atŷihli 499 leellopi.

Beŷ minetām diwām kulturās ŷugam, holandes un angelnas, deesgan daudŷ ir iŷplatiti ari algawas ŷugas lopi, kuri ŷewiŷti ŷastepami ŷluŷtes aprinē. ŷhis ŷugas tihraŷiau lopi registreti pauiŷam 1563, bet puŷafiau ŷlatis — 1166. Wiŷas pahrejās lopu ŷugas uŷrahditas neleelā daudŷumā.

Tad wehl no ŷarakŷta ir redŷams, ka angelnas ŷugas gomslopi iŷdaliti Kursemē gandrihŷ weenlihdŷigi, turpretim holandes ŷugas lopus audŷē tikai daŷos aprinēs. Wiŷpahriŷi war teilt, ka reetrumu Kursemē audŷina wiŷwairaf

holandes, bet austrumu Kursemē — angelnās fugas lopus.

Rīgā 1899. gadā notureja ištahdi, kuru sarihloja Beisarištā Vidzemes Ekonomiskā Beedriba. Uš šcho ištahdi wiswairal šaweda Vidzemes audfinamos holandes un angelnās fugu leellopus.

Patwisam bija ištahditi 886 leellopi:

	Tihrafinu:	pusafinu:	kopā:
angelnās fugas	425,	58	483
holandes „	358,	45	403

Patwisam . . . 886

Par šcheem Vidzemes ištahditeem audfinameem kulturas leellopeem profesors Martini isšakas šekoschi: „Leellopu ištahdei wajasēja pahrsceigt netilween šweschneeku, bet, warbuht, ari ištatu no weetejeem eedšihwolajeem, tā ar šawu daudsumu, tā ari ar šamehrā augstajām lopu ihpatnibam. Tahdā daudsumā, laikam, lihds šchir ne uš weenu Eiropas ištahdi naw bijušchi ištahditi abeju fugu leellopi, warbuht, isnemot tos apgabalus, kur ir šcho fugu lopu dšimtene. Kas šhmejas uš lopu ihpatnibam, tad, warbuht, waretu isteikt wehleschanos, atteezniees uš fugas islihdsinaschenu; bet, eewehrojot tās gruhribas, kuras attarigas no klimata eespaida, labu plawu un ganibu truhluma, weena loplojja attahlumu no otra un wehlgitins loplopibai nelabwehligus apstahklus, —

istahbe pomubina pat latru nelabwehli isteiktees par to wisatfinigalā sahrta.

Apšlatot rezultatus no wisam Baltijas lauksaimnezibas istahdem, sarihlotam no Keisariskās Vidzemes ekonomiskās beedribas, sahtot ar 1865. lihbj 1899. gadam, war pa datai sprees, sahdā mehra Vidzemē isplatijusees kulturaš leellopu audfinaschana. Ši tam bija istahditi :

1865. gada . . .	197 leellopi
1871. " . . .	238 "
1899. " . . .	886 "

No wisa šche peewestā redsams, ka Vidzemes leelgruntneeku muišchās saimnezibā ir eewests eewehrojams haudsums sugas peenlopu. Bet ta tā no manis norahditee slaitku daii sihmejas uš 1898. gadu, tad ir domojams, ka pehž 1898. gada sugas lopu slaitis leelgruntneeku muišchās Vidzemē wehl wairak paleelinajees.

Šil sugas lopu atrodas mašgruntneekem, taš naw neweenam finams, tadeht ka tahdas finas neweens naw eewahziš. Eewehrojot to, ka ahršemes kulturaš sugu leellopu ir Vidzemē deefgan daudj un ka šche lopi, tā taš jau agraki saziti, isdaliti pa loti daudjam leelgruntneeku muišcham, naw jašchaubas, ka ahršemes lopu sugas eewestas ari mašgruntneeku saimnezibās, it ihpašchi tantis, turas atrodas tahdu muišchu aplaimē, tur ir jau sugas lopi. Šai

pahrlëezinatõs, kà tas teesçham pateesibã, waja-
 ga tilai pabrault zaur aprinçi un neatstah
 bej wehribas wišmas toš ganamos pulns,
 kuri ganãs ap zetu. Bej tam naw reti gadi-
 jumi, kad lašam prešë, ka tahdã un tahdã
 ištahdë ir dabujusçi godalgas, kà tihrošian,
 tã ari pušafianu, semneeteem veederigi kulturãš
 šugu peena lopi. Šazitois apleezina, ka ari
 fihtãš laušaimneezibãš eewesti ne tilai pušafianu,
 bet ari tihrošianu kulturãš šugu peena lopi. Ir
 finams lahdš gadijums, kur pehdejã laitã maš-
 gruntneekš eewediš taišni no Angelnãš waišlas
 lopuš preešçj šamas šaimneezibas. Veelas buht
 bej šçaubam, ka mašgruntneeku kongrešš, kuršç
 notika 1899. gadã Riga, 1800 peršonam peeda-
 loteeš, ne mašumu ween peepalihtšjeja pee tam,
 ka šahla peegreest nopeetnu wehribu weetejai
 leellopu ušlabošçanai. Dfihtšçanãš uš to pa-
 leelinajãš it ihpašçi pehdejã laitã, to apleezina
 daudšo laušaimneezibas beedribu nodibinašçã-
 šçanãš, kuru wehrišis paštahw ari loptopibas kã
 eewehrojamalãš laušaimneezibas nošares pazel-
 šçanã. Bež augšçã išteiktã išleelas nešaprota-
 mas prešë išpaušlãš domãš, ka naw wajadšibas
 eegahdateeš kulturãš leellopuš, — it kã weetejee
 lopi buhtu peenigafi par pirmeeem. Šçahbu
 domu atšpehtošçanai lašam ari prešë, ka tee
 leellopi, par kureem runã kulturãš lopu preti-
 neeli, naw wrenkahršçi weetejee leellopi, bet
 lopi, kuru meešãš žirkulë leelakã waj mašakã

mehra kulturaš lopu ašniš, un ta daudši šahhi lopi ušrahda šlaidru kulturaš lopu tišpu. Ta tad kulturaš šugu prelineeki, šlawedami šawuš weetejoš lopuš, neapšinigi doš preekšrozibu kulturaš šugu leellopeem.

Meluhkojotees uš to, ta šihšaimneeka ganamoš pulkoš ir ne mošums pilnašinu un pušošinu kulturaš lopu, tomehr to šlatis ir neleels, šalihdšinot ar to lopu šlaitu, pee kureem wehl naw notikuš nelahda ušlaboššana. Šaur ščo razionelai lopkopibai atweraš plaššš darba laukš.

Munajot par weetejeem leellopeem, nebušš leeki pajneegt par wineem dašhaš statistiškāš šinaš. Ši Ruršemēš statistikaš ir redšamš, ta 1907. gadā pawišam šlaitijaš 412098 ragu lopu, taš istaiša uš 1 kwadratweršti 17,35 leellopu. Uš weena eedšihwotaja išnahl 0,75 dašaš gowš. No par Wišjemi eewehltā materiala ir redšamš, ta 1907. gadā wišā gubernaš bija 505281 leellopš, bet išetri gadi preekš tam, t. i., 1904. gadā — 542381 leellopš. Tahdejadi išetros gadoš Wišjemē leellopu šlatis ir pamāšinajees uš 37100 lopeem. Ta ta Wišjeme apnem 39995,5 kwadratwerštes, tad uš weenaš kwadratwerštes išnahl 12,68 lopu. Špehtot tahlašu un šinot, ta, iškemot pilšehtaš, aprinkoš rehkina 1034386 eedšihwotajuš (abeja dšimuma), redšamš, ta uš weena žilwēka išnahl 0,48 dašaš gowš.

Peewestee staitku dati naw apmeerinoschi; wiai staidri peerahda, la loplopiba pehdejos gados gahjusfi eewehrojamu soti aipakal un la zaur to, wehrtejot gowi zaurmehra us 50 rbl., Widseme pasaudejusi tichetru gadu laitã 1,855,000 rbl., las weenã gadã istaiãa 468,750 rbl. saudejuma. Ja nu wehl nemam wehra, la reisa ar gowslopu masinaschanos, pasuhd ari no wineem iswantojamee produkti un la no wineem nedabujam mehslus lauku uskopichanai, — tad saudejumi buhs wehl daudj leelati. Naw schaubu, la sihlgruntneeku saimneeziha nahlamiba pilnigi isnihts, ja leellopu staita masinaschanas pehz peewesta peemehra turpinasees.

Ssmellejot tahdas parahdibas zehlonus, atredam, la tee stahw zeescha un teescha sakara ar nejen pagahjuscho rewoluzijas kustibu. Utleelitai stahtees pee ihsto lihdsjektu leetoschanas nodarito laulsaimeezibai kuhdu ahrsteschana. Wispareisakais ahrsteschanas lihdsjellis buhs, pehz manam domam. peelikt wisus spehtus loplopibas stahwokka pazelichanai. Nodas jautajums, tahda zela panahlama loplopibas stahwokka pazelichana un waj war eeteikt weetejo leellopu uslabichanu fewi? Us scho jautajumu atwehlos peesihmet, la, lai gan starp weetejeem neuslaboteem gowslopeem ari sastopam gowis, kuras atschiras zaur peeteekoschu daudsumu peena, bet tahdas parahdas la isnehmums un wispahrigi weetejeem leellopeem nepeemih

ſchahda ihpaſchiba. Beſ tam eſ peemineju, ſa mehginajumi, iſdariti wairaf gadu laika ar noluhku, uſlabot weetejoſ lopuſ paſchuſ ſewi, nedewa lolotoſ panahlumuſ. Tapeh3 wajaga uſmekket zitu zelu weetejo leellopu uſlaboſchana un, ſa man ſch3eet, te nebuhtu daud3 ko domat: wajaga tilai iſwantot toſ kulturaſ ſugaſ peena lopuſ, ſuri ir jau Bidjem3 deefgan leela daudſum3 eewefi un ſuri jau ari eeſpeeduſcheeſ maſgruntneeku ſaimneezi3, t. i., angelnaſſinenas un holandes-oftriſu lopuſ, un uſpirkt no ſinamem leelgruntneeleem tihraſiau teluſ preekſch tihraſiau lopu eeaudſinaſchanaſ, waj atkal kruſtot weetejoſ ar tihraſiau waiſlaſ bulſeem. Daud3gadigi mehginajumi peerahdijuſchi, ſa abu mineto kulturaſ ſugu leellopi, holandes un angelnaſ, iſdobaſ Bidjem3 pilnigi peeteekofchi, ſa leel- ta ari maſſaimneezi3 un ſa wiau peenigumſ pilnigi war apmeerinat ſcha laika ſemtopju praſibaſ. Meluhkojoteeſ uſ jau ſazito, ſewiſchku wehribu iſpelnaſ jaulajumſ, waj w'ſoſ weetejoſ laukſaimneezi3aſ apſtahltoſ aba mineto ſugu peena lopi gluſchi weenabi noderigi audſinaſchanaſ? Sai atbildetu uſ ſcho jautajumu un iſteiktos par labu weenaſ waj oiraſ ſugaſ audſinaſchanaſ, wajaga eewehrot, ſa maſaka auguma lopuſ war uſtaret weeglaſi, t. i., ar wahjatu baribu, nek3 leela auguma lopuſ. Par peemehru, ir ſinamſ, ſa baribaſ iſbewumi preekſch maſa ſemneeku ſirga

ustureschanaš, waj masa gowš lopa ir daudj masati, nelà isbetwumi leelà anglu darba sirga, waj anglu smagàs sugaš leellopu ustureschanai. Tahlatu ir finamš, ta masu sugu lopi rodas zaur loti wahju baribu, un, otradi, ta leelu sugu lopi rodas zaur labu un peeteelošchu barošchanu. Masa auguma lopi war pamajam pahrwehrtes par leela auguma lopeem, ja titai wini dabun peeteelošchi daudj un labas baribas; leelšugaš lopi pee wahjas baribas nenobeidsas, bet ar laiku nihlft, pamafinajas augumà un iswirft. Betwestais war noderet par pamatu pee peena lopu sugaš iswehles preešch finama apgabala waj šaimneezi-
bas. Ja tahdà apgabala seme ir leeša, un šehja un šahle aug wahji, tad tahdà šaimneezi-
holandes lopus newar audfinat ar panahkumeem: wini iswehrtisfes, ta tas zaur daudj mehginaju-
meem peerahditš.

Ši peena lopu šaralfta leelgruntneeku mui-
šahàs 1898. gadà ir redšams, ta angelnas su-
gaš lopi teel audfinati ištetrreis leelata daudju-
mà, nelà holandes. Tas apstahllis naw pee-
nemams ta nejaušchš, tas runà par labu tam,
ta leelgruntneeku šaimneezi-
šastopami apstahlli, kuri wairat noderigi angel-
nas lopu audšechanai. Un patešcham,
daudj leelgruntneekem naw ne labu pfa-
wu, ne ganibu. Ta ta šehini šinà
masgruntneeku šaimneezi-
apstahlli naw

labaki, tad, saprotams, ka leelatas sugas lopeem
 naw Bidsemē tās nosihmes, tā angelnas sugai.
 Ir gara wirtne peerahbijumu, ka angelnas sugas
 gowis masgruntneeku šaimneezibā war audset
 ar panahumeem un ka winas isdodas tahdās
 aimneezibās ne slittal, tā šowā bsimtenē, — jo
 ir ari tikpat peenigas. Tamdehl angelnas suga
 ir ispelnijusees, tā man šāket, lai wina Bid-
 semē starp masgruntneekem taktu wiswairal is-
 platita. Tad šāi prowince ar laiku warēs
 noderet preekšā walfts widus gubernam par
 tahdu freelnu peena sugas leellopu atwolu, par
 tahdu tagadejā laikā preekšā daudseem Ciropas
 apgabaleem noder Angelnas prowince.

Bež referata nolaišānās runā
 B a h r u p s. Winaš negribot pašneegt nelah-
 das statistiskās finas, bet gribot tikai runat par
 tahdu nenormalu parahdibu. Bidsemē, šewišāli
 Behsu un Balmeeras aprinkos tektot audfinati
 pateest freelni sugas peena lopi. Bet
 tad nahlot pirzejt no Rigas un maš-
 šajot leelas zenas par labalām šlauzamām go-
 wim un atpehrkot labalos lopus. Bilšehtneeki
 šāo gowu pee bulia wairš nelaišāot, šlauzot,
 lamehr dodot peenu, tad nobarojot, pahrdodot
 nolaušānāi un ejot atkal pirkt zitas labas
 gowis. Tahdā šahrtā daudš laba lopkopibas
 materiala aisejot bojā.

Wina wehlešānās esot — greeft šapulzes
 wehribu us šāo nebuhsānu lopkopibā, lai tad

lopeji atraftu lihbsekkus ſchās nenormalās parah-
dibas nowehrſchānai.

IV.

Bar mahjlopu afflimati-
ſaziju.

No aprinta weterinar-ahrsta A. Peterſona,
Jaun-Jelgawā.

Medauds gadu alpakaš, galwenā lahrta
graudlopihu peekopjot, loplopihu uſſlatija wairā
par nenowehrſchāmu launumu, nekā par eeneh-
mumu awotu. Tahdoš apstahkloš loplopiba ne-
profija ſewiſchlas ſinaſchanas; wiſu wehribu
greesa weenigi uš to, lai ſaimneezibā zaur au-
dſeſchānu uſturetu mehſlu raſchoſchānai wajadſigo
galwu ſkaiu, atſahjot nowahrta gowſlopu ihpa-
ſchibu iſlopiſchānu.

Intenſiwai laukſaimneeziklai kulturai attih-
stotees un ahrsemes konkurenzei paſaules tirgū
iſketotees, apstahkli ſahla wiſai ſpehji mainitees.
Labibas zenas ſajuhtami krita, turpretim lopu
un loplopibas produkti zenas zehlās. Šchi
pahrgroſiba peespeed: peegreest wehribu gowſ-
lopu ſaſtahwam; bet, gowſlopu pulkus pamati-
gati apluhlojot, iſrahbijās, la tee gan bija pe-
tizigi baribas ſinā, bet nebija apmeerinoſchi ra-
ſchiguma ſinā. Saprotams, la ſaimneeziklās
lahrtibas maiu ſajuta wiſtiprati
un wiſdrihſati leelgruntneeziba. Tā tad ari
iſſklaidrojams, ka lab tuhdaš pehž dſimtbuſchānas
atgelſchānas Baltijā, ſaimneezibas lahrtibai

mainotees, leelgruntneeki sahla eewest Baltijas weetejās gowšlopu ņugas ušlabošānai ņugas lopus iš ahršemem Birnos holandeesču peena lopus eewedis barons Meijendorfs Rumnas un Regeles muišhās starp 1820. un 1830. gadu. Šo bagatigā mehrā leelgruntneeki sahla eewest ahršemes ņugas lopus pehž tam, tad, Klausču laiteem beidsotees, leelgruntneezibai bija jāpahre- eet uš kalpu šaimneezibu. Bet nu ari, deem- šehh, eesahhās wišdaschabato ņugu eeweschana beš jebhahda noteikta mehrā, beš jebhahda plana un noteiktibas. Nedšam, tā Baltijas plitajās ganibās parahdas ištutinatās ahršem- neezes: gan Alpu kalnu trelnajās ganibās audsetee šweizes un algawas ņugu lopi, gan Anglijas galās lopeem peestaitamā šorthornas ņuga; tahlaš minetām ņugam prebeedrojas brei- tenburgas, airšchiras, šoglandes, fimmentales un jo šewišhli angelnas un rihšfrisu ņugas lopi.

Šī raibā ņugu mudschella pamofitem atdalas pehdejos 30 gados angelnas un rihšfrisu gowš- lopu ņugas, tas pašpehjušchās jo plaschi eewe- stees Baltijas leelšaimneezibās, tā ari laidušchās atwases masgruntneezibās, tā tā šchodeen waram jau teikt, tā par Baltijas pilsonu teesibam zihnas galwenā lahrtā tilai diwas ahršemes ņugas: šarlancee angelnas un melnraibee rihšfrisu gowš- lopi. Ša štaitkos gribam aprahdit leelgruntneeku loptopibu, tad pehž „Ergebnisse der Rindviehzucht- Enquête in Liv-, Est- und Kurland“, Reval

1899). no 162,775 štaititeem raglopeem bija 30,000 galvu tihrafiu, 84,000 pušafiu un tikai 48,000 weetejo lopu, pee tam no tihrafiu lopeem 10,500 bija rihtrifu un 18,000 angelnas ūgas. Par to, zīt daudj ahršemes ūgu ašinis pahrgahjušas weetejos semneetu gowšlopos, man truhšt štaitu, bet to war gan katrs ap-leezinat, ta nawa Baltijā wairš neweena nowada, tur nebuhtu ahršemes ūgas ašiu peelaišhana nomanama. Protams, netruhšt mums tahdu šawadu „špezialistu“, tūri katru „raibaku“, šewiški ja ta peeniga, eestata par tihrafiu weetejās ūgas gowi.

Ja mehš tuwaki apluhšojam Baltijas lop-lopibas attihštibas gaitu, tad newaru noleegt, ta muhsu pirmee lopkopji — leelgruntneeki — nodarijušči daudj kluhdu, iščēēēdušči daudj kapitala un eenahlumu weetā allasčē zētusčē šaudejums. Man japaplaščina mans teitums un jāsata, ta tahdus pašus waldu zelus lop-lopibā ištaigaja ari ahršemes lopkopji, eestams peedšihwojumi išmahzija štaiगत pa ihsto telu. Mehds teit: „zaur tumšibu pee gaismas“; ari finibai jaišbreen šawa tumšiba. Lopkopiba ir lauššaimneezibas jaunatā nosare, talab tai ari wehl nešen truhka kautzīt išloptas pratikas un teorijas un talab ari išštaidrojas allasčā kluh- dišhanās. Mesobofimees nekad par pirmajeem zelmu lausejeem, ja tee klupa, ja tee waldijās, bet luhšofim mahzitees no wiru kluhdam.

Baltijas mašgruntneekem razionelai lopkopibai peegreešdotees, šarešdžitais ņugas jautajums nupat jaatraiša tā Gordija mešglš. Uš „pšei-
dolantišlo“ raibašu listās žeribaš pehž lopu pahr-
raugu beedribu ņirojumeem negrib peepilditees un
beš tam peenigo raibašu titpat maš, tā balto šwirbušu.
Ša es šdeit eedrošdžinos teikt: Baltijas maš-
gruntneekem sistematiski jašruslo ņawas gowis
ar tihrašnu angelnaš ņugas wehršdeem, tad es
tizu, ka dašdam labam drebuti pahrees pa ņau-
leem, un wišdž teiks, ka tahdu rihžibu tatschu
newar eeteikt, jo šda šola nepareisibu jau dees-
gan peerahdžiušdži nepatihšamee peedšihwojumi
ar ahršemes ņugu eewešdžanu Baltijā. Newar no-
leegt, ka, ahršemes lopus Baltijā eewedot, bija
allašdž japeedšihwo neišdewigi panahšumi, un
talab luhšofim ištaidrot, talab tas tā ir bijis.
Pašaules kulturas ņugas apluhšojot, nešdžaubigi
teel peerahdžits, ka wiš leele panahšumi loplo-
pibā šašneegti pa leelatai datai žaur ahršemes
ņugu eespaidu, peekopjot krusošdžanu. Tā ar
arabeešdžu ņugas širgu ušlaboti wišas pašaules
šmaltee širgi; tāpat angļu žuhlas, aitas un pat
šuni, tā Bahžijā, tā ari dašdās žitās walstis
ir pawišam weetejās ņugas pahrwehrtušdži;
Spanijas aitu ņugai ir bijis noteiktis eespaids
uš wišam wilnaš aitam.

Šr tomehr jaatšihš, ka krusošdžana ir beš
šdžaubam uš abām pušem greefigs šobens: ar
wiau war šašneegt leelištus panahšumus, un
war ari nodarit leelu postu.

Bisbeescharais frustoschanas un waislas lopu
 importa neisbewibas eemesls bija tas, ka pee
 weillās waislas lopu iswehles aismirsa raudsitees
 us to, waj eewestee lopi spehs peemehrotees
 apfahrtines apstahlleem jaunaja dšimtenē, t. i.,
 waj tee spehs akklimatisjetees. Jauneewestais
 lops, zitos apstahllōs pahrweetots, padodas
 leeliskeem eespaideem, furus rada klimats, zitaba
 dariba, zitads uhdens, zitaba kopschana un zita
 aplahrtne. Rats usmanigs nowehrotajs war
 nowehrot, ka pirmajās nedelās jauneewestais
 lops jaunaja dšimtenē ollasch slimo, neehd un
 mehds buht saguris. Wehrschī un ehreketi atšalās
 no apleščhanas; sehweš un gotwiš ollasch netop
 grubšnas un paleef nederigas waislai. Waram
 wehl eet tahlat un apgalwot, ka tee fakti, fur
 labi eewesti sugas lopi neeedšembē šaweem pehž-
 nahlwameem jauna dšimtenē labās ihpaschibas —
 ari peeslaitami akklimatisjajias jautajumam. Lop-
 turu zenschanās, eeguht jaunu, bet drihfi
 waislai noderigu kufstoni, bija par eemeslu, kalab
 pee pirlschanas eewehroja tilai grubšnejas teles
 un aplezinaschanai noderigus wehrschūs. Wet
 taisni schahdā wezumā waislas lopi wisgruhtati
 spehji peemehrotees jauneem apstahlleem.
 Rūpat minetee kaunumi peerahda, kahdi milfigi
 kawelki japahrwar, eewedot waislas lopus jaunos
 apstahllōs, ja pee tam wehl grib šasneegt šaim-
 neezistu panahltumu. Eewest drihft tilai tahdus
 sugas lopus, las spehji pilnigi peemehrotees

jaundš dšimtenes apstahķkeem, t. i., kas špehķ
 allimatijetees. Te nu sem allimatijazijas nau
 šaprotama netil ween tahda peemehrošķanas
 jaunajeem apstahķkeem, sem kureem neteel apdrau-
 deta lopu dšihwibas špehķa, bet sem kureem ari
 pehķ eespehķas neteel trauzeta mahjlopu rašķo-
 šķanas un apauglošķanas špehķa. Ar nodomu
 šaku: netrauzeta špehķa, — jo sinamā mehŗā
 lopu pahrweetošķana jaunos apstahķķos newar
 palilt glušķi beš jebķahda eespaيدا weenā waj
 otrā šinā. Bilnigi šaprotams, ka pahrwehķiusķees
 dšihwes apstahķķi usšpeedis organišwam, kas wiau
 eespaيدam padots, šawas šihmes. Ar šķahdam
 pahrmainam, protams, katram lopu eewedejam
 jarehķina. Šķās organišmā notifusķās pahr-
 mainas nelahda šinā nedrihķst til šajuhtamas
 buht, ka zaur tam tiktū isnihķzinats šugas raf-
 sturs un masinata produhķzijas špehķa. Bee lopu
 eewesķanas lopturim wajaga, ja wiasķ negrib
 zeešt šaudejumus, wišai isweizigam buht pee
 eewedamās šugas iswehķles.

Bee šugas iswehķles nedrihķst peelaišt rošam
 tauštamas aplamibas, t. i. nedrihķst tahdus
 lopus eewest, kas pehķ wias šawas organiša-
 zijas nenoder jaunai ušturas weetai un par
 kureem nau domajams, ka tee warēs dšihwot
 jaunos apstahķķos. Tā, peemehram, buhtu
 galawā neprahķiba — šalnaju lopu šugas pahr-
 weetot leju nowados, tā, peemehram, šimmen-
 teles, waj šķwizes šugas lopus eewest Baltijā

Un tomehr mums šchobaltdeen dob šchahbu aplamu padomu lopkopibas un peensaimneezibas „spezialists“ M. Strade šawā nupat isnahkuschā grahmata „Lopkopiba un peensaimneeziba“ (Rigā 1908.) 67. l. p. apgalwodams: „Behz maneem nowehrojumeem, Baltijas gotwis noberetu frustot ar šchwizes un fimmentales šugam.“ Teit atkal redšam, ka Baltijas lopkopibas leetā oplamu padoma deweju spezialistu mums netruhlt.

Luhdsu atwainot, ka uskawejos drusku pee literariskeem nedarbeem. Eefim tohlat!

Pee lopu iswehles wišai šwariga loma peefriht lopu w e z u m a m. Pahrať beeshi mehdsalihdsj šchim eewest lopus, kas bija pilnigi peeauguschī un usrahdiija wišas šugas eefihmes. Šchahda rihziba ir paglam aplama, — jo isauguschī, pilnigi attihstijuschees lopi naw wairš spehjiigi peemehrotees jauneem aplahrines apstahkleem, — wini nespehj alklimatijetees. Naw ari pareisi pahrať jaunus lopus eewest, talab ka pahrmainitee apstahkli dara pahrať šajuhšanu eespaidu us wineem un nekauj šugas eefihmem pilnigi attihstitees. Tadehl importam jaismelle lopi tahdā wezumā, fur tee jau šinamu attihstibu šasneeguschī, bet tomehr naw wehl til wezi, ka newaretu wehl pilnigi tahlat attihstitees. Pareišais wezums eewedameem raglopeem buhtu I w a j I^{1/2} g a b i. (Dr. A. Sokolowsky, Jahrbuch für wissenschaftliche und praktische Tierzucht, III. Jahrgang, 1908.)

Ra weenigi jaunalus, bet ne wezus lopus
 der eewest, to peerahda bogatigee un pamah-
 zoschee peedfihwojumi ar mescha swehru eewe-
 schanu un peeradinaschanu jaunos aplahrtneš
 apstahlkos. Blaschi posihstamais swehru parla
 ihpaschneekš **K a r l i s H a g e n b e c k s**, Ham-
 burgā, kuram mescha swehru afflimatizazijā
 leeliski peedfihwojumi, neeewed **n e t a d p e e -**
a u g u s t u s mescha swehrus, bet tilai j a u -
 n u s, kuri wišai weegli špehji afflimatizetees.
 Pee afflimatizazijas galwenā loma peetriht pa-
 reišai **š u g a s i s w e h l e i** un noteiktam eewe-
 damo **l o p u w e z u m a m**. Tahlat wehl
 buhtu minami daschi eewehrojami faktori affli-
 matizazijas jautajumā. Rā pirmais faktors,
 protams, jemin **k l i m a t s**. Sem klimata
 jehdseena nebuhtu jasaprot weenigi sinamā no-
 wada temperaturas apstahlki, bet gan ari wišas
 zitas fifikaliskas parahdibas, kuru eespaiideem
 dšihwneeki brihwajā dabā padoti. Tapat jaņem
 wehrā jemes geologiskais šastahws, kuram šaw-
 lahrt noteizoschš eespaids uš wegetaziju jun tā
 tad indirekta (neiescha) nosihme pee baribas
 šastahwa. Bagatigee ismehginajumi un noweh-
 rojumi, eewedot iš fiktām un karstām semem
 mescha swehrus, peerahdijuschi, ta šchee fiktas
 jemes dšihwneeki tomehr špehjigi šeemetos peera-
 binatees un peemehrotees jaunajeem apstahlkeem,
 ja teem til wangneezibā atlanj pehž eespehjas
 brihwi kustetees. Hagenbecka swehru dahrsā

Stellingenâ (pee Hamburgas) isbewâs wisai daudj filtâs semes meschu fihbitaju kustonus un putnus tâ peeradinat pee seemelu klimata, ta tee pilnigi panesa schejeenes gaisu, pawadidami wafaru un seemu us klaja lauka. Tikai nebaudjas, seemâ nekurinamas aissargu pajumtes bija loulâ uszeltas, tur swehri pehz patikas wareja atrast patwehrumu. Daudj grubtali ir seemelu kustonus peeradinat pee karstas beenwidu semes apstahkeem. Karstumam, salihdsinot ar aukstumu, peemiht jau daudj nelabwehligaks eespaiids us dsihwneeku attihstibu un dsihwibas parahdibam. Pahrwedot kustonus us seemekeem, wini nozeetinajas un paleel isturigaki, lamehr tos us beenwideem pahrwedot, tee paleel karstumâ wahrigaki, glehwaki un sah! nihlukot. Swarigs faktors allimatizazija ir wehl b a r i b a. Pee knapas baribas normali dsihwneeki teel ap-tureti sawâ attihstibâ; tâpat ari pahral bagatigai baribai allasch launs eespaiids us dsihwneeku at-tihstibu. Baribas fastahws, it sewischli baribas augu daschadiba, turi sweschâs semes eewesteem lopeem japatehrè, atstahj pee lopu attihstibas sawas pehdas; pat dseramuhdenim pee lopu at-tihstibas peekriht sinams swars.

Pee allimatizazijas kriht swarâ wehl eewesto
 l o p u d s i h w e s k a h r t i b a s p a h r -
 m a i n a.

Ta lopus, turi agral pastahwigi kuhits mitinati,

islaidišim ganibās un mitinašim pastašwigi sem
 flajas debes, tad šaprotams, ka šāi pahrgrofitā
 dšihwes šahrtiba newarēs neatstah: eespaidu uš
 lopu organisma buhwi un funkzijam; ne masha-
 las pahrmaiņas šastapšim pee tahdeem lopeem,
 kuri no pastašwigās ganišānās brihwā dabā
 itš pastašwigi eeslobšiti kuhitš un no rolas
 baroti. Tā tad lopus eewedot japeegreesch
 wehriba ari wiau uštureschānas šahrtibai dšim-
 tenē. Beedšihwojumi peerahdijuschi, ka šugas,
 las peeraduščas dšimtenē pee pastašwigas gani-
 šānās brihwā dabā, ir dards isdewigati pee-
 radinamas pee jaunās dšimtenes pahrgrofiteem
 apstahleem nelā lopi, kuri pastašwigi kuhitš
 mitinati. Tā redšam, ka rihht-frislandes, je-
 welandes un rihhtpruhšijas gomslopi ir wšai
 nožeetinati lopi un pamasam šahl isplatitees ar
 labam šekmem uš šaimiau nowadeem. Bet ja
 grib no wineem šagaidit labus un raschigus
 peena lopus, tad teem jaunajā dšimtenē, pro-
 tams, jodabu peeteekoschā mehrā laba bariba.
 Tā tad augšchā mineitās šugas waretu eeteikt
 iswešchānai weenigi uš tahdeem apgabaleem,
 kur ganibu un baribas apstahli teizami.
 Raut gan šchur un tur Baltijas leelgruntneezibās,
 kur peekopj intensiwu šaimneezibu, šastopom pee-
 teekoschi attihštītus melnraibo gomslopu pulkus,
 tomehr neworam eeteikt šcho šugu muhsu mas-
 gruntneekem, kuri patlaban atrodas pahrejas
 laikmetā uš intensiwu šaimneezibu, jo muhsu

masgruntneeki šawam lopu pullam warēs drihšat peesolit angelnaš ašbolina ganibaš nekā Holandijas un Riht-Frislandes treknās dabīgās ganības. Gebildumam, ka holandijas lopeem leelāš dšihwšwarš (ap 1800 *A.*), kamehr angelnaš gomei tilai ap 1000 *A.*, nebūtu japeedob leelanofihme, ja eewehrojam abu šugu lopu ušaudšesčhanas isdetumuš. Pehz Stegmanna (Zur Rassenfrage, „Ba't. Wochenšchrift“ Nr. 2, 1907. g) jaunas holandes šugas teles ušaudšesčhana leelgruntneezibā ismaksajot 110 r., turpretim angelnaš tele tilai ap 90 r. Angelnaš šugai par labu runā ari angelnaš lopu peens ar leelāšo tauku šaturu; jo apšpreešot peenu pehz „tauku wehrtibaš“, 8500 stopu holandesču gowš peena lihdfigi 3000 stopem angelnaš lopu peena; pee tam wehl jaleek wehrā, ka pee ščo 500 stopu raščosčhanas japatehrē finams baribas daudšums.

Par labu krusoščanai ar angelnaš lopeem runā ari muhšu senāko weetejo lopu, tā dehweio liwonijas lopu tuwā radneeziba ar angelnaš šugu. Litwonijas šuga ušluhšojama par, Polijas šarlano lopu šugas atwafi, kas, pehz profesoru Žesera un Adametza pehtijumeem, ir tuwā radneezibā ar šarlaneem angelnaš lopeem. Mine-taš šugas peeder tāpat, kā muhšu senātee weetejee lopi, pee ihšragaino šarlano lopu šugas (*Bos brachyceros*). Krušoščhanaš prinzipu ščeit aifstahwedams un to eeteifdams, es tomehr

nebuht negribu apšlehpt, ta muhsu tagadejos nabadšigos apstahļkos eeteiktaiš wiršeens naw weegli iswedams un prasa leelalo usmanibu. Turpmatā darbiba tikai tad drošči warēs nest labumus, ja muhsu loptopiba atradišees organi-
setu lopu audšesčanas beedribu pahrstā un ap-
finigu lopturu wabibā, kuri wajadsibas gabijumā
špehs ussault: „Deesgan!”

Ja nu es, pamatodamees uj mahjlopu at-
klimatiszijas špehjam, eeteizu Baltijas nelab-
wehligos klimatiskos un baribas apstahļkos no-
zeetinato un peelizigo angelnas lopu šugu, tad
protams, naw jadowā, ta šči šuga isteel pilnigi
beš baribas. Ja gribesim ar šelmem šawu lop-
lopibu peekopt, tad to eespešsim tikai tad, ja
gahdāsim par labaku lopu usturu. Roku rokā
ar muhsu ganomu pulku uslaboščanu jaet ari
lauku uslaboščanai.

Šawu apzerejumu beigdams, waretu ar
pilnu pahrleezibu ussault Baltijas loptureem:
„Atwereet šawu mahju wahrtus angelnas lo-
peem!” Bet man ščkeet, ta esmu ar šawu labi
domato pamudinajumu stipri nosebojees: angel-
nas gotikai jau šen eerahdita miška pašpahrne
Latweešču šaimneezibā. Man tikai atleel pee-
metinat: „Reaiswereet ari turpmat wikai mahju
wahrtus!”

II.

Šihdšekli loptopibas pazelščanai.

Agronoma S. Belmina, Rīgā.

Latwijas klimats, seme un geografistais

stahwollis tā rāditi augsti eenefigas lopotības un peensaimneezības ušplaušānāi. Balgais juhras gaisis, semām weetam un purweem bogati apgabali, tas, kaut arī ne beš pūblem, pahrwehršāmi augligās plawās, nodrošāina ihsto lopotības pamata — peeteekošāu seena daudsumu; ašbolinšā un daudš zitas lautu un plawu sahes aug, tā reti kur; šānu augi, šewišāli rahzeni un burkāni, arī padodas; beidsot, muhsu klimats arī peena lopu šugam ir tā rādits, jo tas tikpat tā nemas neašāšāras no zitu Seemel-Eiropas semju klimata, kurā atihstijusāās un miht wišulabakās pašales peena lopu šugas, ar wahrdu, muhsu semites klimats nosauzams par ihstu „peena klimatu“.

Tirgus apstahli arī mums reti išbewigi. Pašā widū, wišēem pa rokai, — Riga, tas ar šātru beenu plehšāas plāšāwā, zaur to peena produktū patehretāju šāits augumā aug; tāpat pa rokai wišū pilšehta — Peterburga, un zeku uš to mehš jau ešam atradušāi; waretu pamellet tirgu arī uš rihteem un deenwideem, — šewišāli atahlakās pilšehtās, laba preze teel labi šamāšata; bet, beidsot, mehš jau ešam arī leela juhras zeta malā, tas šaweeno wišas ruhpneezības walstis — galwenās lopotības produktū patehretajas; ar wahrdu, šatees, kur gribi, — wišur muhsu lopotiboi durwis walā.

Kaw jaaismirsi arī wehl tautas wišpāhrejā išglihtības pašāpe. Šāi šinā mums atleel

daudž to wehletees, bet, no otras pušes, muhsu nefinaščana lopkopibā daščadeem lihdselteem pa daļai nowehrsčama, un tadēhl tautas mašā isglibtiba pat jau tagad newar buht par šewiščli leelu kawelli, lai wiša tauta ar šekmem nodotes eenešigai lopkopibai; turpreti, tuwakā nahlotnē, wišpahrigām un špezielām finasčanam wairaf išplatotees, tauta preekšč lopkopibas buhs pilnigi šagatawota.

Šķeet, lopkopibas nosihmi preekšč Latwi-
jas jau muhsu tehwu tehwi ismanijuschi, un
muhsu mahtes ar šewiščlu mihlestibu iskopusčas
šawas peenigās raibalinas. Tas notizis jau šen,
jau tad, kad newareja wehl buht ne runas par
šahdu Latweesču lomu starptautiskā tautšaim-
neezibā. Šķimbrihsčam šchi instinktīvā dših-
ščanās pehz rasčigām gowim ir weetam jau
pahrgahjuft tihri apšinigā lopkopibas wiršeenā.
Ščo wiršeenu šewiščli špilgti apšihmejusčas
pirmās lopu pahrraudšibas beedribas, turas uš-
stahdijusčas par mehrēi — rasčot šatrā šaim-
neezibā no šatras gows wislehtalo mahrzinu
šweesta.

„Šweesta gows“ ir šča wiršeena gala
mehrēis, un ščam wiršeenam war tilai peekrist
un wixu aišstahwet un weizinat. War gabitees
weeteja šweesta pahrrproduktija, war zenas krist,
war eestahtees pat šinama „šweesta krihse“, un
tomehr mums naw jabaidas no šča wiršeena
— audšinat gowis uš rasčibu. Šo ja ari mehš

eelritifim us weetejeem tirgeem,—wums atwehrs-
 sees ahrsemju sweesta wahrri, un ahrsemes droſchi
 mehſ itſim zauri, jo, beſ mineteem labwehligem
 apſtahlkeem, ſalihdsfinot ar ahrsemju apſtahlkeem,
 — ari wehl lehtalais darba ſpehls buhs muhsu
 puſe. Schi iſredſe us ahrsemju tirgu, ſinams,
 eepreelſch mums janodroſchina zaur — kopmo-
 derneezibam: titai tas dos mums dauds un labu,
 un weenadu prezi, un titai ar tahdu mehſ wa-
 ram rahditees ſtarptautiſka tirgu. Bet kopmoder-
 neezibu jantajums newar buht par ſchlehrsli
 muhsu iſredſei us nahlotni, jo wiſſſch ir titai
 neilga laika jantajums.

Tatſchu lihds ar raſchibas wirſeenu loplo-
 piba jaeewehro wehl rahds zits mehrlis, turſch
 rodas preelſch azim, melot plaſchaku un tahlaku
 ſlatu muhsu loplopibas nahlotne.

Meatmetifim lihdsſchinejo mehrlis, — audſi-
 naſim ari turpmat raſchigas peena un sweesta
 gowiſ, bet lihds ar to peegreesifim wehribu
 waiſlas lopu audſinaſchanai. Muhsu ſemites
 lihdsseedſihwotaji, Baltijas leelgruntneeli, ſen jau
 rahda to zeku, pa turu ari mums jaeet: leela
 Gelschtreewija gadu no gada un arween wairal
 praſa pahral dauds waiſlas materiala ſawu wee-
 tejo lopu uſlaboſchanai, un muhsu leelgruntneeli
 ſen jau pratuſchi ſcho praſijumu eewehrot un
 apmeerinat.

Behz Baltijas angelnas ſugas lopu audſi-
 nataju ſabeedribas inſpektora ſinojumeem mehſ

rehsam, ta pehbejos gabos pahrboščanas noluhleem weetejo lopu sen wairs nepeeteel, un leelgruntneeki šahluščhi pat nodarbotees ar ahrsemes waislas lopu importu preelšč taħlať pahrboščanas.

Bet šala, ta tilai tai loplopibai esot iħstis pamats, ar luru nodarbojas wiša seme, wiši laudiš: zaur to wina šaug ar semi, ar klimatu, top par weeteju un dabisku. Tadeħl audsefim ari meħš mašgruntneeki kulturas šugu, aħklimatisefim to Baltijā un pahrbofim tad muħšu stingraťos apstahľlos nozeetinatoš waislas lopus uš Ğelščkreewiju. Mums radisees pekras awoits, šaimneežiba dabuš zaur to Ğaunu stipru atšpaidu, bet ari Ğelščkreewijas loplopibai nebuħš janem paliħgō islutinatee un nepeetizigee ahrsemju lopi, kuri newar peemehrotees tureenes pahrat šawadeem jaunojeem klimata, baribas un lopščanas apstahľkeem.‡

Ğewehrojet augščā minetos loplopibai isbewigos apstahľkus, Ğattwijai jatop — un es tižu, ta wina reiš taps — par Ğelščkreewijas waislas lopu audfinatawu. Ratrā finā šchis meħrkiš naw nesašneedsams. Tilai wiašč naw jano biħda pee malas, bet noteikti jausstahda, un zešč uš šcho meħrki škaidri janošprauda.

Muħšu loplopibas tuwalo un taħlato meħrku labā peħž manām domam nepeezeeščami jasper šeloschi šoti:

- 1) Šai apweenotu wišu loplopju darbibu

weenā noteiktā virsēnā, muhsu loplopibas leeta janem rofā un jawada N. L. Z. Loplopibas selzijai.

2) N. L. Z. Loplopibas selzijai jagahdā par ņewiņktu loplopibas instrukturu (preekņkura algoņņanas, starp zitu, jau pagahjuņchā gadā no N. L. Z. Iuhgts pabalsts no Semkopibas departamenta). ņĶa instruktora wadibai un rihzibai, ņafinā ar Selziju, japadob wiņas lopu pahrraudņibas beedribas, pahrraugi un ziti darbineeli, ņas tiltu peekemti no N. L. Z. waj wiņas beedrenem, waj pat nebeedrem, ņas wehletoņ padotees Selzijas kontrolei.

Instrukturam jaruhpejas par muhsu loplopibas ņahtwolkā ispehtischanu un par wiņas ņawas darbibas un rihzibas rezultatu wiņaplaņchako isplatischanu zaur publiskeem preekņkulasijumeem, referateem „Baltijas Lauksaimneekā“, broņņuram u. t. t.

3) Selzijai jagahdā wehl plaņchakā mehrā nekā lihds ņĶim par loplopibas kurņeem, preekņkulasijumeem, grahmataw, ņkrejoņchām lapinam — wiņos ņwarigatos loplopibas jautajumos, — uņņtatot derigu un pareiju ņinaschanu un eestatu isplatischanu tautā par pirmo pamata atmeni wiņai tahtlakai rihzibai.

4) Selzijai jaisplata wiņaplaņchakā mehrā lopu pahrraudņibas ideja un lopu pahrraudņibas beedribas pehz eespehjas japobalņta, atweeglojot tām wajadņigo peederumu apgahdaschanu zaur Selziju un N. L. Z. konņumweilalu.

Sagahdā par pahrreangu eepreelšheju prat-
tistku segatawošhanu, peerihlojot tos ūj sinamu
laitu wezakeem pahrreangeem waj dodot teem
eespehju eepraktifetees R. U. Z. šaimneezibā
(Preekutu wuišhā, ja ta tiltu no kroka školās
wajadšibam eeguhta).

Pahrraudšibā ūj preelšhu janem ne tilai
lopu raschiba, bet ari šuga.

5. Dai eewestu Šatwojā šahdu tihru kul-
turas šugu, — jaewed šugas lopu zilšs grah-
mata. Zilšs grahmata eewedama tuhliit beš
lawešhanās un tai eerakštami wišš lopi, par
tuceem ir škaidri peerahdijumi kulturās ošnu
daudšuma šinā, ja tee ispilda sinamus prašiju-
mus, kuri ištrahdajami no R. U. Z. Šoplopibas
šelzijas.

Ušnemšhana zilšs grahmata un grahmatas
wešhana nobodama peenemamā šoplopibas in-
štruktora pahršinā pehž Šelzija ištrahdajamās
inštrukcijas.

6. Šee R. U. Z. Šoplopibas šelzijas ja-
dibina šewišhšs Šoplopibas birojs, kuruš ša-
štahwetu no weena jeb wairakeem špezialisteem,
inštruktora palihgeem, un atrastos pehdejā wa-
dibā. Biroja ūšdewums buhtu kraht un ap-
štrahdat daščadus materialus par šoplopibu,
iššneegt ūj šoplopju peeprašijumeem wajadšigās
šinās un, galwenais, apštrahdat lopu pahrrean-
dšibas beedribu šakrahtos materialus par raschi-
bas un šugas audšejšanas panahšumeem, lai

tos waretu itgadus nekawejoschi isfinat atlahtiba gan zaur „Baltijas Lauksaimneetu“, gan zaur broschuram.

7. R. U. Z. Lopkopibas selzijai jaruhpejas par sugas lopu waislas punktu eerihkoschannu pee wisam lauksaimneezibas beedribam pa wisu Latwiju un par atweerglotu waislas lopu eegahdashannu ori preelshch priwatpersonam, un tadehl Selzijai jaisluhdschim noluhkam pabalsts no waldbibas, peemehram, no meliorazijas kredita, lihdselkeem, kuri atrodas Semkopibas departamenta pahrsina.

8. Schis pats meliorazijas kredits jaisluhdsch muhsu daudso purwa plawu uslaboschana, jo labas plawas ir katras lopkopibas broschatalais pamats.

9. Selzijai jaorganise kopiga spehla baribas eepirshchano direkti no raschotajeem zaur R. U. Z. Konsumweikalu.

10. Janokahrto isstahschu godalgoschanas leeta tahda wirseend, lai augstalas godalgas dabutu tee lopi, kas teel audseti ne tikai us raschibu, bet ari us jugu. Sagodalgo, issneedjot naudas pabalstu, wisi derigu waislas lopu turētaji.

11. Jaorganise waislas lopu pahrdoschana, apweenojot lopu audsetajus un siahjotees sakara ar lopu nonehmajeem — Selshch-Skreewijas semstam un ziteem pirzejeem.

12. Selzijai jatweizina lihdschineja wir-

šeendā peensaimneezibas finasčanu isplatisčana
 zaur turseem, preelščlasifijumeem un zītadi un
 jagahdā par lopmoderneezību idejas eesafnosča-
 nos un par viņu nodibinasčanu, jo loplopibas
 produktu augstām zenam un labai atmaļšai ir
 wisleelafais eespaids uļ paščas loplopibas ta-
 lašu attihstibu.

III.

No zitu semju lopturi
 ir darijušči loplopibas pazel-
 ščanas noluhlā.

No agronoma K. Ulmana.

Jau šen daudsi muhsu lauksaimneeki sahla
 ščaubitees par to, waj pateesti peeturesčanās
 pee leelā maišijuma un raibuma muhsu ganamos
 pulkos ir tas zelsč, pa ūru ejot waretu eeguht
 augstāko pelnu no gowu ūhtis. Jau šen
 daudsi lauksaimneeki wehlejšās tikt pee leelafas
 skaidribas un noteiktibas gowu šugu finā.
 Tomehr ilgu laiku ščis ščaubas un wehlejša-
 nās ūwehloja titai tā ogles sem pelneem —
 gaididamas uļ isbewigu brihbi, lai eedegtos —
 un tagad beidsot ščis brihdis ir peenahzis,
 tagad beidsot šči wehlejščanās — pateizotees
 it šewiščli gowu pahrbaudisčanas beedribu
 darbibai, šči wehlejščanās pehž muhsu apstah-
 kos noderigafās un eenefigafās gowu šugas
 isščaujas tā gaisča leesma, usmodinadama pat
 gruhlat eelustinamos. Sugu jautajums top
 wisur pahrrunats, laitraksti ir pilni ar aistrā-

dijumeem par šcho pašču leetu, — bet, tā leetas, ļoti grūti ir tomēr weenotees par to, ar kādeem lihdsekteem mehriis wišdrihsaf buhtu šasneefsams. Tāpeh3 man leetas, tā nebūtu leeti eepasihtees tuwali ar teem lihdsekteem, kāhdi ir tapušči isleetoti zitās semēs pee tureenes gowu šugu nodibinasčanas un pazelsčanas uš angstaka patahpeena: warbuht weens, otrs ašrahbijums uš zitu semju peedfihwojumeem warēs peepalihdset ari muhsu laufšaimneekteem drihsaf tifti pee škaidribas un tahdā kāhriā palihdšēs ari mums jo drihs tifti pee gowu šugas, kura pateefi buhtu peemehrota muhsu apstahlkteem, kas tai paščā laikā nosihwē ari to, tā šči šuga buhtu muhsu apstahlkos pate eenešigatā.

Protams, man naw eespehjamš ihšā preekšnešumā aprakstīt wišu semju gowkopibas attihstibu, — eš gribu pastahstīt tikai daščus šihmigelos peemehrus — un šahšču ar holandes šugu.

Holandes šuga, kura ir ari pee mums it lībi pasihstama, peeder pee wišuwezakam gowu šugam. Tās paščas melni raibās gowis, kāhdas mehš šchimdrihsčam atrodam Holandē, ir tapuščas turetas tur jau ilgā tā 2000 gadus. Protams paščā šahlumā un ari wehlat wikas neatradās uš tā augstā stahwolka raščibas un škaištuma šinā, kāhdu wikas tagad ir šasueguščas. Bet Holandē jau no laika gala bija

leeli peeprafijumi pehz peena un seera, kadeht ari galwena wehriba tapa peegreefta gowis peena doschanas spehju attihstijchanai. Schi wehrka safneegschanu leela mehra atweeglinaja Holandes irelnas ganibas, us kuram gowis allasch wareja labi paehtstees un, buhdamas labi paehtdufchas, wareja dot ari apmeerinoschu daudsumu peena. Tot pascha laika bagatiga bariba darija ari to, ka lopi isauga leeli un smagi. Tomehr, ja mehs apluhlojam bilbes, kuras mums rahda Holandes gowis 15. un 16. gada fimtenos, tad tihri jabrihnas par to, zil neattihstilas toreis Hollandes gowis ir bijuschas: rupjeem, smageem lauleem, maseem, neattihstiteem tesweneem. Bet pamajam, samehra ar to, la peeprafijumi pehz peena raschojameem peenehmäs un atweh-räs isbewiba no gowim eekemt aistween wairak naudas, Holandes lopturi sahla peegreeft ari wairak wehribas peena gowu raschibas pazel-schanai. Holandes lopturi rihtojas jo apfinigi, peegreesdami galweno wehribu raschibai, bet neaismirsdami ari gowu ahrejo isslatu, un wiau rihtibas un puhlu panahkumi bija jo labi. Jan 17. un 18. gadu fimtenos zitu semju lopturi sahla braukt us Holandi pehz labeem waislas lopeem, lai krustodami wiaus ar weetejeem lopeem, pazeltu lopkopibu sawas mahjas. 19. g. fimteni waislas lopu iswedumi tapa wehl plaschali, bet ahrssemju pirzeju bari sahla usstahdit ari augstalus prafijumus lopu raschibas un la-

buma finā, zaur to peespeesdami Holandes lopturus peegreest lopu uslaboschanai wehl jo leelaku wehribu. Senal kairs lopturs bij rihlojees us jawu roku, bet tagad sahla moslees apfina, la kopoteem spehleem daudj labati panahltumi buhtu sasneedsami ihfakā laikā, — un nepagahja ilgs laiks, kad Holandē sahla nodibinatees leelopu ziltis grahmatu beedribas. Sabakee lopi tagad tapa eerakstiti ziltis grahmatā, zaur to tapa sagahdata eespehja peerahdit waislas lopu ziltis peederibu — un isnahltums bija tas, la waislas lopu zenas lahpa. Bes tam ziltis grahmatu beedribas zentās uslabot ari beedru audseščanas parehmeenus un rihzibu — un tahdā zelā daudj peepalihdseja pee loplopibas pazelščanas. Behdejā laikā Holandē nodibinas šewiščlas lopu audseščanas, la ari lopu pahrbaudiščanas beedribas. Daschos apgabalos ziltis grahmatā war tapt eerakstitas tilai tahdas gowis, kuras usrahda finamu rasčibu. Tas ir leels šolis us preelšču, šalihdftnot ar to, la senal pee eerakstiščanas ziltis grahmatā bija tapis eewehrots tilai lopu ahrejais isstais. Par peemehru, Seemelholandes beedribas ziltis grahmatā gowis top uskemtās tilai tad, ja wiru gada rasčiba naw šemala par 240 mahrz. šweesta pee 2 g. w. gowim

280 " " " 8 " " "

340 " " " 4 " " "

380 " " " 5 " " " un wezakam.

Bes tam neweena gows, kuras peens šatura

masal par 2,7% taulu, newar tapt usæmta ziltis grahmatā, pat ja winas peena daudsums buhtu deefin zil augstis. — Protams, Holandē top noturetas ari isstahbes un waislas lopu tirgi, kas ari ir leels palihgs lopkopibas pazelššanas darbā.

Tā tad mehš redsam, ka holandes suga ir šajneeguse šawu augsto raschibas palahpeenu, pateizotees, wispirms, trelnajam ganibam un plawam, olrlahrt, pateizotees pastahwošcheem peeprafijumeem pehz peensaimneezibas raschojumeem un waislas lopeem, treschlahrt, pateizotees lopturu apfinigai un šaprahtigai rihzibai, kura parahbijās it šewišchi pareišā waislas lopu iwehlē, isstahschu un tirgu notureschana, tā ari ziltis grahmatu, audšeschanas un gotu pahrbau-
dischanas beedribu nodibinaschana.

Beegreesifimees tagad angelnas sugai, kuras attihstiba un pazelščana uš winas tagadejā augstuma nehma apmehram lihdsigu wirseenu. Ari angelnas suga jau no laika gala tapa tureta tai apgabala, kuršch top apshmetis par schis sugas bsimteni. Ari angelnas gowis bija jau šen pasihstamas tā labas peena detejas, masalais, winas apmeerinaja to laiku lopturus. Ari angelnas suga bija tiluse pee schis slawas, wiswairal gan pateizotees weetejeem dabigeem apstahkleem, bet ne masal ari Angelnas apgabala lopturu šaprahtigai rihzibai. Bet tā ka Angelnas seme naw til trelna un augliga tā

Holandes seme, tad ari angelnas gowis ir weeglasas un masalas par holandes gowim ta ari nesašneedj winas peena dewibas fira. Gadu 70 atpaka, tad Bahzijas laufšaimneeli wispahrigi šahla mostees un postees uš apfinigatu un pamatigatu darbu, tad šahlās ari angelnas šugas ušlaboššana. Jau toreis Angelnas semtopjeem bija šawas laufšaimneezibas beedribas, un šahis beedribas nu šehra pirmos šokus angelnas gowu šugu pazelššanas labā, norahbidamas uš truhlumeem waišlas lopu iswehlē, ta ari lopu turesšana wispahrigi. Tomehr wisa leeta wiršijas tilai gauši uš preelšahu, lihds lamehr septiadesmitajos gados Angelnā nodibinajās leellopu audšesšanas beedribas un tapa eesahla ziltis grahmatas weššana. No šahi laika šahlot, tad angelnas šugas ušlaboššana ir gahjuši ahstreem šokeem uš preelšahu. Toreisejās augstās zenas par peena raschojumeem pahrleezinoshā šahrtā rahdija taisni uš peena gowu kuhiti, ta uš šaimneezibas eenešigato šaru. Tadehl semturi šehrās pee peena lopu ušlaboššanas ar jo leelu šparu. Nodibinato lopu audšesšanas beedribu nopelnš bija tas, ta winas šprauda noteiktu mehrki lopkopibā un gahdaja ari par lihdselkeem šprauštā mehrka šasneegššanai. Ta ta angelnas lopi jau no šeneem laikeem tila eesatiti par labeem un wiai nelad nebija tapušahi krostoti ar zitam šugam, tad, protams, nebija nelahdas wajadšibas greeštees uš ahreeni pehž

labdas labalas sugas, bet sprauštais mehžis
 bija: weetejās angelnas sugas uslabošāna, is-
 topjot viņas ahrejo ištatu un šewišķli viņas
 peena doščanas šehjas, pee tam ušturot angel-
 nas sugu tihru no latra šwesču ašinu peemaiši-
 juma. Dopolu audšesčanas beedribas gaħdaja ari
 par waišlas lopu paħrdoščanv, un tā la lopu
 audšesčanas beedribas, kurām ir eespeħja
 isweħletees iš leelala lopu bara, šehji
 labat apmeerinat daščado pirzeju pra-
 fišas, tad awga ari peeprafijumi peħz waišlas
 lopeem un, šeprotams, šakarā ar to, šahpa ari
 wiņu zenas. Šchimbrišķem Angelnō, kura ir
 mašala par mašato aprinķi Widšemē, pastahw
 29 leellopu audšesčanas beedribas, bet tas to-
 mehr nebuhit weħl naw wišs, to angelnas lop-
 turi dara sugas pazelščanas labō. No tah-
 lakem lihdselkeem šcha mehrla šasneegšcharai
 wišpirms buhtu jamin ištahdes, kuras šadalās
 aprinķu, apgabalu un prowinzes ištahdēs
 (Angelna atrodas Bahzijas Schleswig-Holsteinas
 prowinzē). Beš tam top noturetas ari weħl
 šewišķlas jaunlopu ištahdes. Wišas ištahdes
 rahda tuwakai waj plasčakai aplahrtnei to
 Angelnas lopturi ir šasneegušķi, un dabulās
 godašgas weħl jo wairat pamudina viņus
 zenstees tikt uš preelšču. Šakarā ar ištahdem
 ir jopeemin weħl ari wešelu ganamu pulku go-
 dalgoščanas, kurām par pamatu top likts at-
 šewišķlo šaimneezibu lopu bara labuma pa-

lahpeens un wehl zitas leetas atteezigaja ſaim-
neezibā, kuras ir no ſwara pee loptopibas
pazelfchanas. Atſewiſchtee punkti top apwehrteti
ſekofchā lahrtā :

Augſtatāis punktu
ſtāits.

1) Apfiniga rihziba audſeſchānā, kaš parahbas ganama pulla iſlihbſinatā un ſaſtanofchā buhwē un iſſtatā	12
2) Augſti attihſtiis tihpš pee atſewiſchteem lopeem	8
3) Peena bewiba	20
4) Dſihwſwars (nobarofchānās ſpehja	8
5) Iſturiba un weſeliba	15
6) Jaunlopu uſaudſinaſchana	9
7) Ehbināſchana un ganibas	5
8) Lopu topſchana	8
9) Kuhſis cetaiſe	5
10) Pahrbaudijumu ſlantumi	10

Kopā 100 punktiš.

Sazihlſtei peemeldetās ſaimneezibas top ap-
luhlotas 3 reiſeš gadā: pawajarā, wajarā un
ſeemā.

Tad jaaiſrahba ari uſ to, ka Angelnā pa-
ſtahw jau wairataš peena lopu pahrbaudiſchanas
beedribas, kuru noſihmi un ſwehtibu Angelnas
lopturi ir jau ſen aiſinuſchi.

Weidſot netar atſtaht beſ mineſchanas ari
to, to Bahzu [waldiba dara Angelnas un ari

zitu ſugu pazelſšanas labā. Šāi waldības gahdiba parahdas trejadā weidā: 1) waldiba bod lopu audſešanas beedribam pabalstu pee labu waiſlas buktu eegahdasšanas, 2) waldiba zaur ſewiſklas premijas iſſneegšanasu labu buktu ihpaſchneekem ranga aiſlawet ſcho buktu pahrdoschanu uſ ahreeni un tā uſtura winauſ mahju wajadſibam, 3) waldiba ruhpejaſ ari par tuberkuloſeſ iſſlaušanasu un zitu lipigu lopu ſlimibu apkaroschanu.

Ja mehſ pahrdomajam wiſu nupat teikto, waj tad tur pateefi ir lahds brihnumſ, la angelnaſ ſuga ir ſaſneegufe to augſto ſtahwolli, uſ tura wina tagad atrodas? (Bet eſ luhdsu ſcho iſteizeenu neſaprast tahdā lahrtā, itkā eſ noſtahditu angelnaſ ſugu wiſu zitu ſugu preelſchgalā). Un tā tā Angelnā lopkopibaſ pazelšanas noluhkā iſleetotee lihdselli ir koti pamudinoſchi, tad eſ atlahrtodamſ uſſkaitiſchu winauſ weenkopuſ.

- 1) Sabwehligo dabas apſtahktu iſleetoschana.
- 2) Apſiniga rihziba waiſlas lopu iſwehlē, lopu audſinaſchanā un tureſchanā.
- 3) Pahrbaudijumu ſlauktumu weſchana.
- 4) Lopu audſešanas beedribas.
- 5) Bilisgrahmatu weſchana.
- 6) Beena lopu pahrbaudišanas beedribas.
- 7) Iſſtahdes un tirgi.
- 8) Weſelu ganamu pulku goda'gošanas.

9) Balbības pabalsts pēc vaišļas buktu eegahdasšanas.

10) Balbības pabalsts tai nolūktā, lai labalos vaišļas buktus paturetu pašā mahjās.

11) Balbības gahdiba par tuberkulozes un zitu slimību un seirgu aplaroshanu.

Cepafinuschees tahdā lahrīā ar holandes un angelnas sugu attihstību, desimees tagad uš Angliju un paluhkofim, to turenes lopturi ir darijuschi leellopu pazelschanas laukā. Anglija isschiras no Eiropas zetsemes ari tajā finā, la tur aishween ir pastahwejuschi stipri peeprafijumi pehz galas un tikai otrā weetā nah! sweests un seers. Tadehl mehš ari redsam, la Anglijā ir tapuschas attihstības wīsas slawenās galas keellopu sugas. Tomehr, Anglijā netruhlst ari eewehrojāmu peena lopu sugu, jo par peemehru, Dschersejas šala, slawenās dschersejas sugas dsimtene, peeder pee Anglijas. Un tā la dschersejas sugas attihstības wehsture sneedš daudš pamahzības, tad mehš cepafihšimees ar wīnu tuwat.

Dschersejas šala ir kōti masa un wīnu apdsihwo tikai lahbi 60,000 zilweku, kuru galwenā nodarbošchanās ir loptopība un peensaimneezība, tā ari dahrstopība. Uš šalinas daudš weetās atrodas palabas ganības, bet pahrmehrigi bagatigi šahle neaug nekur; daschos apgabalos,

Jewiſchzi ſenatos laikos, gowu bariba mehbsa
 buht ihſti patnapa. Gur to ari iſſlaidrojas
 taſ, ta dſcherſejas ſugas gowis ir koti maſas,
 weeglas un ſmalku buhwi. Uſ Dſcherſejas ſalaſ
 peens top iſſtrahbats ſweeſta, jo ſweeſtis jau no
 laita gala atrada labu pahrdosſhanas weetu
 Anglijas gatwas pilſehtā Vondonā, kura ir no
 ſalinaſ weegli aiſſneedſama. Un tā ta Dſcher-
 ſejas ſalaſ eedſihwotaji jau no wezeem laiteem
 bija labi ſweeſta iſgatawotaji, un dſcher-
 ſejas gowu ſweeſtis peepatura ſawu patihlamo
 bſelteno krahſu wiſu gadu zauri, tad dſcherſejas
 ſweeſtis drihſ ween tapa ſlawens un allaſch ſa-
 ſneedſa angſtaku zenu, nelā zitu apgabalu
 ſweeſtis. Tapehſ ari jau no ſeneem laiteem uſ
 Dſcherſejas ſalaſ paſtahweja wehleſchanas ra-
 ſchot eeſpehjami daudſ ſweeſta, un ſweeſtis aiſ-
 ween bija lopu tureſchanas galwenaiſ mehrkis.
 Schi dſihſchanas newareja, protams, palikt beſ
 eeſpaida ari uſ gowu ſugas atihſtibas gaitu.
 Waiſlai aiſween tapa iſwehleſtaſ tāſ gowis, no
 kuru peena wareja iſtaſſit wiſwairal ſweeſta.
 Schi waiſlaſ iſwehle, kopā ar to, ta dſcherſejas
 ſuga jau no dabas bija apdahwinata ar ſpehju
 dot treknu peenu, padarija to, ta dſcherſejas
 ſugas gowis dod treknaſu peenu, nelā
 laukluras zitaſ ſugas gowis paſaulē.
 Jau wairal tā 150 gaduſ atpaſal
 Dſcherſejas ſalaſ lopturu zenſchanas iſgahja uſ
 to, uſturet weetejoſ lopuſ tihruſ no katraſ ſwe-

ūaš ūagaš ašinu peemašijuma. Šau 1768. gada tapa išlaists likums, kurš ašleedša waišlaš lopu eewešānu. Šāis likums wehlaš tapa pa- ašinats un paštahw wehl šāobeen. Bet ištaiš dšāeršejaš ūagaš ušlabošāanaš darbs šahlaš tilai lahdus 75 gadus atpalaš, tad uš Dšāeršejaš šalaš tapa nodibinata laulšaimneezibas beedriba, kura nehma gowu ušlabošāanaš darbu šawāš rolāš. Tai laika dšāeršejaš ūagaš gowis uš- rahdija daudš truhlumu, no kureem šwarigalee bija: 1) nepeteekošāi attihšitš tesmenis, 2) pahr^o leezigs nowahjinajums zaur nepeteekošāu ehdi^o našānu un šopšānu, 3) ahrejaš šlaistuma truh^o lumš un nešamehriģa, truhziģa, rupja buhwe, par peemehru: leelaš galwaš, rešni kašli, šāours un šlihpš krusiš un guhšāš u. t. t. Laulšaim- neezibas beedriba nodibinajāš 1833. gada. Winaš pirmaiš darbs bija uštahdit šmalu ša- rakštu par wišeem dšāeršejaš ūagaš gowu truh- lumeem, tā ari aprakšit, lahdai wajadsetu iš- štatiteš tai gowei, kuru buhtu wehlams eeau- dšinat. Loti daudš gowis tapa apštatitaš, bet tomehr neweena neatradāš tahda, kura buhtu pilnigi apmeerinajusi uštahditāš prašibaš. Ta- dehl tapa išmelletaš diwaš wišlabatāš gowis, no kurām weenai bija labi buhweta preekšā- daš un ošrai labi buhweta paladāta — — un tad, pamatojoteš uš šāo diwu gowu ištatu, tapa uštahdita pirma gowu apšpre- šāanaš lište waj karte. Šāi apšprešāanaš

karte bija nodomata leetofānai istahdēs, kuru
 notureschana ari jau bija nospreesta. Pirmā is-
 stahde tika notureta 1834 gadā. Behlalos ga-
 dos nodibinājās weetejās lauksaimnezības beed-
 ribas, kuras nehma dšhwu dalību lopu ušlabo-
 ūchanas un istahšhu leetā. Istahdito lopu
 ūkails auga kairu gadu, lopu apšpreedeji riško-
 jās stingri, bet apšinigi, aišween peeturedamees
 pee ušstahditās apšpreeschanas kartes — un jau
 pehž 7 gadeem lopu labums, ūewišhli ahrejš is-
 ūkatā, bija pazeltis nezeretā augstumā. Toreise-
 jais lauksaimnezības beedribas preelšhneels pee
 noturetā goda meelasta ūstarp zitu wareja teikt
 ari ūkoshho: „Wišewm teem, kas isturas wehš
 pret muhšu beedribu un zenteeneem, es eeteiktu
 ašklaitees 10 gadus atpakaļ: muhšu seme pilna
 nešahku, rašchas neezigas, mehšli iššhkeedeti, tir-
 guš nepeeteekoshhi apgahdats. Bet tagad?
 Muhšu gowis ir neilil ween labas peena un
 ūweesta rašhotajas, bet ir peenehmushhās ari ah-
 rejš ūkaištumā. Godalgu ūkails ūhogad ir lee-
 lats nelā jel kad eepreelšh, un tomehr tās go-
 wis, kuras ūhogad palita beš godalgam, 7 ga-
 dus atpakaļ buhtu dabujushhas pirmās godalgas,
 til leelā mehrā te jau muhšu lopu labums ta piš
 pazeltis. Lopu zenas ir lahpušhas ditwahrt.“
 Lauksaimnezības beedriba peegreesa wehribu
 ari gowu tureschana un ehdinashchana,
 lai zaur to pazeltu winu rašhibu.
 Rahbdā 1858. gadā išnahlushhā apškatā mehš

lasam: „Trihsbesmit gabus atpakaļ muhsu gowis tapa šliski ehbinats, winas bija nesmulki lopini, kuri nemas nepasina beeschu, burkanu un kaktu garšchu, kuru kuhlis bija šliskas un kuru seemas bariba bija šalmi un daschi uhdenaini turnipschi. Bet tagad muhsu gowis ir labi paehduschas, ir uslabotas šmalkumā un šamehribā un stahw labās kuhlis. Uhdenainais turnipšis, pateizotees ruhpiagai audšeschanai [un uslabošchanai, ir tapis til treks, tā seers. Saunas škaištas ehlas ir sabuhwetas pahr wišu šalu un augošchā labklahjiba ir redsama katrā weetā.“ Tā tad lauksaimnezibas beedribas darbibas šelas ir bijušchas pateesti spihdošchas. — Dšeršejas šugas žilts grahmata tapa eesahla 1866. gadā. Šhimbrihšcham top noturetas katru gadu wairakas leellopu ištahdes, kuras top pabalšitas ari no Anglijas waldibas. Ar ištahdem ir šaweenotas gowu šazihlštes peena un šweesta raschošchana, kas ir jo labs lihdsellis uš ahtru roku parahdit, žil leelas iščhkiribas pastahw starp daschabām gowim. Šchis šazihlštes wellas taisni weenu beenu, un štatotees pehž iščhlauktā peena un iš tairitā šweesta daudšumo, top išdalitas godalgas.

Tā tad mehš redšam, ka Dšeršejas šemlopji ir daudš ko darijuschi un jau no šeneem laikeem ir žentuschees pazelt šawus lopus uš augstaka palahpeena tillab raschibas, tā ari ahrežā iščhata šinā. Pēe tam šewišchli jausswer

tas, ka wini jau no pascha eesahltā gala ir keh-
 ruschees pee sawa darba lōti apfinigi un ar no-
 teiktu mehrlē preelsh azim, kadehl naw ari ne-
 lahds brihnums, ka wini panahkushē, to wini
 gribeja, un shodeen dschersejas suga ir atsihta
 par weenu no wislabakajām peena lopu sugam
 un ir isplatita sewishēli leelā mehrlā Amerikā.
 Uskrihtoshēi ir ari tas, zīt ihjā laika sprihdē ir
 tapushēi šasneegti pirmee panahkumi.

Wiss, to mehš lihds shim pahrrunajām, ir
 notizees jau ilgaku laiku atpakaļ, tagad es gribu
 aishdit uš pahris wisjaunālā laika peemehreem
 loplopibas pazelshanas laukā. Rā pirmo es šche
 gribetu minet no manis jau 1904. gada „Sem-
 lopī“ aprakstīto Ungarijas Altenburgas lopu
 audshshanas beedribas darbibu. Šēi beedriba
 ihjā laikā šasneedja neparedsetus panahkumus.
 1896. gadā, kad wina nobibinajās, Ungarijas
 Altenburgas apgabalā newareja ne runas buht
 par noteiktu un apfinigu wirseenu loplopibā, —
 weetejee lopi bija tapushēi tikai kreeni iskrustoti
 ar daschadām sheshām sugam un weetejee sem-
 lopji shrojās par gruhsteem laikeem. Krustoshanā
 wiswairal bija tapushēi leetoti šimsjugas bukti
 un tā tā shis krustojums bija atsihtis par wis-
 noderigalo, tad jaunnodibinatā beedriba ari no-
 spreedā pee wina peeturtees. Beedriba tuhlin
 stahjās pee pateesh labu waislas buktu eegahda-
 shanas un peeturējās pee noteikta wirseena un
 shrtibas wina leetoshanā.

Waislas bukki tapa noboti tureschana pee labalajeem jaimneeteem, un sche tee bija peecetami wiseem kaimineem. Protams, waislas bukki bija jaewed no ahreenes.

Mahloschos gados kahrteji noturetās isstahdes rahbija, ta sugas iswehle bija bijuse pareisa un ta tureenes lopkopiba gahja braschi us augschu. Jau pehz 4 waj 5 gadeem Altenburgas draudse sahla pahrdot waislas gowis us zitam draudsem, pahris gadu wehlat sahlas ari bukku pahrdoschana us ahreeni. Paschu wajadsiham waislas bukkus ari wini jau atrada paschu ganamos pulkos. Tai pascha laika Altenburgas draudse sahla nobibinatees kopmoderneeziba, lopu audseschanas beedriba gahdaja par plawu un ganibu uslaboschunu, par ahbolina sehshunu, par zuhlkopibas uslaboschunu, par putnkopibas pazelschunu u. t. t. Kad es 1904. gada apmelleju Altenburgas draudsi, tad bija gaischi redsams, ta tureenes jaimneeli bija lepni us jaweem panahlumem, un suhroschanas par gruhstajeem laikeem bija ta la aplususchas. Pee ta wini knapi mahl lasit un rakstīt, bet wineem bija gadijees labs wadonis — weens no weetejās lauljaimneezibas skolas skolotajeem, kuram pateesi ruhpeja weetejo semturu labklahjiba un kuram schee semturi ari ustizejās, — un panahlumi bija pahrsteidjoschi. — Wispahrigi es eeteiktu pee isbewibas pahrlasit manu rakstu: „Ungarijas lopkopiba“, 1904. gada „Semlopi.“

Ras Altenburgas draudjē tapa majumā isbarits, tas pats bija jau tapis iswests daudj plasčakā apwidū Bahrijas Balarpruhfijas prowincē. Gadu 50—70 atpakaļ wišā Ēiropā pastaheja lopu krustošanas mode, pee tam krustošana tapa isbarita bej kahda noteikta mehrā un wirseena. Protams, ari Balarpruhfija nepalika pasargata no wispahrigās krustošanas modes. Balarpruhfija šawā seemeļu daļā ir no dabas apbaltwota ireklam un plasčam ganibam un plawam, un tur jau no wezeem laiceem tapa tureta kahda peena lopu suga, kura finamā mehrā lihdsinajās holandes sugai. Tomehr wina nelad nebija tapuši til labi kopta un til ruhpiigi tureta tā holandes gowis un tabehl ari raschibas un zitadā finā bija daudj sliktaka par holandes sugu. Kad nu usnahza krustošanas mode, tad ari Balarpruhfijas gowis tapa iskrustotas ar daschdaschadam sugam, par peemehru: holandes, rihtfrihfijas, oldenburgas, airschiras, foglandes, angelnas, algawas u. w. z. Beidsot Bari alarpruhfijas šaimneeli aplusa, turpinadami heshmehrā krustošanu, un nahza pee alsihschanas, ta šchi maifischana newar west pee nelahda laba gala, jo krustodami nu jau kahdu 30 gadu, wini nekur nebija uspreelšchu tilušchi. Tapa alsihts, ta beidsot bija peenahzis laiks iswehletees weenu sugu un pee tās tad ari turetees. Weehjās melnraibās, šarlanraibās, šarkanās un melnās gowis bewa gan

labi daudš peena, bet pee tuwašas ismellešchanaš israhbijās, tā wīnu peens šatureja loti maš tauku. Pee tam šchis gowis bija [neapmeerinošchās ari ahrejā išklatā, un wīnam leelā mehṛā truhka wajadšigā wešeliba un isturiba, taš isškaidrojaš zaur pagahņē nodaritam kuhdam pee audšinaschanaš. Ari wīnu nobarošchanaš špehja bija loti truhž'ga. Tā tad no weetejo lopu iskopšchanaš newareja buht runa. Bet, eewehrojot wišas prowīnzes naudaš lihdseltus, newareja šerteš ari pee kašdas šwešchās šugas tihraudšeschanaš. Tā tad palika pahri kustošchana. Tai pašchā laikā no wišam šwešchajām šugam Bakarpruhšijā wišwairat' bija isplatijušchās un bewušchās labalos panahkumus kustošchana ar weetejeem lopeem hollandes un rišifrišijas šugas. Abas šchis šugas, kuru starpā naw leelas isšchēribas, bija pahrašas par weetejeem lopeem peena daudšuma un ireknuma šind, tapat ari wešelibas un isturibas un ari nobarošchanaš špehjas, tā ari škaištuma šind. Bitas šwešchās šugas neapšolija nekahduš labumus. Tapehž tapa nošpreestš palikt'pee melnraibajām gowim un eegahdatees tihrafinu buktus un pahrot wīnuš ar labakajām gowim is weetejo lopu widuš, tā ari ar labakajām gowim, kuraš bija zehlušchās no agrateem kustojuumeem ar melnraibajeem bukteem.

1889. gadā tapa nobibinata Bakarpruhšijas holondes šugas žiltš grahmata, un, pateizotēš apšinigai rižžibai, lopkopibas pazelšchanaš

darbs gahja broščeem šoleem us preekšču. Tas gad Batarpruhšijas gowis dob 2900—3000 stopu peena gadā, waišlas lopi šasneedš it augstas zenas — un wišas prowinges loplopibe, un peensaimneeziba atrodaš tagad, pehž nepilneem 20 gadeem, us til augsta stahwolka, par lahdu tureenes šaimneeki gadus 20 atpaak nebij ne domajuschi.

Kā šwarigatee lihdselki, turus leeto Batarpruhšijā pee loplopibas pazelššanas darba, buhtu usluhtojami šekoschee. Wišpirms, jau reisi minetā ziltis grahmataš beedriiba, tura peetura beedrus pee reisi špraustā mehriša eeturššanas, tā ari palihdš beedreem pee šchi mehriša šasneegššanas. Wina šagahda beedreem ari chru waišlas lopu pahrdosšanas weetu, noluredama it gadus diwus waišlas lopu tirgus. Ziltis grahmataš beedriiba šuhā beedru lopus ari us ištahdem. Kas atteezas us ziltis grahmataš pašču, tad waretu teikt, ka w'nā, protams, top usnemti tilai wišlabatee lopi. Šepreekšch usnemššanas lopi top no leetpratejeem apluhkoti un apšpreesti, pee tam šewišchli jaaisrahda us to, ka Batarpruhšijā luhkōjas it nopeetni us lopu mehriššanu. Šr nolikta šinama šemalā robešča rumpja garuma, augstuma un platuma, tā ari kruhšču platuma un dšituma mehreem, un netweens lops, kas nesasneedš noliktos mehrus, newar tapt usnemts ziltis grahmataš. — Reatkarigi no ziltis grahmataš beedri-

bas Vakar-Prusijā top noturētas ilgādejas lopu
 istahdes, tā arī šarīklotas ļoti daudzās buļļu
 stazijas.

Tillab Ungarijas Altenburgas, tā arī
 Vakar-Prusijas peemehrs rahda mums, ta ap-
 ņinigi krustojot weetejos lopus ar apstahķeem
 peemehrotu ņugv, wiņa apgabala lopkopiba war
 tapt pazelta it ihšā laikā. Pawisam zītadu zēlu
 lopkopibas pazēlšanas darbā rahdis mums
 jēkōšchais un pēhdejais peemehrs.

Wahzijas Šchlesijas waj Silesijas prowinzē
 daschus gadus atpakaļ pee lopu ņaitišchanas
 tapa išchēlrotas pawisam lahdas 24 daschadas
 ņugas. Protams, ņchi leelā raibuma zēhlonis
 bija nelas zits, tā reiņ Wahzijā tit ļoti eezeenitā
 krustōšchanas mode. Starp wiņām 24 ņugam
 pirmo weetu eeņem eewestee hollandes lopi,
 kuri top tureti leelajās muischās, un oīro weetu
 eeņem weetejee Silesijas ņarlancee lopi, kuri top
 tureti widejās un masalās ņaimneezibās. Šchēe
 ņarlancee silesijas lopi atrodas uņ it augsta
 attihstibas palahpeena, jo wiņu zaurmehra peena
 dewiba eet pahri par 2000 ņtopeem gabā, un
 wiņu peens ņatura zaurmehrā 8,6% taulu. Wēņ
 tam ņchis ņugas lopi ņaņneebņ it kreetnu ņmagumu,
 nobarojas it weegli un top leetoti arī darbā.
 Silesijas ņarlano lopu attihstibas gahjeens ir
 ļoti peewilzigs un pamahzōschs. Šchēe ņarlancee
 lopi top tureti Silesijā jau gadu ņimteks, bet
 gadu 30—40 atpakaļ, pēhņ tam tad krustōschā-

nas mode bija pastahwejuse jau daschus gadu
 desmitus, swescho sugu afinis sahla nemt pah-
 swaru un tihrafiku weetejee lopi sahla tapt
 aishween retali. Sarkano gotu weela tagad
 wisbeeschal wareja redset sarkandraibus, melndraibus,
 melnus, baltgalwjus, weenu wahrdu sakot, wi-
 sadas spalwas un raibuma lopus. Tai pascha
 laika Silesijas muischās atradās leela skaitā ari
 tihrafiku holandes lopi, kuri sche atmeta it labu
 pelnu. Bet tā gan stahweja ar pelnu semneeku
 kuhis? Senat weetejee sarkanee lopi, pee kna-
 pas baribas un truhzigas kopschanas, tomehr
 bija it labi apmeerinajuschi wibejo un maso
 schaimneeku wajadsibas, wini bija tapuschi leetoti
 darba un blakus tam bija raschojuschi ari peenu
 un sweestu. Bet tagad, pehz wispahrigas zaur-
 krustoschanas ar wairal islutinatam sweschajam
 sugam, lopi bija tapuschi daudj iswehligali ba-
 ribas un kopschanas sira, bet zaur neapfinigo
 un bismehrka krustoschānu winau
 darba un raschibas spehja ne-
 buht nebija tapuse pazelta, un kru-
 stojumi newareja atmett semncekem nelahdu
 pelnu. Bet tā tā semneeku schaimneežibas ehbi-
 naschanas un kopschanas sira newareja peenah-
 zigi apmeerinat pat krostojumus, tad jau, pro-
 tams, newareja ne runas buht par to, ka buhtu
 eewehlams ari semneeku kuhis list tihrafiku
 sweschos lopus. Toreiseja Silesijas lauksaimnee-
 žibas beedribu zentrale nehma leetu sawās rolās

un atfina, ta wislabat buhtu semneeteem lihdsēis, ja atgreestos atpatai pee wezwezās weetejās ņugas. Tas bija 1884. gadā. Drihņ ween tapa nodibinata buhtu ņtazijas, un lai peegahdatu wajadņigo tihraņinu weetejo ņarkano lopu buhtu ņlaitu, tad tapa eerihņotas wairakās ņaimneezibās weetejo lopu audņetawas, kurās tapa eeweetoti labakee pa wiņu ņemi ņalafitee weetejee lopi. Šchimbrihņņam paņtahw lahdas 619 ņileņijas ņarkano lopu waiņlas buhtu ņtazijas un 22 waiņlas lopu audņetawas. Drihņ ween tapa nodibinata ari ziltis grahmatas beedriba. Beņ tam no ņwara ir ari lopu iņņtahdes un it ņewiņņli ziltis grahmatā eerakņtito kullu godalgoņņana. Deelu labumu neņ ari noturetee waiņlas lopu tirgi. Un zaur wiņu ņņho tapa uņmodinata un iņkopta weetejā ņugo, kura bija jau it tuwu iņņuņņanai.

Meņs tuwojamees tagad muņņu preelņņneņuma beigam. Es gribetu wehl titai uņ to aiņrahdit, ka mans noluhņs nebuht nebija eeņlawet waj noņtahdit par wislabako weenu waj otru no pahrrunatajām ņugam, tapat nebija mans noluhņs eeteikt weenu waj otru no ņņhe aprakņtiteem zekeem, pa kuru ir eetiņ pee loptopibas pazelņņanas daņņadās weetās un ņemēs. Mans noluhņs bija titai rahdit wiņu ņņhe leetojamo panehweenu un lihdselku daņņadibu. Zums, kas wehl juhtat tehwijas ņemi ņem ņawām lahņjam, jums paņņeem nahlas iņņņirt, kas no wiņa teiktā buhtu node-

rigs ari pee Baltijas peena lopu sugas nobibinashanas. Saewehero tikai tas, ka istwehlamai sugai wajaga buht peemehrotai weetejeem dabiseem un saimneeziiteem apstahkteem, ka winai wajaga buht spehjjigai rashot taisni to, pehz ka tirgus wiswairak prasa, un beidsot, leetas daritaju starpa nedrihtsi truhlt wajadfigas weenprahhibas. Mums wajaga mahzitees netil ween ka nemt, bet ari dot, nelil ween ka „noturet tanti“, bet wajaga mahzitees wajadhibas gadijuma un wispahriga laba ari peelahpites.”

Pece agronoma H. Belmina un R. Ulmana preelshlasijumeem debates nepeelaida, pasirojot, ka to darishot reise, kad buhshot nolafiti no weetas preelshlasijumi, kas sihmejās uš loptopibu. Behz zeturtā preelshlasijuma no weter. ahrsta R. Peteršona, tursh eewetots shajā protokolā no 22—33 lap. p. šapulzes wadonis pašlubinaja debates par ailshatām un luhbja runatajus šawu wahrdu usdodot runat katram no šawas weetas.

P. P r e e d e, no Westeenas, pretojas tam, ka angelnas sugas gowis buhtu rashibas find pahrašas par weetejam bessugu gowim. Behz Westeenas pahrraugu šabeedribas gada pahrsitateem winam jasašot glušchi otradi. Par peerahbijumu winsch nem diwas tureenes saimneežibas. Birmojā, Meschanschu Seltina saimneežibā esot gandrihš wišas tihr= puš= un trihš zeturtibaš= angelneetes. Turpreti otrā,

Leput-Deelupa šaimneezibā atkal raibās jeb weetejās bešsugu gowis; par pehdejām esot is „wehštures“ itdaudš finams, ta šchām neesot pehdejos 80 gados nelahdas „šugas lopu“ ofinis peejauktas. Par 1907./8. gadu no šchām abām šaimneezibām žaurmeħra isnahlums no gowš bijis:

Mešchā ršchū Seltina šaimneezibā 5265 mahrzinas ar 8,93proz. tauku šaturu un šweesta isnahlums 282 mahrz.

Leput-Deelupa šaimneezibā peena 6449 mahrz. ar 4,28 tauku šaturu un šweesta isnahlums 808¹/₃ mahrzinas no gowš. Tā tad weetejās bešsugas gowis esot pahrspeħšuschas angelneetes ar 400 stopu peena un 71 mahrz. šweesta gaba laikā no gowš.

Breħmans, no Šehrmlšcheem, esot daudš nopuħlejees ar loplopibu. Wiasch esot nifns cenaidneets šugaw, ar kurām winam bijušchi newehłami panahłumi. Kur šugas esot zehłuschās, tur winas isaudšetas no weetejeem lopeem. Tā p. p. Sweedri esot šawu šugu isaudšejuschī 10 gados.

Ari Anglijā esot tāpat rihłojuschees lopu audšetaji. Tas esot mums wišulabalais paraugs, darit tapat, tad buħšchot panahłumi. Sahlt isłopt pašcheem šawus bešsugas lopus un nejaukt ar šugas lopeem. Ģewehrojamaš peensaimneets Zukurbeders Waischū-lalnā jau 1843. gadā atfinis weetejos lopus par labaleem un isšlauzis

1558 stopu zaurmehrā no gowš; tauku ūhim peenam bijis daudj wairal nelā no ūgu gowim. Nigā ari tagad ispehrēt labatōš lopuš, nestatoteš uš ūgaš lopeem. Weetejo ūgu wiašā ašihstot par labaku ari tajā finā, ūa ta aštral isaugot un dodot agral peenu. 9 mehnešāi weza telite jau peenemot bulli. Ja ziti isaubsejot no ūaweem weetejeem lopeem ūgu, tad mehš ari waretu to isaubset. Kā peemehruš peeweb jau tabamš, kaš aubseja ūemētoš lopuš Lapeem un deentwiduš Kreewijā? Daba pahrwehršā afuiš un peemehro ūew dšihwneekuš. Aitaš ari pahrwehršāoteš. Ewestāš ešot bijušāš wahrigaš. Dirs augumš bijis isturigaš, bet wilnaš finā šliltakš. Loplopibaš finā preelšāroka dodama weetejai ūgai.

W i h t o l s, no Sežēš. Ja ūeroteš pee ūgaš isšopšānanaš, tad jašnot, waj ešot dešgan daudj labāš baribaš? Bet zil ešot tašdu ūaimneeku, ūuri ūawām gowim ūpehjet dot labu baribu; isnahtot, ūa pastašwigi ūairu gadu iruhtstot baribaš. Pāpreelšāu jaušlābojot baribaš apstahli, tad til warot ušlabot ūgu waj attihstot to ari no weetejeem lopeem. Relihdšot, ūa pa reiše dodot ūo labaku. Wianam finama ūaimneežiba, ūurā nopirka laba gowš, bet pehž tašda laita zaur šliltu baribu iswirtuši. Ešengrahweš muišā ešot ewesti holandeešāu lopi, bet wehlat aimesti. Tāpat aimesti holandeešāu lopi Wahrenbrokā. Ar ūalmu baribu newarot ūerteš pee

ſugas iſkopſchanaſ. So ſpehzigata bariba, jo labal attiſtotees indiwiðs.

P o g i x tðſe, no Siguldaſ, beedina eewef angelnaſ ſugu. Praktiðā winai bijuſchi ſlikti peedſihwojumi. Weenadaſ teled no paſchu un angelnaſ ſugam pee taſ paſchaſ baribaſ pirmāſ eſot labi attiſtijuſchāſ un bijuſchāſ wejelāſ, bet angelnaſ teled ſlimojuſchāſ ar tuberkuloſi un wehlaſ peenehmuſchāſ bulli. Labala jau eſot rihifcihſu ſuga, ta eſot laba ehðaja un iſteetot ar wahjaku baribu. Ið angoneetes. Labal tabehl kruſtot ar ſcihſu un breitenburgaſ ſugām. Angelnaſ ſuga pilniði ſtriðkejama no muhſu apſtahlteem. Wiſulabaſ eſot palikt tikai pee weetejeem lopeem. Atſauzāſ uſ ſaweem peedſihwojumeem, kaut gan winai neeſot datu pee rolaſ. Ari Allaſchōſ weetejāſ gowiſ raſchojuſchāſ wairal ſweeſta un iſwantujuſchāſ labal baribu neIā ſugu lopi.

Agron. A l b e r i x ch gribot atbildet abeem preelſchrunatajeem. Weetejee lopi jau eſot ilgi pee mums lopti. Saimneeziðāſ wadoneem eſot eeſpehjamſ nemt labakoſ teluſ no labakeem; droſchi ween to buhſchot darijaſchāſ muhſu ruhpi-gāſ ſaimneezeſ, audſejamoſ teluſ iſraugot, bet ne Ið to warot teikt no angelnaſ ſugaſ. Wuifch-neeki paturot ſawu labako gowju teluſ paſchi, un zituſ wiſuſ pahrdodot beſ iſſchiribaſ; protamſ, daudſi no taðdeem neſpehlot ſazenſtees ar paſchu lopi labakeem atlaſiteem. Bet eſot ari zitabi

paraugi. Tautajums, waj turetees pee weetejeem lopeem un audset no teem sawu sugu, esot nopeetni pagrdomajams. No Belmina jau esot teikts: raudsities neween us kulturas sugam un wiku isplatischanu muhsu sainneezibas, bet lihds ar to lertees pee weetejas sugas nodibinaschanas. Kas sihmejotees us pehdejo, t. i. weetejo sugu, tad tur aiseeschet daudj gadu, lamehr nodibinaschet sawu sugu. Peedsihwojumi pee mums rohdot, ka par angelnas sugu esot daschas sugas labalas peena daudsuma find, bet tauku procenta find ne. Muhsu apstahkteem wislabal peemehrotee weetejee lopi teekt wehl labaki peemehroti, ja tos krustojot ar angelnas sugu un pahrejot us scho sugu. Ar weetejeem lopeem mehš neeeguhschet tos panahlumus, ko ar angelnas.

S t u t i ņ ģ ģ a, no Sturmaneem. Neesot daudj ko papildinat Bogis kundsi. Breelsh 15 gabeem esot eeguwis angelnas un holandes sugas gowis. Bet ar tam esot bijushji slitti panahlum, neraugotees us to, ka wixam esot labas, jahlainas ganibas. Wixsh esot 10 gadus ismehginajis scho sugu. Weeteja suga isdodot daudj labaku peenu un ari wairal. Tapehz tai ari esot eerahdama pirmā weeta pee mums. Weetejas masas gowis gan ddot latra masal, bet par to treknu peenu. Angelnas beeschi slimojot ar tuberkulosi un aplaischet ar to ari zitas gowis. To wixsh mahziješ no peedsihwojumeem un eeteizot weenigi weetejo sugu.

E i m a n s aistrahda us Sweedriju, kura taifijusi wisleelatos panahlumus sugu fina. Ne-
 esot teesa, ka tureenes weeteja suga esot uslabota
 10 gados. Kas atteezas us Sweedru farkan-
 raibo leellopu sugu, tad wini zehluschees tapat
 la wakara Slahwu farkanee, no senajeem seemet
 Bahzijas farkaneem lopeem. Schoš farkanos
 lopus eeweda šesčpadsmita gadu fimteni Swee-
 drija un no wineem zehlas ta šaukta bruneneeku
 muišču suga (Rittergutsroffe). Septinpadsmi-
 ta un astonpadsmi-
 ta gadu fimtenos, la ari wehla
 winu šajauza, holsteinas un breitenburgas leel-
 lopus eewedot. Bidus Sweedrijas muišču
 šaimneežibās ščo sugu uštureja pušlihts tihru,
 kamehr deentwidus Sweedrija šči suga pamasam
 isnihta zaur krustoščanu ar holandeesču un
 zitos apwidos zaur krustoščanu ar ščothorna un
 aiščiras šugam.

1891. gada nodibinajās beedriba —
 Afvels lörening för R. S. B. (Sweedru
 bruneneeku muišču sugas audsinasčanas bee-
 driba), kura šprauda šewim par mehrti, glahbt
 to masumu, kas wehl pahri palizis no wezas
 farkandš waj farkanraibās bruneneeku muišču
 sugas. Šči suga bij gandrihts tihra ušturejušees
 Stjernsundē, lahdā bruneneeku muišča Merikā,
 widus Sweedrija, un wajadseja tilai ar tureenes
 bulli išaudsinat waišlas špehjiigu, noderigu sugu,
 kura dewa augstu šweesta tauku šatura peenu
 un kura beš tam ir weegli nobarojama. Šči

beedriša ir arī mehginajuši, tā rakstās, ar labām
 sēkmēm, īsnihdēt aishīru afinis, kas wežās sugās
 attihstību ļoti kawejo; jo wežais, tīl peemihligais,
 gandrihjs, pilnīgi šarlanais bruneneetu muisču
 tihps seelās aīdabujis šawu pirmatnejo krahsu
 un wairš nemainisees.

Zitūr Sweedrija esot weetejee lopi uslaboli
 zaur krustošānu, kas esot daudš eenefigal, nelā
 weetejo bešfugu uslabot zaur islasi; tas buhtu
 wilzees pašral ilgi; tapehš Deenwibus un
 Seemelu Sweedrija nolehmušči krustot šawuš
 lopus ar kulturās šugam. Šchim noluhkam
 eewesti šugas lopi no Holandes un Anglijas.
 Klimata finā Sweedrija nostahbita šlittalos ap-
 stahltos, nelā mehš, bet krustojumeem tur bijušči
 labi panahltumi. Neesot pareisi, tā šalot, tā
 pee mums neesot eespehjamš aklimatiseet ahrsemju
 kulturās šugas. Sweedri esot pirmee peerahdi-
 jušči, tā aklimatisazija esot eespehjama un tā
 neesot wajadšigs gaidit weenigi us weetejās
 šugas uslabošānu zaur islasi. Sweedrija esot
 attihstijušchees labali angelnās šugas lopi, nelā
 paščā Bahziā. Sihmejotees us to, kas mums
 jādara, jāsālot, tā: palikt tīlai pee muhsu beš-
 šugas ween, buhtu aīpatakeešāna. Dabal esot
 šelot žitām tantam, turās šchajā finā warot us-
 rahdit wišulabalos panahltumus, šahlot ar
 krustojumeem un pašrejot us kulturās šugam.
 Ra ar angelnās šugu pee mums bijušči tīl
 šlitti panahltumi, ištaidrojams ar to, tā šchās

ſugas audſeſchanaï nemti teli waj weenigi no muifchneekeem, tur leelako teeſu nedabujot labuſ tekus, un tad toſ ſaleekot kopã ar paſchu teleem, tad nereli pehdejee iſnahkoi labali. Telu audſinaſchanaã ari noteekot lopu badinaſchana. Wajagot lopuſ labi barot, tad buhſchot eeſpehjamſ ari pee mumſ kultiwet angelnaſ un zitaſ ſugas ar ne maſal labeem panahkumeem la Sweedrija un zitur ahrſemã. Mumſ neeſot uſturejuſeſ nelur tihra ſuga. Ia lahds domajot, ia winam buhtu lahda wezu wezã weeteja ſuga, tad lai audſinot un iſkopjot to; bet leelaiſ wairumſ lopkopju newarot gaidit uſ to, teem eſot ſawi lopi ja-uſlabo zaur kulturaſ ſugam.

B r e m e r ſ, no Laudonaſ. Kad nonizinot weenu waj oturu ſugu, tad aiſween nonizinataji aiſmirſtot, ia letra ſuga eſot labi un ſlikti eſemplari. No ſwara eſot ari audſeſchanaſ apſtahku wirſeemſ. Eſot nowehrſchanaſ no zaurmehra gan uſ weenu, gan oturu puſi. Io labala eſot ſuga, io maſala eſot nowehrſchanaſ no zaurmehra. Pee tam, ia nowehrſchoteeſ uſ ſlikto puſi, to maſal wajagot eewehrot, bet galweno wehribu peegreeſt nowehrſchanaï uſ labo puſi — to taiſni wajagot uſkert un eewehrot. Neeſot pamatoteſ apgalwojumſ, ia peenigu raibaku eſot tilpat maſ, la baltu ſwirbutu.

Wiaſch ſinot, ia labi panahkumi eſot ar truſtojumeem. Winam bijuſe iſdetwiba pahrlleezi-

natees, ka krustojumi dewuſĉi wiſlabaloſ pa-
 nahtumus un tihra ſuga newarot ar teem ſazen-
 ſtees. Tagad runat par paſĉu ſugu newarot.
 Šĉimbrihſĉam jautajums groſotees, ka mehſ
 iſaubſejot til lahdas ziltis ar tilai labam un
 wehlamam ihpaſĉibam, un tad taſ panahliſ, tad
 no ziltis wajagot iſaubſet ſugu. Wajagot iſweh-
 letees labako zilti ſugas iſaubſeſĉanai. Pee tam
 winam eſot japeebilſi, ka abſoluti tihru ſugu
 nemaſ neeſot preeſĉa.

B r e e d e, no Beſteenas. No wiſeem
 preeſĉneſumeem warejiſ redſet, ka latrai leetai
 eſot ſawi peekriteji un plauſĉinataji. Weeni
 peekrihtot raibam, otri ſarlanam. Dai panahltu
 pareiſo, mums wajagot uſſtahdit weenu projekt-
 pee wi'am lauſſaimneeziſas beedribam nodibinat
 lopu pahrraugu beedriſas. Sem pahrraugu uſ-
 raudſiſas un pahrfiſas tad waretu nodibinat
 paſahltumus, taſ latram eetiht un tad no ſakrah-
 teem ſakteem waretu nahlti pee pamato'a gala
 ſlehdeena. Tagad teoretiki turotees pee ſawam
 teorijam, un praktiki atſauzotees uſ ſaweem prak-
 tiſkeem peedſihwojumeem. Wina preeſĉlitums
 eſot, ſĉobeen wehl neeeteikt neweenu ſugu, bet
 papreeſĉ nodibinat pahrraugu beedriſas, un
 tad tilai, uſ peedſihwojumu un nowehrojumu
 pamata nahlti pee ſpreeduma, taſ taſ parei-
 ſakaiſ.

B r a u n s, Gulbenē. Šĉiſ jautajums
 eſot loti ſwarigſ un tapehž eſot jaſpreeſĉ loti

objektivi. No weenas, otras jainneezibas ween newarot wehl nelo spreesf, bet scho spreedumu wajagot dibinat uf wispahrejees nowehrojumeem un peedfihwojumeem. Birus 18 gadeem winsch eepirzis weetejas sugas gowis par 50 r. gabala, par lahdu naudu torci warejis dabui wislabalās gowis, lahbas ween ari winsch pirzis Behz tam tās krustojis ar angelnas sugu. No 116 slauzamām gowim winam tagad esot 16 krustotas. Zaurmehra tās esot loti tahlu pakat angelnas gowim un dodot 6415 mahrz. — 2138 stopu peena; tihrafinu angelnas turpreti dewuschas, 7462 mahrz. — 2400 stopu zaurmehra. Winam, neesot netweenas angelneetes sem 1800 stopu peena un zaurmehra taulu proz. 4,1. Ja paslatotees uf angelnas sugas dsimteni Angelni, tur esot smiltis seme un purws; tur neesot til trefns peens, la pee mums. Ja muhsu weetejeem lopeem esot labi trefns peens, tad tas nahlot no weetejeem apstahleem. Ari ar tuberkulosi angelnas suga neslimojot, isnemot tikai daschus wezus eksemplarus. Angelnas gowis neesot nebuht til wahjas, la daschi runataji apgalwojuschi. Bones augstikola pehz pamatigeem pehtijumeem atfinusi, la angelnas gows stipri pahrspehi zitu sugu gowis. Mums schodeen sugu jautajumu apspreeschot, jaturotees leetischli un neesot jaaisraujotees no fantafijas.

A g r o n o m s L e j i n s c h. Gribot taifit peefihmes pee agralo runataju isteiliām domam

un spreesi objektivi. Binam jausstahdot jautajums: kas warot teikt un peerahdit, ka preesich 18 gadeem pirktas gowis bijuschas wislabakas? Mums wehl togad neesot nelas noteikis. Sugu fina spreeschot pehz ahreja isskata, kurch loti wilot. Mufsu bessugas lopi neesot jauzami un norahdami par nederigu materialu eenefigai un ahtrai loplopibas pazelshanai. Esot opwidi, kur neesot eewestas sweschas afinis, par peem. Augsch-Kursjemē; ja ari dascha weeta esot peejauktas sweschas afinis, tad loti mas, un schee lopi wehl weenmehre usskatami par weetejeem. Esot leela starpiba starp weetejeem un kulturaš sugu lopeem, to peerahdot peena lauku šaturš; weetejeem esot trefnaks peens. Mufsu klimats, pehz preeschrunataja domam, weizinos peena lauku šaturu, bet us to neesot pamatotu peemehru. Bajagot kraht daudš datu, lai us wiau pamata waretu pareisi iswehletees. Weetejos lopus nedrihtstot atstahht newehrigi pee malas, tapat newajagot pawisam atmest ahrsjemu sugas. Binam esot plashi eestati lopē, un wiasch peekrihtot, ka nopeina wehriba peegreeschama weetejeem lopeem. No ahrsjemem pahrnahzis wiasch bijis holandes un rihtrihsu sugu peekritejs; bet eepasihstotees ar mufsu loplopibu, wiam esot japeekrihtot Breedem.

Mums jau esot tā tā tā jaunā suga ari jalopjot, bet ja mums esot šaimneezibas, kur 20—30 gadu laika neesot peejauktas muischas

gowu afinis, kadehl nekultiwet tab sugu no
 ſchahdu ſaimneezibu lopu materiala? Daudſ
 labas aſhauljmes eſot, ta no muiſcham nemtee
 ahſemju ſugas lopi daudſ labat atihſtotees nelà
 weetejee; taſ pa leelakai bakal iſſkaidrojams
 ar to, ta winus, ta jau laut lo ſewiſchku, ari
 ſewiſchli labaki kopjot un ehdinot. Ja weetejeem
 lopeem peegreſtu leelaku wehribu, toſ labat
 koptu, ehdinatu un eeturetu pee wineem ſingru
 iſlaſi, tad panahkumi droſchi ween buhtu zitadi.
 To peerahdijufi Sweedrija, kur ſipri atihſtitas
 lopu pahrraugu beedribas, ar kuru palih-
 dſibu lopkopiſa Sweedrija pazelta 10
 gadu laita uſ pareiſa un preekſchſih-
 miga ſtahwolka. Un ta ari mums
 jagahdajot par pahrraugu beedribu nodibina-
 ſchānu, jaewed zilts grahmataſ uſ eenefibu un
 tad iſt peh3 ſahdeem gadeem wareſchot ſpreest,
 kura ſuga preekſch mums labaka. Uſſwer datu
 truhtumu, kadehl newarot padotees perſonigam
 eeſpaidam, zaur lo iſnahktu ſpreedums ſubjektiwſ
 un ne objektiwſ.

E i m a n s. Atturet ſugas leetu, iſdarit
 mehginajumus zaur pahrraugu beedribam un
 peh3 10 gadeem ſpreest uſ ſakrahto datu pamata,
 buhtu pawiſam oplama rihtiba. Suga neſtahwot
 uſ weetaſ, wina eſot paſtahwigi jalabo. Pah-
 rraugu beedribas nodibinot un zilts grahmataſ
 eewedot mums wajagot finat, lo gribot ſaſneegi.
 Mehrkim wajag iſeet uſ labako ſugu un pee tam

ne uš weenu ween. Danija esot masaka nelā
 Widsfeme un tur esot bitwas kulturas sugas,
 Sweedrija pat weselas 4 pamata sugas un
 wiskas strahdojot ar labaleem panahumeem. Pee
 mums iahdu sugu waretu buht wehl wairaf, bet
 ſchaja leeta neteetot nelas darits. Uſaizina
 tuhlin tertees pee darba un eetwest 2 un pat 8
 sugu nodibinaschanu.

M a t e a s no Umurgas. Runaschot ihfi.
 Weeni slawejot weetejo sugu un nonizinot
 angelnas, ziti darot otradi. Winam ari esot
 peedſihwojumi ſchai leeta: bijuschi 8 angelnas
 sugas teli peezas ſaimneeziabas, pee tam neislasiti,
 bet wisi labi allihstijuschees. Dſirdijis 11 ne-
 delas. Neweens pais no winem neslimojis ar
 tuberkuloſi, bet no weetejeem gan 2. Weetejo
 sugu zaur iſlaſi uſlabot eetu pahraf ilgi un
 tapehz wajagot tertees pee krustoschanas, jo ar
 to daudſ ahtraf mehrkis ſasneedsams. Eeteiz
 turetees pee angelnas sugas.

A g r o n o m s **J a t o b ſ o n s**, Pee-
 westee ſtaitli ween nelo nelihdsot pee peena
 daudsuma un labuma pazelschanas. Pee peena
 daudsuma no ſwara esot bariba. Winſch to
 ſinot no peedſihwojumeem: winam esot bijuschi
 labalee ihraſinu angelnas lopi (Pleſlawas gu-
 bernā), kuri tituschi ihſti labi baroti — dots teem
 9—10 m. ſpehla baribas — ahbolinsch, ſeens. Bet
 neraugotees uš wisu, panahumi bijuschi wiskai mafi.
 Dſimtenē ar weetejo sugu pee wahjalas baribas

bijuschi labaki panahlumi. Tapeh3 wajagot uslabot weetejo 3ugu un ar to buhschot labaki panahlumi. Winsch sinot wairal muischas, turas weetejas 3ugas lopi teetot labi baroti un dodot eewehrojami daud3 peena. Tapeh3 newajagot angelnas 3ugu eeteikt par labako preel3ch Baltijas. Wajagot wehl wairal mehginajumus isbarit, eewahl3t fixas un nopeetnus nowehrojumus, lai waretu nodibinat freetnu, noderigu 3ugu. Us pahrraugu fixam ween ari newarot palautees. No wisa wina ganama pulka, tur3ch 3astahwejis no angelnas 3ugas lopeem, neesot nelas pahri palizis; pee tam tee eewehrojama mehr3 slimojot ar tuberkulosi — 76%. Ja runatajs nemaldotees, tad angelnas 3uga tuberkuloses behl esot issleh3tia is Somijas. Tapeh3 muhsu loplopjeem wehl daud3 3astrahda, lih33 nah33 pee gala slehd3eena 3ugas 3autajuma.

B e t e r 3 o n s. No wina preel3chlas3juma esot zehluschees diwi preteji usstati: weeni par weetejeem lopeem un otri par krustoteem. Winsch esot proponejis krustot un uslabot. Par tihru angelnas 3ugu neesot bijus3i runa. Wina preti-neeli esot leeli teoretiki, kas gribot islopt tilai weetejo 3ugu. Bet ta tilai esot teorija, ka weeteja 3uga labako. Ja wina ta buhtu runajuschi pirms 50 gadeem, tad gan winsch teem buhtu peekritis, bet tagad weetejas 3ugas gotenes esot tilpat relas, la museja wegee lindraki. Ja loreis buhtu peegreesta wehriba weetejai 3ugai, tad gan buhtu ta islopta.

Tagad ihšakais zelsch, eeguht labu ņugu, esot krustošana: — tā un ar to, tas wehl neesot nosokams, tas esot instrukturu usdewums. Wina pretineeku teorija jau esot laba un pareisa, bet tikai nahlot 50 gadu par wehlu.

B e l m i a ņ ņ. Dauds debates esot dsir-
detaš, tomehr jauns netaš netizis teiktis. Lai
wiņu teikto noskaidrotu, wiņsch taiņiņschot iswiltu-
mu. Debates tikuschas ņamaņitas diwas leetas.
Weeni aiņstahwot weetejos lopus, tas trefnata
peena un wairal ņweesta dehl esot pahrafi. Wee-
tejas beņņugas gowis dodot masal peena, bet par
to trefnata. Dtri ņtahwot par ņugas lopeem,
tas wiņpahr dodot leelaku eenahlummu. Winaņch,
runatajs, peekrihtot ekonomislam, t. i. eenefigam
prinzipam. Kad mums buhņschot ņugas lopi, tad
tee wairis nebuhņschot japahrdod galai, bet tos,
tā ņugas lopus wareschot par dahrgu naudu pahrdot
uņ Telsch-Preewiju. Buslihds labu ņugas teku, pah-
ris nedetas wezu, pahrdodot par 50—100 rbl.
ņugas bulli 1¹/₂ gadus wezu — par 600 rbl.
No ņchās ekonomislas puņes ņtatotees neesot til
breesmigs noseegums, atwest mehginajumus ar
paņchu ņugas iņaudņschanu un nodibinaņchanu.
Ja buhtu eespehjamš weetejos lopus pahrwehrt
par ņugas lopeem zaur islefi, tad tas esot ja-
bara. Kas tad ihsti esot ņugas lopi? — ņu-
gas lopi esot tahdi, kas ņpehjt ņawzem peh-
nahzejeem dot ņawas ihpaņchibas. N e =
ņ u g a s a u d f i n a ņ ņ a n a s ņ e l a s e ņ o t

m a l d i ſ c h a n à s. Mums jaisaudſejot ihſta weetejā ſuga, taſ gan eſot loti gruhſti. Beena raſchibu gan war pazelt 7 gadoſ, bet ſugu iſ- audſet neeſot til weegli. Aprakſta Jaroflawas lopu ahrejo iſſlatu un paſlaidro, la tur ſtarp 20 gowim eſot tilai 3 ſarlanas bijuſčas. Bet tomehr pat pehž 60 gadeem wehl krihtot atpakal ſawā wezajā ſugā. Tā tad leelu, paleekamu reſultatu wehl neeſot. Sapamehgina eeweſt angelnas ſuga. Beena behl gan muhſu weetejā ſuga preekſch mums eſot labala, bet ſugas behl ne.

Bet tā tilt pee ſugas? Rōpirkt? — Ne- eſot kapitala un — newajagot ar: weenkahrſchi ar kruſtoſchanu ween warot daudſ to panohlt ſugas uſlaboſchanā. Daudſi no runatajeem jau eſot aiſrahbdijuschi, la kruſtotee lopi eſot labali un — taſ eſot pilnigi teeſa. Nā paraugſ tam warot noderet Engelartes barona Klodta ſaimneeziſa. No kru- ſtoteem tilai newarot audſet jaunus ſugas lopus, jo teem naw ſugas wehrtibas, tee krihtot atpakal ſawā pirmſugā. Preekſch audſeſchanas kruſtotoſ wa- jagot kruſtot ar tihraſinu. Prekto augumu jau tā warot peenemt par tihraſinu, bet 7. jau pilnigi droſchi. Tā zaur kruſtoſchanu warot wēegli tilt pee tihraſ ſugas. Pee ſugas uſla- boſchanas, ſaprotams, newajagot aiſmirſt ari peenu. Pee tam angelnas ſuga kruſtoſchanai eſot pati labalā, jo Angelnas klimats eſot loti lihdsigs muhſejam un Angelna un Widſeme eſot

gandrihš weens un taš pais. Zaur to tad
 starpiba klimata šind, taš pee krustošānās loti
 no šwara, atkriht pate no šewis nost
 zaur klimatu weenadibu abās šemēs;
 ari lopšopiba abās šemēs esot lihššiga.

Ari tapehš šči šuga esot šewisčli eeteizama,
 ta wina pee mums jau esot aklimatisejusēs un
 šlipri peeraduši pee muhšu apstahšleem, ta taš
 muiščās redšams. Pee tam šči šuga jau esot
 loti isplatita pee mums, ta ta nemas nebuhtu
 eespehšams wina galigi isškaušt. Šchos šugas
 lopuš war pahrđot ari ta tahbus uš ahreeni,
 ta par peemehru jau no Krujenes teel wini pirkli
 preelšč Celščkreewijas, kaut gan šče wini wehl
 naw pilnigi lihššiku.

Ari ekonomišlā prinzipa behl angelnas
 šugai pee mums dobama preelščrola, jo wina
 loti peeprasa Kreewijā ta noderigako šugu.
 Tuberkuloše naw nemas til bihštama. Ja mehš
 šatwus weetejos lopuš ari isšopšim lihšš tahđai
 pilnibai, ta tee doš lihšš 2000 štopu peena,
 tad tee buhš tilpat leeli landibati uš šcho
 šlimibu, ta angelnas šugas lopi, ta taš Kreewijā
 jau peedšihwots.

Ja lihšš ar rasčibas pazelššanu gribam
 pahreet uš šugas lopu pahrđošānu, tad ja-
 turas pee angelnas šugas.

Šapulžes wadoniš pašino atpuhtas břihti
 1¹/₂ štundas, t. i. no pulštēn 8—¹/₂₅.

atmet finamu pelau, t. i., la raschojuma wehrtiba ir leelata la ta kapitala wehrtiba kopā, kas eegulbits raschojuma isbewumos, — šči pelna jeb wirswehrtiba nedrihst ari buht semata par to pelnu, ko lihdsigos raschoschanas un zitos apstahkos atmet lahda zita lauljaimneezibas nosare. Skaitkos jeb naudas wehrtiba isteikt jaimneezistas atteezibas starp daschadam semkopibas nosarem naw weegli. Te jarehina ne til ween ar lauljaimneeziskeem, bet ari ar ruhpneeziskeem, tirdsneeziskeem, satiksmes un sozialeem apstahkeem. Tadeht ari pastahw Latw. masgruntneeku domu starpiba par eenefigako lauljaimneezibas nosari. Weeni par lahdu galwenā lahriā atsihst graudu raschoschanu teeschai pahrodoschanai un blakus tai ari lirkopibu; otri — lopkopibu. Muihu stahwollis šči weeta un reisa ir lopkopiba. Bet šči wisur, netil ween muihu tehwiā, bet jo leelata mehrā ahrpus tās robescham, pastahwigi attihstas, pazelas us aishween augstala iskopschanas palahpeena. Ja tad mehš peekritam tam, la lopkopiba war tapt ari m u h s u lauljaimneezibas eenefigakā nosare, tad mums bes laweschanas jaatrod zeli un lihdselli šči aroda eenefiguma pawairoschanai, jo zitabi, t. i., bes šči aroda iskopschanas, muihu lopkopibas raschojumi — gako, peens un pehbeja daschada weida iskrachajumi, sewischli sweests un seers — newar isturet konkurenzi nedj eelschejos tirgos, nedj, un wehl masal, ahreja tirgū.

Kā lai šāo arodu iskopjam, t. i., kā lai šāvas lopkopības eenefigumu pazekam?

Birmalā, elementarajā latra dšihwneela un tamlihdš muhsu gowlopu wajadsiba ir pahretika jeb bariba un — mitelkš. Ja tadeht mums buhtu pee rolas muhsu masgruntneeku kuhš telpu un eerihkojumu apraksti, ja mums buhtu pee rolas [staitki, kas usrahda baribas zaurmehra daudsumu un šaturu, to Latw. masgruntneeziba dabū gowšlopi, tad mehš peeteekoschi pašihlum Latw. lopkopibas zaurmehra stahwofli.

Tahlat wahrds „lopkopiba“ ween jau isjaka, ka šchai arodā šwariga nosihme peetriht lopu l o p j a n a i. Darbi, kas atteezas us lopu lopschanu, šastahw, prolams, is šihlumeem. Winus wijsus te šastaitit aishemtu wairat laika, nekā šchim preekšmetam waretu peemehrit. [Bet taišni is šcheem šihlumeem šaronas tee lelee eemešli, kamdeht lopkopiba šahdā šaimneezibā war usrahdit brangas šelmes, bet war ari buht gluschi besseltniga.

Ja daschreis daschai ruhpnenezibas eetaisei par šaweeem šewišcheem panahlumeeem japateizās šahdam šawā arodā weiklam w e e n a s maschinās waditajam, — zit daudš leelaku eespaibu nedara us šahdas šaimneezibas lopkopibu lopu lopeju apsiniga waj neapsiniga rihkoshanās, jo latrs lops kuhš ir nesamehriigi juhteligata, mechanisli šareschgitata d š i h w a maschina.

Tadehl eekams lopu e h d i n a s c h a n a s, lopu
 m i t i n a s c h a n a s un lopu l o p s c h a n a s
 jautajumi muhsu masgruntneezibā naw nolahr-
 toti, tikmehr newar buht no swara turpmakee
 us Latw. loplopibu atteezigeē jautajumi. So lo
 gan es panahktu, pirtdams no sawa laimixa
 wixa wispeenigalo, bet ari weenmehr [pee бага-
 tigas un leetderigas ehbinaschanas un labas
 lopschanas tureto gowi, ja manā saimneezibā
 pehdejo sagaiditu baribas truhkums, nolaidiga
 lopschana un truhziga mitinaschana? Gowš pee-
 nigums drošči buhtu pagalam.

Latweešču masgruntneeki no dasčām pusēm
 dabū pamudinajumu, sawas loplopibas labā
 lertees pee plawu un purwu kulturās. Bes tās
 muhsu loplopibas pazelschana neesot domajama,
 wixi mahza. Tas ir tas pats, kas Latw. lop-
 lopibu dibinat us kultuwejamām, t. i. nekultiwetām
 plawam un kultuwejameem, t. ir nekultiweteem
 purweem. Ja plawu un purwu kulturai stahda
 par mehrki daudj un labas lopbaribas eeguh-
 schanu, tad schis mehrkis nesalihdsinajami lehtali
 un ihšala laika šasneedsams jau k u l t i w e t o,
 t. i. tihruma semi, intensiwali ismanlojot. Beem.
 saimneeziba, kas tilai pusi ween no sawas pa-
 puwes ar wiħlu baribu apsehj, weenu zeturdalu
 no sawu lauku plaschuma abolinam un sahlei un
 weenu ditwadsmito dalu šalnaweem eerahda un
 pee tam mineeteem sehjumeem dod bagatigu mi-
 neralmeħslojumu, — saweem lopeem sagahda

peeteekofču daudsumu labas un spehzigas baribas un zaur to us ahtru roku wairo sawas lopbaribas eenefigumu. Behzal, tad, eenehumeem no lopbaribas wairojotes, saimneeziba ronās swabadi kapitali, tad, nemot palihgā schoš pašā saimneezibā sakrahjuschoš kapitalus, plawu un purwu kultura ir ihstā laikā. Bet lopu e h d i n a s c h a n a s jautajums nolahrioschana atkarajas weenigi no saimneezibas ihpaschneela laulsaimneeziskas weilibas, wina sapratibas, usnehmibas un sparibas. Sareschgitals turprelim ir jautajums par lopu kopschānu. Schai leel zelā leelu kawelli loti daudjās muhsu masgruntneezibās usejamās lopu kuhis neehribas, sewischli wina schāuro, nepeeteekoscho telpu dehl, kur truhst ari gaismas un swaiga gaisa. Tahdās kuhis gruhti usturet lopus pee tihribas un weselibas. Dai kuhis jeb laidari Latweeschu masgruntneeku saimneezibās nahl tahdā stahwolk, kur kahrtiba un tihriba war pastahwet, kur lopa organisms wispilnigakā mehrā spehj ismantot lopam sneegto baribu, kur daudj laba, no newehlameem peejaukumeem swabada peena raschoschana neatrod trauzeku, — tad wineem sawu kuhis telpu buhwē jaecgulda ne mafi naudas un darba spehla kapitali. Par turpmako selmigas lopu kopschanas kawelli jaatsihmē darba spehla truhlums. Schis muhsu laulsaimneezibā, kur maschinu darbs mas isplatits, wispahrigi un loplopibā sewischli top il deenas jajuhlamas.

Deels un mass behg no luhſs ahrā, no
 lopu lopschanaſ projam. Patrs aſhwabinajaſ
 no „mehſſu un dublu briſchanaſ“. Un ſchaf ſinā
 muhſu deenaſtneeki nepelna pahrmetuma. Wianu
 zenteeni un muhſejee ir weenadi, t. i. — ſawa
 bſihweſ ſtahwolka uſlaboſchana. Beſ tam an-
 tipatiſa pret lopu lopschanaſ eeweefuſeeſ un iſ-
 plataſ ari taiſ Bakar. Ciropas ſemeſ, tur lop-
 lopiba ſaſneeguſi angſtu kulturaſ palahpi. Wir-
 ſeens, to loplopiba ſchaf ſinā nem, ir tahdſ, ſa
 lopu lopschana deenu no deenaſ, gadu no gada
 gulſtāſ aiſween wairaf uſ lopu i h p a ſ c h n e e t j u
 lameeſcheem. Weenā lahgā ar to wiſur zitur,
 tāpat ſa pee mums, ſweeſta, ſeera, peena un
 zitu peenneezibaſ raſchojumu p a t e h r e t a j u
 ſkaiſ paſtahwigi peeaug, lamehr l o p u l o p
 p e j u ſkaiſ beſ miteſchanaſ eet maſumā.
 Schiſ ſaimneezigaiſ prozeſſ ſnorifinajaſ Ciropā
 nu jau ilgaku laiſu un peena un wiſadu peena
 iſgatawojumu zenu nemitigā zeliſchanaſ beidſamoſ
 gadoſ ir ſchi prozeſa turpinaſchanaſ redſamā
 ſihme. Tomehr taſ uſ loplopibu wiſpahrigi
 nebuht neaiſtahj launaſ ſelaſ. Gluſchi otradi:
 peedſihwojumi apſtiprina, ſa loplopiba taiſni tur
 uſplaukſt, tur ta plaſchakā mehrā pahrgahjuſi
 lopu ihpaſchneeku roſāſ. Daniſā, ſchaf peennee-
 zibaſ me'ropolē, taiſni puſe no laulſaimneezibā,
 ſewiſchli loplopibaſ labā, iſmantotāſ ſemeſ ſa-
 dalas ſaimneezibaſ weenibāſ ar ſemeſ plaſchumu,
 ſahſot no 151 lihbj 88 puhra weetam uſ ſatru

ſaimneezibu. 16% no wiſas walſis apſaimnee-
 lotās ſemes turpretim peeder ſaimneezibas wee-
 nibam, ſuru areals m a ſ a l s par 38 puhra-
 weetam ſatrai. Bahrejā laulſaimneezibai padotā
 ſeme iſdalaš uš ſaimneezibas weenibam ar lihds
 605 puhrateetam un leelaku ſemes plaſchumu
 ſatrai. Ši ta redſam, ka Danijas laulſaimnee-
 zibā ſihl- un maſakam ſaimneezibam peeder
 ſiprš pahršwarš. Wehl leelalā ſkaita pahř-
 ſwarā pret leelſaimneezibam ſtahw ſihl- un
 maſās ſaimneezibas Bahzijas laulſaimneezibā.
 Šihl- un maſalās ſaimneezibās, tā protams,
 tiſai ſaimneezibas ihpaſchneela gimenes lozelli
 darba ſpehlš nahl leetoſchana. Kas ſchais ſaim-
 neezibās uš lopu ſopſchānu attezas, tad gimenes
 lozellis toš ſopj tā ſawuš lopuš. Wiſch ſkai-
 taš par ſawuš gimenes mantas lihdsihpaſchneelš;
 wina gimenes lopu ſaſtahwā glabajas wina
 mantas teſa. Taš uš ſcho ſaimneezibu lop-
 lopibu dara iſſchēiroſchu eeſpaidu: pee taħdas
 ſopſchānaš gowiš attihſta wišaugſtašo peenigumu.
 Wet tā ka ar gimenes darba ſpehji go lozelli
 wairoſchānoš ſihl- un maſſaimneezibās weena
 daſa darba ſpehla te pehž laħda laita top leela,
 tad leelajeem gimenes peederigeem, gribošcheem
 negribošcheem, jaatſtaħj tehwiſchlais pajumiš.
 Tee nu mellē un atrod paraſto nodarboſchānoš,
 t. i. nodarboſchānoš loplopibā, laiminu
 leelalās ſaimneezibās un leelſaimneezibās. Tā
 Danijas un Bahzijas maſās ſaimneezibas ſa-

gatawo leelalām lōpu kōpſchānā labi eewingrina-
juſchōſ, pee ſchis nobarboſchānās peeraduſchūſ
darba ſpehluſ.

Muhſu ' dſimteneſ lauſſaimneeziſa ne-
war uſrahbit peeteeloſchu wairumu lōpu kōp-
ſchānā prakliſli ſkolotu ſpehlu, tabehſ la muhſu
dſimteneſ truhtſt maſo ſaimneeziſbu un arodneeziſko
mahziſbaſ ceſtaſſchu, kaſ lahduſ ſpehluſ iſaudſina.
Muhſu, iſllab prezetee, kà neprezetee deenafſneeki,
abejada dſimuma un wiſada wezuma, ſalaſaſ
piſſehſiāſ un piſſehſtiāſ, meeſtoſ un meeſtinoſ,
tehdējabi wairōdami peena p a t e h r e t a j u
un maſinadami peena r a ſ c h o t a j u ſkaiſli
ari muhſu dſimteneſ. Bat tāſ muhſu deeneſt-
neezeſ, kaſ lauku darbeem un lauku dſihwei
wehl naw greeſuſchāſ muguru, pee katraſ iſ-
dewibaſ no lōpu kōpſchānaſ un gowju ſlau-
ſchānaſ iſwairāſ. Muhſu wiſhreeſchi-
deeneſtneeki ari ir drihſal pee wiſſwagakeem
lauku darbeem, nekà pee lōpu kōpſchānaſ peeda-
bujami. Tapat par perſonigu peedaliſchanoſ
lauſſaimneeziſbaſ darboſ wiſpahrigi un loptōpiſbā
ſewiſchli ari Batw. maſgruntneeziſbaſ tagadejai
paaudſei newar ſlawāſ dſeeſmu dſeedat.
Mehſ eſam wehl par daudſ ſawu leelajo
ſaiminu, t. i. muhſu leelgruntneeku, mahzeſli
tājā ſiā, ka labpraht ſpehlejam kungu lōmu
pretim ſaweem deeneſtneekem: mumſ tiht rihtot
un pawehlet, bet netiht paſcheem roku liſt pee
darba. Bet pa tam muhſu deeneſtneeku mitelli

tulšchojas un muhsu laulšaimneezibai truhst darba spehla. Ja šho zilweku darba spehla sudumu wispahrigi laulšaimneezibā war finamā mehrā atšwehrt maščiau darbš, — lopkopibā tomehr atleel finams darba wairums, kas weizams tilai ar zilweka meesas spehkeem. Baj nu šho darbu pametifim pušdaritu, tabehl ta algotais darba spehls muhsu dšimtenē naw wairs peeteekosčā mehrā peeejams? Baj tabehl atteifimees no lopkopibas, no winas pazelščanas, no lopkopibas ģenefiguma wairoščanas? Rungi! Muhsu tehwi un tehwu tehwi šawu usdewumu šlaweni atrifinaja. Puš-gadu-šimtena laikā wini eeguwa Latw. tautas ihpaščumā $\frac{3}{4}$ no winas dšimtenes ģemes plaščuma un m u m s eeguwa Latw. mašgruntneeku wahrdu un stahwolli. Tagad m u m s nahlas š a w a laika usdewumu pildit, t. i. Latweešču lopkopibu pazelt. Bee ahršemju peemehreem mehš redšejam, zil teizamu eespaidu us lopkopibu dara tas, ka lopu lopsčana nahl lopu i h p a š č n e e l u rolas. Bee šči darba tabehl ari mums, šawas ģemes un šawu lopu ihpaščneekem, un lihbsās ari muhsu ģimenes prederigeem — jaleel paščeem rolas klah. Tahdejadi muhsu kundšislais stahwolli pretim muhsu ldeeneštneekem pahrtwehrtišeš wina darba beedru stahwolli. Tas ir droščaklais lihbsellis, muhsu deeneštneekus wispahrigi un šewiščli muhsu wiħreešču kahrtas deeneštneekus, beš kuru lihbsdarbibas lopkopiba

nekad newar ſelmīga buht — peeradinai pee apfinigās un ſapratigās lopu lopſchanaš darbeem. So maſat mehš wilzināfimees ar ſcha zela uſnemiſchānu, jo drihſat muhſu loplopiba uſplaukš, daridama muhš turiguš un bagatuš. Ja Anglu farmerš, kaš itgabuš daudjuš tuhlſtoſchjuš negulda bankāš, ariſiht par eeneſigu gowiš ſlaukt, tad eš, kungi, neſoprota, ka dehl lai mehš lautrejamees ſawu lopu lopſchanaš peedalitees, ka dehl lai muhſu dehli un meitaš newar ar to lepotees, ka wini ſawu gimeneš mantu wairo, barodami, lopdami un ſlaukdami ſawas gowiš !

Tur, tur loplopis rihtlojaš pehž nolahrtotaš, razjonalāš lopu ehbināſchanaš, mitināſchanaš un lopſchanaš, — winaš newar palikt noſlehpumš, ka neretoš gadijumoš diwām ſlauzamām gowim, kaš atronaš weenadoš ſwara, baroſchanaš, mitināſchanaš, lopſchanaš un ſlaukſchanaš apſtahtloš, ſneegta wairuma un labuma ſinā weenada bariba dara neweenadu eeſpaidu uſ ſcho gowju peena raſchibu. Kadehl ſchi neweenada baribaš iſmantofchana? Par ſchis parahdibaš galweno eemeſlu, tiklaš kaš attezas uſ peena wairumu, ka uſ wina tauku ſaturu, loplopji wiſpahrigi ariſiht ka traš atſewiſchkaš gowš ihpatnibaš. Tapat par to, ka ſchis ihpatnibaš zaur eedſimtibu pahreeti no weenaš gowš lopu paaudſeš uſ nahloſcho, loplopju ſtarpā nepaſtahtw nedſ ſchaubu, nedſ domu daſchadibaš. Echee paſchi iſſlati jau pirms daudſeem gadu deſmiteem Franziā, Ho-

landē, Bahzija un Sweedrijā, bet Anglijā pat pirms wairal tā gadu fimtēna loplopjus wēda uš domam, leetot islasti peena lopu audsinašānā, t. i. atšākirī audsinašānāi gowstefus, tapat waišlai nodomatos bullenus no ganampulka wišpeenigalām gowim. Daudsoš gadu desmitos zaur tahdu finamā wiršeendā ar ruhpihu iswestu islasti Bakar-Eiropas loplopji isaudsinaja lopu lopas jeb grupas ar šawstarpeji weenadam peeniguma, ahreja isflata, špalwas krahšas un warbuht wehl zitam ihpatnibam.

Ra muhsu masgruntneeku ganampulkos daschi lopi zaur pagahjuscho pusgadufimteni paturejuschi sawu afins tihribu, — newar notecept; bet tapat ari newar notecept, ta masgruntneeku ganampulki sawā widū usrahda ne masu flaitli ahšemes lopu šugu k r u s t o j u m u, ar wišwairal angelnas, masal rihšrihsu un zitu šugu afins peemaisijumu un ari nedaudsus tihrofiu lopus. Tā tad šugas attihstiba jau lopšč ilgaka laika norifinajas Datw. masgruntneeku loplopibā, kamehr š u g a s j a u t a j u m a m tilai jaunakā laikā peegreesch šewišču wehribu. Rā finam, atklastā presē balfis šchāi jautajumā dalās. Weena daļa, tilab praktiku, tā teoretiku, runā ahšemes kulturšugam, šewišču weetejo gowju krusošānāi ar kahdas noteiktas šugas bukkeem par labu, otrā daļa, turpretim, eeteiz no weetejeem lopeem, aiturotees no šwešču šugu afins peejaukuma, zaur islasti isaudsinat

jewiſchtu weetejo, t. i. Datw. peena lopu ſugu
 Pehbeja wirſeena aiſtahwji muhsu
 weetejaſ jeb beſjugas gowiſ peeniguma un peena
 tauku ſatura ſina ſtahda pahraſ par muhsu
 bſimtenê paſiſtameem, maſakaiſ, muhsu muſſchu
 kulturfugaſ lopeem. Beſ tam wini pehbejoſ
 apwaino par ſinamâ mehra ar tuberkuloſi ap-
 firguſcheem. Ir, protamſ, taiſniba, ſa muhsu
 weetejo, t. i. to gowſlopu pulkâ, ſuri pehſ ahr-
 jam eeſihmem naw peeſſaitami neweenai jewiſchlai
 lopu ſugai, netruhſt peenigu un ſoti peenigu
 gowu, ſuru peenſ uſrahba jewiſchli augſtu tauku
 ſaturu; turpretim pilnigi neweetâ buhtu apgal-
 wojumſ, ſa nepeenigu un leeſpeenigu tur pawifam
 truhtſt. Ja mumſ pee rolaſ buhtu ſkaiti, ſcho
 peenigo gowu daudſuma ſalihdſinaſchanai ar
 winu nepeenigo muhsu daudſumu, tad
 waretu gala iſnahlumſ buht, ſa pehbejaſ
 ſtahtw ſkaita pahſwarâ. Tapat no tam, waj
 pawifam jeblahdâ mehra pee muhsu weetejeem
 gowſlopeem paſtahtw immunitate pret tuberkuloſi,
 — mumſ naw ne jauſmaſ. ſa ari ſugaſ lopu
 pulkâ uſejami leelalâ waj maſalâ wairumâ maſ-
 un nepeenigi iſnehmumi, taſ muhſ war tilai
 pamudinat iſſleht ſchoſ, bet ne ſugu. Zaur
 iſlaſi, t. i. atſchlirot audſinaſchanai un waiſlai
 nolemtos tetuſ no wiſpeenigalâm ſtarp muhsu
 weetejam gowim, mehſ ſaſneedsam ne wairat, ne
 maſal, ſa ſawu peenigo gowu ſkaita pawairo-
 ſchanu. Sawu ganampulku uſlaboſchanu

a h r e j ā s wehrtibas find mehš tahdā zelā
 gruhiti šasneegšim. Wisleelalās gruhitibas Vattwju
 loplopjeem japahrwar, attihstot jeb isaudsejot no
 weetejeem ganampulkēem lopus ar tahdām ņer-
 mena formam, kas šastan ar wispahrejās gar-
 ščas un tirgus prasibam, protat, ar šlaiku,
 apaku rumpi, lihbsenu, šlaiku muguru, labām
 krukštim, platu krukstu, pilnigām patalzišlam,
 brukneem, neaugsteem kahju stilbeem un dšihw-
 swaru, kas grošas ap 1000, bet nenoslīhd
 sem 800 mahrzinam. Šchis gruhitibas
 zelās no tam, ka šchahda, teikšim, ideala
 meefas isbuhwe pee muhsu weetejeem lo-
 peem bij un ir retums. Wiau ņermena
 lihpišlais weids no laika gela ir šchahds : plats
 uš semi notahrees wehders, to wehl neilgi atpa-
 lat muhsu šaimneetšchu leelalā dala ušluhloja
 par peeniguma un gowš šewiščlas wehrtibas
 šihmi; ihšs rumpis, beeschi šchaurš krukstš, moš-
 galigas patalzišlas, teewas, pagaras kahjas,
 muguršaulš nereti ar masu kuhlumu, dšihw-
 swars ap 600 mahrzinas. Ahdas šchluganiba,
 tapat tā aša, gara spalwa, ir gandrīhš tilai ne-
 peeteekoščas audšinasčanas, ehbinasčanas, mi-
 tinasčanas un lopsčanas šelas; pretejšā gabi-
 jumā parahdiba suhd : ahda top elastiģa un
 spalwa ihša un špilģta. Wišs tas aishda uš
 nepeezeesčamibu, muhsu weetejo lopu ušlabošča-
 nai nemt palihģā šugas lopus, krukstojot weetejās
 gowis ar šinamas šugas bulkeem. Pee pehdejo

tapat tā audfinajamo gowš telu islaseš tad finamš atkal jaetura stingra islase. Te nu ronāš jautajumš, tā pehdejā mu h̄ ſ u apstahkloš iswedama? Audfinajamā teka pirzejš ar siadm, to par pirltā teka wezaku un ſentſchu ihpatniham ſneedš kompetentāš autoritateš, waj ziltš grahmatāš, war apmeerinateš. Bet mu h̄ ſ u loptopibā tahdu ziltšgrahmatu weſchanu warēš tilai tagad eeshlt. Tāpat to gowu neezigaiš ſkaiš, kaš ſchimbrihſcham ſtahw Batw. loptopibaš pahrraugn usraudſiā, newar lomu ſpehlet Batw. lopu ſugaš uſlaboſchanā. Tadehlt katram Batw. loptopim paſcham jažeraš pee audfinamo telu islaseš iſ ſawa paſcha lopu pulla. Te nu wiham nepeezeeſchami joſin, tahdu ihpaſchibu labai telu mahte i nedrihlt truht. Nepeeteel par tahdu aſiht gowi weenigi tadehlt, ta ta peeniga un dod peeteeloſchi treknu peenu. Gowš organiſmš pahrrahdā peenā apehsto baribu. Scho gowei wajag baudit ar garſchu. Tā tad labāš peena gowš pirmā un nepeezeeſchamalā ihpaſchiba ir laba ehſtgriba. To apſtiprina ſtarp zitu ari nowehrojumi tautā, pehž kureem laba peena gowš „nem eelſchā un dod ahrā“. Bet gadaš ari gowš, kaš pee wiſzaur laba baribaš jaſtahwa attihſta gluſchi nepelamu peenigumu, bet no maſat waj wairat jautāš baribaš pirmš iſoſchēre garſchigalāš dalaš un tilai pehž tamapehd ar redſamu ihgnumu atlikumu. Ganibā tahdaš gowiš ſtroida, uſwelledamaš labatoš ſahlu žekuluš, waj

pee gabijuma klup eelſchã tuwejã labibã. Tad pee audſinajamo telu iſlaſeſ kriht ſwarã gowſ temperaments. Strauja rakſtura gowiſ ir pa laikam juhteligãſ, jeb otradi: juhteligãm gowim ir pa laikam ſtrauiſſch rakſturuſ. Meezigi eemeſli winãſ uſbudina. Slauiſchana uſ winãm dara juteligu eeſpaidu, kadehl winãſ pa ſlauzamo laiku neſtahw meerigi, lohgem aiſtur peenu un nereli ſpahrdãſ. Pee taħdãm gowim attiħſtaſ daſchadi untumi. Raugoteeſ uſ peeſihmejumem peena grahmata, winãſ war buht labãſ peena gowiſ, bet eeweħrojot warbuhtigo tiħlab ſcho gowju neberigã temperamenta, ta ari pirmãl mineta ſaħruma pahrneſchanoſ uſ winu peħznãħiſcheem, nedj weenaſ, nedj otras naw ſkaitamaſ par labãm telu maħtem. Tahlat, kãtrſ peedſihwojiſ peena gowju pirzeiſ raugaſ uſ gowſ aħrejãm peena ſihmem. Starp l a b ã m peena ſihmem peeder pilnigi attiħſtijuſchãſ, reſnaſ peena bſihſlaſ, bſiki eedobumi paſalejãſ ziſlãſ, kupaſ teſmenis ar augſtu un platu peena ſpeegeli. Žiti gowſ peenigumu wed ari wehl ſakarã ar winãſ kermena formam. Apaſãſ kermena formaſ, aħdaſ elãſtizitati, gludu, ſpodru, uſ peereſ n e zirtotu ſpalwu un gowſ moigu ſlateenu uſluħto par p e e n i g u m a ſihmem. Par peħdejo war ſchaubiteeſ, par pirmãlo n a w lo ſchaubiteeſ. Doplopibaſ prakti'a uſraħbiſ loti maſ peemeħru, kur gowſ ar minetãm peeniguma ſihmem, ſewiſchli ar augſtu, platu peena ſpeegeli

n a w peeniga. Te tā tad parunai: „meitu
luhko no preelšas, gowi no palatas,” — ir
pilnigi weeta. Bet ir ari, tā sinams, peenigas
gowis bej kaut lahdām peeniguma sihmem.
Tomehr šahhs peenigums leelas buht nejauschs
un tahds, kas ne it reises, waj, pareisat, loti
reti eedfimt nahkoschai paaudsei, tabehl no
tahdām gowim audsinajamos telus atschkirt naw
eeteizams. Turpreim gows ar pirmat minetām
ihstām peeniguma sihmem un skaitām kermena
formam jastaita par teku mahti, kas ar jeltu
uštwerama.

Bet ja nu mehs sawas lopu sugas ušlabo-
ščanu zaur muhsu gowju aplezinasčanu ar
lahdas kulturšugas bulkeem ašihstam par eetei-
zamu, tur tad lai nemam waišlai derigus bul-
lenus, tad muhsu pašču ganampulkos tihrafinu
gowju loti maj un tabehl isleše te nepeelaisčamā
mehrā aprobeščota. Te zita zeta naw, tā Datw.
loplopjeem jastaweenojas šabeedribā, kura apgah-
dajas ar leelpratejeem, kas ušnemas widutajibu
starp leelderigi waditām, uš pareiseem pamateem
nodibinatām lopu audsinatuwem eelšč- waj
ahršemēs un waišlai derigu bullenu peeprafila-
jeem Datw. loplopju starpā. Uš jautajumu:
kura jeb kuras no pašihstamām lopu sugam
muhsu lopu ušlaboščanai wišderigatās, — wee-
nigi pareiso atbildi war dot peedšihwojumi. To
jawstarpeja ismaina muhsu ušstatus šchai leetā
nošklaidroš un muhs wedis pee lopeji peenemama

gala spreeduma. Kas personigi us maneem peedfihwojumeem ščai finā atteežas, tad es god. šapulzei waru šekosčo finot:

1869. g. es lahdā muiščā muhšu taiminos pirku 5 deenas wezu lihrafinu angelnas šugas bullenu. Bullena wezati bija pirms drusku wairaf tā gada is Prufijas eewesti. No lahdas šugas afins peemafijuma muhšu weetejeem lopeem tolait newareja buht ne runas; muhšu muiščaneeli tifko šah'a eewest. ahršemes lopus. Ari mans ganams pulks šastahweja, protams, is tihpišleem weetejeem lopeem. 1871. g. es aplezinaju ari pirko bulli 6 un 1872. g. 5 no šawām gotim. Bet 1872. g. rudent, tad bullis bija peeaudfis lihdsj apmehram 1400 mahrzinam dšihwšwara un manu maso gotju aplezinaščanai pawišam wairs nedereja, es wixu pahrbewu. Starp šči krusojuma peedšimusšceem teleem es israudšiju audšinasčanai 5 gotš teles un 1 bullenu. No ščām 5 telem nahza pirmpeenā šlauzamas zitas 1875., zitas 1876. g. Wišas peena teles, laut gan šawā starpā neweenada peeniguma, dewa šatra par apmehram $\frac{1}{6}$ daļu wairaf peena, tā lihdsfigos ehdináščanas un lopščanas apstahllēs šatra wixas mahte bij dewuše un dewo. Ščee 5 pirmā krusojuma produkti tifa pa otram lahgam krusoti ar zitu tās paščas angelnas šuga bulli. Ščai krusojumā dšimusčo gotju peenigums pawairojās šamehrā ar to peena wai-

rumu, lo winu (t. i. 1. krusťojuma dfinuščas) mahtes dewa, par apmehram 10°/o. 8. un 4. krusťojuma palahpē isslanktais peena wairums tahlat nezehlās. Blakam tihrafinu angelnas ņugas bulleem es dasčus gabus leetoju waislai bullus ij pirmās un otrās krusťojuma palahpes, bet dasčus gabus weetejos bešugas bullus, bet tomehr tā, ka ar ščo abeju kategoriju bulleem aplezinaju tikai tās gowis manā ganampulkā, kurās nebij peedšihwojuščas krusťojuma ar tihrafinu bulleem. Tahdā lahrtā weena nobala manā ganampulkā tika angelniseto, lamehr gowis ij otras nobalas patureja leelakā waj masakā mehrā ņawu weeteja lopu ašins tihribu. Tā mans ij 82 galwam ņastahwoščs ganams pulks wehl lihđj ščim brihđim ušrahda 8 weetejas tihrafinu gowis. Peena isslankums no manam gowim pehdejos 4 gabos ištaiša zaurmehrā no katras weetejas gowš 1000—1560 ft. no katras gowš ar angelnas ņugas ašinim 1200—2000 stopu peena gabā. Lopu ehđinasčanas un lopščanas apstahkleem manā ņaimneežibā labojotees, pazehlās ari manu gowju peenigums. Tā peena isslankums no diwām gowim notezejuščā gabā ištaiša 2800 stopus. Beena no ščim gowim ir no angelnas tihrafinu ņugas, otra tās paščas ņugas krusťojums 2. palahpē. Weete'o gowju peena dewums naw pahrsneedšis 1560 stopu no gowš gabā. Peena tauku ņatura pehž butiro- metra prozenteem es netwaru ušdot, jo ņawu

gowju peena lauku šaturu es jau tad melleju isdibinat, kad butirometrus wehl, masalais pee pee mums, nepasina. Es šawu pehtijumu dibinaju us šweesta iskuhlumu no finama wairuma peena, resp. krehjuma. Zaurmehra es iskuh'u un iskuhu no krehjuma, ko dob 9—10 stopi šwaiga peena, — 1 mahrz. šweesta. Dasčas gowis un dasču gowju grupas dewa un dob peenu, no tura 7 stopeem wareja iskuht 1 mahrz. šweesta. Ščo gowju pulka peedereja un peeder gan angelnas sugas wisadu palahpuju krusojumi, gan tihrafinu, gan weetejee lopi. Tikai retos gadijumos weenas mahrzinas šweesta iskuhschanai wajasēja krehjuma wairumu, ko dob 12—13 stopi šwaiga peena, bet ščajos gadijumos šlauktu gowju starpa gowis ar angelnas sugas ofinim bij masala daudsumā. Zaurmehra krusojumos ofimusčo angelnas tihrafinu un weetejo buktu leetoschana waislai manā šaimneezibā dewa šefoščus isnahlumus:

- 1) gowis, kas bij ofimusčas no weetejo lopi mahlem un angelnas tihrafinu tehweem, dewa weenadas ehbinaschanas un šofschanas apstahktos gandrihš wijos gadijumos par apmehram $\frac{1}{6}$ wairal peena la ščo gotu mahies;
- 2) kad ščos pirmā krusojuma produktus atkal ar tihrafinu angelnas bukteem aplezinaja, tad no tahdas waislas zehluščas gowis dewa (protams, atkal pee weenadas ehbinaschanas

un lopšānās) par apmēram $\frac{1}{10}$ wairā peena, tā wīnu mahtēs; trešcā un zeturcā krusojuma palāhpē peena dewums nedj zeh-
lās, nedj masinajās;

- 3) pee krusotā waišlā bsimušcām gowim wīnu peena tauku šatura masinācānos neweenā gabijumā newareja manit (?);
- 4) tad gowis ar leelācā waj masalā mehācā pe-
jauktām sinamās ūgas ašiniu aplezināja ar beš-
ūgas waj tahdeem bulkeem, kas zehlušcēes
ij tās pašcās ūgas pirmās un otrās kruso-
juma palāhpēs, tad šcō gowju meitas, ar
reteem iškēmumeem, dēwa m a j a l peena,
tā wīnu mahtēs; tā tad:
- 5) ja pee muhšu bešūgas gowim sinamā ūgas
iħpatnibu attihstīcānās ir jau eesahlušēs,
tad tahdu gowju aplezinācāna ar bešūgas
waj tahdeem bulkeem, ūros šcīs ūgas iħ-
patnibas wehl naw nobibinajušcās, p e e -
n i g u m a s i n ā g a n d r i ħ j k a t r ā g a b i j u m ā
dara newehlamu eespaidu uš peħznah-
tšcēem;
- 6) angelnās ūgas bulki tilai gauši eedsemeja
šaweem peħznah-tšcēem šawas ūgas tihpišlās
ķermena formas, iškemot aħdas krahšu;
pretimturecānās bulka eespaidam šcāi s i n ā
stahweja šamehrā ar gowš peenigumu, t. i.
jo peenigata gowš, jo wīnās peħznah-tšcē
ķermena formu s i n ā w a i r ā l i ħ b s i n a j ā s m a ħ t e i,
— masal tehwan, un

7) ar angelnaš ņugaš wairošĉanoš weetejoš lopoš, ari pehbejo aštraudņiba wairojaš.

Āo ņazitā tad nu iņnaht, ņa waiņlai leetojami tilai tihraņku bukti; tahtat, ņa angelnaš buktu leetošĉana waiņlai muhņu weetejo gowš-lopū peenigumu peeteekošĉi, turpretim ņĉo lopū meeņaš uņbuhtwi jeb ašrejo iņņlatu nepeteekošĉi uņlabo. Pehbejaš tadeht kriht ņewiņĉlā ņwarā, ņa muhņu peenigo un loti peenigo weetejo gowju pulkā uņejamaš ņamehrā ne maņā ņlaili gowiš ar maņ peewilzigām, taiņni neņlaiņtām ņermena formam. Āo tahtām gowim iņaudņinat pehņnahtĉuš ar idealu meeņaš uņbuhtwi, iņaudņinat teizamuš peena lopuš, ņureem peemiht ari ņinama galaš lopū wehrtiba, — tad nu ir ņmaguma punktš Latw. lopiņibai tagadnē, — ta ir programa, no ņuraš iņpildiņĉanaš Latw. lopiņiņ newar aņņaziteeš, jeb — tam jaatmet ņeriba, ņawā dņimtenē reiņ nobibinat muhņu klimatiņkeem apņtahtkeem peemehrotu, augņtu peenigumu ņaņneeguņĉu, ņawa patihlamā ašrejā iņņlata deht plaņĉi cewehtrotu ņewiņĉku Latweeņĉu lopū ņugu. Tadeht, kolihdņ mehš ņawņarpejā peedņihwojumu iņmainā nahtam pee gala pahrlēezibaš, ņa uņ muhņu gowšlopū ašrejā iņņlata uņlaboņĉanu waiņla ar lahdū zitu kulturaš ņugu dara wehlamaku eeņpaidu, nekā taš ar angelnaš waiņlaš ņugu ņaņneedņamš, — protamš, ne ņo parahbdā nepaleetoi gowš peenigumam, — tad muhņu lopiņiņibaš progreņam nebuht

nelait, ja ſchaf find isbalamees pa wairateem no-
teikteem wirseeneem, — protams, nestaldotees
fihlumos, neifflehdjot ari wirseenu, no tihri wee-
tejeem lopeem isaubfinat ſewiſchlas ſugas lopus.
Schaf gadijumã mums tab weenlahrt ſtingri ja-
atturas no daschadu ſugu un waiſlu miſtroſcha-
nas un, otrlahrt, jaustura nemitiga ſawſtarpeja
ſafinaſchanã. Bet par wiſãm leetãm mums ſa-
wã darbiba weenmehr jaatgeras, la „netil ween
lunga azs, bet wehl wairaf wina roka baro
ſawu lopus.“

Uf ſapulzes wadona uſaizinojumu, iſt ittees
par preelſchlaſitaja domam, lahds no klaufitajeem
no weetas peefihmẽ, la Kalniaſch eſot runajis
wairaf par lopus ſugam, la par lopus baribu un
ehdinaſchanu.

**S i n d e, B e ſ t e e n a s L o p u p i -
b a s B e e d r i b a s p a h r r a u g s:** Sugas
jautajumã wiſi dalotees diwãſ partijãſ: weeni
aiſiſhtot angelnas ſugu, ðtri apgalwojot, la ſem-
neekteem eſot, puſe ſarkanraibu lopus. Wa-
jagot eeweft zilts grahmataſ ari preelſch ſarkan-
raibeem lopeem. Un daubſi nemaſ negribot
peeweenotees angelnas ſugas peekritejeem, la
par peemehru Beſteenã. No Beſteenas Lopu
Bahrraugu Beedribas darbibas gada pahriſta-
teem warot redſet, lahdas latrã ſaimneeziã eſot
gowis un zil augſtas raſchãſ ſpehjaſ tam eſot.
Rã paraugu no 1907/8. gada wiſch min
ſchahdas 4 ſaimneeziãſ:

1) **V e j a s V e p o s** wijam ganamam pullam esot pāršwarā weetejaš a finis, labalā gowš **B e r t o**, loti tahtāfinigš angelnaš krustojumš, šarkanraiba, 5. peena, 1907./8. g. isdewuši 10,234^{1/2} mahrz. peena ar 4,18 proz. zaurm. tauku šaturo; taš buhtu šweesta 481,71 mahrz. zaurmehra uš šatru šlauzamo deenu 31,1 mahrz. peena. Baribu patehrejusi par 108 r. 1 šap., 1 mahrz. šweesta mašā 21,3 šap.

2) **R u h j č u** šaimneezibaš ganamam pullam pāršwarā esot weetejaš a finis. Labalā gowš **T o l e**, 4. peena, bruħna, ar šihmili peerē, weeteja, warbuht ar maš angelnaš ašnu peemašijuma, isdewuši 6882 mahrz. peena ar 4,1 proz. tauku šaturo, taš buhtu šweesta 315,31 mahrz. Patehrejusi baribu par 73 r. 22 šap. 1 mahrz. šweesta mašā 23,2 šap.

3) **R l a u g u** šaimneezibā pāršwarā angelnaš a finis, labalā gowš **R r o n a l a**, angelnaš jaulta, bruħna, 6. peena, isdewuši 5780,5 mahrz. peena, ar 3,9 proz. — 250,75 mahrz. šweesta. Baribu patehrejusi par 50 r. 40 šap. — 1 mahrz. šweesta 20,1 šap.

4. **M e j č a n j č u j.** wišwairaf angelnaš ašnu, labalā gowš **Pluħme** — 9. peena ^{1/2} aš. angelnaš, bruħna, iššlaukumš 7393^{1/2} m. ar 3,78 o/o ž. t. š. = 309,9 mahrzinaš šweesta. Baribu patehrejusi par 77,06 šap. 1 mahrzina šweesta 24,8 šap.

Behl labata pārskata behl šalībdfināšim diwaš šaimneežibaš. Pirmo šaimneežibu nemšim, ūrā no wiša rajona wišwairal angelnaš ašinu un otro taħdu, ūrā atkal leelaš wišwairal weetejāš ūgaš ašinu.

Pirmā šaimneežibā 24 gowiš išdetouščas gadā zaurmeħrā uš gowiš 5265,2 maħrzinaš peena ar 8,98^o/o zaurmeħra tauku šatura, taš buħtu šweeštā 282,7 maħrzinaš, ūameħr atkal otrā šaimneežibā, ūur wišwairal ir weetejo ašinu, zaurmeħra gada iššlaukums ir 6015 maħrzinaš ar 4,22 proz. zaurmeħra tauku šatura = 888,20 maħrzinaš šweešta.

Waj šāee peemeħri špilgti neraħdot, ūaħdaš labāš ihpašāhibāš weetejeem lopeem? Ne-warot tamdeħl mešt weetejoš ūgaš lopuš pee-malaš, ūā to dašāi gribot darit. Zaur to zel-toš daudš ūaudejumu. Weetejāiš lopš ešot daudš peetizigāš, išturigāš u. t. t., ūā no zitureeneš eeweštš. Tapeħz ari Zentrālbeedribai, ja ta gribot išaudešet labu lopu ūugu, wajagot to išaudešet no weetejeem lopeem un šāim noluhšam eewešt žilš graħmataš preelšā weetejāš ūgaš lopeem.

S e l t i n š ā no Bešteenas:

No Vindeš un agraļ P. Breedeš ūunga peewestee šlāiki nebuħt nerunajot weetejām gowim par labu, jo ūā no pārtrauga ušdoteem ūgaš apšihmejumeem redšamš, taš Sepu gowiš ir ušlabotaš ar breitenburgāš, šāoħhornu un

angelnaš sugam. Nā abas pirmās sugas ir raibas, tā ari tagadejee lopi ir pa daļai raibi, tomēr daudzi ir labi isdewuščees angelnaš kustojumi. Nuna waretu buht tilai par abu šaimneezibu gowju raščibas spehjam. Babalā barošāna Sepu šaimneezibā ir dewuši raščas pahrratumu, tā ari taš apstahllis, ta Mesčansčū gowu sastahwā ir nahluschās 7 adeenes, no turām trihš ir atnesuschās 1¹/₂ gadu wezumā, masinadamaš zaur to leelā mehrrā zaurmehra raščū. Šchim apgalwojumam par peerahdijumu Seltinsč peewed no 190⁴/₅ g. no pahrrauga sakrahio staitlu zaurmehru raščas, tad Mesčansčos nebij til jaunās gowis, tā Bindeš israudstā gadā:

Mesčansčū gowim

zaurm.	6109,80ℓ.	3,80 ⁰ / ₀ p.	=260,43ℓ. šw.
Sepu	5473,71ℓ.	394 ⁰ / ₀ p.	=242,14ℓ. „

636,09

18,29

Te pahratums ar 636 ℓ. peena jeb 18,29 ℓ. šweesta ir angelneetem.

Newajagot šweščū sugu lopu materialu atmet pe malās. Beetejos lopus wajagot pahrot ar zitam kulturalas sugām, tā drihsal tiksot pee labas sugas. Babalā suga kustoščanai esot angelnaš. Pe gowš peena raščibas leelu lomū spehlejot ari kopsčāna un bariba. Bešteena tahdi nowehrojumi neesot iswesti.

Peena raščiba stahwot zeesčā sakarā ar barošānu, ganibām, sahli, ganibu atahlumū,

tutwumu u. t. t. To wiſu wajagot eewehrot, ja gribot ſpreest pareiſi, finiſki. Pahrraugu weenā weelā ſakrahtee materialī eſot weeteji un toſ nedrihktot ſaliħdſinat ar otra ſaimneezibā ſakrahteem, neewehrojot daudſ zilu ſawadibu un apſtaħllu. Šħa wiſa neewehroſħana beeſħi ween maldinot.

R a l n i a ſ ĩ ĩ, no Sezes: Rā jau preekſħrunatajſ eſot iſteizeeſ, w'ſ aitarajoteeſ no plawam, ganibam, kuhſ, ehdinatħanaſ un loptħanaſ. Šħoſ apſtaħlluſ wajagot liit wēħrā pee ſugaſ iſmelleſħanaſ. Wuħju lopu pahrraugu buħſħana ari weħl liħdſ ſħim eſot nepilniga un to wajagot labot.

B r a u n ſ. Vinde eſot pahrrpratiſ: Rigaſ Laukſaimneezibaſ Zentralbeedribaſ Lopkopibaſ ſelzija nemaſ neeſot noleħmuſi weetejoſ lopuſ iſtunt, bet gan toſ uſlabot zaur kruſtoſħanu. Zentraleſ lopkop. ſelzija eſot nodomajuſi eeweeſt ziliſ graħmataſ preekſħ weetejeem, kruſtoteem un kulturatſ ſugu tiħraſiħu lopeem. Ar angelnatſ teleem liħdſ ſħim pa leelatai datāi tapeħz eſot bijuſħi ſlikti panahkumi, ta peħrot nekad nedabujot iħſti labuſ tekus. Raſ gribot iſmehginat angelnatſ ſugu, lai peħrot raugoleeſ peħz ziliſ graħmataſ, tad buħſħot labi panahkumi. Ziliſ graħmataſ nebuħt negribot iſſtauſt weetejo ſugu, bet tiitai nolahrtot ſugu jautajumu. Ar trim ziliſ graħmatam to peħz wiħa domam werot panahkt.

B r e h m a n s. Lai isskaidrojot, tā varot
usturet gowi ar 50 rubleem gabā, tā to Linde
teizis.

L i n d e. Ešot taisniba, la gows bariba
til daudš ismaksajot, par seemu un par pašneegto
baribu wašarā. Nokrējotais peens un mehšli
paleelot par ganibu un kopsčānu.

Par zil rasčojot šweesta mahrzianu katra
gows, dabujot, tad aprehlinot katras gows pa-
tehreto seemas, špehla un zitu pašneegtu baribu
naudā un isdalot ar eeguhta šweesta daudsumu.

R. B r e e d e, no Westeenes „Welfereem”.
Ustahda barojamas files wezo weetā, kas stahwot
uš mehšleem; tahdas esot bijuščas wajadšigas
tad, tad lopeem dewušči šamasgas jeb plan-
iščas. Špehlabaribu tagad pašneedsot šausu
un preekšč tāš wajagot zitadu filu; ušdeni
dodot tilkai nodšertees. Kur gowim wehl pa-
šneedsot ari šutumus, tur wajagot ari šawas
files preekšč šausnas. Ščās jaunās files esot
preekšč katras gows atšewiščli; winas esot
weegli pahrzilajamas, tā la katra seewa to
warot isdarit. Pēc lopu kopsčānas wajagot
eewešrot netil ween to, kahdu baribu lopeem
dodot, bet ari to, tā lopi winu isleetojot.

Wiš esot atšautuščees uš to, la mums
wehl esot maš sinasčānu laukšaimneezibā. Ari
Zentralbeedriba to atšihstot un esot nolehmuš
dibinat laukšaimneezibas skolu. Tapehž lai
katrs, apstātibams jauno fili, tanī laulko cemetot
preekšč nahloščās skolās.

Rahdš no publilās. Bet tā tad dabušot rebeles baribu eelšā — abi gali esot zeet?

En l m a n s. Birša esot wašā!

Dalibneeti, šāo fili apštatidami, šameta lihđj šapulžes beigam wairā tā 100 rublu.

VI. Peena lopu pahrraugu beebribas. No R. Seltina.

Rowehrojumi, tā weena gowš rasčo pee ta pašča baribas wairuma wairā peena, tā otra un tā weenas gowš peens šatur wairā tauku, tā otras, weda loplopjus pee pahrlceezibas, tā katrai gowei ir šawa šaimneezislā wehrtiba. Šai šāo šaimneezislā wehrtibu pazeltu, loplopji gentās audšet tekus no rasčigatām gowim, lai tiktu pee lopeem, tūri no ta pašča baribas daudsuma rasčotu wairā loplopibas produktu: peena un gašas, un zaur to labāti atmašatu patehreto baribu un lopšānu. Peena wairuma issinasāšana ween weda loplopjus daudšreij pee newehlameem panahlumeeem, jo ir šrahđijees gandrihđj par likumu, tā gowim, šuras dod daudj peena, ir šemāš peena tauku šaturš, tā tā, šuras dod mašā peena. Aiščlirot audšejamoš tekus tikai pehž peena wairuma, daudšreij zaur to nonahšam pee leespeena gowim. Šāo kluhđu nodarija neween holandeesči, bet ari daudj muhšu loplopju. Wušju weetejā gowju šuga top šlaweta par trešna peena bewejū, tomehr zaur šāo weenpušigo audšejamo lopu is-

lasi ta ir daschā šaimneezibā nonahlfuši til lahlu, ta dod pai leesaku peenu nelā Holandes gowiš. Reisem gadaš ari, ta gowš gan dod daudj un trešna peena, bet patehrē pee tam par daudj baribas un nedod zaur to šaimneezibai zeretāš pelnaš. Vai iſſinatu katraš gowš pateešo šaimneezišto wehrtibu, ir rehšins jawed neween par peena wairumu un ta tauku šaturu, bet ari par preekšch ta patehreto baribas wairumu. Preekšch šchahdu rehšinu parēišas iſwešchanaš wajaga peeteekošchāš ſinašchanaš un aparatu tauku šatura iſmellešchanaš. Vai šcho panahktu ar maſat iſdetumeem, tad weenojāš wairakaš šaimneezibaš uš lopiga pahrranga peenemšchānu un algošchānu, tā ari uš lopigu wajadſigo peederumu eegahdašchānu un šchahdi zehlāš pirmāš peena lopu pahrrangu beedribāš.

Pirmā pahrrangu loplopiba nobibinajāš 1895. g. 28. maijā Danijaš šahbšchā Bejen. Šchis pirmāš pahrrangu beedribāš dibinataji ſaſtahdija ari ſtatuluš, kuri ari žitām Danijaš pahrrangu beedribam nodereja par paraugu, tamdehl eš ari toš te peewedišchu:

1. Šabeedribāš mehrēiš ir, zaur lahrīgi iſbariteem proweš ſlaukumeem un peena tauku šatura iſmellešchānu katrai gowei par ſewi, zenſteeš ecaudſei gowu ſugu, kura dotu wiſjaleelako ſwoeſta raſchu.

2. Šabeedriba nobibinajāš uš peezeem gadeem un neweenš balibneekš newar pirmš

ſcha laika notezeſchanaſ zitadi iſſtahtees, ſa ween pee dſihweſ weetas pahrmains.

3. Sabeedribas dalibneeku ſtaits ir 12—18 noteikis un tee apnemas ſatru 14. beenu ſatras gows peenu liſt iſmelleſt.

4. Iſbetumus ſtarp dalibneekem iſdala pehz iſdariteem peena tauku ſatura iſmelleju-meem un ſatru puſgadu no ſabeedribas preeſch-neeka eeſaſe.

5. Dalibneeki eewehl preeſchneezibu no trim lozeſkeem uſ trim gadeem, no ſureem weens il gadus teel pahrwehlets. Pirmos diwoſ gados pahrwehlamos iſloſe. Preeſchneezibas lozeſki iſwehl no ſawa widus preeſchneeku, ſurſch pee tam ir ſaſeers un darbweidis.

6. Preeſchneeziba uſ ſabeedribas rehlina peenem pahrraugu, ſurſch iſſwer ſatras gows peenu un iſmelle to tauku ſaturu, ſuram noluh-lam eegahda Gerbera aparatu. Pahrraugſ web par ſatru gowi ſewiſchku rehlinu par taſ raſchota peena un ſweeſta wairumu, la ari par preeſch ta patehreto baribu. Pahrraugſ bej tam ſaſtahda pahriſlatu netween par ſatru ganamu pulku, bej par ſatru gowi ſewiſchki, tahda ſahria, ſa pehz ta war iſmelleſt taſ gotwis, no ſuram war zeret, ſa zaur tam waris uſlabot gowu ſugu.

7. Gads ſahlas ar 1. maiju un beidſas 30. aprill un gads rehlins ir jaſtahda preeſchā no pilnas ſapulzes eewehletam rewidentam ne wehlali, la 1. juniā. Rewidents ſuhra gada

rehžinu preekšņeežibai atpaļai ne wehļat tā 14 deenu pirms pilnas šapulzes.

8. Pilnu šapulzi notur katru gadu ne wehļati tā jūlija mehņest.

9. Katram dalibneekam ir teefiba pilnai šapulzei eesneegt šawus preekšķlikumus, pašņojot par teem rakstiski 8 deenas pirms šapulzes preekšņeežibai. Par preekšķlikumeem išķķir ar weentahršķu falsu wairakumu.

10. Katram dalibneekam ir tilai weena halšs, kuru war nodot peršņonigi, jeb zaur pilnwarneeku.

11. Pilna šapulze ir špreeduma špehģiga, ja ir kļah: ne masat tā puše dalibneeku. Gadijuma, ja us pirmās šapulzes nebuhtu wajadšigais dalibneeku šķaitš, teek išķinota pehģ 14 deenam otra pilna šapulze, kura ir špreeduma špehģiga, neraugotees us atnahķusķo dalibneeku šķaitu.

12. Šabeedribas šķehģšķana un šķalutu pahrgrošišķana war notikt tilai us pilnas šapulzes nolehmuma.

Pehģ šķeem šķaluteem ir katram beedrim jāpaleek pahrraugu beedribā 5 gabi, jo, lai noteiktu gowš pateeso wehriibu, jāu nepeteek ar weena gada ijmehģinajumeem, bet lai eeaudšetu rakšigaku gowju šķugu ir jāturpina šķistematisķa išķase ilgatu laiku. Mūhķu apštahķlos buhtu pee

ſcheem ſtatuteem ſchis un taſ japahrgroſa un japapildina, bet katrai pahrraugu beedribai wa-
jadſetu reiſe buht ari lopus audſinataju beedribai.

Danijaſ walbiba 1895. gada iſdewa litumu,
peh3 kura ir pahrraugu beedribaſ pabalſtamaſ
itgadus ar 120,000 kronu, katra beedriba ar ne
wairat ta 250 kronu gada. Pee tam walbiba
noteiza, ka peh3 pahrraugu ſakrahteem dateem
ir jaaprehlina katraſ atſewiſchlaſ gowſ peena
tauku raſcha un preeſch ta patehreto bariba, lai
no raſchigalam gowim ceaudſetu gowu ſugu, kura
dotu wiſuwairat peena tauku un pee tam wiſu-
labaki atmaſjatu patehreto baribu.

Lai waretu patehreto baribu weegli un
pareiſi aprehlinat, tad Dani peenehma ta
ſauktaſ baribaſ weenibaſ. Par weenibaſ pa-
matu peenehma 1 mahrz. ſpehla baribaſ un par
baribaſ weenibu teel peenemiſ taſ baribaſ
daudſumſ, kurſch war iſpildit weenaſ mahrzinaſ
ſpehla baribaſ weetu. Peh3 daudſ iſdariteem
iſwehginajumeem iſrahbijas, ka weenai mahrzinaſ
ſpehla baribaſ lihdsinajaſ: 2—3 mahrz. ſeena,
4—5 mahrz. ſalmu, 10 mahrz. ſalbaribaſ, 4
mahrz. kartupeku, 10 mahrz. runkuku, 12 mahrz.
turniſchu, 2 mahrz. pilnpeena un 6 mahrz. no-
trehjumota peena. Ganibaſ aprehlina, ſtatoteeſ
peh3 to ſahleſ ſaſtahwa un lopus dſihtoſwara ar
7—14 weenibam par deenu. Lai waretu redſet
par zil labaki atmaſja gowiſ baribu, tad to

pareisi isbala un isbrahļe nerašchigās gowis, peewedišču no jau min. Bejen šabedribas, lahdas šaimneezibas zaurmehra šlaitus par 5 gadeem: 1895. gadā uļ 100 baribas weenibam zaurmehrā isdewa katra gowš 152 mahrz. peena — 5,21 mahrz. šweesta. 1900. g. turpretim 166 mahrz. peena — 6,25 mahrz. šweesta. Tā tad peena raščā uļ katrām 100 baribas weenibam ir pazehlušees par 14 mahrz., šweesta raščā par 1,04 mahrz. Gowu zaurmehra raščā pee tam ir pazehlušees no 212,16 mahrz. uļ 256,44 mahrz. šweesta, tā tad par 44,28 mahrz. (Danijas mahrz. lihdsinajas 1,221 Krēwijas mahrzinam.)

Šoš labos panahkumus redšot, pahrraugu beedribas Danijā šahla šlipri isplatitees. 1896. gadā to bij 26, bet 1908. g. waldbibas pabalstitu pahrraugu beedribu bij 808 ar 7380 dalibneeteem, kureem peedereja 136,800 gowis.

No Danijas pahrraugu beedribas pahrgahje uļ Sweedriju, kur pirmā pahrraugu beedriba nobibinajās 1898. gadā Malmo eezirknī. 1905. gadā to jau bija 326 un 1908. gadā 600. — Wisuwairal pahrraugu beedribas ir isplatijuščās Malmo eezirknī, kurā to šlaida lihds 140 ar 47,000 gowim.

No Sweedrijas pahrraugu beedribu gada pahrstateem peewedišču Sunda beedribas gada pahrstatu, pehz kura 1900. g. raščoja zaurmehrā katra gowš:

Peena kilogr.	Taufu %	Sweesta kilogr.	Uf.100. bar. weenibam kilogr.	peena sweesta kilogr.
2,985	8,11	102,20	121,5	4,15
4 285	8,15	147,10	160	5,56
1,250	0,04	44,90	38,5	1,41

Baribas weenibu isbarots 1900. g. uf galwas 2468, 1906. gadā 2648, tā tad 180 weenibas wairat. Augstākā zaurmehra rascha no gows bija 7000 kilogr. peena = 237,74 kilogr. sweesta un labākā gows pee tam isdewa gadā 9286,5 kilogr. 3,20 % trefna peena = 297,29 kilogrami sweesta taufu. (1 kilogramš lihdsinajās 2,44 Kreetou mahrz.)

Sweedrijas pahrraugu beedribās par baribas weenibu ir peenemts $\frac{1}{3}$ Kiju, $\frac{1}{3}$ rauschu un $\frac{1}{3}$ labibas.

Ganibas aprehkina schahdi: gan pehz stundam, gan pehz isslauktā peena wairuma.

Sweedrijas waldbiba pabalsta katru pahrraugu sabeedribu, kurai ir masakais 10 balibneeku ar 500 gowim, gadskahrtigi ar 150 rbl. un weenreisigi, preelch eerihkoschanās, ar 80 rbl.

Wahzija pahrraugu beedribas wisupirms nodibinajās Reines prowinzēs un winau dibinatajās Schmidts stipri nokritisēja peenemtās baribas weenibas un ceweda to weetā baribas aprehkinaschanu naudā pehz widejam tirgus un raschoschanas zenām, pee tam schis zenas noleekmas uf peezeem gadeem.

Ganibaš ari le netahwās 'tit weegli ap-
 rehġinatees nauda un topehġ daubfi eestahjās
 preelſġ Danu un Sweedru zaur ismehgina-
 jumeem peenemtam baribaš weenibam. Bran-
 denburgaš pahrraugu beedribas pat aifalās ap-
 rehġinat gotu baribaš ismantofġanas ſpehġas,
 aifauzotees uſ to, ta bariba daſġados [maifi-
 jumos ari eſot no lopeem daſġadi ismantojama
 un tapehġ daudſ reiſ dabunot par lopu isman-
 toſġanas ſpehġam nepareiuš datuš. Patehreto
 baribu peeraſta iilai ſaimneeziabas grahmatawe-
 ſġanas noluhlā un uſ ſġahdeem pamateem dar-
 bojaš wairat lā 80 beedribu. Ir eeweſtaš ari
 waiſlaš grahmataš, turās eeraſta tahtalai au-
 dſeſġanai ismekletoš lopuš.

Somijaš eedſihwotaji ap 1890. gadu ſahla
 peegreeſt nopeetnu wehribu ſawu lopu uſlabo-
 ſġanai. Waldiba no ſawas puſeš ſahla iſſneegt
 naudaš pabalſtuš loplopibaš pazelſġanai un
 Somu laulſaimneeziabas beedribas, ſkaitā 19,
 ſahla peegreeſt leelu wehribu loplopibaš iſſtah-
 dem un daſġadu weidu ſazihlſtem: gan peena
 dewibā, gan ari ismeklejoſ ta tautu ſaturu.
 1898. gadā nodibinajaš Rihta Somijaš weetejo
 lopu audſetaju beedriba, tura zenſġas weetejoš
 lopuš uſlabot, iſlaſot waiſlai zaur pahrraugu
 ſkaitkeem aifihmetās labalās gowiš, ſaſtahdot
 ziliš grahmataš, eewedot lopu melriſġanu, iſ-
 dodot uſ loplopibu atteeziaguš rakſtuš, lā ari

mellejot Somu lopeem labuš nonehmajuš. Somu gowis aiščkiras ar ņewiščli trelnu peenu uu labatās dod gadā lihđš 4,000 kilogramu 4 un wairal 0/o trelna peena. Somi ņahla ņawuš lopuš eeteikt par noderigeem preekšč Kreewijas ņeemeļu opgabala lopu ušlaboščanaš, tomehr Kreewu Jaroslawaš gowis toš pahrspehlot un tambehl pat uš tuwejā Peterburgaš tirguš tee newarot ar tām ņazenstees.

Kreewijā kaut kaš lihđšigs pahrraugu beedribam ir nodibinajees pee Seemeļu laukš. beedribas, pee kuraš 1905. gadā nodibinajās ņpezialistu komiņija, kura pret 6 rbl. leelu peemaņšu dewa beedreem padomuš loplopibā un peenņaimneeziā. Pehz ņčis komiņijaš aišrahđijumeem beedribas walde iņuhtla inņtruktoruš, kuri lai uš weetaš dod wažadņigoš padomuš. Komiņija ņaņtaħđija žilis graħmataš ņeemeleš wiņu wairal iņplatitām gowu ņugam, ņarihlo kopņčanaš un ehđinaščanaš meħģ'najumuš un wiņadi ruhpejaš par loplopibas pazelščanu. Uš ņčis komiņijaš eeroņinajuma 1906. gada janwari nodibinajās pirmā pahrraugu beedriba pehz Danu parauga.

Geņahlumā peedalijās tilai 10 ņaimneeziāš, bet drihđā laikā peeteizās lihđš 30 beedru ar kaħdam 2500 gowim. Sabeedribas peenemtais inņtruktorš apmelle katru ņaimneeziu reiņi par diweem meħneņeem, pee tam dod wažadņigoš aišrahđijumuš par lopu baroščanu un kopņčanu,

pahrleezināšas waj prowu ūlaukumi ir pareiſi iſ-
 dariti, iſdara peena analiſi, iſſwer baribu un
 ſadala gowiſ eħdinaſĉanai grupāš peħz to
 peena bewibaš, un mahza ſlauzejaš pareiſi ſlaukt.
 Beſ tam inſtruktoraš ſaſtaħda, tur wajadſigš,
 plahnuš preeſĉħ kuħtim un leduš pagrabeem un
 neebš wajadſigoš padomuš peenſaimneezišā.

Inſtruktora atalgo ar 1000 rbl. gadā, no
 tureem 600 rbl. maſſā Semkopibaš departaments.
 Dalibneeki maſſā par ſatraš reiſeš apmellejumu
 2 rbl. un aſliħbſina zela iſbewumuš. Sabee-
 dribaš dalibneeki ir leelgruntneeki un daſĉeem
 peeder liħbš 16,000 deſetianu ſemeš ar wairal ſā
 200 gowju. Gowiſ leelašo daſu ſarolaſawaš
 jugaš un zaurmeħrā gada iſſlaukumuš groſaš
 ap 1000 ſtopu. Ir ſaimneezišaš, turāš iſſlauzti-
 ſai liħbš 600 ſt no gowiš gada, bet diwāš ſaim-
 neezišāš ir zaurmeħrā iſſlaukumuš gada 2450
 ſtopu. Leela nenoteiktiba ir ari baroſĉanaš
 ſinā. Daſĉā ſaimneezišā baro 6 reiſeš deenā,
 daſĉā tilai 2 reiſeš, pee ſam daſĉāš ir eeſta
 ari baroſĉana grupāš. Proweš ſlaukumuš iſ-
 dara iſ pa deſmit deenu un baribu apreħĿina
 peħz Danu baribaš weenibam.

Paħreeſim tagad, ſad eſam wiſā iħſumā
 apſtatijuſĉi paħrrangu beedribaš un to panah-
 lumuš pee žitām tautam, uſ muħſu Latweeſĉu
 loptopju paħrrangu beedribam. Pee Riģaš
 Latw. Beedribaš nobibinajuſeš Lauſſaimneezišaš

Nodala ar Vidzemes Sawstarpīgās Kreditbeedri-
 bas 500 rbl. leelo pabalstu, sahla ruhpetees par
 lopkopibas un peensaimneezibas finanshanu ispla-
 tishchanu tautā, sarihlobama sawu instruktoru A.
 Gimana un R. Ulmana lgu wadiba peensaim-
 neezibas kursus pa wisu Latwiju. Sarihlolee
 kurfi atrada pelniiu peetriishchanu un zaur te:m
 eenahja Nodalai lihdselli, ka ta wareja domat
 us muhsu lopkopibas stahwoika ispehishchanu un
 ustaboshchanu. 1904. gadā us Nodalas eerofina-
 juma un ar winaš leeleem naudas pabalsteem,
 sem mineto instruktoru wadibas nodibinajās trihs
 pirmās peena lopu pahrraugu beedribas Wid-
 zemē: Smiltene, Sigulda un Westena. Par
 pahrraugeem peenehma peensaimneezibas skolās
 beigushchos audshkous. Wibas listes, kurās eeraksta
 rashchoto peenu, ta tauku saturu, sweesta isnah-
 lumu un pee tam patehreto baribu, fastahdija
 Nodala un bej tam dewa no saweem lih-
 dselleem wajadshgos aparatus un peemahjaja
 daku no istruhluma, kas zehlās, mahsajot no
 katras pahrraubamās gows 1 rbl. Dirā gadā
 Nodala pabalstija katru pahrrauga beedribu ar
 150 rbl., treschā ar 100 r. un tegad dod sawus
 aparatus brijwai leetoschanai. Pirmos trijes
 gados, kad no Nodalas dabuja min. naudas
 pabalstus, pee pahrraugu beedribas peedalijās
 tikai 18 šaimneezibas, tā ka pahrraugš 2 reises
 mehnesi katrā šaimneezībā iswehra katras gows

raschoto peenu, ismelleja ta tauku šaturu, ap-
 rehlinaja šweesta isnahlumu pehž Hitchera for-
 mulas, peerakstija gowš patehreto baribu, eerah-
 dija šlaukšānu pehž Hegelunda metodeš un
 žentās dodamo baribu isdalit starp gowim pehž
 to raschibas špehjam, tā ari eerahdija pareisu
 gowu kopschānu un baroschann un weda rehlinu,
 žil ismaksā šaimneezibai peena gowš usaudse-
 schāna, wesdams rehlinu par audsejameem lo-
 peem doto baribu. Kad nodata nedewa wairš
 naudas pabalsta, tad peenehma lihds 26 šaim-
 neezibas un pahrraugš katru apmelleja tilai 1
 reifi mehnefi. Siguldas un Smilteneš beedribas
 daschadu eemeslu dehļ isbeidsja šatu darbibu un
 tilai Westenas ir turpinajufi eesahļto darbibu
 beš lahda pahrrautuma.

Baribas aprehlinaschānu Lauksaimneezibas
 Modala nolahrtoja tā, ta wisu patehreto baribu
 aprehlinaja naudā. Ganibas, kopschānu, eegul-
 ditā kapitala procentus un laidara dilschānu at-
 stahja uš wahjpeena un mehslu rehlina. Pret
 naudā aprehlinato baribu rehlinaja tilai katras
 gowš raschoto šweestu un kura gowš raschoja
 weenu mahrziku šweesta lehtali, protams, ta ir
 ušluhļojama par eenefigalo. Šhis Modalas
 eewestais weentahrschais, katram weegli šepro-
 tamais un pohrredšamais aprehlinaschānas
 weids israhbijās par pilnigi peeteekoschu, lai

waretu salihdfinat Fatras jaimneezibas gowis jawā starpā, bet zil leela starpiba ir starp labām un tuwām un slittām un attahlam ganibam, taħda ta isnahl ari starp dasħadu jaimneezibu gotu rasħibas speħjam, ja tās sahlam weenu ar otras jaimneezibas gowim salihdfinat. Ir jaimneezibas, kurās sweesta zaurmehra rasħoħanas malša ir 20 kap. mahrzina un aikal taħdas, kurās ta sneedjes lihbj 30 kap.

Dasħi wehlesees warbuht finat, kuras sugas gowis ir Westeenas lopu pahrraugu beedribā israhbijusħās par tām labakām. Šeem man ir japasħaidro, ta ir atradusħās starp wišadu sugu gowim ir labaš, ir slittas. Angelnas un to krustojumu gowis ir šče wiswairat isplatitas un tās ar pilnu tešibu apmeerina lopkopju prasibas. Dsifrihsu gowis un to krustojumi bod daudj leesaku peenu, kamehr pee angelnas un to krustojumeem šastopam nereti gowis ar 4—4,50 proz. irelnu peenu. Angelnas sugai gan winas dšimlenē ir reti šastopams tit augstis lauku šaturš, tapeħz es domaju, ta tas te nahl no kalnaina apgabala ganibam un baribas. Pahrraugu beedribas dalibneeki ir Fatru gadu masakā waj leelakā mehra mainijusħees un titai 2 jaimneezibās ir bijusħi wišus 5 gadus. Pasneegšhu tamdeħl ščo abu jaimneezibu zaurmehra šaitkus no pirmā, ta ari no šči beigas gada, ta ari par zil ir tās us preekšhu gabjusħas.

Saim- neezibaš nošautums	Pawisam rasčotš			Zaurm. no gowš		Labalà gowš			Peesihmes : wišžauri mahražinàs :
	Peena	Sweesta	tauku %	Peens	Sweests	Peens	tauku %	Sweests	
1908./9. g. Dejaš-Depu	110,126	5818,02	4,27	7574	866,71	11,716	4,25	568,49	„Verta“ breitenberg krustojums.
1904./5. g.	76,682	3890,02	3,94	5478	242,14	7412	4,17	347,98	„Deene“ angelnaš krustojums.
wairat	38,494	1928	0,83	2101	124,57	4304	0,08	215,51	
1908./9. g. Meščaušču	157,298	7125,12	4,08	6895	309,41	8208	4,12	379,82	„Dihwa“ angelnaš krustojums.
1904./5. g.	122,176	5206,78	3,80	6109	260,43	6890	4,28	305,04	„Gambra“ angelnaš krustojums.
wairat	85,117	1918,34	0,28	786	48,98	1813	0,11	74,78	

Waj ſchee 5 birkawi ſweeſta, par tureem gandrihſ ir pawairojuſees mineto ſaimneezibu ſweeſta raſcha, ſtubināt neſtubina ari zituſ lop-lopjuſ peegreeſt pelnitu wehribu pahrraugu beedribām un ar leelaſo uſmanibu ſeſot un iſpildit pahrrauga dotoſ aiſrahdi-juſuſ? Un ſchiſ wairakumſ ir ſaſneegis ſaimneezibāſ, no turām pirmā ir 58 un otrā — 72 deſetinaſ leelaſ un atrodaſ no dabāſ pat loti ſliktōſ apſtahlkōſ.

Beena raſchaſ uſlaboſchanoſ redſam daudſ ſaimneezibāſ, turāſ tilai uſmanigi ſeſo pahrrauga aiſrahdi-juſeem, jau tuhlik otrā gadā. Ir ſaimneezibaſ, turāſ pirmā gadā iſſlauza 25,544 ſtopuſ, otrā — jau 30,289 ſtopuſ; pirmā — 12,776 ſtopuſ, otrā — 20,241 ſtopuſ. Schahduſ peemehruſ waretu daudſ wairal peewest, bet domaju, ka peetiſ, lai katrſ lopā ar mani waretu Lauſſaimneezibaſ Rodakai par pirmo pahrraugu beedribu nodibinaſchānu, pabalſtiſchānu un iſplatiſchānu iſteikt pelnito aſſinibu un eeteikt tāſ tā labako, pareiſako un lehtaſo lihbjelli muhſu loplopibaſ pazelſchānai. Eepreezinajoſcha ir parahdiba, ka tagad pahrraugu beedribaſ nodibinajaſ Baltijā pee muhſu lauſſaimneezibaſ beedribām un tagad to ſkaitſ, kaſ jau ir darbā, un kaſ drihſumā domā ſawu darbibu eeſahlit, ir jau ap 20. Jawehlāſ tilai, kaut tāſ wiſur attaiſnotu uſ winām liktāſ zeribaſ un

westu muhsu dšimtenes loplopibu šposčai nahlotnei pretim."

Uš šapulzes wadona ušaižinajumu ščini jantajumā pee debatem peedalijās:

Instruktors A. Ē i m a n s: Bailaban wišās weetejās šaimneezibās nobarbojotees ar loplopibas pazelščanu. Ja štatotees uš wišu Baltiju, tad esot redšams, ka neesot eespehjamš istilt beš lopu pahrraugu beedribām un beš žiltš grahmatām. Muššneeki, kultiwedami kulturās šugas, esot peegreesušči wišu wehribu tilai ahrejam ištlatam un pawišam pee malas atmetušči peena rasčibu. Mums wajadšigas winās abas. Nā tas esot šašneedšams, to pee-rahdot Danija. Newarot kultiwet ne weetejos lopuš, ne ari kulturās šugas eewest, lamehr nefinot latras gowš rasčibu. Lopu pahrraugu beedribas esot nepeezeesčami eewedamas, pee tām esot wišeem japeedalas; žitadi newarot buhšt loplopis ihštš dalibneekš pee šugu kultiweščanas, nedš ari pareiši pahršinat šawu gowju ihsto šaštahwu.

A g r o n o m s B e l m i n š č: Šellinšč esot loti plasčhi ašrahdijs uš pahrraugu beedribu leelo nošhmi. Winšč, Belminšč, gribot pee šča preelščlasijuma to peesihmet. Klauštaji jau esot dširdejušči, ka ar šugu ween'nepeeteelot preelšč loplopibas pazelščanas, bet ka esot no šwara ari lopščana un ehbinasčana.

Nepezeesčami esot jaetvedot lopu pahr-
raugu beedribas. Winām esot tilai weens la-
wellis: 1 1/2 rbl. no lopa preelšč pahrraugeem
isleelotees muhju laulšaimneekem par daudj;
labat par to naudu nopirkt miltus un šaimneelot
bes pahrrauga. Bet ta esot maldiščanās. Sel-
tiņšč aišrahdijs uš peedfišwojumeem, ta ar
leeko peenu, ko eeguhtot pahrrauga wadibā latra
šaimneeziba no šawam gowim, šen pahrraugš
jau atmašajees. Tās šaimneezibas, kur pah-
raugs darbojees 5 gadus, esot daudj pahrakš
gowju labuma un eenesčanas finā par šaimnee-
zibam bes pahrraugeem. Neesot jašlatotees uš
pahri rubleem išbewumu no gowš pahrrauga
usturam, tad zaur to šawu lopkopibu warot
pazelt daudj eenešigalā šahwolkt un šašneegt
eewehrojamus panahlumus. Tagad jau esot
nodibinajuščās 17 pahrraugu beedribas, bet
tas esot wehl koti mas, ar to nepeeteelot: latrā
laulšaimneezibas beedribas rajonā wajagot wi-
masal weenas pahrraugu beedribas.

R x e i l i s, no Siguldas: Šchodeen šče
esot daudj jautajumu aiškustinati par lopkopibu
un pahrraugu beedribam. Siguldā ari pahra
gadus esot bijuši lopu pahrraugu beedriba ar
18 šaimneezibam, bet isputejuši. Gribot aiš-
rahdit, šapeh; tas notizis. Ja raugotees uš to,
ta pahrraugi buhtu pateesi kreetni un isplatitu
pateesas šinasčanas un pamahzibas, tad tahds
esot no leela šwara. Bet tad gadotees tahds,

tā šķeem Siguldā, kurš nonehmis til peenam
 paraugu un aisgahjis uš otru, lai tapat
 daritu, tad nebuhšot panahlumu. Pahrraugam
 wajagot buht zilwelam ar interesi pee šawa
 peenahluma. Pahrraugš Vinde gan winus pa-
 matigi wadijis un mahzjis, bet tas aisgahjis.
 Tad peenehmuschi zitu, tas mas interesejees par
 šawu ušdewumu. Ešot jau 3 gadi, kamehr
 pahrraugš nedarbojotees. Pašchi wixi nelo ne-
 finot ne no grahmatam, ne no zita pahrraugu
 darba. Wehlams ešot, ja nemot pahrraugu, tad
 lai tee buhtu kreetni, tas neween protot, bet ari
 teesčam mahzot un rahdot. Kas tahdi neešot,
 lai labat neufsremotees. Siguldā tapehž ween
 isputejusi pahrraugu beedriba. Eteizami ešot
 peensaimneezibas kurši pee loplopibas pazelšča-
 nas. No teem wairat labama: 2 nedelās wairat
 eemahzotees, nelā no pahrrauga par gadu.

P o g i n t s e, no Sigulbas. Wina gribot
 Kreili papildinat. Deelus agronomus nespehlot
 algot dasčadu leetu dehl. Jauneem agronomeem
 teorijas ešot, bet tee negribot eet par instruktio-
 reem lauku pahrtikas dehl. Ka pahrraugu bee-
 dribas newarot felt, pee tam ešot wainigaš ari
 paščas pahrraugamās šaimneezibas. Seeweetes
 šewiščli ešot pee tam wainigaš, jo wišur
 šanemot instruktorus šahbām šejam. Tā
 ka wišreeschi-instruktori ešot dahrgi, tad
 preelšch šča ušdewuma wajagot šagatawot
 šeweetes. Muhsu šaimneeku meitas ispilbitu ne

flitlat ščo usbewumu, ta preemtee pahrraugi, wajagot titai mihleštibas us šawu darbu, un pahrrauga darbš esot taišni seeweetem labi weizamš. Tapedz japeegreesčot ščajā finā wehriba seeweetem, kuras jau gadu fimteneem wadijuščas pee mums loplopibu un wehl tagad esot ihštās waditajas.

S e l t i n š č, n o B e s t e e n a š, atbildesčot us pahrraugu kluhdu aistrāhdijumeem. Taišniba esot Bogina ldsēi, ta wainigas esot pee pahrraugu beselmitgās darbibas šaimneezēs, bet tad nahlot ne majakā wehrā deenestneeti. Weš šaimneetschu peepalihdsibas neesot eespehjamš pahrraugam kaut ko kreetnu panahlt pee loplopibas pazelššanas. Ka jaunajeem instruktoreem-pahrraugeem truhltu loplopibā wjadšigo finasčanu, esot pilnigi nepamatots. Pahrraugi šawu leetu finot. Weenigā kluhda — nolaidiba. To nu warot redset katrs šaimneeks, waj pahrraugš esot us kuhliti, waj šwerot baribu un waj wišu pareisi atšihmejot šawās grahmatās. Katrs šaimneeks esot pirmāis pahrraugš pahrraugam. Dirs pahrsinatajš esot laulšaimneezibas beedribas preelščneeks par pahrraugu beedribas, tā nodatas darbibu. Ščajda pahrraudsiba esot til pagaidam zeesčama, — winai ari us preelšču buhščot japaleelot, — bet wairal pahrraugu beedribam nodibinotees, wajagot weena wiršpahrrauga, las pahrrauguš pamatigi kontrolelu un rewidetu, waj neeteelot išlāisti fihtumi un progra-

mas pareiša ispildišana. Par ņeevešču peenemščanu pahrraugu weelās esot patihlami dširdet, ja til tahdas rastos. Loti pareiši esot teiktis, ka loplopiba bijuši gadu ņinteneem ņeevešču rotās. Bet lahdi panahkumi winām buhščot loplopibā nahkotnē, to nenemotees eepreelšč galwot.

S e b r i s, n o R r a p a s. Gribot aishdit, lai neweens nenobihstotees no ņmulajām Sigulbeesču walodam par pahrraugu darbibu. Kad nodibinasčot pahrraugu beedribas un eewediščot pareišas zilts grahmatas, tad gowju zena par zilts grahmatās eerakstītām pazelščotees par 100%. Tad ņaimneeks ņinasčot pahrdot telus par zītadu zenu nekā tagad.

S t u t ņ ģ ģ ģ a, n o S t u t m a n e e m. Saimneezes esot un buhščot tilai ņeeweetes, turas beš wihreesču palihdšibas newaresčot pazelt loplopibu uš ihsti eenešiga un preelščsihmiga stahwolka. Winšč peekrihtot ņeeweetem instruktoreem, bet wehl eesčot 10 gabeem, tur wihreesčeem jastahjotees pee šči loplopibas pazelščanas darba, wehl 10 gabeem loplopiba atradiščotees ņeevešču rotās un mas tilščot uš preelšču.

T r e ņ i n ņ ģ ģ, n o S i g u l d a s. Tagabejeem loplopibas pahrraugeem, las nahlot no ņkolam, neesot prakšes. Teem wajagot taifit zauri turšus, las ņarihlojami no wezakeem leetpratejeem, praktikas pratejeem. Pahrraugeem

wajagot šarihtot eepreelšchejus praktištus kursus. Pareija peena kontrole pazelšhot šaimneezibās peena raschibu. Dsihwē tagad jau redšot: tur labš šaimneekš, kas patš wadot lopšopibu, tur ta stahwot labi, tur to wadot šaimneeze — šlitti.

B r e m a n š: Kas atteezpteekš us šeewešcheem, tad jafakot, tur ešot laba šaimneeziba, tur waditajš ešot wihtreetiškš, tur šeeweete — tur pa leelatai dakai otradi.

Agronomš D e j i n š č: Preelšch kursu šarihtošchanaš špezialeem lopu pahrrangeem ešot jau šoli šperti. Šo walbot pahrleeziba, ta tagadejee instruktori nederot. Bet wajagot gabdat ari par to, lai šchi ideja išplatitoš un eesaknotoš starp laulšaišneekš. Šapreelšch ešot japahrleezinajāš par muhsu instruktoreem, waj tee der, waj ne šawam ušdewumam. Wahzišā pehž školāš beigšchanaš instruktori wehl ešot kuršoš, mahžiteekš praktiku. Šee mums turpretim tuhliš prasot: waj buhš weeta, waj ne? Ša buhšchot pee mums wajadšiba, tad šchogad šarihtošchot pee mums trihšmehtnešchu kursus. Šilwekšš wajagot modinat intereši preelšch leetas.

Agronomš B e l m i n š č: Ešot japeekriht, ta jaunee, tilko šlolu beigušchee instruktori juhtoteekš neomuligi šawāš weetaš. Domehr preelšch tam, lai to nowehrstu, ešot jau kas daritš. Šaunee instruktori brankušchi lihdišš Šindeš kungam Westeenā, mahžiteekš praktiku. Teoretikšāš šina-

ſchanaſ jau wineem eſot, bet truhlſtot iſbewibas eewingrinatees praktika. Ari Bentrales walde eſot nodomajuſi jau tuhliņ pehž kongreſa ſaſaukt wiſuſ pahrrauguſ, apweenot toſ un aiſrahdit, laſ tur eſot daramſ. Turpmat Breeluku muiſchā Bentrales ſaimneezibā wareſchot katru deenu mahzitees praktika.

S e l t i n ſ c h, no Beſteenas: Papildinaſchot Zelmiku. Danijā peenemot peenſaimneezibas ſkolaſ audſeknuſ, ſagatawotees uſ pahrraugu amatu. Pirmā gadā wini nemot praktiku uu labaku praktikaſ gadu nekur newarot iſwehletees, tā nemt lahdu laiku zauri wiſuſ pahrrauga darbuſ wezala pahrrauga uſraudſibā un tad ſawā weetā eeſtahjees turpinat. Beſteenā eſot tā mahzijuſchees praktiku leelako teeſu tagadejee pahrraugi. Winam bijuſi eepaſiſchanaſ ar wairakeem peenſaimneezibas ſkolu beiguſcheem audſekneem: teorijā wini eſot ſtipri, wini iſmahzijuſchees no grahmatam pat ſaknu audſeſchānu loptopibai, bet truhlſtot praktikaſ. Neefot nekahdu ſchāubv, tad ſchee audſekni ſaweenofchot teoretikaſ ſinaſchanaſ ar praktikaſ leetpratibu, la tad buhſchot labi panahltumi.

VII. W a i ſ l a ſ b u ſ t u ſ t a z i j a s.

No peenſ. inſtr. A. E i m a n a, Riga.

Rā waina, tad muhſu ſemneeku ganama pulkoſ ſaſtopam tiſ dandſ ſihlu maſu gotiku ar lihſkam muguram, ſchauram kruhtim, ſpižu kruſtu

un teewām garām lahjam? Sabatā gadījumā tās var nosaukt par nihtulojōšču kroplišču baru. Kas gan noleegs to, ka šā launuma šēlās pa leelakai daļai zehlušchās no nepareizas bulka iswehles, isaudsinašchanas un leetošchanas waišlas wajasibām. Zit daudj neteel grehlots semneetu šaimneezibās pee pahrojamo kustu afins radneezibas neeweħroschanas un pahraļ jaunu brītu leetošchanas waišlai! Zit mums wehl tahdu šaimneezibu, kas atščķir bulliti no pašchās gowim: waj tahdā ganamā pulkā ir jel maļ isbehgama afins radneeziba, par kuras launajām šēlām pee peħznahzejem nebuhs tuwaki janorahda? Gadu weza uu pat jauuata bulka pahroschana naw retums. Parasts domat, ka gowis japahro likai tadehķ, lai winas nepalītu ahlawā; par gowu peħznahzeju waišlas weħrtibu teel maļ domats. Tikko šasneedfis waišlas gatawibu, jaunais zilis tehws paleel šawā wala pee mellejošchām gowim, kur tas pahraļ nowahjinas beļ wajasibas un] daudšreij top pahraļ agrā laikā šawam noluhķam nederigs jau pee masa gowju šķaita, lameħr pee laħrtigas pahroschanas no ta buħtu peetizis peeķlaħrtigam gowju daudšumam. Daudj šaimneeki atščķir latru gadu pa bullitim un peħz gowju aplešchanas gada wezu, ja daudj pušotra gada wezu, atķal pahrdod un šchahdu šaimneekošchanu ar waišlas bulķeem tura par eenešigu loķloķibu. Waj tad laħds brīhnumš, ka muħsu loķloķiba,

atrodotees šahados apstahkos, noslihejuse us leju lihds minimumam. Ne masums jadsird brihnamees par ahrsemes loplopibas panahkumeem leela peena rascha un paschu lopu materiela wehrtiba. Ir pehdejais laiks nolahrtot waislas buktu jautajumu. Neweens neschaubisees, ta waislas buktu staziju eerihlošana ir weens no labakeem un lehtakeem lihdsjelleem peena lopu sugas un wehrtibas uslabošānai masgruntneeku šaimneezibas. Jo masakas šaimneezibas, jo leelaka wajadsiba pehz buktu stazijam. Bukta ismitinašana buhs daudš lehtaka par peena gowš istureschānu. No weenas šlauzamas gowš eenahkuma buhs eespehjamš atliku atlikam aismakšat wišbahrgalā bukta naudu par nedaudšo gowš aplezinašana. Neleekatees ašrautees no teem rubkeem, jo eenem pa gadu wezu pahrdotu bullenu, — to tas pilnigi buhs patehrejis pirmā gadā par dahrga peena nodseršana un wehl zitas baribas noehšana. Šaschaubas, waj tagadejās gatas zenas špehs atmakšat bukta nodseritu dahrgo peenu, tad nereti tahdu gadu wezu bullenu pahrdob pat daudšreis sem 50 rubkeem. Tadehl — šihmuli rokā un parehkinat, waj neisnahks wehl lehtaki, aismakšat no šawam 10—15 gowim par 3—5 rublu il no aplaistas gowš ar nederigu waislas stazijas bulli!

Šaitam nebuhs neweena tauta, kas tā buhtu eewehrojuse laba waislas bukta nošhmi peena

lopu ušlabošānā, tā Sweedri. Wini jau no 1900. gada šarhko pastahtwigus waišlas bullu aušzionus Malmo pilšehtā, uš tureem šawed 1½ lihbj 2 gadu wezus bullus. Šar šāeem waišlas lopeem šadsen pašakaini augštas zenas un tāš ar šairu gadu peenemas leelumā. Tā 1900. gada zaurmehra zena par bulli bija 330 rubli, bet 1907. gadā šāi zaurmehra zena bija peeauguse uš 560 rubleem un dahrgakais bullis nošolits uš 3180 rubleem. No ta redšams, ka labš waišlas bullis naw pat ar naidu atšweraš.

Šee mums, šamehr gowis wehl šihžinas, newaretu ismeklet pašraš leelus bullus preelšā štažijām un preelšā šahdeem warbuht pirmā azumirklit ari truhšs lihbjelku, šamehr lopturu pašrleeziba nebušš til šahlu nahkusi, ka par dahrgu waišlas bulli aišmalšatā nauda weenmehr ar augleem atmalšajas. Šabš waišlas bullis pee šaprohtigas ušraudšibas un peemehrotas barošānas war buht waišlai noderigš lihbj 10. waj 12. dšihwibas gadam. Danijā wezalais waišlas bullis šašneedšis 17 gadus wezumu.

Šas attezas uš šugu, tad waišlas bullu štažijās drihštetu buht tilai tihrašinu bulli. Šaudšreis krusšojums pašš war buht labakš par tihrašinu, bet wina eedšemdešānas špehjas weenmehr paleel nedrošāš, un pee wina pehžnahzejeem bušš gruhiti atšihmet, šahdas tee pee-

beribas, šewišči ja wehl gowš ari bijuši kusto-
jums, un zaur to lahrtiga islase uš ņugu naw
ešpehjana.

Daudš pee buktu ņaziju eerihloššanas
waretu darit ņemlopibas beedribas, kuram wehl
brihwi kapitali, tad toš isleeto buktu eegahda-
šanasai par ņemam procentem, waj pat beš pro-
zentem. Šahdu beedribas waišlas bukti waretu
nodot lahdam no uštizamakeem beedreem ņem
ņekoscheem noņazijumeem: nemt no gowju pee-
wedejeem noteiktu leššanas nauđu, kuru
atmaksat atpakaš beedribai, kamehr naw dšehšs
preekš buktu eegahdasšanas isliktais kapitalš,
un pehž tam waišlas buktu turetajs ar to waretu
darit pehž ņawas wehlešanas. Dopturi, lop-
lopibas pazelšanas labā, dibinat waišlas buktu
ņazijas!

VIII. Par špehla baribu un profe- sora Kellnera baribas tabelem.

Breekšnešums no agronoma kulturtehnika J. Laur-
sona Rigā.

Daudši jautajumi ešot pahrrunati par lop-
lopibu, no kureem pats šwarigalais ešot: lopu
ehdinasšana. Kelo mums nelihdšehšot ņugas
lopi, ne weelejo lopu kustosšana ar teem, ja
nepahrlabosšot ņawu ņaimneežibu apstahktuš,
negahdasšot par labu lopu baribu un pareišu
lopu baroššanu. Kā baribas pareiša ismant-
šana wišweegli išdarama, mahžot profesora

Kellnera fastahditās baribas weelu tableš. Kellnera nowehrojumi lopu barošānā neesot šella teorija, bet pamatiga studija, uš kuras panahkumeem warot palautees. Kellners ušstahdijis jaunu baribas nowehriesāanas melodi, kura radot jaunu laitmetu lopkopibā. Wisleelalā nosihme peē lopu barošāanas esot šaknu augeem. Danijā, kur wiswairat ušplaukusi lopkopiba, peegreeschot šaknu augeem wisleelako wehribu. Kēlas nespehjot til leelā wehrā pazelt peena raschu, tā šaknu augi. Saturedami daudš ogļu hidratu, stehrkeli un zuturu, wini esot weegli šagremojami. Olbaltums turprelimtapat pašneedsams ar weegli šagremojamu spehla baribu.

Prof. Kellnera tableš dibinotees uš wina 12 gadu nowehrojumeem un wisu baribas lihdsjektu pareisatā aprehlina. Baribas lihdsjektu baribas wehrtibu noteizot galwenā lahrtā šagremojamās baribas weelas. Šāis weelas eedalot diwās galwenās grupās: *h y p e k k a* un *besflahpella weelās*.

Wehrtigalā *h y p e k k a* weela esot olbaltums. Ar šcho wahrdu apsihmejot šagremojamo proteinu, kusch baribas wehrtibas find esot lihdsfigs wistas olas baltumam, šeera weelai jeb kaseinam peenā, tihras galas schleedras un kweeschu lihmelim (Kleber) Koppoteins šatura wehl tā šauktās amidweelas (štarproduktu štarpsalpetera šlahbi un olbaltumu), kuras ari šagremojamas un lihdsfigi wehrtigas olbaltumam.

Þee beßlahpella weelám flaita tautus, kof-
 fchæedru, ogluhðeaus jeb ogthidratus, ftehræli,
 zuturu, un mineralweelas: kaliju, foßforflahbi,
 kalki, ðjelfi un zitas.

Slahpella, læ ari beßlahpella weelas lætra
 ißpildot finamu ußðewumu þee lopu lærmæna
 ußbuhweß un ußtureßþanaß. Sþað weelas lo-
 pam tamdehl þaßneedsot ari finamå fæmeþrå.
 Augoßþam lopam wajadfigß fæmeþrå wairaf
 flahpella weelu jeb olbaltuma nelå þeeaugußþam
 un wehl wairaf nelå þaroþamam lopam. Uß
 weenu ðaßu flahpella weelu rehþinot augoßþam
 lopam 4—5 ðaßaß beßlahpella weelu, þeena
 lopam 5—6 ðaßaß un þaroþamam lopam 7—10
 ðaßaß.

Lihþi fþim ðaßþaðo þaribaß lihþjellu
 wehrliba falihþfinata nauda, apreþkinot, zif
 maßå weena „b a r i b a ß w e e n i b a“.

Þeþz prof. Juliuß Rühna þaribaß wee-
 nibaß apreþkinajußþi, þareifinot fagremoþamo
 olbaltumu ar 6, fagremoþamoß tautuß ar 2,4,
 þeenemot beßlahpella weelu weenu fþara ðaßu
 læ w e e n u þaribaß weenibu. Rühnaß fþahþu
 o' baltuma, tautu un zitu beßlahpella weelu
 wehrlibu fæmeþru apreþkinu motiwè, læ produ-
 zejoßþam lußtonim wajagot uß 1 ðaßu olbal-
 tuma wißmaßakais 6 ðaßaß þahrejo þaribaß
 weelu, læ tapeþz abaß þaribaß grupað eßot fþaf
 fæmeþrå t a p a t w a j a d j i g a ß un tamdehl
 ari t i l p a t w e h r t i g a ß; tapeþz 1 ðala

olbaltuma reĥlinama 6 reiš dahrgati. Tautu wehriibu peenem 2,4 augstati, nelā zitas beš-
šlahpeltu weelas, eewehrojot tautu 2,4
reiš leelatu olšibazijas jeb šabegšĥanas
špehju.

Peĥz Rūhna metabes reĥlinot, 100 m a h r
z i n ā s wideja labuma š e e n a b u h t u :

3,8 H. olbaltuma	×	6	=	22,80	baribas weenibas
1 H. tautu	×	2,4	=	2,44	" "
40,7 H. zitu bešfl. werlu	=	40,70			" "

Kopā . . 65,94 baribas weenibas.
jeb apali 66 baribas weenibas.

Reĥlinot 100 H. šeena 100 šp., weena
baribas weeniba ismalšatu $100/65 = 1,5$ šp.

Profesors Stugers, baribas weenibas ap-
reĥlinot, pareišinajot šagremoĥamo olbaltumu
titai ar 2 un zitas weetas tapat tā Rūhns.

Šaunakā laikā profesors Kellners apgahšĥot
šĥo „baribas weenibu“, apreĥlinot un šalibšfinot
dajĥadus baribas lihdsellus peĥz tā šautām
„š t e h r t e l u w e h r t i b ā m“.

Kellners šatot, ka olbaltums tā baribas
weela warot išpildit diwejadu
u š b e w u m u : 1) noberet tā weenigais ba-
ribas lihdsellis šlahpelli šaturošĥu weelu (galas,
peena, wiĥna) rašĥošĥanai un 2) ari tā beš-
šlahpella produktu (tautu, peena, zutura) ra-
šĥotajs. Beššlahpella weelas turprei warot
rašĥot tikai beššlahpella produktus.

Ša olu baltumu pašneedšot leelakā wairumā

nelà tas taiini wajadfigs rustonam usturas un sinamai raschoschanas baribai, tad schis olbaltuma pahrratumš raschojot besslahpekka produktus un esot maswehrtigaks nelà jagremojamàs besslahpekka weelas. Tà. p. p., peeauguscham lopam wajadfigs usturs baribai us 1000 mahrz. dsihwšwara apmehram 0,5 mahrzinas olbaltuma, lai winsch nezeestu badu un nesahltu patehret sawa meesas olbaltuma. Isbarot lopam, kuram buhtu jadob tilai u s t u r a s, bet nera schoschanaš bariba wairaf nelà 0,5 mahrz. olbaltuma us 1000 m. dsihwšwara, buhtu isschlehrdiba.

Kellners pee ismehginajumeem nowehrojis, peenemot ogthidratu jeb stehrkelu baribas wehrtibu ar 1, la olbaltuma baribas wehrtiba buhtu 0,94, ta tad masala nelà besslahpekka weelam. Tapehš ar olbaltumu pee lopu baroschanaš jaspejotes šaprahtigi un taupigi, lai nezeltos teeschi saudejumi. Turpretim, o l b a l t u m a là šlahpekli šaturoschu weelu raschotaja w e h r t i b u, šalot Kellners, neesot eespehjamš noteikt, jo olbaltumš ispildot daschadus usdewumus, bet gan warot aprehlinat o l b a l t u m a z e n u, zil par to maksajot tirgus baribas lihdselkos. Wairaf gadus no weetas schis tirgus zenu šamehrs, starp besslahpekka (ogtu hidratu) un šlahpekka (olbaltuma) weelam esot bijis là 1 : 1,6. Tamdehl esot nepareisi, la Rühns, Fischers un ziti peenemot scho šamehru ar 1 : 6.

Lai atweeglinatu ņemtoņiem dažādo barības lihdšķtu wehrtības ņalhdņinasĶanu, tad Kellners iņbewis jaunas barības tabeles, uņnemdams tanis trihs papilbinajuma ņlejas katram barības lihdšķtam, aprehĶinadams :

- 1) barības ņagremojamo weelu iņmantosĶanas wehrtibu,
- 2) ņagremojamo olbaltuma un
- 3) wiņu barības weelu ņopejo ņtehrĶeles wehrtibu.

Sagremojamo barības weelu iņmantosĶanas wehrtibu Kellners aprehĶina, ņalhdņinadams weenu waj otru barības lihdšķli ar tahdeem barības lihdšķkeem, ņuru ņagremojamās weelas ņustonis war pilnigi iņmantot, ņā p. p. kartupeļus, un peekem ņĶahdu barības lihdšķlu iņmantosĶanas wehrtibu ar 100. ņa p. p. Kellnera tabelē laba ņeena iņmantosĶanas wehrtiba peedota ar 67, tad tas noņihmē, ņa 100 mahrz. ņagremojamu weelu ņeena, paņneegtas pee uņturas barības, atņahĶ tahdu paņĶu eespaidu, ņā 67 mahrz. ņĶo barības weelu, paņneegtas tihrā un ņmalki ņamaltā weidā. ņā tad 33 mahrz. jeb $\frac{1}{3}$ ņĶo weelu teel patehretas wiņu ņaņmalzinasĶanai. PehĶ Kellera tabelem rudņu ņalmu iņmantosĶanas wehrtiba ir tilai 30, auņu ņalmu 43 un meesĶu ņalmu 46 u. t. t. ņņmantosĶanas wehrtības ņkaitli ņā tad peeteekosĶi rakņturo

Katra baribas lihdselka sagremojamo weelu eespaidu.

Katra baribas lihdselka olbaltuma daudsumu atsihmet esot atkal tamdeht vajadfigs, ka olbaltums spehlejot swarigu lomu pee gremoschanas wispahrigi, pee galas waj meesas atihstibas un pee peena raschoschanas sewischki.

No stehrkeles wehrtibam ween, bes olbaltuma, nebuhtu eespehjams pilnigi apstwehrt baribas lihdselku baribas wehrtibu.

Ta sauto „stehrkeles wehrtibu“ Kellners aprehlina pehz katra baribas lihdselka sagremojamam baribas weelam, peenemdam: 1 datu sagremojama olbaltuma (ta jau aisrahbits) = 0,94 stehrkeles wehrtibai

1 datu sagremojamu tauku:

- 1) rupja bariba, pelawas un sakau augos = 1,91
 - 2) daschados graudos un wienu atkritumos = 2,12
 - 3) ellas augu graudos un rauschos = 2,41
- 1 datu pahrejo sagrem. besslahbella weelu = 1,00

Ta aprehlinama baribas lihdselka ismantoschanas wehrtiba pehz Kellnera tabelem ir pilna jeb lihdsiga 100, tad jafastaita tilai scho trihs baribas weelu grupu skaitki un isnahkums buhs baribas „sterkeles wehrtiba“. Ja turpretim „ismantoschanas wehrtiba“ ir masala neta 100, tad jataisa atwillkums, daschadeem baribas lihdselkeem daschada kahrt, bet ihfi sakot, samehra ar scho istruhkumu sem 100.

Peemehram rudsju graudoš ņehriķeku wehrtibu
apreķinatu ņahadi :

8,7% ņagremojama olbaltuma	× 0,94 =	8,17 ņerķ. wehrt.
1,1% " tauku	× 2,12 =	2,33 " "
64,9% zitu beņņlahpeķķu weeku	× 1,00 =	64,90 " "
Kopā		75,40 ņerķ. wehrt.

Tā tā rudsju iņmantoņķanas wehrtiba ir 95,
tad buķtu atweķkamas 5 % jeb $75,40 \times 5 = 3,77$
no 75,40 un iņnahķtu $(75,40 - 3,80) = 71,6$ %
„ņehriķeles wehrtibas”.

Zai iņteķķtu daņķado baribas liķķķekķu b a =
r i b a s w e h r t i b u n a u d ā , tad Kell-
ners pagahķuņķa geķa ņahķumā, ņalihķķinadams
wairā nekā 20 daņķadus baribas liķķķekķus peķķ
wiķu ķenām, peķķķma

1 % olbaltuma ar 5 ķap.

1 % beņņlahpeķķu „ņehriķeles wehrtibas” ar
3,55 ķap.

Ar ņķķķem ņķķķķķem reķķķinot waretu par
100 % rudsju, ķuru olbaltums buķtu 8,7 % un
„ņehriķeles wehrtibas” 71,6%, maķķat

8,7 % olbaltuma ā 5 ķap.	= 43,5 ķap.
$(71,6 - 8,17) = 63,43$ % ņehriķeles wehrtibu	
× 3,55	= 225,0 ķap.
Kopā 268,5 ķap.	

jeb par pudu. $\frac{268,5 \times 40}{100} = 107,4$ ķap.

Peķķ Kellnera tabeķķem reķķķinot, daņķada
labuma ņķķna baribas wehrtiba buķtu :

	Smantofch, wehrtiba,	Dibaltuma prog.	Stehzeles wehrtibas prog.	Za puds rubsu masa 107,5 p. pub. feena	Za puds rubsu masa 80 lap. p. pub. feena.
1) par maswehrtigu plawu feenu	49	2,5	18,9	28,5	21,2
2) par masal labu feenu	58	8,2	23,7	35,8	26,6
3) par labu feenu	67	8,8	31,0	46,5	34,6
4) par lotilabu feenu	74	5,0	36,2	54,7	40,7
5) par sewischki labu feenu	78	6,5	40,6	62,0	46,1

Augschejee skaitli rahda, rahda leela starpiba war buht starp daschada labuma feenu baribas wehrtibas un zenas finā. Muihsu slihto plawu feens, wehlu plauts, buhs pa leelakai dalai nesagremojams un dos wehl masal baribas weelu nelā sche peewestais maswehrtigas sahles saturoschais slihtais, bet ihstā laikā plautais feens, buhs wehl daudj maswehrtigals Turpreit kultiwelu un mehslotu plawu kultura sashlu feenam, kuršč ihstā laikā eewahlts, buhs loti laba feena baribas wehrtiba.

Aprēķinot feena baribas wehrtibu naudā, mums jānem par mehraulku skaitli, kurus dabujam, peenemot tā normalo rudsu zenu 80 f. par pudu.

Pehz Kellnera tabelēm neween eespehjamš
 šalihdsinat daschabo baribas lihdselku baribas
 wehrtibu wispahrigi, bet ari pehz to katreisejas
 z as, zil par teem war maksat baribas tirgū.
 Sewiškli pee spehla baribas eepirščanas uš
 ņhi aprehlins pamata weegli pahrleezinates,
 zil war par weenu, waj otru spehla baritu
 maksat, šalihdsinot ar tām zenām, zil maksā
 daschabee paščas šaimneezibas rasčojumi, rudsi,
 meeschi, ausas, linsehllas, kartupeli un ziti.
 Daudsreij buhščot eenefigali, p. p., linsehllas
 isbarot, ņawa leela tauku ņatura dehl, nekā
 pahrdot.

Sihlali apņlatit baribas lihdselku jantajumu
 nepeederot pee ņhi temata; tomehr gan ņewiškli
 jauswerot, ņa newēn ņenam, bet [wisēem bari-
 bas lihdselkeem peegreesčama leelaka wehriba
 un ņa Kellnera baribas tabeles war leelā mehrā
 noderet ņā zekā rahditajas un ņā pamahžitajas,
 šalihdsinot pehz tām baribas ismantosčanas
 wehrtibu, olbaltuma wairumu un ņehrleku wehr-
 tibu.

Tagad wiščh gribot runat par to, ņa h d u
 w e i d u w a j a g o t ņ a i m n e e z i b a m
 p e e n e m t, ņ a i n o d i b i n a t u r a -
 z i o n e l u l o p l o p i b u. Atteezibā uš
 wiņas ņaimneezibas eelahrtoščanu un gaitu,
 plawu wairums un labums buhščot noteizejš,
 ņahdu ņaimneezibas weidu peekemt, ņahduš pro-
 duktus un ņahdā ņamehrā rasčot tihrumā. Ar

to negribot teikt, ta eenefiga šaimneeziba beš plawam nebuhtu domajama; tihrumu šahlu lauti warot pilnigi ispildit plawu ušbewumu. Bet šaimneezibā buhšot seme pehž šawa dabīšta šastahwa, tura eenefigati leetojama plawā, nelā žitam noluhkam. Un taħda seme, tagadejās kuhdraju, plawaš un purwi esot gandrihš katrā šaimneezibā, wairaf waj masaš.

Šaimneezibaš weetejee apstahkti, galwenā šahrtā atahlumš no tirdšneezibaš zentra, buhšot iššēkīroschš, waj semeš produktus tešči pahrdot, waj ismantot ar lopeem. Weenā weetā buhšot bešlopu šaimneeziba eenefigata, otrā atkal loplopiba. Masaš, šoti masaš tomehr buhšot to šaimneezibu štaits, turās loplopiba šopā ar graudškopibu nebuhtu eenefigataiš šaimneetoščanaš weidš, pehž tagadejeem un ari nahlotnē paredšameem apstahkleem. Šandehš apluhšošot šeena tā plawu produktā nošihmi eenefigā loplopibā pehž jaunaleem notwehrojumeem.

Šihš šchim, tā šinawš, laba šeena weetu eenemot ašbolinšch, turu leelā mehrā raščojot tihrumoš. Plawu šulturai šemšopji nepeegreešchot wehribas, šazidami, ta eenefigati ašbolinu raščot tihrumā, nelā išdarit plawu melioražiju, šultiwēščanu un mehšloščanu. Šchēe eestati par ašbolina wajadšibu ejot pat tiš taħlu, ta beš d a u d š ašbolina nemaš neešot domajama eenefiga loplopiba.

Uhhj tam laitam, kamehr plawas nebh'chot peenahjigi kulitwetas un nedos'chot ahbolina wehrigu seenu, buhs'chot tihrumâ jaras'cho sinams wairums ahbolina. Bet mehs nedrihstot pee tam nepareisi istultot ahbolina, kâ ari seena wajadsibu atteezibâ us eenefigu loplopibu.

Etot raksturigi, ka taisni loplopji Danijâ, us kureem wisi skatotees ar setwis'chlu zeenibu, ahbolina jeb sahlu lauleem peegrees'chot samehrâ mas wehribas. Widedjâs saimneezibas Danijâ, kuras saimneekojs: us 7 lauleem, fastopami 2 lauli ar saknu augeem un tilai 1 lauls ar ahbolina. Un neween Danijâ, bet ari pee mums Baltijâ nowehrois, ka ar saknu augeem wisleelakâ mehrâ pazelama peena ras'chiba. Dopi, kas dabunot saknes, loti mihsot salmus. Zaur to zels'chotees 7—8 kap. pelnas deenâ us katra lopa ;zaur nepareisu samehru zetotees tilai saudejumi.

Schos prakses nowehrojumas prof. Allners ari apstiprinot finiski, aisrah'didams, ka olbaltums pasneedjams ar weegli sagremojamu spehka baribu un slahpekka weelas ar weegli sagremojameem saknu augeem. Starp schâm weegli sagremojamâm baribas weelu grupâm stahwot rupja bariba jeb saufsna kâ balastis, lai pilditu tilai lopa lungi un kairinatu atgremos'chanu. No schi saufsnas wairuma wajadsiga tilai finama

dala weegli jagremojamas rupjas baribas, wajaðfigs
 laba ðeena waj ahholina ; leelako dala rupjas bari-
 bas warot, beð ðaunam ðelam uð lopa organisma un
 zitu baribu lihððelku iðmantosðanas, it labi
 paðneegt ar ðalmeem. Un ðalmi eðot taiðni
 graudu jeb ðpehla baribas atkrittumi, kuri mumð
 ðaimneeziðã neiðbehgami, beð kureem mehð ne-
 warot raððot dahrgoð grauduð. Buðtu nepa-
 reifi, raððot newajaðfigi daubð ahholina tihrumõ,
 jo ðahlu laulð newareð ðot leelakuð eenehmum-
 muð neka labiba un neka wehl leelaka mehra
 ðaknu augi.

Mumð tamdehl wehriða japeegreeshot pirmã
 ðahrtã tahðeem raððojumeem, kuri ðaimneeziðã
 ðodot leelakuð eenehmummuð ; un tahði raððojumi
 eðot ðaknu augi, daððada graudu bariba un peh-
 beja weeta ahholina un ðahlu laulki. Tikai ið-
 nehmmuma gabijeenoð un ðewiððloð apstaðkloð
 ðahi eeneðibað ðahrtã waretu paðrmainiteeð. Ar
 ziteem waðrðeem ðakot, mumð jaweðot tahðð
 ðaimneekosðanas weidð, ka raððojot p i r m -
 l a h r t iikdaubð ðaknu auguð, zil warot eeneðigi
 ar lopeem patehret waj ari paðrðot ; o t r l a h r t
 grauduð ka ðpehla baribu un ar graudeem
 ðalmuð paðaiððeem un iðehðinaððanai lopeem un
 tilai t r e ð ð l a h r t, ðamehra ar wajaðfigo
 jagremojamo rupjo baribu, noteizama ðahlu laulku
 platiða. Saimneeziðãð beð dabigam plawam ai-
 teeziðee ðahlu laulki buðð jaeweelo tihrumã un
 otradi, ðaimneeziðãð ar peeteekosði daubð dabi-

gām plawam, nebuhš wajađfigš eerahđit wēetu šahlu lauleem tihrumā.

Ā a h d a m w a j a d š e t u b u h t š c h o
d a š c h a d o b a r i b a š l i h d š e l l u
š a m e h r a m š a i m n e e z i b ā? Ā e m e h -
r a m a p r e h l i n a š c h o t š c h o š a m e h r u p e h z p r o f .
K e l l n e r a b a r i b a š n o r m a š , k u r ā p e h z e e s p e h j a š
d a u d š u š n e m t š š a k n u a u g u , t i k a i w a j a d š i g a i š
d a u d š u m š a h b o l i n a j e b š e e n a , t ā a r i p e e -
l a i š c h a m a i š w a i r u m š š a l m u u n a t t e e z i g ā š p e h l a
b a r i b a .

Ā i h d š š c h i n e j o b a r i b a š w e e n i b u w e e t ā , t ā j a u
e e p r e e l š c h a i š r a h d i t š , K e l l n e r š r e h l i n o t a r „ š t e h r -
k e t u w e h r t i b a m ” . Ā e e n a g o m e i n o 1000 m a h r z .
d š i h w š w a r a , k u r ā d o d o t 24 m a h r z i n a š p e e n a p a r
d e e n u z a u r m e h r ā , K e l l n e r š r e h l i n o t 1,75 m a h r z .
š a g r e m o j a m a o l b a l t u m a u n 10,5 m a h r z . š t e h r k e l e š
w e h r t i b u a r 25—29 m a h r z . š a u š n a š u š d e e n a š .
Š c h i š b a r i b a š w e e l a š p a š n e e d š a m a š a r

Š a u š n a O l b a l t . B e s s l . Š t e h r k .
w e e l a š w e h r t .

	m a h r z i n a š			
50 mahrz. runku	6,0	0,05	8,10	8,15
8 m. ašbolina	6,7	0,44	2,15	2,55
10 m. wasaraja šalmu	8,6	0,10	1,79	1,88
2 m. kweešču kliju, šmallu	1,7	0,22	0,75	0,96
2 m. maiša drabiku, šahwetāš	1,8	0,26	0,88	1,07
2 m. kotwilnaš miltu	1,8	0,79	0,70	1,44
Kopā	26,6	1,86	9,82	11,05

5 proz. Kā šauktai depresijai jeb masāl sāgremošanai zaur sāksu augeem	0,09	0,45	0,55
Stopā	26,6	1,77	8,87 10,50

Tā tad stehrķeles wehrtibās isteizot buhtu
slauzamai gowij no 1000 mahrz. dšihwšwara
un pee 8 stopi peena par deenu pašneefsomas:

			Stehrķelu wehrtiba mahrz.
1) ar sāksu augeem			8,15
2) rupjās baribas a) aħbolina jeb šeena			
		2,55	
	b) šalmeem	1,88	4,40
3) ar spēhla baribu			8,50
	Stopā		11,05

Atleek aprehlinat, zil daudš šaimneezibā ja-
stahds sāksu augu, jatur sāhtu lauku un jarašho
labibas wajadfigai spēhla baribai weenas peena
gowš ušturesčanai.

Wu h š u k l i m a t i š t o s a p s t a h t o s
l o s j a r e h l i n o t, ka gowš buhs 210
deenās jatur kuhli un 80 deenam jaskaita pahre-
ejas bariba, p a w i š a m 240 d e e n a s, l a d
b a r i b a b u h s j a d o d n o r o l a s.

Par deenu wajadfigas 8,15 mahrz. stehrķeles
wehrtibu sāksu augu un par 240 deenam 8,15
× 240 — 756 mahrz. stehrķeles wehrtibu.

Peħz prof. Kellnera tabelem šaturot 100 %.

1) kartupeļu 19 *li.* sēkrēles wehrtibu

2) burkāni 8,5 *li.* " "

3) runtuļi 6,3 *li.* " "

Sai waretu peena gotwim pašneegt 756 *li.* sēkrēles wehrtibu, tad wajadsetu isbarot:

1) kartupeļu $756 \times 100 = 3980$ *li.* waj apaši 100 pudu

19

2) burkānu $756 \times 100 = 8895$ *li.* " " 220 "

8,5

3) runtuļu $756 \times 100 = 12000$ *li.* " " 300 "

6,3

Scho šaknu augu raščošānāi wajadsetu šahdit:

1) kartupeļu, peenemot wid. rašču 400 pd. 0,25 puhrw.

2) burkānu " " " 850 " 0,25 "

3) runtuļu " " " 1100 " 0,27 "

waj zaurmehrā, 0,25 puhrweetas šaknu augu weenas gos ušturreščānāi.

Ahbolinšč waj šeenš wajadfigš tāpat 240 deenam. Iščhdinot par deenu 8 *li.*, wajadsetu pawišam $240 \times 8 = 1920$ *li.* jeb 48 pudi. Ahbolina waj kultiwetas plawas šeena wideja raščā rehlinama 100 pudi uš puhrweetas un 48 puduš ahbolina waj šeena waretu raščot no 0,48 waj 0,5 puhrweetas.

Iščhdinamu (wasaraja) šalmu wajadfigš par deenu 10 *li.* waj par 240 deenam $240 \times 10 = 2400$ *li.* waj 60 pudu. Peenemot wasaraja graudu rašču 40 pudi uš puhrweetas zaurmehrā, šalmu raščā jarehlina 60 pudu, taš peetitū taišni weenam lopam.

Spehla baribai pa beenu wajadfigs 8,5 *℥*. „stehrlees wehrtibu“ jeb $5\frac{1}{2}$ —6 *℥*. graudu; 240 deenam tā tad wajadsetu $240 \times 6 = 1440$ *℥*. jeb 86 pudī graudu, kuri peh̄z eespeh̄jas buhtu ijsmainami ar daschadeem tirguš peh̄la baribas lihdselkeem, rauscheem, kljām, eesalkahjam un ziteem.

Iseh̄binameem šalmeem un spehla baribai tā tad peetiltu leellopam weena puh̄rweeta wasaraja labibas.

Palaischeem reh̄linot $\frac{1}{4}$ no isbarojamās šausnas. Isbarojot 26,5 *℥*. šausnas wajadsetu 6,5 *℥*. seemaju šalmu palaischeem par beenu un 365 deenam $365 \times 6,5 = 2372$ *℥*. jeb 60 pudu. Rud̄su graudu rascha peenemot ar 60 pudu us puh̄rweetas, šalmu rascha jareh̄lina 120 pudu. Lai buhtu palaischeem 60 pudu seemaju šalmu, tad buhtu jaseh̄j $\frac{1}{2}$ puh̄rweetas ar rub̄seem.

Seemas baribai eereh̄linot 240 deenas, atlitu wasaras ganibai 125 deenas. Ganibai jareh̄lina kultiwets sah̄tu lauks ar 180 pudu seena jeb ar $85 \times 180 : 100 = 110$ pudu šausnas us puh̄rweetas. Us deenas leellopam ari ganibā reh̄linot 26,5 *℥*. šausnas, lai gan šwaigā sah̄lē wajadsetu par 125 deenam $125 \times 26,5 = 3312$ *℥*. jeb 88 pudu šausnas.

Cemeh̄rojot to, ta ari ah̄bolina jeb plaujamās plawas attals buh̄s isleetojams ganibā un attala rascha reh̄linot tilai $\frac{1}{3}$ datu no pirmās

šahles, tad $\frac{1}{2}$ puhrweetas šahlu lauks dotu
 $85 \times 100 : 100. 2. 8 = 14$ pudu šausnas.

Šoš 14 pudus šausnas atveltot no 88
 pudi, buhtu ganibā jarasčo 69 pudi šausnas
 jeb jatur $69 : 110 = 0,62$ p. w.

Leellopa ufturesčanai no 1000 *z.* dšihw-
 swara par gadu buhtu tamdehl wajadšigs :

1) šakau augu	0,25	puhrweetas,
2) ašholina jeb šeena	0,50	"
3) isbarojamu šalmu un špehla
baribas	1,00	"
4) pakaisču	0,68	"
5) Šanibas	0,62	"

Kopā 2,87 puhrweetas.

Augšdejas aprehlins peemehrojams tahdās
 šaimneezibas, kur seme ir melioreta un peenahzigi
 kultiwela un mehslota. Tagadejos šaimneezibas
 apstahlos, šaprotams, til intensiwa lopkopiba
 naw domajama. Roku rokā ar plawkopibas pa-
 zelsčanu un semes melioraziju, kur tahda waja-
 dšiga, warēs eewest plasčaku lopkopibu, ja wee-
 tejee šaimneezibas apstahli šchahdu šaimneeo-
 ščanas weidu attaisno. Domehr nedrihlstam
 aismirst, lai zil šchaura ari nebuhtu lopkopiba,
 ka jaeewehro dasčado baribas lihdselku pareišais
 šamehrs un jaeelahrto šaimneeziba pehz šchim
 prasibam

Šee tam lopkopiba beš zuhlkopibas neesot
 eeteizama, bet abas esot jaweeno. Uš katra leel-
 lopa wajagot šaimneezibai turet pa weenai zuhlai.

Leela nofihme esot pee [pareijsas loplopibas wadischanas loplopju beedribam, kuras kopeji eepehrtot spehla baribu wairuma, kas esot no leela swara. Par wisu jawedot rehkins, lai ne kapeita neaisetu nesinama. Wajagot rehkinat us $\frac{1}{10}$ un pat us $\frac{1}{100}$ kapeitas. Lauksaimneekam wajagot buht labam weikalneekam.

Agrareeschi esot walsts pamats, ka to ari Bahzija usswerot. Kas negribot eet lihdsi jaunajumeew, tam nahloine esot nedroscha, Kellners dodot dauds, gandrihs wisu, lai [lauksaimneeks waretu pareisi aprehkinat un apfinigi rihkotees ar loplopibu. Bes tam esot isnahkuse Zentralbeedribas isbetwuma kahba jauna grahmata, Stutzeras baribas tabeles, ari schi grahmata esot nepeezeeschama katram loplopim.

Behz agronoma kulturteknika S. Laursona preelshnesuma pee debatem peedalijs:

B r e m e r s. Negribot usstahtees pret fazito, bet par ahboliku gan usstahjotees. Jo wairal dodot ahbolina, jo masal wajagot spehla baribas. Ar ahboliku tilai neprotot pareisi apcelee. Wina esot lihdsi 17 proz. olbaltuma; bet esot ari slifts ahbolinsch ar tilai 3—4 proz. sagremojama olbaltuma. Par ahboliku isteiktis neisklausotees nemas nopeetni.

B r e h m a n s no Bahnuscheem. Seel preelshcha luhgt Waldibu pamafinat dselszela tarifu par spehla baribas wedumu eelshsem. Ka weeta warot aplikt iswedumus ar iswedumu

mitu. Tad buhčhot leelu leelaiš panahkumš. Ešot eenefigi išeđdinat lopeem aħbolinu un seenu. Pat Nigā, kur mehšli nēko nemahajot, taš ešot eespehjamš un teektot daritš.

A g r o n o m š A l b e r i n š č no Ruje-
neš. Ešot leela nošihme tam, ta lopi rudeni
nahlot šlauzami, tad isnahlot tikpat, lā tad tee
nahltu diwreiš gabā šlauzami, jo pawafari uš
ganibaš peenš par jaunu pawairojotees. Šlittāš
šaimneezibāš seemu lopi aiskrihtot pawišam zeet.
Eše šafnu augeem ešot leela nošihme — tee
seemu ušturot lopu peena rašču. Seemaš šlau-
ščana dodot labako eenahkumu. Sabibaš sehllu
wajagot ščēkrot uš labako un wahjako išeđdinat
lopeem. Ari spehla baribaš, ellas rausču u. z.
weetā mums netruhštot. Warot leetot lā spehla
baribu rudšu miltuš un ilijaš. Ilijaš ešot
wairat peemehrotas — winas ešot bagatakas ar
olbaltumu un tapehž tam ešot jadod preekščroka.
Wišpahrigi rausči, ilijaš u. w. z. ešot loti
pllašči jaewehro. Beedribam jausnemotees iliju
un zitu spehla baribu apgahdaščana. Wišu
labat dahrgoš grauduš apmainit pret lehto spehla
baribu. Ari lopu pahrraugu beedribas ešot loti
no šwara.

W i h t o l š n o S e z e š. Lafjiš lahdu
Wahžu grahmatu par tihribu pee lopeem.
Gowš loti mihtot tihribu. Ešdinaščanai ešot
japeegreesč leela wehriba, lai spehla bariba

pee pašneegšānās lopeem neeetu pašuščānā.
Dopi esot jābaro un ari jālihra.

R r e i l i s no Siguldas. Runkūki un
špehla bariba ļoti noderot; bet tam esot 80
gomiš, tam esot grūti preeļšā winām wišām
peeaudset šalnes, jo tāš prasot daudš darba.
Pee tam runkūki, ja toš kreetni neapkopjot un
neratvejot, labi nepadodotees.

Tad nahza agronoma **H. Helmina**
r e f e r a t s :

Par noderigatām lopu šugām.

Dihdš šāim muhšu lopkopibas weenigais
mehrliš ir bijis peena raschiba. Agral bij no
šwara tilai peena daudšums, tagad šahl jau ee-
wehrot ari wina kreknumu, un muhšu pašrau-
dšibas beedribas ušstata par labako to gomi,
tura raschojusi wišlehtako mahrzinu šweesta. Pee
šā raschibas wirseena nekriht ne masalā šwarā
lopu šuga: katrs lops ir dahrgs — šugas waj
beššugas, — ja tilai winšā peena waj šweesta
šinā israhdas par peeteelošā eenefigu. Naw
netahds noslehpums, ta ļoti beeschā daschadi
krustojumi israhdas par teem eenefigateem, un
tadehl labi šaprotams, tadehl muhšu labakās
šaimnezes jau no wezeem laiteem labpraht ir
nehmuschas telus no muišāam. Bet pateizotees
taišni šāim apstahlim un ari pilnigam noteikta
šugas wirseena truhlumam muhšu lopkopibā, —
muhšu lopi ir tiktahl šamaisli, ta no lihri wee-

tejeem lopeem reti lahda ſaimneeziba war runat, bet ari lahdaſ noteiktas kulturāſ ſugaſ lopi reti lahda maſgruntneeka ſaimneezibā ir eeau-
 dſeti. Šchis raſchibas wirſeens ari naw ſmah-
 dejams, ja til wiſch ir eenefigs, un pee ta
 wehl daudſ ſaimneezibaſ meerigi war palitt, ja
 tilai tāſ ar ſcho eeneſibu ir apmeerinataſ. Bet
 tagad, tad mehſ gribam uſſtahdit muhſu
 loplopibā tahtaku mehrki — lihbj ar lopu
 raſchibu eewehrot ari lopu waiſlaſ wehrtibu
 un zaur to padarit muhſu ſaimneezibu wehl eene-
 figaku, mums noteikti jaiſſchiras ſugaſ jautajumā
 — lahda un kura ſuga mums buhtu ta noderi-
 galā, un, ſaprotams, lihbj ar to uſ preeſchu
 mums lihbjſchinejā nekahrtigā kruſtoſchana ja-
 atmet.

Beetejā ſuga — taſ buhtu wilinoſchſ mehr-
 kiſ: weetejo klimatiko, baribaſ un kopſchanaſ
 apſtahllu produktiſ, iſturiga un peetiziga, audſeta
 uſ peena daudſumu un treſnumu, — wiſeene-
 figalā — tai katreſ peekriſtu. Un pee lahdaſ
 mehſ waram tilt, aſſakoteeſ no wiſam kulturāſ
 ſugu aſnim, nemot tihri weetejoſ un ari pat
 toſ lopuſ, lahdi wini mums tagad ir (pa leela-
 lai daſai ſtipri maiſiti) un uſlabojot toſ ſewi:
 uſſtahdot noteiktu tihpu un ſtingri kahrtigi (ſiſte-
 matiſki) iſlaſot wehlamoſ lopuſ no paaudſeſ uſ
 paaudſi, kamehr tee netop tā ahrejā iſſlatā, tā
 ſawāſ ihpaſchibāſ pilnigi noteikti un paſtahwigi
 (konſtanti), — kamehr katreſ pehznahzeiſ nelih-

ðfinað ðaweem wezateem ða weena ola otrai...
 ðatðhu neaismirðim, ða tað weegli ðalamð, bet
 ne tið weegli iððaramð. ðað redðamð, peemeðram,
 pee ðaroflawað ðugað, ðura ðen teel auððeta un
 tomðhr ðatru gadu melnaðam gowim rodað pa
 ðarlanam teðam, un par noteiktu eedðembefðanað
 ðpeðju newar ne runat, un, ðaprotamð, ari mumð
 ilgi buðð ðaðimnað ar atawiðma paraððibu:
 teðwð eefahðð ððo ðugað iððopððanað ðarbu, bet
 wina ðeðð to, warbuht, weðð nepabeigð. ðee
 jaunað ðugað iððopððanað wajaga ðauðð, ðoti
 ðauðð laika, bet wajaga ari ðauðð ðinaððanu un
 un pat ðewiðððlað maðððlað, ðura ðetam ðaim-
 neeklam peemiht. Bet par wiðam leetam pee
 ðði ðarba wajaga ðauðð liðððellu, ðuru mumð
 wiðwairat truððð, un liðððellu iðððleðððana
 ððai leetð jau runð pilnigi preti muððu loððo-
 piðað ekonomiðlam prinziðam — winað eeneð-
 bai, uð ðuru meðð wiði iðeðam. ða ðað ðuga
 mumð ðaeeweefð ðitaðð ðekð.

ðegahðatees uðreifi ðahðu tiðru kulturað
 ðugu waj no muððam, waj pat no ahrðemem
 un ðað wiku auððinat tiðrð weidð — tað ari
 nebuhtu pa muððu ðpeðlam.

Uleel tiðai weenð ðeðð, ða tiðt wiðlehtaki
 un wiðahðraki, neðaweðot ðahrgo laiku, ðað
 maððð nauðu, pee ðugað, — tað ir weetejo lopu
 ðahrtiga ðruðtoððana ar ðahðu iðwehletu kulturað
 ðugu un paðahpeniðla paðreeððana uð ððo ðugu.
 Un teefðam, ðabeðð lai meðð eetu no jauna to

pašču garo un gruhto paštahwigo ņugas au-
dņeščanas ņetu, ņo aņņemneeki gaņjušču, ņad
meņs waram dabut gatawuņ wixu gruhta
darba augtuņ un tiņt daudņ aņtraki pee ta
paņča reņultata — pee raņņigeem peena un liħdņ
ar to ari ņugas lopeem.

Labu kulturaņ ņugu ir ņoti daudņ. Iņmeħ-
ginat weħl, ņura preekņč mums buħtu ta labakā,
— preekņč tam, weħl reiņi ņaku, mums naw
ne laika un naw ari liħdņellu. Bet ir ņugas,
ņaņ mums jau pa dakai paņiħtamaņ, taņ ir
angelnaņ un riħņriħņu, ņuraņ audņiaa weetejee
leelgruntneeki.

Ģan winām uņraħda daņčsdaņ kuħdaņ, bet
taņ pee labas ņopņčanaņ ir labojamaņ.

No otras puņeņ tomehr daudņ ņaņ runā
par labu ņčām paņiħtamām ņugam.

Kadeħņ, aņiħņtot, ņa mums uņ preekņču ja-
audņe lopi ne tilai uņ raņčibu, bet ari uņ ņugu
(lai liħdņ ar peena produkteem meņs waretu
paħrdot ari ņugas lopuņ waiņlaņ wajadņibam),
eņ eeteizu Latwijaņ maņgruntneekem paħreet uņ
angelnaņ ņugu, leetojot ņaħutigi pee ņawām ta-
gadejām maņņitām gowim tiħraņiru angelnaņ

waišlas buktus, lamehr tagabejee weetejee lop
naw pahrwehrsti par pastahwigu (konstantu)
weeteju akklimatiseju angelnas ſugu.

Angelnas ſugu ſewiſchli es eeteizu aiſ ſelo-
ſcheem eemesleem :

1) Angelnas apgabala klimats gan mihiſtats,
bet loti lihbfigs Baltijas klimatam, tabehł an-
gelnas ſuga ſcheit weegli akklimatisejas (tā taš
jau ari peerahdits muhſu leelgruntneezibā);

2) baribas fiņā angelnas ſuga naw iſ-
lutinata un ja ari to, lai attihiſtitu ſawu pilnigu
raſchibu, praſa labaku baribu, tā muhſu maiſitee
lopi, — tad, pateizotees daſchadeem turſeem,
plawu ſopſchana, ahholina un zitu ſahlu un
ſaknaugu audſeſchana drihſā laiſā tiſ taħlu at-
tihiſtiſees, ſa mehš ar ſelmem apmeerinaſim
angelnas lopu praſibas; taš patš ſakams par
winu kuhš un ſopſchanas praſibam;

3) angelnas ſugas aſiniš jau tagab ſaſto-
pamaš loti daudšoš maſgruntneeku ganamoš
pulkoš, tā ſa ſchāš ſugas eeeweſchandš fiņā
beeſchi pušdarba jau padaritiš;

4) peepraſijumi pehž angelnas ſugas waišlas
lopeem itgabuš wairdjaš un tabehł uſ wineem

arween paredzamas labas ženas, kas audzēšanas
izdevumus drošīgi atmaksās.

Medalziņas komiteja nolasa šāhdas resolu-
cijas :

„Sapulzē divi virseeni: peekriteji kultu-
ras jūgam, šewišķi angelnas jūgai un weetejeem
lopeem. Bet izūhst wehl wajadšigo drošcho
staitlu pašhu mahjās. Kapehž buhtu wehlams:
1) ka nodibinatos lopu pahrraudšibas beedribas
pa wišu Latviju un šem lopu pahrraugu leet-
prateju wadibas un kontroles, ka weetejo lopu,
ta ari angelnas jūgas peekriteji, nostahditu šawu
loplopibu wj racionaleem pamateem. Weetejeem
lopeem, kas nolemti jūgas izkopšanai, un
angelnas jūgas lopeem lihbj ar lopu pahrrau-
dšibu eewedamas žilts grahmataš; 2) ka lopu
pahrraudšibas beedribu šakrahto staitlu apwee-
nošanai Rigas Lauks. Zentralbeedriba lai
gahdatu špezialistu loplopibas instrukturu, ka
wirspahrraugu, kura pahrsina atrastos žilts
grahmataš.

Wišpahrigi loplopibas stahwolla pazelšča-
nas laba buhtu jaewehro :

- 1) tā sugaš raschiba, tā ari sugaš ahre-
jais weids;
- 2) jaiiplata tautā sinaschanas, ar kuru,
gramatu u. t. t. palihdsibu;
- 3) jabibina lopu audsinaschanas beed-
ribas;
- 4) jaerihlo waislas buktu flazijas, reise
pabalstot priwalihpaschueelus schai
fina;
- 5) janolahrto godalgoschana istahdes;
- 6) jaweizina peensaimneezibas attihsti-
schanas;
- 7) jagahda par plawu kulturu;
- 8) jagahda par kopeju spehla baribas
eegahdaschann ij pirmawoteem.

Loplopibas pazelshana (sewischi plawu
meliorazijai un waislas lopu eegahdaschana)
isleetojams meliorazijas kredits, tā ari isluh-
dsams zaur R. U. Zentralbeedribu pabalsts no
waldibas.

Buhta wehlam, ta zitas laulshaimneeku
saweenibas, pazelot loplopibas stahwolli sa-
mos darbibas rajonos, ari rihlotos uj augschā
isteikto prinzipu pamata."

Sapulze weenbalsigi peekrita nolafitam re-
soluzijam, tā ari weter. ahrista D s o l i n a,
Zentrales preelshneeka, preelshlikumam, wehl
schodeen zauri wemt zuhklopibu, lai wavelu otrā
deenā wišu laikus pabeigt.

X.

Zuhlkopibas tagadejais stah-
wollis, winaš pazelšana un
zuhlu ņugas.

No peenš. inf. A. Gimana, Rīgā.

Beš peemehrotam ņugam ruhpiġa kopššana un razionela baroššana ween nespehji darit zuhlkopibu eeneņigu. Derigaš zuhlu ņugas iswehle ir weenš no galwenajeem jautajumeem tagadejai Latweešhu mašgruntneeku zuhlkopibas pazelššanai. Ar pareiņaš ņugas iswehli zuhlkopibai ir dots pamats. Mums wajaga zuhlu, kaš ir augligaš — atneš daudji ņwenu — un spehji rašhot preelšā ņaweem behrneem peeteelošāji daudji baribas — mahteš peena. Tai jabuht aštraudšeligai un labai baribas ismantotajai netween is ņileš, bet wajadšibas gadijumā ari no ganibam. Ta nedrihtst buht baribas ņind iswehliga, kaš gauņi attihstaš un dod ņwehriġu, neisturigu speki. Tai jabuht weseligai un isturigai pret nelabwehligu klimatu. Beš jau minetām ihpašchibam tai jausrahda ihpatneju ihpašchibu eedšembdešchanaš spehjaš uš pehznahzejeem. Ta buhtu ta ņaimneezišlā wehrtiba, ko no derigaš zuhlu ņugas prašam. Waj mums ir tahda zuhla? Uš to jaatbild ar nē. Pašcheem isaudšinat šchahdu noderigu zuhlu ņugu ir maš zeribas un, ja taš ari isdotoš, tomehr natw eeteizamaš aij ņelošcheem eemešleem. Peemehrotuš klimatišlām un ņaimneezišlām prašibam dšihwneekuš isaudšinat natw weenaš deenaš darbš. Taš praša

no audfinataja nopeelnu nodēšanos, spēhku, laiku, un pee wiša ta ne katram laimejas ša-
šneegt zeretās šelmes. Daba! metišim azis uš
Angleem un Daneem, tā pasihstameem meistareem
mahjtuštonu kultiwēšana. Angleem slaitās
lahdas 6 zuhku kultuřugās:

- 1) mešās baltās,
- 2) leelās baltās,
- 3) widejās baltās,
- 4) mašās melnās un raibās,
- 5) leelās melnās un raibās,
- 6) widejās melnās jeb berkšchiri.

Ugrati, pirms kultuřugu parahdišchanās,
Anglijā bija pasihstama leela leelaufaina weetejā
zuhka un kalnainos apgabalos lahda mašala augu-
ma, kas pate šew šamelēja ušturu pa ošolu mešcheem.
Attihstotees industrijai, tauta peerehmās bogatibā
un lihds ar to patwairojās prařijumi pehž labaka
uštura. Farmeri wairs nešpehja apmeerinat pa-
tehretajus ar šchām puš mešchazuhkam.

Ušnaha ruhpes par labaku zuhku ņugas
eegahdaschanu jeb ušlabořchanu no lihdsšch:ne-
jām zuhkam. Bet pchdejais zelsch wineem neiř-
rahbijās tas ihšakais. Pateizotees ahtrai ņugnee-
zibas ušplaušchanai, Angleem laimejās nahkt jo
drihfi pee labaka zuhku materiala zaur cewe-
řchanu no ahřsemes.

ņugneezišas šakari ar daschadām tautibām
dewa Angleem iřdewibu nořtatitees pehdejo zuhk-
kopibā un daschadās ņugās, starp turam tos

wairaf intreseja masā indijas ihšaufainā zuhļa, kas Pīneescheem ir patš noderīgatais mōhļufstonis un tapehž wina teel šaukta ari par līnas zuhļu. Šchis dšihwneekš, zaur Pīneesču ruhpiģo gadu fīnteku lopšchānu un stalli tureschānu, ir glehws, islutinats radijums un masauglīģš. Bet šchōš launumus nowehrschj šchās zuhļas ahtraudšiba un laba nobarōschānās špehja. Ne masums tagabejām modernajām angļu kulturās zuhļu ūģam ir peejauktis portuģales un neapoles ūģu afīku. Pehdejo ūģu peejauktichānās usdewums ir uslabot tās ihpēschības, luras līnas zuhļai ir nepeeteekōschās. Zaur šchahdu daschadu zuhļu ūģu krusōschānu Angļu lopaudšinataju smaltai nowehroschānās špehjai ir isdewees tilt pee labakām zuhļu ūģam wišā pašaulē.

Rā jau teiktš, Angļu farmerus intereseja līnas zuhļas ahtraudšeliba un weeglā nobarōschānās špehja, luras tee grībeja peedot šawam zuhļam, un tas ari teem ir isdewees pee šawam masajām baltajām zuhļam (m a s a j a m j o r l š c h i r a š). Šugas eewehrojāmās ihpēschības ir apbrīhnojama ahtraudšeliba un laba nobarōschānās špehja, lahda ne pee weenas zitas kultursugas naw šastopama. Pee bagatīģas stalla barōschānās ar peensaimneeģības aileekām 5—6 mehneschōš tās ir lauschānai gatawas un dod lihđš 250 m. dšihwšwara. Moderneeģības pee stalla barōschānās ar peenu šasneedš ar šcho

ſugu teizamus panahlumus preelſch tā ſauzamo
 zepescha zuhtu apgahdaschanas Saimneezibas,
 turas noſtahditas uſ ſpežu raſchoſchanu
 un zuhtu ganischanos, uſ ſganibam
 wixu nedrihtſt eegohdat. Sčas ſugas
 eewehrojamaſais kultiwetajs bijis Wileijs no
 Brauſbi. Wina leelas puhles naw ſpehjuſchas
 tomehr ſugai noſtiprinat poſtahwibu. Pee ſugas
 uſlaboſchanas kulturas darbs ir gahjis par
 tahlu un tapiſ weenpuſigs no pahraſ leelas
 ſinas zuhtas aſinu peedoſchanas; ta ſoti tuwojas
 pehdejai ar wiſam winaſ newehlamam ihpaſchi-
 bam, tā maſauglibu (3—4 ſiweni) wahrigumu
 pret klimata eeſpaideem u. t. t. Uſ ganibam ta
 nemaſ naw ganama. Paſchi Angli pehdejā laiķā
 no tāſ atturigi. Baltijā beſ moderneezibam
 ſchimbrihſcham tai naw weetaſ.

Seelā baltā jorlſchiras ſuga ir
 noderigala un wairal peemehrota muhſu ſaim-
 neezislām, tā ari klimata praſibam. Atneſ
 wairal ſiwenu, dob labatu ſpeži, pee baroſchanas
 labi peenemaſ, laut gan ne til labi, tā maſā
 jorlſchiras ſuga. Tīkai ſchi ſuga ir jauna un
 tai wehl maſ ſugas ihpatnejas ihpaſchibaſ uſ
 ſtipru eedſembeschanas ſpehju.

Widējā baltā jorlſchiras zuhtā,
 pehž Rohdeſ, paſihſtamā Wahzijas zuhtlopija
 domam un paſchu Anglu iſteizeeneem, neteel uſ-
 ſtatita par poſtahwigu ſugu, bet tā kruſtojumſ
 ſtarp maſo un leelo jorlſchiras ſugu. Widejs

augums, zaur krustošānu eeguhtās glihtās formas (isskats) un peesawinatas abu preelš-
telschu teizamās ihpaschibas, dod schai sugai
nahlotni. Auglibas finā waretu wairat wehle-
tees, bet toteesu nobaroschānās un attihstischanās
ir apmeerinoscha. Musluku un kaulu buhwe
spehzigā. Termens aplahis leelaku un beesaku
spalwu; schi sugo, beidsot, ir labaka ganibu is-
mantotaja.

Par melnajām un raibajām angļu zuhlām
negribetu noet fihlumos. Biau melnās spalwas
dehl tās naw eemihlota tirgus preze — no
pirzejeem ne labpraht teel zeenita. Kaut gan
wideojai melnā berkschiras zuhlāi ir
loti teizamās ihpaschibas.

Dai gan Angli ir leeli mahjtustonu istop-
schānās prateji, tomehr wifas wehlamas ihpa-
schibas weenā zuhlā teem naw isbewees saweenot.

Bet to Angli naw sasneeguschī weenā sugā,
tō Dari weiz ar labeem panahlumeeem diwas
sugas peelopjot. Preelšch daudf siwenu atnescha-
nās Dari kultiwē sawu weetejo Danu
zuhlā, kura apbrihnojama bagatas anglibas
peh3. Ir bijuschī gadijumi, ta zuhlā atnesot
weenā reisā lihds 20 siwenu, bet 14—16 gabalu
esot pee Danu siwenu mahstem normalais siwenu
skaitis. Aplahita ar beesu un garu spalwu, ta
ir isturiga ari nelabwehligā klimatā, — ta
weeglaki aklimatisejas par Angļu masspalwai-
nam zuhlām. Slipra kalla un termena buhwe

dob tai eespehju buht labai ganibu ismantotajai. Ahtro attihstischanos un labo nobaroschanos Dani eeguhst ž a u r j o r l ſ č i r a s l u i l u t r u s t o ſ č a n u ar danu ſugas zuhlam — ſiwenu mahtem. Ščee pirmee krustojumi nobaroschanas ſinā un ahtraudſibā naw ſlittati par tihraſinu jorlſčiras zuhlam. Danu kopigas zuhlantuwes pilda gandrihs weenigi ſčee danu jorlſčiras 5—6 mehneſča wezee krustojumi.

Preelſč tihraſinu waiſlas materiala apgahdaſčanas eerihloti 17 jorlſčiras ſugas zuhlu waiſlas punkti jeb zentri, tā toš paſči Dani noſauz, un 48 danu ſugas waiſlas zentri. Ščee waiſlas zentri apgahdā luiteem ſtažijas ar jorlſčiras luiteem un laulſaimneelus — ar danu ſugas zuhžinam — nahlamām waiſlas mahtem, — ſamehr krustojumi nemas neteel iſleetoti waiſlas noluhlam. Ka ditwu tihraſinu ſugu peectureſčana ſawā ſinā ir daudſ gruhtati iſwedama prakſē, nelā weenas ſugas, ir pats par ſewi ſaprotams; bet Daneem, tā tautai ar labi atihſtitu kopdarbibu, — tas ir ar labeem panahkumeem iſweſts. Beſ tam danu ſugas zuhlas teel paſtahwigi uſlabotas un tahtal kultiwetas. Preelſč tam waldbiba iſdob daudſ lihdselku preelſč godalgoſčanas iſſtahdēs un uſtura zuhlkopibas inſtruktoru ar wairal palihgeem; teel ari weſta danu ſugas žilts grahmata.

Behž iſſlata danu zuhlai ir balta ſpalwa, ar garām nolahruschamees auſim (pahr

azim), taisnu pēri un pagaru degunu. Laba ganibaš zuhla. Išdewiga spēka raschoschanai; ari labi barojas un atlihtas ahtri, ari tā tihrafinu šugu audsejot war šasneegt labus panahlumus. No wisa ta redsams, ta danu šugai muhsu laulšaimneekem nahlotnē japeegreesch wairat wehribas. Tihras šugas eegahdaschanai jemkopibas beedribam, wairalam lopā, beretu direkti greestees ar peeprafijumeem pee instruktora B. A. Morkeberg, Šilleruplunds Alle 32, Šellerup, pr. Kopenhagen. Šaur wina widutajibu galwotus tihrafinu danu šwenus, no ziltš grahmatā eewesteem wezateem, 3 mehneschu wezumā war dabut par apmehram 30 rbl. gabalā.

X.

Kas jadara preelšč muhsu zuhlškopibas pazelščanas?

No D. Šulme, Riga.

Šahdu jautajumu, tā pazelt muhsu zuhlškopibu, mehš til tad waram usstahdit, ja esam nahluschī pee pahrliezibas, ta šchi leeta patefi ir weizinama. Un pee šchās pahrliezibas mehš tagad, lai gan wehlu, tomehr esam, tā leelas, nahluschī. Tas redsams no daschadu laulšaimneezibas beedribu mehginajumeem eerihlot kuita stazijas, šarihlot preelščlafijumus par zuhlškopibu u. t. t. Bet šchajos lihdsšchinejos mehginajumos truhlšt sistemas, truhlšt ihsta, zeti noteikta mehrla. Walda wehl šewišchli leela nešlaidriba šewišchli tai finā, pee lahbas zuhlu šu-

gaš ihsti turetees. Weens laulšaimneeks loti ee-
teiz jorkšchiras ſugu, otrs til pat filti berlšchiras,
treschais attal Bahzu diſchziltigo zuhtu (deu-
iſches Edelschwein), zeturtais — danu zuhtu u.
t. t. Šchi neſkaidriba tad ari atspogulojas pee
kuitu ſtažijas eerihloſchanas: weenā weelā ee-
weeto jorkšchiras kuili, otrā danu un treschā at-
tal lahdas žitas ſugas. Naw dſirdets, la lahda
laulšaimneezibas beedribā, pee kuitu ſtažijas ee-
rihloſchanas, buhtu pamatigi iſtirſats jautajums,
preekš lahda noluhla ihsti tilš iſleetotas audſe-
jamās zuhtas: waj tās buhs waiſlas zuhtas,
waj galas zuhtas, waj ſpeka zuhtas, un lahdeem
tirgeem tās nodomatas, waj tilai weetejeem, waj
eelſchjemes un ahrſjemes tirgeem. Tapat ari naw
dſirdets, la buhtu tur iſdariti ſalihdſinajoſchi
baroſchanas mehginajumi ar ſcho ſugu zuhtam.
Šchahdi mehginajumi mums wiſlabat waretu
apgaiſmot ſcho daſchado ſugu eeneſibas jauta-
jumu.

No daſchas puſes teel eeteikta berlšchi-
ras ſuga, bet, iſdarot ſalihdſinajuma
baroſchānu ar berlšchiras un danu ſugas
ſiweneem *Helmetā*, iſrahbijās, la lihdfigos
apſtahktoš un pee lihdfigas baribas berlšchiras
ſiwens latru beenu peekemas par 0,8 mahrz,
lamehr danu ſiwens par 1,18 mahrz. Žits
attal žildina Bahzu diſchziltigo zuhtu. Par ſcho
paſchu karaliſkais loptopibas inſpektors Dr. *At-
tingers* rakſta ſchahdi: „Par balto diſchzilti-

go zuhlu teiz, ka ta loti ahtri aug, attihstas un nobarojas, bet ari, ka ta loti juhtiga un iswehliga. To war nowehrot daudjas waislas lopu stazijas un pee atsewischleem audfinatajeem. Dischzilfiga zuhla wisparigi n a w p r e e l s c h m a s a u n w i b e j a l a u l s a i m n e e l a , bet tilai preelsch leelata muischas ihpaschneela, turam wisi lihdselli weeglati sasneedsami, neta zaurmehra lauljainneelam." —

Alleel wehl j o r k s c h i r a s s j u g a un d a n u s j u g a . Ta ta Dani ar schim abam sugam no konkrejuschi jorkschiras zuhlu winas paschas bsimtenē, Anglijā, tad apluhkofim tuwali, ta tee schini sira rihkojuschees, un lahbus solus wisparigi spehruschchi preelsch zuhlkopibas pazellschanas us tagadeja augsta stahwolka.

Dani sahla par sawu zuhlkopibu wairat intereselees jau ap 1763. gadu, tad eeweda paschas pirmas sweschu s j u g u w a i s l a s z u h l a s n o P i n a s . Ap 1798. g. eeweda waislas zuhlas no P o r t u g a l e s un S p a n i j a s . D a s c h u s g a d u s w e h l a t j a u s a h l a l e e l a t a m e h r a e e w e s t w a i s l a s z u h l a s n o A n g l i j a s . P a s t a r p a m e e w e d a a r i z u h l a s n o H o l s t e i n a s un M e l l e n b u r g a s . W a i s l a s z u h l u e e w e s c h a n a n o A n g l i j a s l e e l i s t i p e e n e h m a s p e h z 1850. gada un turpinajās ta lihds 1863. g., tad sahla masinatees. Krustojumi ar angļu zuhlam bewa labus panahlumus. Pascha Da-

nijā bij diwas sugas: Zeetemes suga ar garu widulli, asu, lihku muguru, ſchauram ribam, garam lahjam un leelam, nolahruschamees auzim; Seelandes waj ſalu suga ar ihſu widulli, maſleet lihku, gareem ſareem aplahtu muguru un ſpizam uſ augſchu ſtahwoſham auzim. Ubas sugas bij baltas. Zaur krustofchanu ar anglu zuhtam weetejas sugas dabuja ihſas lahjas, plahnu ſpaltu, nolahruschās auzis un leelatu auglibu. Kamehr ſenal zeetemes waj Zilandes zuhta lilai pehz diwu gadu barofchanos ſasneedſa ap 230 mahrz. dſihwſwara un Seelandes zuhta ap 120 mahrz. dſihwſwara, tamehr tagad zaur krustofchanu 200 mahrz. dſihwſwaru zuhtas ſasneedſa jau 7 mehneſhos un 300 mahrz. gada laikā. Rahdā mehtrā anglu waiſlas kuli Danijā bij isplatiti, rahda ſeloſchee ſtattli. No 1924 waiſlas kuiteem 1861. gada — 889 bij angļu sugas, no 2433 waiſlas kuiteem 1866. gada bij 1195 angļu un no 2186 kuiteem 1871. gada bij 1064. angļu.

Zhstās attihstibas laiks Danu zuhtlopibā eedalamš diwos laikmetos. Birmais laikmets no 1850.—1880. gadam un otrs no 1880. gada ſahlot. Birmais laikmets pa leelakai balai Danija ſawas zuhtas iſſuhltija uſ W a h z i j u, ihpaſchi uſ Hamburgu, kur tās iſlectoja tureenes beſu fabrikās. Preelſch tam bij ſewiſchli noberigas masa auguma ſpeka zuhtas ar ſmalteem lauleem un treknu galu. Tahdas eemantoja

lihds 1870. gadam, weetejas zuhlas krusojot ar angļu berkširas šugu, un no tā laika šahlot, krusojot ar wibeja leeluma jorkširas šugu. Dirā laitmetā, no 1880. g. šahlot, peespeesta zaur Bahzijas eeweduma aisleegumu, Danija par šawu tirguš weetu isfraudšijās Angliju. Bet Anglija prasija zitadu prezi, netā Bahzijo, proti, lopuš 160—200 mahrz. smagumō, ar smalleem lauleem, plahnu ahbu, garu widukli, zauraugušču gatu un plahnu spēka kahrtu. Un pee šchahdeem lopeem tīt wareja tīt, krusojot weetejas zuhlas ar angļu leelās jorkširas šugas kuiteem, kas ari tita darits.

Wajadšigo waišlas lopu eeweššanu no Anglijas wišpirms usnehmās privatu lopu kautuwju ihpašchneeki un wišenergiskati no teem Holstebro kautuwes ihpašchneeks Magnus Rjaers, eewešdams neween kuitus, bet ari waišlas zuhlas. Rjaers duhšchigi isplatiija pee aplahrtejeem lauhjaimneekem eewestos un wehlat pašča audšinatos leelās jorkširas šugas waišlas kuitus. Kruštojumi ar weetejo šugu dewa kōli labuš rezultatus; Holstebro kautuwes gala tita Anglijā atšihata par to labako un ar augstako zenu šamalšata. Ari wišā tahlata aplahrtnē tita eerihlotas waišlas kuitu štazijas. Zuhklopiba, kura lihds tam bij bijuši mas eenešigo, ktuwa arween eenešigata, jo lauhjaimneeki eenešma naudu ne-

ween par pahrdoteem barolleem, bet ari par waißlaß fiweneem, kaß tila peeprafiti no tahleem apgabaleem. Un waißlaß fiwenuß no Holstebro apgabala peeprafija neween atjewißeßi laufhaimneeki, bet ari daudßaß tahlatas zuhtu lautuwes, kuras toß par eepirkuma zenu atkal dewa tahlat jawaß aplahrtneß laufhaimneekeem. Bet wifí íchee panahkumi Daruß tomehr newareja apmeerinat. Truhla wehl zeeßhi noteikta mehrka, uß kura zenstees wíßeem Donu zuhtkopjeem, truhla ari ípezielaß organisaßijaß, kaß weenotu wíßuß zuhtkopjuß preekßh tahda mehrka íaßneegíßhanaß.

Zaur krustoßhãnu ar leelo jorkßhiraß íugu bij gan weetejaß íugaß leela mehrã ußlabotaß, bet nohja wehl tomehr preekßhã daudß zuhtu, kaß dewa tilai otrãß un treschãß íhkirãß gahtu. Tapat zaur nepahrtrauktu krustoßhãnu, lihðß ar labajam ihpaßhíbaß, íahla pahreet Anglu íugaß ílittãß ihpaßhíbaß, uß weetejam zuhtam, jo wefeliguma un ííturíguma íind Anglu zuhtãß un íiweni newareja ar weetejam zuhtam mehrotees. Anglu zuhtãß ari daudß zaur to zeeta, ía tila par daudß pahrotãß radineeku ítarpã. Uß tíhrãß jorkßhiraß íugaß aubßeßhãnu ween ari Dani negribeja pahreet, jo íhi íuga praßa leelu uß manibu un labuß ðííhwes ap ítahtluß, ari laba augliba naw íatrewí galwojama. Síweni ír íoti wahrígí, praßa

Labu luh ti, baribu un kop f'ch anu
Daubreis mahlem atfal naw peeteelo-
f'chi daubj peena, ta la fiweni aijeet
boja.

Lai waretu weenot wijsus Danu zuhkkopjus
uf weenu kopigu mehrki, tad wajaadseja tahdu
mehrki usstahdit un tas tila darits. Walts
konsulentis M b r l e b e r g s nehmas pamatigi
apluhlot waislas lopus wijsa semé, ta ari taifija
peeprofijumus wijsaem zuhkkopjeem. Uf f'chahdi
eewahlta materiala pamata nahza pee fleh-
dseena :

1) Kruftofchana lihdsf'chineja weida ar
anglu zuhklam jaaptur, jo zitabi war lihdsj ar
weetejo fugu isbeigtees tas fugas labas ihpa-
schibas, kuras truhft anglu fugai ;

2) weeteja suga, nestatotees uf to, ta ta
wairakus gadus ar anglu fugu kruftota, tomehr
naw eemantojufi wijsas tas ihpaschibas, tas
wajaadfigas labai galas (belona) zuhlai ;

3) lai tiftu pee weseligam, isturigam, wais-
ligam waislas zuhklam, tas ir peeteelofcha
auguma, ahtri peeang un dob spirgtus, dsihwoi
spehjjigus fiwennus, tad jaismelle is kruftotam
zuhklam tas, kuras wisredjamali usglabajuschas
weetejo zuhlu labas ihpaschibas ;

4) lai tiftu pee labeem kaujameem lopeew,
kuri apmeerinatu Anglu pirzejus, tad japahro
leelakas weetejas fugas mahtes ar masaleem
leelas jortfchiras fugas kuiteem.

See šcho aisinumu isweščanas dšihwê Lehràs bej kaweščanàs. Weetejo ſugu audſeja atſewiſčti no angļu ſugas. Abu šcho ſugu waiſle-
neekus pahrojot eeguwa wiſlabakoš gaſas (beſona)
ſiwenuš. Tillaš weetejàs, lã ari angļu ſugas
waiſlaš zuhltu iſaudſinaſčanu tagad uſnehmàs
w a i ſ l a š z u h l t u ſ t a z i j a š. Lauſſaim-
neekem paſčhem til wajaſeja nu pahrot no
jorkſčiras ſugas ſtazijam nemtoš luituš ar no
weetejàs ſugas ſtazijam nemtã zuhltam. Zaur
ſčahdu darba dalifčanu zuhltopiba daudſ
mantoja, jo waiſlaš zuhltu ſtazijas daudſ labali
wareja nodarbotees ar waiſlaš zuhltu audſeſčanu
un iſlaſi, nekã atſewiſčti lauſſaimneeki. Lauſ-
ſaimneeki atkal bej puhlem wareja eeguht labuš
waiſlaš lopuš, zaur ſuru pahroſčanu tee tita
pee labeem gaſas lopeem, taiſni taħbeem, taħdi
tita peepraſti uſ Anglijaš tirguš. Un no
1897. g. ſaħtot, Dani eet pa šcho no wineem
par pareiſu atſihtu zelu.

Wirſpahrraudſiba par waiſlaš zuhltu ſtazi-
jam peekriħi waldibas galwenajam zuhltopibas
inſtruktoram, ſuram peedaliti 6 paliħga inſtruk-
tori. Bej ſčhem wehl zuhltopibas weizina-
ſčanas labã darbojaš taħdi 20 no lauſſaim-
neezibas beedribam un ſaweenibam peenemti
inſtruktori.

W a i ſ l a š z u h l t u ſ t a z i j u eerihlo-
ſčanu uſnehmàs weetejàs lauſſaimneezibas bee-
dribas pa weenai un beedrojotees wairakã

lopā; to darija arī daļas zūļu kautuves, nemot tālā tā padoma dēvēju lahdu zūļkopības instruktoru. Stāziju turetājeem waišlas lopus pa leelālai dālai nodēwa par ihpāšchumu, pēe tam teem wājādseja gāhdai par labu kuhlī, pēeteelōschu aploka un zītām wājādšibam. Stāzijas eerihlōjot, arweenu raudsijās ūš to, lai tāš atrāstos, zīt ween eespehjamš, pēeejamā weelā.

Stāzijā nedrihst buht masā tā 1 waišlas kuhlīs un 3 waišlas zūhās. Weetejas šugas stāzijas šastahw pa leelālai dālai no 1 lihds 2 kuhlēm ar 7 lihds 8 zūhām un joršchiras šugas stāzijas — no 1 lihds 2 kuhlēm un 6 lihds 7 zūhām.

Weetejās šuges stāziju bij 1903. gadā 107 ar 181 kuhlī un 815 zūhām un joršchiras šugas stāzijas 18 ar 23 kuhlēm un 122 zūhām.

Weetejas šugas stāzijas pahrēwa laiktētā no 1. oktobra 1902. g. lihds 30 septembriim 1904. g. zūhkopības bēedribām un atšewišchēm laulšaimneekēm 1088 kuhlīschus un 4996 zūhziņas triju mehneschu wezumā, un joršchiras šugas 762 kuhlīschus un 57 zūhziņas tajā pašā wezumā. Zūhziņas no waišlas lopu stāzijām laulšaimneeki pa leelālai dālai eepēhrt pašči, kamehr kuhlīschus wišwairat eepēhrt zūhkopības bēedribās pēešch kuhlī stāziju ūštūrešchā-

n a s s a w u beedru labā. Zuhkopibas beedribu Danijsā bij 1904./5. gadā — 97 ar 2,088 beedceem un 114 jorkščiras sugas kuitu stazijam.

Ro preelščā sazita redsams, ka Dani pehž wairaf gadu peedsihwojumeem nahksči pee tās atfinas, ka til lab jorkščiras sugu ween, tā ari weetejo sugu ween neder audfinat, bet ka, ja grib eeguht labus galas lopus, jorkščiras waisleneeli jaaudse atšewišči no weetejās sugas waisleneeteem, pee tam tad, abu ščo sugu pehž-nahšamos pahrojot, eemanto wislabalo belona zuhtu.

Ja nu mehš Baltijsā, tagad pee zuhkopibas weizinasčanas šerdamees, šahktu audset waj nu tihru jorkščiras sugu ween, waj atkal danu sugu ween, tad mehš usnemtū taišni to zetu, ko Dani pehž wairaf gadu peedsihwojumeem p a r n e d e r i g u a t r a d u š č i, un ščahbs šolis nebuhtu ne ar ko attaišnojams. Atleel mums ari tilai ščini le ā darit to pasču, ko Dani darijusči un to waretu wislabali ščahdā šahriā.

R i g a s L a u š j a i m n e e z i b a s
Z e n t r a l b e e d r i b a k o p i g i a r š a w a m
W i d j e m e s u n R u r j e m e s b e e d r e n e m
d i b i n a :

W a i š l a s z u h t u a u d f i n a t a w u
a r t r i j a m n o d a l a m. P i r m ā n o d a l ā
a t r o d a s l e e l i j o r k š č i r a s s u g a s

waiſlas luiti, otrā nobalā leelas jorkſchiras ſugaſs waiſlas mahtes un treſchā nobalā weetejas ſugaſs waiſlas mahtes. Pahrojot pirmās nodalas lopus ar otrās nodalas lopeem mehſ tilſim pee leelas jorkſchiras ſugaſs waiſlas luiteem, kaſ mums wajaſfigi preeſſch weetejam luitu ſtažijam. Pahrojot atkal pirmās nodalas lopus ar treſchās nodalas lopeem mehſ tilſim pee puſaſinu waiſlas mahtem, kaſ wajaſfigaſ weetejeem laulſaimneekem.

Muſhu laulſaimneeki, atkal pahrojot ſchis puſaſinu mahtes ar pilnaſinu luiteem weetejās luitu ſtažijās, eeguhs ſiwenuſ, kaſ buhs aſſimejami par wiſlabalām galaſ zuhlām. Lihds ar to muſhu zuhlkopibai buhs dots ſinams noteikts mehrlis, muſhu laulſaimneekem buhs dota eeſpehja raſchot lahdu zuhlgaļu, luru war pahrdot neween uſ weetejeem un eelſchſemeſ, bet ari uſ ahrſemeſ tirgeem, ſewiſchli Anglijas; buhs ari eeſpehja par labu naudu pahrdot waiſlas lopus uſ Eelſch-Kreewiju, buhs zuhlkopibai zeets pamats ſem lahjam un ta doſ weenmehr ſinamu droſchu pelnu.

Danu maſgruntneeki, lurreem lopu baribaſ lihdselli dahrgali nelā mums, jo meeſchi jaewed no Kreewijaſ, lurreem ſeme dahrgala, darba ſpehls dahrgaſ, — tomehr zuhlkopibu atſinuſchi

par weenu no eenefigateem laukšaimneezibas šareem un mitina daščs uš 10, 11 gotim lihds 70, 80 zuhtu, kamehr pee mums uš tahdu gotu škaitu tilai šahdas pahris zuhtas teel turetās.

Šar zuhtu pareišu ismantošānu Danijā gahdā šahdas 80 k o o p e r a t i w a s z u h t u k a u t u w e s ar šahdeem apmehram 70,000 beedreem. Kautuweš teel buhwetas ar aišnemtu naudu, par kuru galwo wiš kautuweš beedri. Šarahds teel šatru gadu deldets no kautuweš tihrās pelnas, tā ša pehž apmehram 10 gadeem kautuwe ismaksajas pati no šewis. Kautuweš mehds atližinat labu pelnu, par peemehru Šolbaekas kauturei ša 1903. gadā bij 193,761 krunu leela.

Anglija preekšč zuhtgalas ir ša labakā tirguš weeta, jo pate špehji raščst tilai puši no wajadfigās galas, kamehr otrā puše jaewed no zitureenes. Londona weena pate šatru nedelu patehrē wairā šā 20,000 zuhtu. Galas eewedumi Anglijā weenmehr wairojas.

Š č ģ ģ i n ģ i, par peemehru, eeweda
 1904. gadā par 3,104,999 mahrz. šterl.,
 1905. " " 3,118,372 " "
 un 1906. " " 3,491,594 " "

Baltijas laukšaimneekem te ir laba tirguš weeta uš gadu gadeem.

Ša šinam, ša zuhtu ismanto baribas weelas par 20—30% labakā leelops, ja šinam, ša neweenam žitam leelopam til labi

netwaram isehdinat p e e n f a i m n e e z i b a s
a t t r i t u m u s tã zuhltai, ja finam, ja
m u m s i r d r o f t a t i r g u s w e e t a,
kur nodot zuhllopibas raschojumus, tad buhtu
nesaprotami, ja mehš wehl laweios lertees pee
zuhltu audseschanas un baroschanas.

Wajadfigos waislas lopus preelšch dibina-
mãs w a i f l a s z u h l u a u d f i n a t a w a s
mums wislabat deres nemt no Danijas, jo tad
lopeem wismasakã mehrã wajadses zeeft no kli-
mata un apstahltu mainas. Danijã ari waislas
zuhltas buhs l e h t a l i dabujamas nelã Anglijã.
Bares warbuht ari fiwenus dabut schepat
daschãs Baltijas muischãs, tilai te zena, doma-
jams, isnahls augstaka nelã Danijã un bes tam
truhls garantijas par lopu labumu.

Tã tad wehl reif: d i b i n a f i m l o p e -
j e e m s p e h t e e m w a i f l a s z u h l u
a u d f i n a t a w u, k u r a l a i b u h t u
p a r p a m a t u m u h ſ u n a h t a m a i
z u h l l o p i b a i!

Tã ta D. Schulme nebij atnahzis, tad
wina referatu nolafija R. Seltiasch un pehz tam
atklahja debates par zuhllopibu.

Agrn. A l b e r i n ſ c h no Rujenes. Lihbs
schim teiktis, ta zuhllopiba neesot eenefiga, bet
wina bes schaubam esot eenefiga. Beedfihwojumi
rahdot, ta wisisdewigal esot pahrdot masos
fiwenus lauschana. Maslawã un Peterburgã
par tahdeem 3—4 nedelas wezeem fiweneem

mašajot lihds 6 r. gabalā. Wišch esot eerih-
 lojis zuhlu kuhli ar wiseem jaunaleem prafi-
 jumeem, audfinajis fiwenus un suhtijis turp, bet
 par teem neesot tahda zena mašata. Wišch ne-
 warejis isprast kapehž gan ne?. Weidsot wikam ap-
 lintus zela isdeweēs issinat, ta schim noluhlam
 fiweni šewišchā kahriā kaujami: schai kaušchanai
 nobomatos fiwenus turot labu laiku ar galwu
 uš semi, lai teem afins šatekot galwā un tad
 toš kaujot un tihrot finamā kahriā. Behž notih-
 rišchanas toš eeleeot wahroschā uhdēni uš 5
 minutem un tad toš ledū warot ušglabat pat
 karstakā laikā 2—3 nedelas šwaigus, taš esot
 loti no šwara. Wišch leel preekschā ari šche
 pee mums to ismehginat, jo schahdā kahriā
 kauti un šagatawoti fiweni atmetot labu pelnu.
 Šewišchli pirmās schēiras restorazijas toš labi
 šamašajot.

W i h t o l s no Sezes. Wišlabal warot
 zuhlu šugu ušlabot, tad kuili eewedot no zitas
 šugas, tad zuhlas til drihš neišmirstot. Loti no-
 derot krustot jorkschiru un berkšchiru šugu
 zuhlas. Šchahdi krustojumi isdodoteēs teizami.
 Kam nepatihlot melnas zuhlas, kahdas pa lee-
 lakai dakai mehdsot buht schai šugai, taš warot
 dabut ari baltas. Esot ari raibas un pat
 ruhšanas, tā mešča zuhlas. Šchās šugas ari
 neesot nemas til wahrigas, tā wišpahrigi doma-
 jot. Tihribu gan mihlot un aulstumu nezee-
 schot, kapehž wikam esot wajadšiga laba miga.

Slapjumā patwisam negulot. Ešot loti weegli barojamaš, jo wišu, lo ween bodot, ehdot kreetni un ar garšču; barojot miltu išeetot loti maš. Ari burklanuš un kartupeluš loti labi ehdot. Wajagot nowehrot, lahdu baribu latra zuhla wairat mihlot un tam peemehrotees; dasča zuhla mihlot beesu ehdeenu, dasča ščhidru. Ščahdi diwi šawadneeki, weens beesneeks, strš mihlštneeks ešot atščširami latrs par šewi. Kopsčana neesot nemas til gruhša. Tilai maš wehribas peegreesčot šugas ušlaboščanai. Loti labi išbodotees ari weetejo zuhlu krusstojumi ar jorkščiras un berlščiras zuhlam, tapehž wajagot ari tās krusstot. Ditwu mineto angļu šugu kopsčana neesot nemas til wahriga, wajagot til winām ruhpiгал peegreest wehribu.

Instr. A. E i m a n s. Berlščiras un jorkščiru zuhlām neesot daudš šwenu. Žitadi winas ešot glušči labas, tilai šweni winām neesot til teizami. Daudš labati panahlumi ešot danu un jorkščiras krusstojumeem. Berlščiras šuga neesot til peemehrota muhsu apstahlleem. Berlščiras un jorkščiras krusstojumeem iššakot šingru protestu, tee neesot eeteizami; labat ešot krusstot danu un jorkščiru šugas.

W i h t o l s no Sezes. Berlščiras nu jorkščiras zuhlas neesot 8—12 šwenuš, bet lihds lo nahlat waišla no žitas gimenes, ščis šlatis tuhlin želotees.

Weter. ahršts P e t e r š o n s. Šalihdš-

not leellopu un zuhlū ſugu jautajumu iſtirſa-
ſchanu, eſot redſamš, ta weetejoš leellopuš ſirdigi
ween aiſſtahtwot, bet weetejāš zuhlāš neaiſſtaht-
wot. Taš eſot tapehž, ta Latweeſchi gotinām
peegreeſchot leelaku wehribu nelā zuhlām.

B o g i a kundſe no Sigulbaš. Ja rai-
bašaš aiſſtahtwot un zuhlāš neaiſſtahtwot, tad
tam wiſam eſot ſawi ſinami eemzli un zehloni:
zuhlāš maš aimatſajoteeš, bet ar raibalixām taš
eſot otradi.

S t u t ſ c h t a no Stukmaneem. Jorkſchiru
ſugaš zuhlām eſot maš ſiwenu, bet tad wināš
krustojoj, tad ſchai ſinā labojoteeš.

S e l t i n ſ c h. Zuhlāš teizami iſmantojoj
ſakbaribu. Loti labi eſot eerihlot preeſch winam
aplotu ar uhdenti, pakreſli, lokeem u. t. t.
Angli to eewehrojot un darot; tapehž ari wini
warot teikt: „tihrš tā zuhlā.“ Zuhlkopibā
winam eſot Weſteenāš Bankſaimn beedribā daſchi
peedſihwojumi. Birmis luilis wiweem bijis
jorkſchiru ſugaš. Siwenu eſot bijis labi daudj un
tee wiſt eſot aibſimūſchi tehwa. Bet no otra luila,
neraugoteeš uſ wiſu ruhpiġo audſinaſchanu
neſot nelāš eedſimis. Behznahzeji neeſot iſrah-
dijūſchi ſawaš ſugaš rakſturigo ehſtgribu. Bee-
lakaiš ſiwenu ſkaiš eſot bijis tilai 6 un para-
ſtaiš — 4. Tapehž pee luila iſmelleſchanāš
wajagot buht ſewiſchli uſmanigeem un ſaprah-
tigeem.

Ditrā šapulzes beendā

17. februari.

Sapulzes wadonis skolotājs Entmans no Balmeeras pasīro, ta par firglopību esot wairā preelšlasijumu, kurus wišus nolāfīšot no weetas un pehž tam atklāšot debates.

XII. Sirglopības

tagadejais stahwolliš Baltijā.

No wet-ahrsta P. Dsolina, Behfis.

Par lahdū noteiktu firgu šugu pec muhsu šentscheem nelo literaturā neatrodam. Tautas dšeesmas gan apdšeed lumeliku un šala, lahdā tas špalwā, bet nenorahda nelo par šugu. Ja ari wezeem Latweescheem buhtu šenatnē lahdā firgu šuga bijuši, tad ta zaur leeleem kareem un šwešču tautu eelausčhanos Latwijā buhs tapuši isnihzinata un tās weetā zaur šweščtautescheem eewesti dasčadu šugu firgi, kuru krustosčhana tad buhs radijuši tagadejo raibo ainu.

Tāpat mas finams par lahdū leelaku us-nehmibu firgu šugu nodibinasčhanā lihds 1856. gadam, t. i. lihds Torgeles šehwnizas dibinasčhanai.

Muhsu kaimineem, Igauneeem, turpreti jau šenlailos bija šawa firgu šuga, un, tā la tai muhsu firglopībā ir leela nošihme, tad apštatifim igauņu firgu.

Jau šenlailos igauņu firgs bija šlawens. Tas ir pamāšs, daitu, špehžigu augumu, ehtrs (štraujsč) un loti isturigs. Ir finams, la Zars

Aleksejs Michailowitschs isweda igauku firgus uf Celschkreewiju. Zars Peters Deelais pawehleja igauku firgus nowest uf Bernas gubernu, kur zaur winu krusioschanu ar weetejeem firgeem iszehlās tā šautee obwinlās firgi. 1721. gadā zars Peters Deelais usdewa Widsemes generalgubernatoram Repixinam šuhitit Igaunu firgus no Sahmu šalās uf Peterburgu, bet jau toreif ihstos igauku firgus bija grubti šadabut, tā ta titai 5 firgi wareja tikt šuhititi. Tapat Zareenes Annas un Elizabetes laitā tifa pawehlets igauku firgus šuhitit u; Celschkreewiju.

Tā tad no Widsemes pastašwigi isweda labalos firgus, jo weetejās zenas newareja konkuret ar ahreenes šolijumeem.

Semneelaw, kuršch bij no Klauscheem pahrgahjis uf nomu, šchahda augsta firgu zena, kuru maksaja pirzeji no Celschkreewijas, bija pa prah-tam. Lai labalus firgus taupita — par to neweens neruhpejās. No Pleslawas un zitām gubernam pahrdewa par neela maksu maswehrtigus wesuma firgus, kuri zaur mantu weschanu uf šchejeeni bij šawu wehrtibu nopelnijuschi. Zaur šcho isskaidrojas, ka 19. gadu fimtena pirmā pusē Baltijā firgš bija maswehrtigs un tā dāschadu šugu maifijums.

Cewehrojot šchahdus apstahklus, waldbiba nodewa Torgeles muischu, kas atrodas 25 werstes no Bernawas, Widsemes bruaneezibai, — lai tur eerihlotu gubernas šehwnizu, kura noderetu

šewiški semneeku wajadšibam. Rehtwizu atkļahja 1856. gadā. Nolehma iswirtušo igauņu firgu ņugu ušlabot zaur arabeesču ņugu. Šchim mehrim nopirka Stutgartē 3 arabu ehŗselus. No weetejām igauņu lehwem nolehma pirkt 60, bet wajadšigais škaitš bij gruh̄ti šadabujams. Uš zeelšemes šamelleja tilai 40 un uš Sahmjalas — 10 lehwes, — pahrejās bij janem no Somijas. Wehlat israhbijās, ta no zeelšemes pirktām lehwem tilai 3 bij ihštās igauņu ņugas.

Šj aprahbitā redšams, ka h̄dā mehrā weetejā igauņu ņuga bij iswirtuši. Arabu un igauņu firgu krustojumi bij škaita ištata, neleela auguma un loti šmalzini, un neilgā laikā peh̄z lehwizās atkļahšanas pahreezinajās, ta wini nenoder neit ween weetejām laulšaimneezibas wajadšibam, bet toš ari newar pahrdot uš zitām gubernam, šewiški kara wajadšibam. Tareh̄z brunneeziba nolehma šchahdu krustošānu atmešt un, pamatojotes uš akademiā fon Widdendorfa aishrahbijumeem, peegreestees ardenu ņugai. Widsemes landratu koleģija ušbewa Widsemes ekonomistai šozietatei Terpatā — pirkt Torgeles lehwizai 2 ardenu ehŗselus un 10 lehwes. Šo eepirkumu ušnehmās akademišs fon Widdendorfs (1862. g.) un isbewa par to 4840 r. 86 kap.

Zaur weetejo firgu krustošānu ar ardenem domaja pirmajos dabut štipralus meesā un šaulos, bet ari šchis mehginajums israhbijās

par neisbewuſchoſ. Scho kruſtojummu augli bija gan leelaki un plataki, bet krukhtis bija ſchauras, krukhti augſtali par ſkauſtuwi un it ihpaſchi apalſchzellaula dſihſlas ſmalzinas.

Schi neisbewiba Torgeles kchwizã ſatrizinaja winas noſihmi, un jo wairal tadehl, la wehlal winã tureja daſchadu ſugu ehrlelus, un kruktojumi bija daſchadi. Tã, peem, 1864. g. kruktoja arabu ehrlelus ar ardenu, ſomu un gauku kchwem; igauku ehrlelus ar igauku, arabu-igauku, ſomu un ardenu kchwem un ardenu ehrlelus ar igauku kchwem.

Schim apſtahlkim japateizas, la Widſemẽ gandrihſ waj wiſur uſſahla mehginat tãſ waj zitas ſugas audſeſchãnu, pee lam nehma ehrlelus beſ jeblahdas kriticãſ. Gemantoja ari eewehrojãmu ſkãitu orlas ſugas ſirgu, bet ari no wineem iſnahza neapmeerinoſchi rezultati. Tahdejadi pamãſam eeweeſãſ Widſemẽ daudſejãdu ſugu un kruktojummu produkti.

Bahuleezinãjuſchees, la daſchejãdu ſugu audſeſchãna nedod nelahdu labu panãhlumu, ſirglopeji — intereſenti nolchma ſirglopibã eewehrot weenibu, t. i, audſet tilai weenu ſugu, laſ buhtu peemehroti weetejãm ſemlopiju wããdſibã, to wãretu iſleetot braukſchãnã un laſ noderetu pahrdõſchãnai, ſewiſchli kara ſpehla wajãdſibã. Weenojãſ nemt anglu ſugas ſirguſ, lai uſlabotu weetejo materialu. Ari Torgeles kchwizã eemantoja tihr- un puſãfinu anglu

ehrselus, un, neskatoties uz to, ka arī daudzi privati ihpaschneeli pirka angļu ehrselus,—pērsprafijumi pēc wineem bij tie leeli, ka tos ne wareja apmeerinat.

Pēc esoscheem dateem Torgeles ķehwnizas jastahws 1899. gadā bija schahds: 40 ehrseli, 85 ķehwes un 88 kumeli. Wisi ehrseli bija pušafiau angli un bija isbaliti pa aprinčiem schahdejadi:

Wilandes	aprinči	7
Terbatas	"	5
Bernawas	"	9
Berawas	"	8
Walmeeras	"	4
Wallas	"	5
Rigas	"	2

Waislas punktos aplezinaja 1850 ķehwes.

Interese uslabot tweetejo firgu materialu schini wirseenā bija wispahreja — 1897. gadā dibinajās jewischta firgu audschanas beedriba, kas ruhpejās par waislai derigu ķehwu un ehrselu ismellešchanu un stempelšchanu. Tā minetā gadā tita apschmetas un registretas 3881 ķehwes un 42 ehrseli, bet droschiween waislai noderigu efsemplaru bija wairak, jo ne wisi priwatihpaschneeli lika jatus firgus apskatit.

Tai firglopibu pazeltu, tad no krona eerihloja 1898. gadā Rigā waislas ehrselu stalli, no kura isdala katru gadu ehrselus waislas

punkteem. Šķīnī stāllī 1908. gadā bij 80
ehrsēli, no kureem pēdereja ūmagai darbu
ūgai:

8 brabanti,
1 oldēnburgas,
2 pērsēronas,
17 ardeanu.

Kopā 28

No pahrejeem bija:

2 ūahmsalas,
1 barona Stalēberga lēhwnizās,
89 Strelēzlas lēhwn. jahjamee,
8 angļu piln- un pušafinu,
2 orlas.

Kopā 52

1908 gadā Widsēmē bija 26 waišlas punkti
ar 54 ehrl. un aplezinatas tiluščas 1708 lēhweš.
Torgeles lēhwnizā 1907. gadā bij 15 roadsteru,
1 halneijs un 18 piln- un pušafinu angļu
ehrsēlu un 21 roadsteru, 2 halneiju un 20 piln-
un pušafinu angļu lēhweš. Wēj tam lēhwnizā
bij 18 kumeli no 1904. gada, 18 kumeli no
1905. gada, 25 kumeli no 1906. gada un 22
kumeli no 1907. gada, — kopā 88 kumeli. Pa-
wisam 84 ehrlēli, 48 lēhweš, 88 kumeli = 160
firgu.

Šē jaaisrahda, ka Widsēmē un Kursemē
ir registretas wairat priwatas lēhwnizas, kurās
tura 1 waj 2 waišlas ehrlēlus. Pēerahbijees,
ka ūchahdas lēhwnizas ilgi nepastahw un, ja

tām ari tuvalā aplahrinē finams eespaidis firgo-
kopibā nebuhtu noleedsjams, tad tomehr wis-
pahribā tām mas nosihmes.

Tā tad, staitot chrselus Rigaš waislas
stalli un Torgeles kehwnizā, buhtu 28 smagee
un 86 weeglee chrseli, kopā 114 galwas.

Behj statistiskām finam Kursemē 1907.
gadā bija 152,580 firgu. Atstaitot
leelakoš eserus, Kursemei ir 23,571 □ werstes;
tā tad isnahktu uš 1 □ wersti — 6,42 firga.

Tā tad lihdsj 1907. gadam buhtu firgu staits
par 16,524 gabaleem pawairojees: ihpaschi Fluf-
stes aprinži no 1904—1907. gadam firgu staits
pecaudsiš par 7020 gab.

Widsemeē bija 1904. gadā	182,790	firgu
1907. „	172.189	„

tas buhtu 1907. gadā 10,651 firgš ma-
saj nelā 1904. gadā, — tā tad pretejs rezultats,
tā Kursemē. (Gan japeenem, ta minetā 8 gadu
lailā zaur neaugligeem gadeem un nemeereem
firgu staits drihsaj wareja masinatees, nelā pee-
augt.) Atstaitot leelakoš eserus, Widsemei ir
39,995.5 □ werstes; tā tad 1907. gadā uš 1
□ wersti isnahkt — 4,8 firga.

Cedsihwotaju staits Widsemeē aprinžoš
1907 gadā ir 1,034,386; tā tad isnahktu
1907. gadā uš weenu zilweļu 0,16 firga.

Sirglopibas weizinaščana.

J. Brauna, Braunsbergi.

Pirms la runaju par Kreewijas un Baltijas sirglopibas weizinaščanu, atkaujot man peewest lahdus peemehrus no eewehrojamalam sirgu audfinaščanas semem.

Sirglopiba Anglijā.

Menoleedšami peetriht Angteem leelatee nopelni sirglopibā; wini ir tihri meisteri tant arodā, — wini ir isaudsejuschi sirgus katrai wajadsibai un ar labateem panahkumeem. Keweena zita tauta newar til wispufigus un labus panahkumus usrahdit sirglopibā, tā Angli.

Angli ir praktiski nowehrotaji un rehlinataji, kuri wišos šawos usrehmumos leelato šwaru peeščir noudas mašam, taš ir, lai wini no teem leelato pelnu dabutu un war wini šewišchi ar to lepotees, la beš lahdem waldbibas pabalsteem un til zaur šaweem nopelneem Anglija eenem sirglopibā pirmo weetu.

Anglijas galwenee lihdselki sirglopibas weizinaščana ir: zils grahmataš, stingra waišlai berigu ehrešu un šehwu ismelleščana, aplahretejosčas ehrešu stazijas, nederigu šehwu un ehrešu islehgščana no waišlas, waišlas un darbširgu ištahdes ar galweno šozihlštes ištahdi Londonā, kur šlawenatee waišlas ehreši un šehwes teel ar augštām, wairal šintu rubku wehrtigām, tā šauktām iščempionata godalgam godalgoti; pee lam waišlas šehwem un ehrešeem godalgas pe-

spreeschot, setwischtu eewehribu peegreesch zilts
preelstetstheem. Darba firguš godalgo pehz winu
spehjam un labuma darbâ, pee lam ari to la-
balee kopeji-preelstetstheedeji teel godalgoti, lai
pazeltu interesi pee aplalpotajeem firglopibâ.

Godalgojot aršhanâ, ir jausar ar 2 firgeem
apmehram 0,6 puhrweetas 8 stundâs, pee lam
samehrâ šchauras un dšilas wagas teel artas,
tâ la šcho darbu til isturigi firgi un ar labu
gaitu war paweift.

Bes galwenâs istahdes Londonâ, teel wehl
prowintšhu istahdes un apslatiščhanas šawedumi
notureti, kur leelastâs godalgas ir šelta medali.

Par godalgoščhanu un istahdem ruhpejas
wispahriga ziltsgrahmatu-šabeedribz kopeji ar
weetejam jeb prowintšhu firglopibas beedribam.
Šil leelu šwaru un wehribu peegreesch Anglu
firgaudšinataji labeem ehřseleem, redšam no ta,
la tureenes šcheiru un klidesdalu audšinataji
maksâ par widejeem ehřseleem 10—30 rubl, bet
par šlawenakeem un šlaweneem 100—300 rubl.
leginaščhanas naudas par šehwi.

Pehez wairat Anglu hipologu finam, ir
klidesdalu šuga preelstetstheedeem 200 godeem
išzehlušes, krusstojot weetejas škoteščhu šmagas
šehwes ar flandreeschu ehřseleem, kuri no lahda
herzoga von Hamiltona ap 18. gadašimteni tika
eewesti un klidesupes apgabaloš waišloščhanai
eewetoti. Wehlašu žaur šcheiru ašinu peenem-
ščhanu ir šchi šuga aštri pazelta un eezeenita,
tillab Anglijâ, tâ wišâ pašaules tirgû.

Sirglopiba Belgijā.

Waltis ķehwnitschu un ehŗseku staziju Belgijā naw un wiŗa sirglopiba atrodas privatrolās, bet waldiba pabalŗta sirglopibu, godalģadama ŗmago ŗugu ehŗseku un ķehwes ar augŗtām godalģan un atweŗl weŗl ihŗpaŗchuŗ naudas pabalŗtus preelŗch ŗewiŗchli labu ehŗseku tureŗchanas un gaŗbā par waiŗlai nederigu ehŗseku iŗŗleŗģŗchanu no waiŗŗoŗchanas. Leelakā sirģu iŗŗahde teel notureta no 1886. g. katra juniŗa mehneŗi Bŗiŗelē, ŗur pee iŗchempiona godalģu ŗazenschanas peelaiŗch iil tahduŗ, ŗuri pagŗjuŗchā iŗŗahde preelŗch tam apŗiŗmeti, jeb aŗi ŗazenschanas iŗŗahde ir 1. godalģu dabuŗjuŗģi. Katra ŗchint iŗŗahde teel ap 30,000 fr. naudas premijaŗ iŗbaliti.

Beŗ ŗchās leelās galwas pilŗŗetas iŗŗahdeŗ, teel katra gaŗā noturetas wairatās weeteŗas apgabalu iŗŗahdeŗ.

Leelakās godalģas ir pirmineŗee iŗchempionati; tautas premijaŗ 18 gab., katra 1500 fr., preelŗch wiŗlabakēem ŗlawenakēem ŗmago ŗugu ehŗsekeem wiŗā Belgijā.

II *Aprinŗa* premijaŗ — weena pirmā 900 fr. liŗbŗ ar apŗeltitu ŗudraba medali un weena otrā 700 fr. liŗbŗ ar ŗudr. med. preelŗch ta apgabala labako ehŗseku ihŗpaŗchneelēem.

III. Beetureŗchanas premijaŗ, 6000 ŗfr. leelumā, teel iŗmalŗtataŗ 5 gadoŗ, katra 1200 fr., par ŗewiŗchli labi atŗiŗhteem ehŗsekeem, ŗurus tad

wianu ihpaschneeti nedrihft preelſch ſcho 5 gadu noteſchanas ahryus Belgias pahrbot.

IV. Apgabala premijas preelſch 2 un 3 gadigam un wezalam ſehwem. 300, 125 un 100 fr. leelumā lihbj ar ſudraba medaſeem, un peeturſchanas premija 1000 fr. leelumā, iſmaſajama 4 gadoš, katrā gadā 250 fr. 5 gadigam un wezalam ſehwem, kuras gadu agraki ſahdu apgabala 1. premiju dabu-juſchās.

N o 25. julija 1901. g. iſlaiſteem no ſazijumeem ir peenemami ſchahdi ſwarigakee:

1) Titai no lomifijas par waiſlai derigeem peenemtus 3 g. un wezalus ehſelus drihft waiſloſchanai pee ſweſchām ſehwem laiſt.

2) Šchis noteikums attezas ari uſ teem ehſeteem, kuri lai gan atklahti neteel leetoti, bet peeder diweem jeb wairakeem ihpaschneekteem un beedribam.

3) Peenemſchana ir titai weengadiga, kaſ katru gadu atjaunojama.

4) Katram preelſchā ſtahditam ehſelam teel kreisā puſē kaſlam D eedebſinats un ja teel ſabeedribā jeb zilts grahmata ſuſnemts, eedebſina wehl lihbjās A.

5) Peenemto ehſelu turetajeem ir uſ peepraſijuma tillab eeſahdem la ari ſehwu turetajeem waiſloſchanas liſteš jauſrahda.

6) Ehſelu turetaji nedrihft ehſelus laiſt pee ſehwem ar lipigām ſlimibam un tapat ari nedrihft ehſelus ar tahdām ſlimibam leetot.

7) Ērseļu turelajiem ir wisi uš apwaišļošānu wajadšigee papiri un grahmatas lahtigi jawed un wajadšigās weelās japafino un kopijas jaiššneedš.

8) Wišas apwaišļošānas listes ir katrā gadā lihds 1. septembrim wirskomitejā jaeesuhā.

9) Ērseļi sem 3 gadeem neteek waišļošānai leetoti. Aplaišānas jeb lezinašānas maksja ir štatotees uš ērseļa labuma dašchada, no 15—200 fr., pee kam japeemin, ka lehte jeb masal wehrtigee ērseļi til tad teek leetoti, ja šlawenakee naw dabujami.

S i r g l o p i b a D a n i j ā.

Masā Danija, kuras semes platiba (išnemot Šlandi, Bornholma, Seelandes un 3. šalas) apmehram $\frac{4}{5}$ dašas no Wišsemes istaišš, tureja pehš Šchoenbecka 1903. gadā ap 195,000 šehwes, ap 107,000 šumelus — šaurmehrā 15 uš 10 werstem.

D a n i j a š širglopiba atrodas pilnigi priwatrolās un waldbiba palihds weetejam šaheedribam til ar naudaš pabalšteem. Pehš 1900. gada nolehnumā waldbiba išdod gadā mahjas lopu weizinašānai 600,000 kronu, t. i. apmehram 312,000 rbl.

1903./4. gadā išdewa ištahjču premijas ērseleem 75,000 kronu un širglopibu heedribam — 120,000 kronu. Ērseļus godalgo lihds 7. gadam pehš wišu paschu išskata un labuma un no 7. lihds 12. gadam, štatotees uš wišu pehš-

nahžejeem, tā šauklās pehznahžeju premijas. Valdība pabalsta firglopību beedribas ar 50% no pehdejo gadu eenehmumeem.

1908. gada šahkumā dabūja 280 beedribas ar 19,500 beedreem 290 ehřejeem valdības pabalstus, beř tam wehl darbojās 15 beedribas beř valdības pabalsta. Danu idealais mehrķis ir, ka katrs jemlopis řawus laukus ar lumeku mahtem un jauno paaudři apřahdā un tiklihdř pehdejee pilngadigi, teel pahrđoti un to weelā jauni audřinati. — Ģit firglopība Daneem eenes, redřam no ta, ka wini 1908. gadā apmehram 12 miljonu kronus wairā par firgeem eenehma, tā isdewa. Mineelā gadā řanehma par apmehram 20,000 uř Bahřiju iswesteem firgeem zaurmehrā 850 marķas jeb 410 rubķus gabalā.

Danu firgi řneedřas pee 2 arřhini 7 werřhōti, ģbet paleel řmagruma řinā jem řheireem, klidesdakeem un helgeeřheem, bet pehdejos gabos peeřhķir Dani řewiřķķu wehřibu pehř eespehřas řmagakos audřinat.

Beř jau mineeteem valdības pabalsteem, pehdejo wehl pabalsta firglopības beedribas gadā ar 40,000 kronesem preeřķķ labu ehřeķķ eepirķķānās, pee tam neweena beedriba nedabū wairā tā 500 rubķu gadā.

Danu jiltandes firgu řugas uřlabořķānā řewiřķķi eewehřojamu lomu řpehķeja 1862. gadā eewestais řheiru řugas ehřelis „Oppenheims“, tura pehznahžejus tagad řkaita Danijā masķalais

ap 50,000, tā la tagad wišu labāko Dānu firga ahberēs rīnko „Oppenheima” afiniš; tā šlawenalee Dānu ehŗeŗi, Woldemars I. un II., Munkedals I. un II. un Aldrup Munkedals, ir Oppenheima peŗznahŗeŗi.

Aldrup Munkedals ir weŗl tagad tā eeŗeeniŗš, la neŗkatoteeŗš uŗ augŗsto leŗinaŗŗhanoŗš nauŗu — 300 kŗonu — teeŗ wiŗam ķehweŗš no attahleem apŗabaleem pa dŗelŗŗŗeŗeem peeweeŗtaŗš, un 1906. gada zilŗš graŗmata VIII. ķehŗumā eeŗnem 80 ķŗŗa šlawenā ehŗŗeŗa meiŗtaŗš piŗmāŗš weetaŗš.

(Oppenheimŗš 1862. — 9). Woldemars I. dŗ. 1870. gadā. Woldemars II. — 1879. gadā. Munkedals — 1888 gadā. Munkedals II. — 1887. g. Aldrup Munkedals — 1898. gadā. (Juchŗ — no ķehweŗš Klara, Woldemars I. no maŗteŗš puŗeŗš — no Angļu puŗaŗiŗu Herdŗman, no ķehwa puŗeŗš — no ķŗŗeŗu Oppenheima).

W a h z i j a s f i r g t o p i b a.

Wahzijas firŗkopiba ar ſiltatŗiŗu ſirŗgeem ir jau no ſeneem laiŗeem eeŗweŗŗoŗama, bet ſemŗopibai altiŗŗtoteeŗš, arweenu wairāŗ altiŗŗtaŗš un iŗplaŗtaŗš ſmagee auŗŗtaŗiŗu ſirŗi.

Wahzijā, iŗŗemot Oldenburgu, ſirŗkopiba leelā meŗŗā teeŗ pabaŗŗita ar kŗona, ſabeedriŗu un priŗat ehŗŗeŗu ſtaŗiŗam, augŗŗam gobaŗgam un aiŗleegumu maŗweŗŗtiguŗš ehŗŗeŗuŗš un ķehweŗš waiŗŗoŗŗanai leetot.

Lai gan walŗdiba un ſabeedriŗaŗš Wahzijā

stipri rūpējas par sīrgļopību, tomēr Bahzījai ir leelākā mētrā wehl sīrgi jaewed un pehz generala Zobel-Wilmeršds. aprehlina ir Bahzija eewedufi pehbejos 8 gabos:

1904.	110,165	sīrgi no	44,234	weegļos	58,012	smagos.
1905.	134732	" "	62,248	" "	64,912	" "
1906.	155890	" "	73057	" "	59,193	" "

Weegļos sīrgus eewed no Austro-Ungarijas, Kreewijas un masalo datu no daschadam semem, turpreti smagos no Belgijas, Danijas un Franziijas. Generalis Zobels sewiški usswer leelo wajadfibu un peeprafijumus pehz smageem darba sīrgeem un ecteiž to audseščanu.

S a n o w e r ē, kuras sīrgļopība jau no 17. gadu sīmtena ir šlaweni pasīstama, atrodas sīrgļopība semneeku rolās un 1899. gada wal dibas noteikums godalgoščanā ir šelosčs:

Kahda ar godalgoščanu ustizeta komiteja iswehl no ta apgabala jauneem ehřseem labos un ismaksā us teem rolas premijas; šče ehřseli tillihdi wixi 4 gadi wezi, war peedalitees pee wispahrigas ilgadu isstahdes. Ar rolas naudas premijas peekemščanu ir ehřsela ihpasčneeks aprehmees 2 gadi un ar pilnas premijas peekemščana 6 gadi ehřseli isstahdit, waislai leetot un ahřpus apsihmetām robeščām nepahrdot; **b e t g a d i j e e n ā**, kad ehřseli nenotezejusčā laikā pahri robeščai pahrdot, ir jaatmaksā diwlahřščas godalgas un 300 marlas šoda. Tahdā pasčā lahriā isdala komisijsa lairā

maria mehnesi labakajam ziltis grahmatas eewe-
stam jaunajam zehwem rolas premijas, ar no-
teikumu, ka tas 2 gadi no weetas waislai lee-
tojamas un ar lahdu no ziltisgrahmata usnem-
teem ehreleem aplaischamas; pilnas premijas
peenemschana nosaka, ka zehwe 4 gadi no weetas
waislai leetojama.

H a n o w e r a s rihtrisu firgi lihdsinas
koti oldenburgas firgeem un noder til labi sma-
geem darbeem, la ari weegla braufschand; krus-
jot zitas sugas ar scho sugu ehreleem ir daud-
lahrt apmeerinoschi panahkumi bijusch

O l d e n b u r g a ar sawu firgkopibu bija
jan ap 16. gada simtenu beigam slaweni pasih-
stama, ar turas weizinaschann gan waldiba, gan
sabeedriba nodarbojuses. 1819. g sahla waldiba
leelaku wehribu peegreest ziltis grahmatu
eeweschana un premiju isbalischana labakeem
ehreleem un labakam zehwem, pehdejām 50—100
un pirmajeem 50—75 selta dalbera leelumā,
turu augstums wehlatos gados tita pawai-
rots. Pirmo aiskustinajumu us wispahrigu
kopigu waislas materiala ismellechannu un eewe-
schannu ziltis grahmatā betwa Ed. Lübbens 1884.
g. sawā Brak-Quelgönnens semkopibas beedriba
turetā preeschinesumā, turā leetischli norahdija
us lihdschinejo nepilnigo ehreku un zehwu
godalgochannu pehz wixu slata un dabas un
pastrihpoja ziltis leelo nosihmi waisla.

Tā la walbiba Lūbbena preelšchlifumu itai pa dakai eeweda un to daschi truhlumi firglopibā wehl stipri kaweja, nobibinajās pehž lahdeem gadeem sem Lūbbena wadibas „Oldenburgas kaleschu smago firgu audfinataja šabeedriba“, kuras rotās wiša Oldenburgas firglopibas weizinašana pahrgahja un tagad ar labakeem panahkumeem strahdā.

Minetās šabeedribas peenahkumi ir :

- 1) Leetprateju iswehle preelščehwu un ehrlsetu usņemšanas žilts grahmata.
- 2) Žilts grahmataš wešana.
- 3) Noteikumi un pamahziba firglopibas weizinašana.
- 4) Waišlas ehrlsetu un ehwu uslabošana.
- 5) Istahbes šarihlošana, godalgošana un iswehginšana.

Waišlas materiala pahrdošana un eepiršana.

Šabeedribas litumigais preelščstahwis ir šabeedribas walde, šastahwošča no 5 swehrinateem lozekteem, kuras preelščsehbetajš wehl tagad ir Lūbbens.

Audfinšanaš apgabali ir 87, no kureem par katra aistahwi ir 1 preelščneekš ar 8 ustizibas wihreem (wifš dehl bespartejibas swehrinati). Šchee 87 apgabalu preelščneeki ir ari šabeedribas dome. Dome taiša wifš us šabeedribu atteeziguš špreedumus, iswehl walbi un kontrolē waldeš darbibu.

Walbes un domes lozelleem jabuht ari
 šabeeđribas lozelleem un audfinatajeem; tā
 wiša Oldenburgas firgkopiba, til no audfinata-
 jeem teel wadita.

Godalgotāna.

Godalgoti teel labatee ehřjeli, ķehwes, sīh-
 damee, tā ari 1 un 2 g. wezi kumeļi.

Seemeta audfinatāšanaš apgabals isdod
 šahādas premijas gabā.

I. Rowalfts lajes.

a) Preelšā 4 gabigeem un wezakeem zilis
 grahmatā eewesteem ehřjeleem: 1 l. pr.
 800 marlas. 1 ll. pr. 1500 m. un III.
 pr. 1200 marlas. Tahlaš rolas premijas
 preelšā masalais 8 gabigeem pirmo reisi
 zilsgrahmatā usņemteem ehřjeleem: 1 l.
 pr. 750 un 2 ll. pr. laira 600 m.

b) Baišlas ķehwem: 3 un 4 gabigām
 4 l. pr. ā 500, 5 ll. pr. ā 400, 14 III.
 pr. ā 300 marlas. 5—8 gabigām ķehwem,
 luras šewišķli labus pehznahzejus nesu-
 šāš 6 pr. ā 300 marla?

II. Pušenowalfts lajes uupuše
 no audfinataju šabeeđribas.

a) Preelšā ehřjelu kumeleem: nenosķirteem
 kumeleem 8 pr. ā 200 marlas. Preelšā 1
 gabigeem kumeleem 6 pr. ā 300 marlas,
 preelšā 2 gabigeem kumeleem 4 pr. ā
 400 marlas.

b) Preeļšā ģehwu kumeleem:

Preeļšā weengadigeem: 10 prem. ā 150 marķas. Bišas minētās premijas war til ţewiţāli labeeem waiţlai derigeem peeţākir.

Godalgoto ehŗjeli ihpaţāneeleem ir 2 gadi godalgotee ehŗjeli waiţlai jāleeto. Kuri ţāho no teikumu pahŗlahpj, teem ir jāmalţā diwlahŗţā ţanemta ţuma waiţtā kasei par labu atpaķā.

Ķapat godalgoto ģehwu ihpaţāneeleem pee minētās diwlahŗţās atpaķalwaiţţāšanas ţrahpēš nanda ir:

1) godalgotās ģehwes nahŗamos 3 gados waj nu ar lahŗu go. goto ehŗjeli, jeb ar lahŗu no ziltā graŗmatā komitejā apţihmetu ehŗjeli jāapwaiţlo.

2) Godalgotās ģehwes ir nahŗamos 3 gados lihŗ ar wiku peŗnahŗjeem ziltā graŗmatā jeb peenemţānā komiţjai preeļšā jāstahŗa un tekoţā gadā aplaiţānā apleeziba jāuţraŗhŗa. Godalgoto kumeļu ihpaţāneeleem ir pee jāu mineta ţoba ţāhŗdi noţazijum jā iţpilda:

1) Godalgoto ehŗjela kumeļu nahŗamā gadā audţinaţānā apgabala peeturē, peŗ godalgosānā nahŗoţā apţtatiţānā godalgotaju komiţjai preeļšā ţahŗdi.

Ja 2 jeb 2^{1/2} gadu wezumā godalgotā, tad nahŗoţā ehŗjeli peenemţānā peenemţānā komitejai preeļšā jāstahŗa un jā teē ziltā graŗmatā peenemē, nahŗoţā gadā audţeţānā apgabala waiţlai jāleeto.

2) Tapat tēhwu tūmetu ihpašchneekem ir aiflegts godalgotos tēhwu tūmetus lihds waislai derigam wezumam no audšechanas apgabala islaist un ir šchini laikā noliktos terminos preekšchā jawed un šasneedjot waislai derigu wezumu ir tāš jaapwaislo.

Wifit šchee stingree nosazijumi kalpo waislas materiala pazelšchanai un pahrlaboschanai, audsinaschanas apgabalos. Wef waldbibas un derigu audfinotaju šabeedribas, pabalsta wehl firglopibu walboschais herzogš personigi, tablat sem leelherzoga preekšchastahwibas pastahwošchā Oldenburgas firglopibas weizinaschanas šabeedriba, Oldenburgas ehrtetu turetaju šabeedriba un dasčas zitas privat beedribas.

Naw finams otrs apgabals ar tiš raibu firglopibu, tā muhju tēhwija Widjeme un Kur, jeme.

Zit esmu redsejis un dsirdejis, tad, masalais, šahbu 20 daschadu šugu ehrteli teel pee mums waislošchanā eksperimenteti, un waram eedomatees, zit daschadu tipu zaur to muhju firglopibā eeweščas un naw jabrihnas, tā daschās istahdēs no wairal firgeem newar šadabut diwus weenadas formas, un ir mums jaatšihst, tā sem šchahbeem apstahkkeem newarēs muhju firglopiba šahbu stahwolli šasneegt, šahdā wikai, pateizotees muhju geografisheem apstahkkeem, wajadsetu at-
stitees.

Galwenās Kuhdas muhsu firglopibā ir:

I. nenoteiktība ņugu iswehlē, II. daudstahri nederigu ehseku un sehwa leetoschana waislai, III. tā ari nepeeteekoscha bariba lumela gedos.

Scho nepilnibu panahkumi ir, ta Widseme ween ņawus 172,189 firgus (1907. gadā) audsedama, ir ap 22 miljoni rublu ņaudejuse, tas ir, ta wisu tagadejo firgu firgus wehrtiba ir 22 miljoni rublu masaka, tā wiku audfinaschana ir matņajusi.

Ir jaatņihst, ta ņchi ņaimneezibas nosare atrodas nenormalā ņahwollī un muhsu nopeetnais peenahkums un usdewums ir, ar wiņeem ņpehleem ruhpetees par ņchās nosares pazelņchānu normalā ņahwollī.

Dehl muhsu firglopibas ahtrakas un ņetwigakas pazelņchanas buhtu ņchahdi galwenakee lihdselki eewedami:

I. Waisloschānai peelaiņt til no leetpratejeem par waislai derigeem apņihmetus ehsekus un sehwes un nederigas no waisloschanas isņleht.

II. Muhsu apņahkleem noderigu ņugu iswehle.

III. Gahdat par pareisu audfinaschānu un lopņchānu.

IV. Dibinat pee muhsu ņemlopibas beedribam (Bentralbeedribas beedrenem) loplopibas weizinaschanas nodakas, ņstru ar 2 uņtizibas wihtreem un preelņchņahwi. Scho no

datu preekschstahwi buhtu ari Zentralbeedribas lofopibas weizinaschana nodatas lozekli, kuri iswehle schas nodatas waj sabeedribas walbi.

a) Nodatas waj sabeedribas walbe fastahw no beedrenu lofopibas nodatu preekschstahw-jeem, la padomes lozekkeem, kur. iswehl walbi, fastahwoschu no preekschneela wina beedra, 3 peesehdelajeem, sekretara, kaseera un instruktora. Zentralbeedribas preeksch-neels ir nodatas waj sabeedribas kurators ar balsteefibu.

b) Nodatas waj sabeedribas likumigais preeksch-stahwis ir nodatas waj sabeedribas walbe.

c) Bee nodatas waj sabeedribas sehdem ar walbes atkauju nem ari dalibu interesenti, bet bej balsteefibas.

N o d a t a s w a j s a b e e d r i b a s p e e -
n a h l u m i b u h t u :

1) Leeiprateja iswehle wajadfigeem atgadi-jeeneem.

2) Zilts-grahmatu weschana un uskemschana zilts-grahmata.

3) Sirglofibas weizinaschana Widsemé un Kursemé

4) Ruhpetees pehz eespehjas wadit sirg-lofibu sawos rajonos peenemtos prin-zipos.

5) Garihlot wispahrigas sirgu isstahdes un apflatischanas sawedumus Riga un us lauteem sawos rajonos, preeksch sazenschana: us fahrtigam un ahrlahrtigam godalgam.

6) Kūhpetees par berigu waišlas materiala eegahdaschanaš stazijām un beedru firgu pārdošchānu.

7) Šštrahdat wišadus uš firglopibu atterzošchus noteikumus un išwest pehž eespehjas dšihwē.

8) Dot pārškatus šawā organā par waišlai noderigakeem eeteizamakeem ehrekeem, to pehž-nahzejeem un ziteem nowehrojumeem, kuri našltu firglopibas weizinaschānai par labu.

9) Ššdot uš šcho arodu atterzošchās pamahzibas u. t. t.

10) Nodalaš jeb šabeedribas walde lopā ar domi išspreešch wišas uš firglopibas weizinaschānu atterzošchus atgadijumus u. t. t., bet walde wada wišas darischānas no domes peenemtās instručijās.

Š a b e e d r i b a š jeb nodalaš lihdselki buhtu: a. lahrigas beedru gada eemalšas, apmehram 15 r. no beedribas, b. malšajumi par beriga waišlas materiala išmelleschānu, apšihmeschānu un ušnemšchānu ziltis grahmatō, c. eekemumi no waišlas firgu išstahdem, waldibas pabalsteem, ziteem dahwinajumeem un pabalsteem.

Š a h r e j o t uš muhsu apstahlleem noderigu šugu išwehli, ir jaatšihst, la šchis ir galwenašlais un gruhatalais šautajums muhsu firglopibā, kura pareiša iššchiršchāna praša bespartejibu un leetas šaprašchānu ar daudšpufigeem ilggadigeem peedšihwojumeem. Buhtu nepeedodama kluhda

un eebildiba, ja mehš turetoš par kompetenteem no mulšu peedfihwojumeem ween lahdus noteizošus špreedumus ščini jautajumā peenemt, bet šče mums ir jānem palihgā plaščaki atfihio pašhstamo leetprateju nowehrojumi un špreedumi par panahlumem firglopibā leelakā un plaščakā apmehrā.

11. Ar šemlopibas pazelščanos un dahrgām strahdneeku algam ir nenoleedšami mums leelaki firgu špehli wajadšigi, turu prašibu muhšu tagadejee weeglee firšini nespehji peeteekošči išpildit. Wišās šemēs tur šemlopiba atrodas augstakā kulturā, ir šmagee jeb tā šauktee aulstafinu šugu firgi eewesti un to audšefšana eet ar intensiwaku šemes apstrahdasčanu rolu rolā. Šef tam aulstafinu firgi ir: 1. labaki baribas išleetotaji; wiau leelakā šwara labad gan wineem ir wajadšigs wairat baribas, bet wini peeteel ar weentahrščaku baribu tā šitafinu firgi.

11. Wini išaug šamehrā ahtral un war wiaus jau ar $2-2\frac{1}{2}$ gada wežus weeglakoš darbos leetot.

111. Tā tā wiaus war agraki darbā leetot, išnahl wiau audšefšana gandrihji uš puši lehtata.

Walšspadomneets Dildenburgs aprehlina šawā šemlopibas firgu audšinasčanas pamahžibā audšinasčanas išbewumus preelšči weena 5 gadiga aulstafinu firga, atrehlinot lihds tam no wina nopelnito baribu darbā, ar 641,26 markam jeb

294 rbl. 86 kap., turpreti weena 5 gadiga filtafina firga audsešana — atreklīnot lihds tam no wina nopelnito baribu — apreklina las patš autors uf 1158,07 m. jeb 580 rbl. 88 kap., tā la pehž Olsburga ismatsā weena filtafina 5-gadiga firga audsešana apmehram 70% dahrgali tā aulstafina.

IV. Aulstafina firgus, wina ahtralas peeaugšanas dehl, war masalais lahdu gadu agrali pahrdot.

V. Aulstafina firgu audsešanas ristš ir daudš masals tā filtafina. Siltafina ir ahtrali un nepazeetigali wišā šawā kustibā un tadehl ari dšihslu, kaulu, lozellu apstahdesšana jau kumešu gados pee filtafineem ir deesgan beeschi atgadijeeni, tā la daudš pezaugušus firgus kumešu gados dabuto kluhdu dehl wairs newar par pilnu zenu pahrdot; aulstafina firgi ir weerigalas dabas jau kumešu gados, tā la peeaugušus 90—95% par pilnu wehrtibu pahrdod, kamehr filtafina audsešanas laikā dabuto kluhdu labad ap 50% sem pilnas wehrtibas japahrdod.

VI. Aulstafina audsešana war ar masal weikleem aptopejeem istikt, las, eewehrojot daudšlahrt aptopeju nefinaššanu un neusmanibu; stipri aulstafineem par labu nahl.

VII. Aulstafina ir darbos weeglali eemahjami.

VIII. Aukstafini ir smagatos darbos išturigali, peetizigali un 2 aukstafini padara smagos darbos weegli wairat la 3 filtafini.

IX. Aukstafinus war wehl sem apstahleem audset, kur filtafinu kumelu audsešana pat nepeelaischama.

X. Aukstafinu audsešana labaki atmaščajas un teem ir katra laika nonehmaji un teel zaurmehrā ari daudj labaki aischajati la filtafini.

Ka muhsu weeglee darba firgi intefiwakai semeš apstrahdaščanai nepeeteel, par to wareja ari tee kungi pahrllezinatees, kuri pagahjusča rubeni Šehlabmeesta ištahdes laika šarihoto arlu šazihliti nowehroja; mehginajuma lauks, otra gada ašholina seme bija paweepla, til lauka augstala weetā sem aramas šahrtas šehra mahlu, šče ismehginot dšikulturās arlus 8 zollu dšikumā, israhbijās, la nespehja 2 firgi šahrtigi wilkt un ari lab tresčo firgu peelita, lihds to arls mahla šehra, nespehja firgi beš peestahščanās zauri wilkt, pee lam japeefihmē, la mehginajumā leetotee firgi bija pee labakeem muhsu darba firgeem peestaitami. Kad sem šchahdeem apstahleem 2 un pat 3 firgi nepeetika — zil šchahdu firgu gan nebuhš wajabfigš stiprai mahlu semei to dšitali apstrahdajot. Dopolibu pazetot un šakau augus peelopjot, ir seme dšitali un intensiwali jaištrahda — lai zilweku darba spēklus aistaupitu, ir mums pehž eespehjas

maščinās un ziti leelāki darbu paahtrinaščinās darba rihli jāleeto, bet tee wiſi praſa leelakuš ſirga ſpehluš, un ſchis mums ir ſewiſchli jāewehero. Danija, turās ſirgi lihdi ſchim ſmaguma ſinā wehl zitu ſmago ſugu ſirguš neſaſneediſa, pehdejā laiā dara wiſu, gan ar peemehrigu audſeſchānu, gan zaur kruſtoſchānu ar belgeeſcheem un ſcheieem, lai ſawuš ſirguš ſmaguma ſinā pazeltu.

Prof. Si. Hans von Nathuſiuš eedala ſchis ſugas trihš nodalās: I. Belgeeſchu = Frantiſchu formaš jeb tihpa, II. Anglu ſemlopija jeb lauka ſirgu formaš un III. Danu jeb Zūlandes tihpuš. Schim 3 nodalam war wiſu zitu auſtaſianu tihpu ſirguš peemehrot.

Pamatojotees uš Eiropāš-Amerikāš ſirglopibaš panahlumeeem, ſpreeſch Dr. Pauls Goldbeckš un C. von Drahtenš, turi Bahzijas ſirglopiju ušdewumā anglijāš - ſkotijāš ſmago ſirgu ſugas un to panahlumuš kruſtoſchānā, tā ari tihraſianu audſeſchānā tillab Anglijā, tā zitaš ſemēš pehtiija, ſchahbi:

No wiſeem ſmagāš ſugas ſirgeem tihraſianu audſeſchānā tillab Anglijā, tā zitaš ſemēš, ir labakee panahlumi ar ſcheireem, klideſdakeem uu belgeeſcheem, turpretim kruſtoſchānā ſcheiri un klideſdali eeņem pirmo weetu, un ir nepahrſpehjamī palikuſchi, bet gan arweenu wixi ir zitaš ſugas pahrſpehjuſchi.

Sem Bidus-Wahzijas firgkopibas beedribas wadibas ap 1860. gadu Tiringā mehginaja ar daschu sugu ehrtseem firgkopibu pazelt, to starpa ari ar belgeescheem, ardenneem, perscheroneem, buluneescheem, daneem, pingauereem, bet winaš 80 gadu puhlini palika bes eewehrojumeem panahlu-meem un tilai ar scheiru un flidesdaku ehrtseu eeweschanu tika idealais mehrkis, l e e l u m s un s m a g u m s ar energisku gaitu un rikscheem safneegts.

Sawa raksta beigās Drahtens wehl peewed starp zitu schahdus eewehrojamus peedshwojumus:

1) Anglu smago sugu firgi, scheiri un flidesdali eenem l. weetu darba firgu audfinaschana, tee wisdroschaki un pilnigaki pahnes sawas leizamās ihpaschibas, tillab tihrasiku audseschana, la frustojot — un ari sem ziteem klimatiskeem apstahkleem, la tas wisa pasaulē ir peerahdijees, un ari neweeua zita suga naw spehjusti tahdas tirgus zenas safneegt, la scheiri un flidesdali.

2) Anglijas sahltainos apgabalos teel sewischki leeli un smagi scheiri audfinati; tad schahdi produkti truhzigalos baribas apstahklos nahl, tad gan wini auguma un smaguma paleel masaki un weeglaki, bet to teesu wehl zeetaki un isturigaki.

3) Frustojot scheiru ar weeglam sehweem

isnahl labi brauzamee, jahjamee un leelgabalu firgi.

Dr. Goldbrücks flehds sawu garalo studijas un nowehrojumu rakstu par šcheireem: Šcheiri ir sawu kara nšwaras gahjeenu eesahluschi un nšwarēs pasauli tikpat drošči, tā to angļu pilnastian firgi uswarejuschi.

Grafs Brangels norehda saw? šhini gadā isdotā „Die Roßen des Pferdes“ us neaismirstameem panahlumee Danijā ar šcheiru ehřeli „Oppenheimu“. Šchis 1862. g. no Anglijas eewestais ehřelis sawā 7 gadu waislas laikā ir Danu firgu uslabošānā neaismirstams palizis un ta p:hzn. slaita Danijā ap 50,000. Oppenheima pehznahzejos, tā wišus l. klases jitlandneetu aderēs, rinko Oppenheima afnis un to pehznahzejos peeder ari slawenatee Danijas ehřeli, tā: Wol-demari I un II, Munkedali I un II un Aldrop Munkedals. Ari Haesensatā Bahzijas firgaud'etaju šabeedribas gobalgotā rakstā nahl pee gala spreeduma, ta krustošānā — šwešču weeglu ņugu uslabošānā arweenu droščatee panahlumē ir šcheiru ehřeteem. Ra šcheiru ņugas firgi ir par labateem un isturigateem, ar labu gaitu un enerģisteem rilšcheem wišpahri atfihiti, to peerahda pehdejo gadu zaurmehra zenas pasaules tirgū; pehz Šchoenbecka ir šchahdas zaurmehra zenas aishmaksatas: 1905. gada februara mehnešča wairakšolischānā šamaksaja 128 šcheirus zaurmehrā ar 87 mahrz. sterliu jeb apmehram 885 rbl.

gabala, par belgeescheem 425 r., par daneem 400 r. gabala. Gewehrojot peedsihwojumus zitu semju firglopiba, ta ari panahlumus pee mums ar scheiru sugas ehreleem un muhsu tehwiu materialu, ir japeenem, ta gan ne ar weenu zitu sugu til droshus panahlumus muhsu firglopiba nefasneegsim ta ar scheiru un flidestdalu ehreleem un til ar teem krusstojot dabufim stiprus isturigus firgus, ar labu energistu gaitu un peeteekoscha leeluma, ta ta ar laiku ari muhsu tehwiija warës pasaulës turgu eewehrojama, zeenigaku weetü eenemt.

Masa Daniija pehz Schoenbecka eenem gada no sawas firglopibas apmehram 12 miljonu ironu; sawus aufstafiku jittlandneelus audsedama, zenschas tos wehl smogalus isaudset un ta sawus eenehmumus, ta ari firga spehlus arweenu tahlat uslabot, un no ta redsam, ta Dani ar saweem 2 arschini 6 un 7 werstholi augsteem firgeem wehl naw meerä, bet zaur krusstoschanu un stipru baribu mehgina tos wehl smogalus isaudset.

Gewehrojot muhsu nahlamos jaimneezibas jeb semkopibas apstahklus un täs atlihstischanos, ir mums sewischla wehriba japeegreesch leelakeem firga spehleem un to waram til wispilnigali jasneregt, kad pahrejam us aufstafiku firgu audseschanu.

Galwenatäs aufstafiku firgu sugas ir:

1. Anglija un Slotija a) Scheires, b) flidestdali, c) suffolki.

2. Franzijā: percheroni, b) bulonjas, c) bretonas, d) ardeni.

3. Belgijā: brabantos jeb belgeeschu firgš.

4. Bahzijā: a) belgeeschu=reines un b) jittlandes=schleswigas firgi.

5. Austrijā: noreeschu jeb pinzogaunas firgi.

6. Kreewijā: bitjugš.

7. Norwegijā: gublerandsdali.

8. Danijā: danu jittlandes firgš.

No šchin sugam krusoščanā eenem nenoleedsami pirmo weetu šcheiri un flidesdali un tahlat reines-belgeeschi un belgeeschi.

Tā tā augsto zenu deht mums naw eespeh-jams til daudj šcheiru un flidesdalu ehrseltu eegahdatees, tad wisadā finā iz mums ar belgeescheem jomehgina, no kureem preelšch muhsu apstah. keem buhtu mast palikuschee brabanteeschi no Ardenas kalnu apgabala no-derigakee. Bahrlaboschanā ar belgeescheem nahf wehl par labu kroka šehwnizu ardeni, kuri tai reti iz pirmklasigi, — bet tomehr attweeglina waislas ehrseltu eegahdaschanu, — bes tam wehl dabū leeltnasa Nikolaja Nikolajewitscha šehwnizā ardenus pirkt.

Tahlat turu par šawu peenahkumu wehl šchahdu wihru špreedumus mineto jugu leetā peewest:

Professors Dr. S. von Rathu.

ſi u s, rakſta ſawā „Die Pferdezuſcht“ 46. l. p.:
 Bee mums Wahziā teel belgeeschi jau waikal
 gadus alpakaſ daſchados apgabalos waiſlai
 leetoti. — Daubſahrt ir panahlumi loti
 ſlilti bijuſchi; ir ſirgi audſinati ar
 ſliltām lahjam un ſmagu ker-
 meni un daubſahrt ar i h ſ t i k u h d a i -
 n ā m f o r m a m. Weeglaſ kehweſ ar belgee-
 ſcheem kruſtojot arweenu dabuſ ne peeteelo-
 ſchuſ panahlumuſ, ja nebuſ ta laime,
 dabut ehſeli, kurſch ſchāſ plaſchāſ ſawāſ
 kuhdaſ needſembē.

Tomehr ari ir ar belgeescheem apmeerino-
 ſchi panahlumi bijuſchi; bet kuhda ſahw
 preelſchā, laſ azis japura — la ar belgeeschu
 afinim audſeſchanā formaſ dabu, kuraſ til darba
 ſirgam ir peedodamaſ.

Profefors S. Lyders, Briſelē, leelakaiſ
 belgeeschu ſirgu paſineis, aſlauzaſ par tagadejā
 belgeeschu un ardenu ſirga ihpaſchibam wehl
 ſliltali.

Par jittlandes jeb danu ſirgeem
 peewed graſſ Brangels ſawā II. ſehjumā „Die
 Pferdeſoſen“ 122. l. p. ſchahdu ſlaweni pa-
 ſiſtama Danu leetprateja H. Silbersleth'a
 „Löweſ-Herredſ“ ſirgu audſinaſchanaſ ſabeedribā
 tureto preelſchneſumu 14./II. 1904. g.: Danu
 ſirgam preelſch zitu ſugu uſl-boschanaſ ir ne-
 ſchaubigi leelaſ kuhdaſ. Biaſch peeder wehl
 nenodibinatai ſugai un ir daſchā ſinā wehl ſchaubigſ

indiwidiumš. Bina galwenās kuhbas ir: garais
widuš gabals, nepeeteekošāis truhšāu dšilums,
nepeeteekošāi attihšitā patakdala, nepeeteeko-
šāis stahwolliš un nepeeteekošā eesāana un
beš tam weh! eedšimtibas špehjas truhlums žiu
šugu pahrlabošānā.

Par *N o r w e g u g u d b r a n d s d a -*
l e e m raksta gudbrandsdāu audšinātajū
preekššehdetajš un wišu tureenes godalgošānas
šomifiju preekššneekš walsiš konsulentš Ditto
Borchgrewinš šāhdi: „Apštatot muhšu iš-
stahbēs ištahditoš ehřsetuš, newar klušu žeešt
uš wiņu dasāadam kluhdam nenorahdot: šewiškāi
uškriht ša wiņi šermenu šormās, šā ari truhšāu
dšilumā un platumā paleel arweenu šāauraki,
šā ša pehdejoš gadoš arweenu wairal eksem-
plarus ar garam šahjam, eesānaugtam truhšiu,
apašam, mihtšam šahjam un šlahbeem šaulem
rešjet dabujam.“

Šā ša Franžijas auštāšiu šugas pee numš
Kreewijā naw to dewuškāš, šo no winār ša-
ga idija, un noreeškāi jeb pinzgaueri kruštšumos
ari naw apmeerinajuškāi, tab, pehž lihšššnejeem
peedšihwojumeem, muhšu širgu ušlabošānai ir
tit leetojami I. šahrtā šāeiri un II. šahrtā,
šur širmeew naw dabujami, bušu reinas-
belgeeškāi un ardeni ar belgeešāeem leetojami.
Šāo abu šuju ehřšeli naw mums šairš šweškāi,
titšab šāeiri, šā belgeeškāi teel iitšabi Widšemē,
šā Kurfšemē jau woišai leetoti un žit ešmu re-

dsjeijs un dsirdejijs ar abu pehznahzejeem ir audfinataji meerã.

Bamatojotees uj ilggadigëem un plascheem peedfihwojumeem ahrsemës, waru eeteikt teem fcheirus un flidesdaks, kuri grib droschus panahkumus un isturigus firgus ar labam formam un leelaku turgus wehrtibu audset un turpretim tee, kuri grib knapaki kopt un risku usæemt, la ari uj firga formam masaku swaru leel, waretu ar belgeescheem mehginat.

Dai gan leelakã dala no audfinatajeem fina zit leelu lomu spehlë labi waislas ehreli, tomehrtas pee mums dsihwë neteel deefgan eewehrois. Zit leelu swaru peegreesch labeem ehrekeem labalas firgu audfinataju semeß, redsam no ta, la Angli samakja par saweem scheireem 10—300 rbl. Belgeeschi 6—30 r. un Daxi par sawu Aldrip-Munkedalu 150 r. lezinaschanas naudu no sehweß, pee lam slawenakeem ehrekeem sehweß no leelala attahluma un pa dselsszekeem teel peewestis un ja ari mehß sawu firgkopibu gribam weizinat, ir ari mums sewischis swars japeegreesch labeem ehrekeem.

Referata iswillkums ir:

1) Atiht muhsu tagadejo firgkopibu par nepeeteelochy un leelakai dakai audfinatajeem saudejumus enesochu.

2) Sewelxojojot aukstafiku firgu weentahrschu audseschannu, wiru labas kwaschibas, labo baribas isleetoschannu, wiru agro dari spehhibu un leelo

isturibu smagos darbos, lahdi ar semkopibas pazelshanos ir neperezeshami wajadfigi un tablat eewehrojot to, la wixi pahrdoshana arweenu daudj dahrgati teel aismalhati un audshanas isdewumus wisdroshati aismalša — pahreet uš aulstafinu firgu audshanu.

3) Breeshi muhsu firgu uslaboshanas nemt no peedshwojumeem krusoshana par labaleem atshitos shairu un libesdatu ehrtelus un tur tee naw dabujami, reinas belgeeshus un belgeeshu ardenu ehrtelus.

4) Dehl setmigatas firgkopibas weizinaschanas dibinat firgkopibas shabedribu sem nosaukuma „Rigas Lauksaimneku Zentralschabedribas firgkopibas weizinaschanas shabedriba“, ar shdbelli Riga.

XIV. Par firgkopibu.

No wet.-ahrsta A. Peterfona, Faun-Felgawa.

Jau firmā senatnē firgkopiba bija weena no lopkopibas idealatām un zehlatām nosareem. Sirgus turet un audsinat bija tolait alkauts tilai augstalam shabedribas shairam un sirgus isleetoja talab weenigi pee sinameem zehleem darbeem, la pee deewalposchanas zeremonijam un kara gahjeenos. No ta laika, tur zilwels brijwo stepes firgu pahrtwehrtia par mahjas kustoni, zilweze shphra pirmo eewehrojamo shli no meschonibas uš kulturu. Senatnē sirgš eekshma sinamu goda weetu, turpretim tagadnē

ziltwels ismanto firgu patigā noluhlā tā darbi-
neeku un weseumneeku. No augšcejam ihšajām
wehsturiškām finam redšam, ta firgam latrā
laikmetā ir bijis daščadats usdewums, kas
mainas pehz laika un apstahļu prasibam. Kad
wehl twaita tumelšch — dselszelsch negahja
fibena ahtrumā zaur weseem un ahrem, tad
no firga prasija pirumā lahrtā ahtrumu un is-
turibu. Sirgu pafis bija gandrihs weenigais
lihdsellis, ar tura palihdsibu zetotajs wareja ša-
sneegt ahtrakā weidā šawu zeta mehrti. Te us-
nahza dselszelsch, te automobilis un welosipeds
un pahrspehja ahtruma finā wiskreetnalo firgu.
Dai til atštatamees atpalaš garā us pehdejeem
50 gadeem muhsu semeš atihstibā un mehš redšem,
zil milšigas pahrgrosibas notikusčas muhsu semeš
šaimneezibā. Šchis pahrgrosibas ari aishahdis
us to, lahdam jabuht iogadnē un tuwakā
nahktošnē firga usdewumam. Pirms 50 gadeem
muhsu seme tika apštrahdata wisai pawiršchi un
wehl ar koka (špihku) arkleem, tā tad pee semeš
darbeem netwajadseja nezil štipra širdšina. Ari
ruhpneneziba atradās tā šaultoš behrna autos un
neišleetoja nelahda šewiščla tipa firgu. Tur-
pretim pehdejos 30 gadus, tur weens šabritas
šturstenis pehz otra šahla rehgotees gaisā un
pluhdinot melnus duhmu mahlekus, tur šahla
wareni atihštitees ruhpneneziba, — wif muhsu
šaimneeziftee apstahli šahla pahrwehrttees un
pahrmainitees. Kā šazit šasata, muhsu

feme pahrgahja no ekstensiwas uf intensiwu
 fainneezibas weidu. Ruhpneezibai uf-
 plaukstot zehlas leelaki peeprofiumi pehz
 darba spehla, un schis darba spehls
 tifa atrauts no semes darbeem. Iszehlas lauschu
 aipluhschana uf pilsehtam, uf fabriku zentreem.
 Bilwela darba spehls tahdos apstahltos peeneh-
 mas zend, algas palita leelakas.

Schee apstahlli peespeeda wijas lauschainne-
 zibas nosares wairaf nekà lihds schim raschot, lai
 waretu atwest allikum un pelau. Ruhpneezibai
 attihstotees, iszehlas dauds jauni dselsszeke un
 uhdens zeke, kas krusam, schlehrsam eet zaur
 semi, un pa kureem pawairota daudsunà prezes
 teel iswadatas. Sirgeem, prezes peewedot, wai:s
 newajag mehrot garu zelu, bet tikai lihds dselss-
 zeka peestahnei, waj ari no peestahnes uf lugi,
 waj spihleri. Kamehr senaf pretschu wedejeem
 bija jaluh'ojas uf to, ka waretu pehz deenam
 ilgas wesumà brauschanas atkal ahtri un tulschu
 wesumu to paschu zelu atpaaf mehrit (noskreet),
 totees tagad winam wajaga, isleetojot wismasako
 zilwelu spehlu, uf ihju gabalu, zil eespehjams,
 wisleelako wesumu nogahdat. Breelsch schi
 darba padarischanas winam wairs neder muhsu
 firdfinsch. Tadehl ari leelpilsehtu ormani ne-
 pehrl wairs muhsu tirgos sawam wajadfibam
 firgus, bet melè zi'ur smagatus firgus. Reise
 ar ruhpnneezibas peeaugschanu un usplauschanu,
 japaleel ari muhju lauschainneezibai dauds inten-

fiwatai, ja no tās grib wišpahrīgi lahdū atliſumu par darba puhlēm atližinat. Lai pawairotu rašču, mums nu wišfigā wairumā jaſehj mahſligee mehſi un wišzaur mums jaluhlo iſtift, zi eespehjamš, ar maš zilweta ſpehla. Bilwetu darba ſpehlu aiſtaupidami, mehš eegahdajam jo daudš ahršemeš maščinas, preeſčh turu wiškšanas mums atkal jagahdā firgi — ſtipri un lecli wilzeji. Repeeteel tagad wairš ſemeš wirſlahrtu ſekli uſruſčinat ar weentahrſcho ſpihlu arllu. Jagahdā tagad ir ahršemeš bſitaroſčhi arlli, un ſčur un tur jau bſirdam gauſčameeš, la muhſu firgeli tahduš arlluš newarot paweikt, la jaleektot ditou weetā trihš firgi preeſčhā. No augſčhā aprahditeem ſalteem janahſ pee pahrlēezibaš, la tagadnes ſaimneeziſtee apſtahlli peespeesčh gahdat par ſmagā firgā audſinaſčhanu. Uš dabišlo jautajumu, waj muhſu laulſaimneeki ſchobrihd peelop ſmagā firgā audſinaſčhanu, ar noſčehloſčhanu jaatbild ar — ne. Daſčš labš, warbut, peemetināš, la ſmagā firgā audſinaſčhana neatmet iil daudš pekāš, la lara firgu un greſnibaš firgu audſinaſčhana un talab ari muhſu ſemſopji nawa nodewuſčhees ſmogāš ſugaš firgu audſinaſčhanai. Kaš domā, la muhſu wezā firglopiba zaurzaurim ir aime-tuſi pekav, taš alojaš. Buhš jau gan ſčad un tad bijuſčhi atgadijumi, tur weenš un otrs ſaimiaſčh ir par ſawu paſčaudſinatu firgu dabujiš 800—400 rbl. un eeguwiš tahdā lahrtā

peenehmīgu atmašū par šaweem audsinašānas
publineem, bet šāee fakti ir tīl reti, tā leelais
winnešs lotterijā. Ģemešli, kalab mašgruntneezibā
neatmašājas pušafīnu angļu firgu audsinašāna,
ir wišai dašādi.

Birmahri, mašgruntneelam trahšī waja-
dšiga laika, darba špehla un firglopibas šina-
šānu, kas nepeezeešāmi wajašigi pee wahriģā
un šmallā pušafīnu angļu šugas kumela ušau-
dšinašānas; otrām kahrtām, gandrīhš puše no
wišeem mašgruntneeku audsinašameem kume-
šeem eegušī šawos pirmos dšihwes gabos zaur
neušwanibu waj eewainojumu kahbu wainu pee
meešas buhwes un šaubē zaur to wehlat daudš
no šawas tirguš wehrtibas. Trešāam kahrtām,
pušafīnu kumeli loti lehni attihštas un ir pee-
augušāi firgi tīlai ap 4^{1/2} lihds 5 gadu we-
zumā. Peezu gadu bagatiga bariba pahrat ša-
dahrdšina ušaudšinato firgu un beigās tirgū
firgš japahrdob par lehtaku nandu, nekā bariba
išmašājušī, audsinašānas publes nemas nereh-
šinašot. Es zeru, ka loti daudš mašgruntneeki
buhš ar mani weendās domās, ka lihds šāim
firglopiba mums nawa atnešūšī pelnas. Širglo-
pibas pazelšānas labā ir tomehr beesgan daudš
štrahdats, lai gan, par nošāehlošānu jašata,
beš materiela panahlumā. Ģewišāi daudš ener-
ģijas išrahdija 1896. gadā nobibinata
Widšemes firglopibas beedriba, kas šew
par mehrēi špranda, gašdat par pušafīnu firgu

audsinašānu, zeredama pee tam isaudsinat tā šauktu „uniwersal-sirgu“, t. i. sirgu, kas buhtu darbā leetojams un weeglā brauzams. Tomehr peh3 neilgeem dewineem gabeem, kas gan ir wis-pahrigi pahra1 ih33 laika šprihbi3, lai waretu špreest par šahda audsinašānas wirseena šelmibu waj beš-šelmibu, paščas beedribas widū rodas eewehro-jami sirgtopji, kas, pahrleezinajušhees par šāa wirseena nešelmibu ahrsemēs, šahl streikot, at-šalas no solidaritates ar Widjemes sirgtopibas beedribu un šahl usšahl glušči jannu sirgtopibas wirseenu, — proti, šmagās šugas sirga audsina-šānu. Widjemes sirgtopibas beedriba, protams, red3, la winaš paščas lozekli draud winaš pa-matus isahrđit un luhđ3 streikotajuš beedrus ne-šuhit šawus šmagoš sirguš uš winaš isstahdem, jo tur šmago sirgu šugu red3setu masgruntneeki un mehginatu ari rasčot tahdas šugas sirgu, zaur to tiltu „apdraudeta“ wisa muhsu semes sirgtopiba.

Neeweens bespartejiš3 leetas apšpreedej3 nedrihlst tomehr teilt, la muhsu Widjemes sirg-topibas beedribai nebuhtu šawu positifu pa-nahkumu semes sirgtopibā. Torgeles šehwnizā un waišlas ehřselu stazijās tila eewetoti puš-lihđ3 labi un wideji pušafiku ehřseli, zaur šuru leetosčānu muhsu semes sirgi ir ušlaboti leeluma un formu šinā. Tagad waram atrast jau puš-lihđ3 labu šehwu materialu, kas ir noderig3 preelšā trustosčānas ar dašchadām šugam.

Widsemes firgkopibas beedriba gahdaja ari par audseto firgu pirzejeem un greesās pirmā labrtā pee kroa. Kronis ari issuhitja remontu lomifijas us Baltiju preekšč kara firgu uspirkšanas. Beigās israhdijs tomehr, ka nemeerā ir remontu lomifija, ir firgu peedahwataji. Drihs peedsihwosim, ka remontu lomifija muhs turpmal wairs neapzeemos. Rahdu wahrdu minet par jahjamo firgu audsinaschanu neturu schini weetā par wajadfigu un nopeetnu leetu. Jahjams firgščobaltdeen noder gandrihs weenigi tilai sportam.

Kam mats atkauj, tas war audsinat manis dehl jahjamos firgus, bet las suhrojās par gruh-teem laikeem, tas lai labal nekeraš pee jahjamo firgu audsinaschanas. Ja usmetam skatu us firgkopibu Bahziā, tad redšam, ka ari tur noteel sihwa zihna starp diweem firgkopibas wirseeneem: Weens wirseens turas pee smago firgu sugas audsinaschanas, un otrs pee pusafiku firgu. Pusafiku firgu audsinataji audsina sawus firgus pa leelakai dakai karaspehla wajadfibam. Remontu firga audsinatajs bauda zeenitu stahwolli walsti; wiasch ir pa leelakai dakai muischneels. Tomehr ar pelnu wiasch sawus firgus neaudsina. Isnahl tilai patriotists darbs bes materiela labuma. Jaunatā laitā leeliskā weidā turprelim wairojas smagās sugas firgu audsinataji, las, eewehrodami to apstahlli, ka paschā Bahziā zehluschees stipri peeprafijumi pehz smagā firga

luhko gahdat par to, ka smagee firgi nelaptu par jo dahrgu naudu pirkti ahrsemēs, bet pašču semē raščoti. Ši statistikas redšams, ka Bahzija eewedufi smagoš firguš is Belgijas ween 1898. gadā par 21 milj. marķu. Tā tad redšam, ka Bahzija zehluščees leeli peeprafijumi pehz smageem firgeem, turuš peeprafijumuš pati seme nespehi apmeerinat. Apstahklus kritiski spšwehrdami, Bahzijas semkopji itin pareisi peegreesč ščobalideen jo sewišču eewehribu un iščaklumu pee smagāš sugaš firgu audšēšanaš.

Eewehrojot muhsu Latweešču semes pahrgrofitoš apstahklus un muhsu wežāš firgkopišas nesekmibu, — muhsu Latweešču mašgruntneekam beš wilzinaščanāš jaatkratāš no wezajeem uščlateem un idealeem un jauschāht zitiš firgkopišas wiršeens, ja tee grīb peemehrotees pahrwehrsteem apstahkleem un raščot ar pelnu. — Šantajums, kaħdu firgu mums audšināt, leekāš, ir iščēkirts. Kuna wor baht tilai par smagāš firga audšinaščauu.

Šribu tahlat wehl teit aiščahdit uš tān wehrtigam smagāš firga ihpeščibam, kaš to pazet pahr pušafian firgu.

1) Smagāš firga audšinaščana ir wišai weegla un nepraja daudš ušmanibaš un darba spēhta.

2) Smagaiš firgš, lumelā buhdams, til ahtri nesabojajas, tā ka no katra lumela isnaht labš darba firgš.

3) Smagais firgš loti agri un ahtri attihstas. Ar trim gadeem smagās sugas firgš ir pilnīgi pecaudfis un darba spēhjijs. Tā tad viņš isnahļ lehtas, aprehlinot tikai 8 gadu baribas wehrtibu.

4) Smagais firgš pee mašchinu weščanas un wadiščanas ir labas zaur weenlihdfigo, meerigo wilsčanu.

5) Smagais firgš ir wišai rahmas dabas; viņš ļaujas meerigi rihlot, netruhļstas un newar tahdejadi til weegli apstahdetees pee ļaufšaimneezibas mašchinam un rihkeem.

6) Smagā firgu audšinasčana ir wišai lehta, jo lumelu mahtes war meerigi liht darba.

7) Smagās sugas firgi labali atmašojas, jo tagad rcdas leelali peeprastijumi pehž smageem, nelā pehž grešnibas firgeem.

Smagā firga pretineeku apgalwojumeem, — ta šchis firgš patehrē wairat baribas, ahtraš šašlimst, ihšaku muhšču dšihwo un staignā semē drihši peekuhst, — naw lectiščla pamata. Pee smagās sugas eewehrojamateem firgeem buhtu japeešlaita: ardenu resp. belgeešču, persčeronu, danu, kleidesdatu un šcheiru (Anglijā) sugas. No šchim sugām buhtu weena jaišmellē, tas noderiga preešč muhšu firgu ušlaboščanas. Belgeešču sugas firgi ir wišai kreetni, bet tee preešč krusoščanas naw eeteizami un pee mums tatišču pirmā lailā war tikai krusoščana notilt. Belgeešču firgus krusojot ar žitām sugām, japee-

dhjwo, ta tee nepahrwed labi sawas meesas formas us saweem pehznahzejeem. Apwidos, tur audsina tihrafiau belgeeschu firgus, panahltumi ir kreetni. Perscheroni ir wisai islutinati baribas patehretaji un talab ahxpus Franzijas trefnam ganibam lahga neisbodaš.

Ari daku firgi lihbi šchim krusoščanai naw mehginati. Atleel tilai Anglijas smagās sugas — ščeiru firgi. Ščeiru firgi eewehrojami zaur sawu stipro kaulu buhwi. Bee krusoščanas wini dod saweem pehznahzejeem it teizami sawus stipros kaulus. Turpretim ehreša pahrał leelais rumpis neteel mantots no pehznahzejeem. Wisi ščeiru krusoščanas produkti ir loti apmeerinoschi un talab es eeteiktu leetot preelšch muhsu semeš firgu sugas uslaboščanas ščeiru sugu. Šchi suga ir Baltijā jau wairakās weetās eewesta un winas krusoščanas produkti ir apmeerinajuschy audsinatajus un pirzejus. Šchobrihd ščeira sugas firgi top audseji Sagnizā, Intschulalnā, Alenstakē un Kopaščos, Mahlupē, un jo šewišchli Šchenbergē (Kursemē). Bar barona Korffa kchwnizas rihzibu Šchenbergē raksta kchwnizas waditajs v. Steins „Balt. Wochenchrift“ Nr. 18 un aprahda, ta Šchenberges kchwnizai, audsinot weegloš firgus, bijuschy jaiščkeesch leeli naudas upuri, turpretim tagad smagos firgus (ščeiru sugas) audsejot, — labi eenahltumi.

Ja nu mani aishdijumi eeguhtu peekriščanu

un masgruntneeki mehginatu pēgrestees smagās
 šķeira sugas audsinaššanas wirseenam, tad
 zēlās jautajums, kur nemšim waišlai wjadfigos
 šķeira sugas ehřekli. Augšmā mineiās mui-
 šmās teel jau gan tureti minelee ehřekli un
 atklauti ari krustošanas wjadšibam. Bet ne
 wišeem tee laika un atstatuma dehl pēceetami.
 Ja grib šugu ušlabot un panahlumus redset,
 tad drihkt leetot tikai l a b u waišlas ehřekli.
 Bet kur dabut labu pilnāfinigu šķeiru sugas
 ehřekli? Anglijā? Ja, bet labs šķeira sugas
 ehřeklis naw beš 2 tuhštostā rublu Anglijā
 dabujams. 2000 rbl.?! Kur lai mušsu laul-
 šaimneeku beedribas ščo sumu nem un kursch
 beedris šchobalideen eestaitu par wjadšigu tahdu
 naudu par ehřekli ijmest! Es zeru, ar laiku
 pašchwalbibas eestahdem nodibinotees un kronim
 pabalstot, tomehr warešim reiš tahdu
 dahrgu pirkumu išdarit.

Pağaidam mans padoms waišlas ehřeklu
 eegahdaššanas jautajumā buhtu, grestees pē
 Balsts šchwnitšchu wirspahrwaldeš ar luhgumu,
 lai ta turpmaš weetejā Rīgas šchwnizā eeweetotu
 weetejam wjadšibam leelaku škaitu šķeiru sugas
 waišlas ehřeklu. Ka lihds šchim Rīgas šchwnizā
 nestahweja Anglijas smago firgu sugas repre-
 sentanti, iškaidrojams ar to, ka lihds šchim Bal-
 tijas firglopi nepeeprafija pehz teem. Ja Lat-
 weešchu pirmais loflopju kongrešs pilnwarotn
 R. S. Zentrābeedribu šchini jautajumā grestees

pee waldibas eestahdem, tad drošči zeras, la waldiba nepaees sezen Latweešču firglopju pamatotam luhgumam.

Es tagad waretu šawu apzerejumu nobeigt, bet, lai nezeltos pahrpratumi un ščaubas, la mehš, tā daudfinatee teoretiki, gribam weenigi uš teorijas pamateem Latweešču firglopjus peegreest ščim jaunam firglopibas wirseenam, tad man šew paščam par aistahweščanu jaaisrahda, la Latweešču laufšaimneeks atrodas dšifkulturas preekščwatarā un winšč drošči lahda jaunkā deenā dabūs atšiht, la winam pee dšifkulturas truhlft wajadšigā darba šmagā firga. Raħds laufšaimneeks, man reiš debatejot par firglopibu, šihmigi aprahdija šmagā firga nepeezeesčamibu laufšaimneezibā, šazidams: „Ja muhsu tagadejeem dahrgajeem strahdneekem pee 180 rbl. algas arot jawell wehl pais firgelis ar wišu arln, tod šaimneekam beš ščehlastibas jaisput; tagad, turpretim, šiprajam firgam jawell dahrgais strahdneeks!“

Beenitee Latweešči laufšaimneeki! newis es, ščās jaunās mahzibas šubinatajš, gribu jums ščo šmago darba firgu usšpeest, bet to isdaris beš ščaubam nedaudš gados la pati wezā, neščehligā, nesaudšigā dšihwe un iās apštalši!

Ne paejeet ſomu ſirgam garam!
No W. Silina, Mandenē.

Datwija beidsamā laikā manams wirseens ſmaga tipa ſirgam par labu. Beſ ſchaubam, ſchis wirseens augš plaschumā un ſpehlā. Tee laufſaimneeli, kam baribas Deewa ſwehtiba, kaš dſihwo pilſehtu tuwumā, kam braukšana pa labeem, lihdseneem, zeeteem zeeteem, kam ſaimnezibā wairal wjadſigs weſumu wilzejs, nekā arlla un ezeſčas wilzejs, tee laufſaimneeli doš preeſchroļu ſmagā tipa ſirgam. Beſ tam ori tee, kaš audſē ſirguš pilſehtas tirgum, pahrdob toš aluš daritawam, ſabrikam u. t. t.

Zitadi taš buhš ar teem laufſaimneeteem, kaš ſpeesti deſmitām werſtu tahlu mehrit ſliktuš zekuš lihds pilſehtai, kam wjadſigs arlla un ezeſčas wi'zejs un kam knapums baribas ſinā. Tee audſināš zita tipa ſirgu, — un tahdu laufſaimneeku buhš Datwija leelalaiš wairums.

Kahds ſirga tips ſcheem laufſaimneeteem — pirmā lahrtā maſſaimneeteem — wišnoderigalāiſ?

Tam jabuht lauku darba ſirgam un reiſē ari brauzamam ſirgam, tam jabuht ſtiptam pee weſuma un arllā un weeglam pee ſkreeſchanāš. Deelaiš kermenā ſwarš pee ſmagajeem weſumneeteem, kam leela noſihme uſ lihdseneem, zeeteem zeeteem, ſchint gadijumā ir par lawelli. Uſ ſlikteem zeeteem ſmagaiš kermenis jau beſ weſuma ween nolauſē ſirgu. Muihu maſ-

šaimneekam wajađfigš firgš ar šamehrā neleelu ķermena šwara. Šmagā firga šwara weelā tam derēš labat firgš, tam muskuli un dšihšlas tā tehraudš, tam energija un meerigš temperaments, tas tapehž dišāodamees nešāķehrsā welti šawu špehln.

Šāhādi maišes pelnitaji nedrihšt buht garām lahjam, to augumš war buht leelalāis ap 2 aršāini 3¹/₂ weršāoli (158 cm.). Seelalāis wairumš laulšaimneezibā leetoto mašāinu un rihln ir šemi. Seela auguma firgš šāķehrsā dāudš špehla, zeldamš arhln, ežesāu u. t. t. uš augšāu; mašāeem firgeem willšāanas linija atrodas paralelal šemei, gandrihš wišš wiau špehš teel išeetois, lai willtu uš preelšāu, tapehž šāe mašāla špehla un lihđš ar to baribas šāķehrsāana.

Kahju ložitawam jabuht špehzigām, platām. Žiti lauli war buht šamehrā šmalaki. Šmaltee lauli špezifiški šmagali un išturibas finā tee pahrspehji rešnos, šewišāli, ja eewehro wehl to, tā šāhādeem firgeem parasti ari dšihšlu materials labatš.

Šaewehro ari šilba laula garumš. No diweem žitadi weenadeem firgeem arweenu tas buhš špehzigatš, ahtrātš, tam ihšatš šilba laulš.

Maišes pelnitajam jabuht ari labam baribas išeetotajam.

Seela nošihme ari tam, tā firgu waretu pehž eespehjas jaunu leetot darbā. Tomehr

peedfihwojumi mahza, la ahtraudschœem firgeem ari ihjats muhschs. Sawâ laitâ Bruhsijas leul-
 jaimneeziBas ministris leezinaja, la Bruhsijas
 firgu audsinatawâs newarot atrast;neweena aufst-
 afiku tipa ehrsela, las buhtu wezats par 18
 gadeem, — turpretim pušafiku ehrseli pahri
 par diwdesmit gadeem wehl ispidot sawu usde-
 wumu. Ja ari pušafiku firga audseščana is-
 nahktu dahrgala, tad tomehr wina garatais
 muhschs padara wina lehtaku par smaga tipa
 firgu. Tapehž ween tā tad wehl naw eemesla
 dot preekščrotu ahtraudsejeem (smagā tipa
 firgeem).

Saxemot galwenos wilzeenos, lahdam ja-
 buht massaimneela maises pelnitajam, mehš
 nahlam pee flehdseena, la: tam jabuht darba
 un brauzamam firgam, labam baribas isleeto-
 tajam, energistam, ar labfirdigu temperamentu,
 ne leelakam par 158 cm.

Kur mellejams tahds firgš?

Wisparozigats gan nu buhtu Sgaunu du-
 bulkleperis, la augums no 2 aršč. lihds 2 aršč.
 1^{1/2} werschola un las šwer 22^{1/2}—26 pudi, to-
 mehr eewehrojot to, la Sahmu šalā,
 Torgelē un zitur grubti atrast noderigus ehrselus
 jamet šlats wairaf uš Seemeleem, uš Somiju.
 Tur mehš weegli atradifim firgu tipu, las
 noderigs Latwijas massaimneela apstahleem.

Somu sugas firgš jeb „finka“, ari „ščwed-
 la“ („finka“ isturigats par „ščwedlu“, tomehr

waislas noluhkeem noderigals „šwedka“). Somu firgu ņuga eſot radneeziga igauku ņugai. Abas ias zehluſčas no tataru ņugas firgeem — ias arkeologiſki pērahdiis. Šhi firga leelums 2 arſch. lihbi 2 arſch. 3¹/₂ wersch. (142—158 cm), reti leelals. Normali attihstita Somu firga kruhſchu apmehrs masalais 25 cm. leelals par firga augstumu. Reti ņmagals par 680 kg. Pa leelalai dafai fulſchi un bruhni; melni un zitu kruhſu firgi ņastopami reti. Parasti weeglu galwu, garu, platu peeri, gudram, laipnam azim, masam auſim, ihſu, iſlektu kaku, dſilam, platam kruhtim, ņpehzigu, garu muguru, ihſam, platam guhſcham, ņpehzigam lozitawam, ihſeem ſtilbu lauleem, preeſchſihmigeem nageem, labeem muſtuleem un dſihſlam. Somu firgs wiſpahrigi harmoniſki buhwets, toti iſturigs, dedſigs, tomehr labſirdigas dabas, beſ niſeem. Ewe hrojams Ŷrehjejs, la ari ewehrojams weſumneels. Somu firgs toti peetizigs baribas Ŷina. Somijas purwi, Ŷuhnaji, klintis, migla, Ŷals un maŶwehrtiga bariba noruhdiuŶhas un padarijuŶhas to nepeeejamu Ŷlimibam.

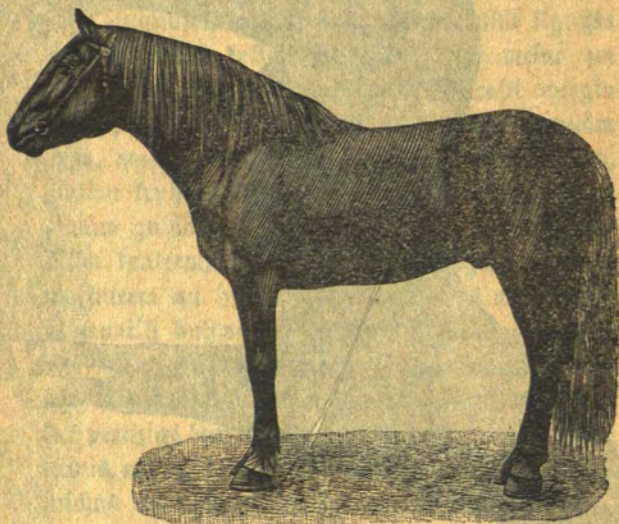
Ja jau wiſpahri war runat par unitwersal firgu, tad uſ ņomu firga to war pilna mehra atteezinat. Sinams, newar tas, la rilŶhotajs, ŶazihŶtetees ar orlas ņugas firgu, waj la weſumneels ar anglu „elefanteem“, tomehr tam laba dafa i weegla, i Ŷmaga firga ihpaŶhibu. Tas patŶ firgs, ias darbdeenas well arllu pa klintŶaineem, zelmaineem lauleem, Ŷmaga weŶumā

eejuhgiš, breen pa dšilām šneega kupenam, — ias
pots firgš weeglā — ar 2—3 zilwekeem pa.

Chrselis „E I o“ (Kuopio) 10 gaduš wežš, 160 cm. augštš
(ar pakaweem) 3 werstš noshrehjiš 6 min. un 38 sek.
inhgā — noshreen deenā šawuš 100 kilometrūš.
Nitschotaju šazihštšš šomu šugaš firgš noshrehjiš
5 minūtšš 6 sekundšš 3 kilometrūš.

Jau firmā senatnē bija somu zirgam laba
slava. To izveda uz Svedriju, Bahziju,
Kreemiju. Peters 1., kas bijis eepafinees ar
somu zirga labām ihpašībām, eeweda to Wjat-
las un Kasanas gubernās, lai ar teem uslabotu
weetejos zirgus. 1825. g. Strömholmas ķehw-
niza Svedrijā eeweda somu zirgus, beš tam jau

„Cino Bataa“ 155 cm. augstis, (ar pakatveem) 3 kilo-
metrus nostrehjis 5 min. un 6 sekundes.

agraf Svedrijas kawalerijas zirgu uslabošānai
eeweda igauku un somu zirgus. 1855. g.
generali Mehendorfs, eewehrojams zirgu pa-
finejs Kreemijā, pastrihpoja lahda raksta šāi
zirga labās ihpašības. Drihs pehs tam
zirgu audfinatawa Torgelē eeweda no

Somijas desmit ķehvēs un weenu ehŗeli, wehlaŗ ņho ņaitu pawairodama. Pehdejoŗ 26. gadoŗ — ņahŗot ar 1880. g. — no So- mijas iŗwesti 87,870 ņirgi jeb zaurmehrā gadā 3,380 ņirgi; zaurmehrā zenŗ par teem bijuŗe 329 ņomu marŗas 48 peni.

Tai paŗķā laitā eewesti Somijā kara ņpehŗa wajadŗibam un gresŗnuma ņirgu zaurmehrā tilŗai 165 ņirgi gadā.

Pehŗ Turjewas profesoru Semmera un Gutmana domam wiŗlabalais darba ņirga tips wiŗā Kreewijā — igauņu ķeperiŗ. Knasŗ S. P. Uruŗowŗ ņlawē igauņu ķeperi, tā ari ņomu ņirgu. Silti atŗauzās par teem ari mahŗu tauteŗŗķi weterinarahrŗis E. Sahmels un agro- nomŗ H. Belmiŗŗķ.

Apŗtahŗli Somijā uŗturejuŗķi ņomu ņirgu ņugu tihŗu. Weterinarahrŗis D. Fabritiuŗ (Abopilŗeŗtā) apŗgalwo, tŗ ta eŗot tihŗrakā ņuga, tŗhŗda wiŗpahr atrodama ņiarp weetejām ņugam kultur walŗliŗ.

XIX. g. ņ. ņeptiŗdesmitoŗ gadoŗ Somijā radās ņpehŗziga ņrahwŗ, tŗŗ eeteizŗ un iŗweda dŗihŗwē ņomu ņirga ķruŗtoŗŗķanu ar norŗolkas ņugu, perŗŗeroneem un ardeneem, tomehŗ ņķi ņrahwŗ bankrotejŗ un liŗdŗ ar to tŗ zita rŗŗa paŗuda ķruŗtojumu produktis. Sewiŗŗli wiŗus un ņee- melu Somijā ņķee ķruŗtojumi naw atŗtahjuŗķi ne maŗalās pehŗdās. Abŗ ņirgŗoŗeju beedŗibai

Ieeli nopelni, ta Somijā tagad teef sistematiski uflabots weetejas ūugas firgš.

31. maijā 1905. g. Somijas ūenats pat noteiza, ta turpmat godalgojami tilai tee firgi, taš registreti ūomu firgu ūugas zilts grahmatā. Zilts grahmatā lihds ūchim registreti 390 ehreli, taš pilnigi konstanti.

Hipologiska literatura tilai retums un deefgan pawirūchi ūina ūahstit par ūomu firgu. Tapehž buhtu wehlams, ta kongress luhgtu Zentrali eewahlt pamatigas ūinas par ūomu firgu.

ūchim noluhkam eeteizams greestees pee A. Alfthana, Helsingforsā; B. Fabritius'a, Abo pilūhtā; wirūinspektora H. Nylandera, Helsingforsā, un pee Somijas Semkopibas de- partamenta. ūaralstitees waretu Bahzu walodā.

Beū tam jaaisrahda uū diweem Somu firgu ūugas labeem pafinejeem, taš nedūihwo Somijā Fridolins, Peterburgas aprinka ūemstwas agroms, un Webers, Olonezas gubernas ūemstwas agroms (Petroūawodūtā). Wini atūauzas loti atūinigi par Somu firgu, ūewiūhli pehdejais to eeteiz Latwju ūemneekam. Ar Weberi waretu ūaralstitees Latweeūhu walodā.

Sirgu mihtotajs, taš reiū redūejis ūho „ūemelneeku arabeeti“, neaiūmirūis wiūu nelad Latwijas labaku klimatu un haribu taš ar uūwiju atmalūas Latwijas arejam.

Kur un tā wislabat buhtu eeguhtami
waislai somu sugas ehrteli?

Ihsalais un lehtalais zeksch buhtu — gree-
stees pee Semkopibas Departamenta (Peterburgā).
Tomehr leels kaunums škeit tas, ta ehrteli
maswehrtigi, pirkti no firgu usluptscheem Peter-
burgā. Par scho nebuhschanu šewischki šuh-
dšas Peterburgas aprinka semstwas agronomš
Fridolins.

Labat jau buhtu isralstii waislas ehrtelus
teeschi no Somijas zaur Somijas galweno Sem-
kopibas Pahrwaldi (Helsingforsā).

Wohl labat buhtu pascheem brauki
uļ Somijas tirgeem un weetam, kur teel
šarihlotas firgu šazihsties. Waru eeteiki 1909.
gadam šekosčas weetās :

Kuopio 26.—27. janwarim (13.—14. jantw.).
St. Michel'ā 1.—2. februarim (19.—20. jantw.).
Ubo pilsehtu 24. — 26. maijam (11. — 13.
maijam). Wiborgu 4.—5. junijam (resp. 22.—23.
maijam). Takasthus pilsehtā 22. — 23. febr.
(resp. 9—10. febr.).

Šhiniš weetās un deenās laba isbetwiba
eegahdatees waislai derigus ehrtelus.

Par labakeem ehrteteem lihbs šchim maļ-
šats 1500—2000 rubtu, tomehr labi waislas
ehrteli dabujami ari par daudš lehtaku zenu.
Somu waldibas waislai leetotee ehrteli maļša-
jušchi no apm. 320—640 r. (800—1600 Somu
marlam). Muhsu laulšaimneezibas beedribam

ar ſawu Zentrāli preeſchgalā buhtu ja-
gahdā, ſa ſomu firgš taptu ari pee mums pa-
ſiſtams.

Tā tā walſis ſtrategiſkeem noluhkeem no
ſwara, ſa walſi labš firgu materials, tad buhtu
eeteizams, ſa Zentrale greeſtoš pee waldbiſas ar
luhgumu, lai to pabalſitu ar naudu, ſo Zen-
trale iſleetotu muhſu firglopibas pazelſchanai.
Domajams, ſa waldbiſa ſcho pabalſtu neleegš,
it ihpaſchi, ja tai ar ſkaitkeem peerahditu, ſa
firglopeji mobilizazijas gadijumā ſpeeſti pahrdot
waldbiſai ſawus labakoš firguš tahli apaſch to
iſhtās wehrtibas.

Referata ſehdſeeni ſekofchi:

1) Blakus ſmaga tipa firgam LatwiĶā
audſejams lauku darba firgš, ſaš buhtu ari labš
branzams firgš.

2) Šchahda tipa rodifchanai buhtu leetojam i
ſomu ſugas waiſlas ehſeli.

3) Par ſiſtematiſku firgu audſeſchanu buhtu
jaruhpejas laulſaimneezibas beedribam ar Zen-
trāli preeſchgalā. Wiſlabak, ſa nodibinatos
ſpezielas firglopibas beedribas.

4) Sirglopibas weizinaſchanai BaltiĶā
Zentrale lai iſluhdſas pabalſtu no waldbiſas.

Enlmanš, ſapulzeš wadonis, paſkaidro,
ſa ar Silina lga referata nolafiſchanu eſot
iſbeigti wiſi preeſchlaſijumi par firglopibu,

tabehi debates teelot atklastas un luhdsot peeteiktees runatajus.

B r a u n s no Gulbenes. Esot jabeedina no Somu ehrtelu eeweschanas. Wisur, tur ween wiini mehginati eewest, esot drihs ween atnesti, jo nebijis panahlumu tapehz, la wiini nespehjt eedsendet saweem pehznahzejeem sawas ihpaschibas. Schahdi mehginajumi, par peemehru, esot isdariti Torgelē un wehl zitur, bet — bes selmem. Ari literatura nerahdot, la wiini laut tur buhtu tahdu weetejo sugu uslabojuschī. Somijā esot weegla smiltis seme un purwi, tapehz tur ari peeteelot ar masal spehla. Breelisch muhsu mahla jemes apstrahdaschanas wajagot smagu, stipru firgu. Ari pee maschinam esot labal strahdat ar weenu leelu un stipru, la ar diweem maseem un weegleem. Tapat pee arschanas un ezeschanas leele, smagee esot laba'i la masee. La Sehlabmeesta laushaimneeziabas isstahde 2 spehzigi weetejee firgi nespehjuschi wilkt arflu diwi gadu wezā ahbolina laulā. Mums wajagot spehzigu firgu un tahdus radot weetejās sugas krustojumi ar scheiru sugu. Ari Bahzijā smagee firgi isspeeschtot weeglos. Semlopju usdewums neesot apghdat armiju ar firgeem un tapehz atnemt paschu wajadsibam wairal noderigos smagos, stipros firgus. Bedot apschu blufus no Lubanes mescha 10 masee, weeglee firgi esot ar wesumeem beenā nopelnijuschī us pufi masal, la wina 7 smagee

firgi. Beelee smagee firgi gan ehdot wairaf, bet par to ari daudj labaf atmafajot patehreto, jo daudj wairaf rajchojot. Ari mafchinaf, faf wairaf rajcho fa firgu fpehlf, eegahdajoteef pehdejo weeta, neraugoteef uf to, fa winaf mums ifmafja daudj dahrgaf par pehdejeem. Kad gribot, lai turot preelfch rif- fchofchanaf weeglof, bet preelfch darba tee nederot. Winam pafcham efot 52 darba firgi fcheiru pufafinu un ardeau pufafinu. Bee tam tee efot daudj pahraf par weetejeem, bet fahwot fma- gajeem pafaf. Kad winfch no fawas fainnee- zibaf nehmis leelafos un fiprafos firguf uf fabrifu, tad pahrwaldneef pretojeef, teifdams, fa newarefchot tift gatawf laifa ar femes darbu un femi nefpehfchot tift labi ifftrahdat ar pahrejeem firgeem, turu efot bijif peeteelofchi daudj femes darbam. Beelf firgu fpehlf wajadfigf, lai waretu aiftaupit dahrgo zilwefa fpehfu, jo firgu fpehlf efot daudj lehtaf, nefa zilwefu fpehlf. Kadehl no mafchinam bihfoteef to furinafchanaf dehl? Zautajums te pee firgeem ari efot, waj barofchana atmafajoteef? Mafee firgi laif par femi rehlinot gan apehdot mafaf par leelo, bet zaurmehrfa pehz winu bfihwifwara rehlinot tee fomehr galu gala apehdot daudj wairaf. Bee darba, ftrahdajot ar mafajeem, winu efot daudj wairaf wajadfigf nefa leelo, zaur fo wajagot wairaf leetu, fopfchanaf un zilwefu ftrahdneefu un fopeju. Diwi smagee firgi padarot wairaf

lâ 3 weeglee. Wisu ſcho eemeſlu deht leelajeem eſot bodama preekſchroka. Siliaſch eſot pahrfkatiiees — ne leelee, bet maſee patehrejot leeli energiju, jo tee eſot ſtraujali; ſmagee eſot labatee energijas iſleetotaji. Un ja mums pee tam wehl maſee eſot japahrdod par 150 r. gabalâ, lâ Siliaſch to iſrehtinajis, tad tur japeemalkajot klahht un janoſweeſch ſemê ſintu rubku pee weeglajeem ſirgeem, ſalihbſinot ar ſmagajeem. Aukſtaſianu ſirgi paſaules iirgû wiſpahrigi weiral maſkajot, lâ ſiltatſianu. Ahrſemês wiſzaur pee- trihtot aukſtaſianu ſirgeem, jo tee eſot pahrali par ſiltatſianu ſirgeem. Wiaſch beedinot no uniwerſal- ſirgu audſinaſchanaſ, newarot praſit no ſirga weegli, ahtri braukt un ſtrahdat ſmagu darbu. Smagee ſirgi noejot tapat ahtri. Winam eſot peemehrſ tur weeglee ſirgi diwjuhgå gahjuſchi ſtikos, wiaſch ar ſmageem weegloſ rikſchos tizis lihbf. Mums nebuſſchot ari daudſ tahdu ſaim- neezibu, las preekſch lufſus ſpehſchot turet weegloſ ſirguſ. Dai ſtatotees, la Torgelê dabujam: wiſ- labatee weeglee Frantſchu bretaneeſchi, tee eſot weegli ahtri un iſturigali nekâ ſomu ſirgi, turpreti ſomu ſirgi eſot wiſur atmefi, un mehſ ar ſaweem maleem tatſchu netaiſiſchot weltigu ekſperimentu.

S e l t i a ſ c h no Weſteenas luhbf prakti- ſus iſteiktees, zit ihſti iſmaſkajot ſirga iſaudſina- ſchana, tad redſeſchot, waj pawiſam eſot eenefigi ſirguſ audſinat.

В а х р н а н о Опетална. Неесот специалистс
 фиргопидâ, бет практикâ есот nodарбојеес 20 gadуs,
 ардеау југу крстојот ар weeteјо; бет теem
 wiсеem бијусџи пајекли, нестипри бућwети наги.
 Но лићдјот лабс фиргс ар wahјâм kahјâм. Лабс
 фиргс маљајот 3—4 фимти рублуs, бет фиргс бет
 kahјâм тилai аћдас науду, 5 рублуs. Wiнџâ
 наћзис пее атфинас, та јасинот ган eепреекџâ,
 преекџâ там фиргу аудсејот. Саwâ 20 gadу
 практe wiсупирмс крстојис weeteјоs ар ардеау
 југас фиргеem, таб mehјинајис ар англy weeglâs
 југас фиргеem, томехр нефинадамс парејси рихло-
 теес, неесот неко теизаму панаћзис. Ѕнаћлот
 грућта аудфинасћана. Немај илгал нерећќинот
 копсћанас та 3 gadуs ар 5 кап. деенâ, иснаћлот
 пар то ween 54 r. 75 кап. Бет сеена, ганibas
 un јалweem барибâ рећќинот тилai 1 гарнизy аусу
 â 10 кап., иснаћлот ap 110 r., ар копсћану
 копâ 164 r., таs ну бућту таs семалais рећќинс,
 бет патеефибâ фирга усaudфинасћана маљајот
 даудј wairал. Кад наћлусџи wiна фирги испаћр-
 досћанâ, un тага фиргу успирлсћана, таб remonta
 комисјай паћрдewis 6 фиргуs пар 150—500 r.
 Та бијуси тоти јолидајена. Параси^иwинџâ паћрдодот
 пар 200, бет не augстал пар 300 рбл. Муисџ-
 неекли ари nepаћрдewуsџи remonta комисјай пар
 500 r. Пар 300 un 500 рбл. паћрдодот јау
 warот фиргуs аудфинат. Wiнам наћзис палићгâ
 таs апстаћлис, та wiнџâ ар јaweem фиргеem јау
 wairал рејсеес есот параћдијеес атлаћтибâ un

daschadu beedribu isstahbēs dabujis 11 medalus, 16 usslawas ralsfus un pahri par 600 r. nauda. Winšch neeteizot weeglus firgus, laut gan patš toš audfinajis. Bet pretojōtees ari Brauna eeteikteem šheiras firgeem, tee esot pa šmageem. Muišcham un fabrikam wina noderigi, bet ko lai darot semneeki ar 1 un 2 firgeem? Dumbrās, purwainās plawās un šliktoš zeļoš tee nogurstot pašči šawu šmagumu nesdami. Pēe weenada darba un uš zeetas weetas šmagais firgš esot weetā. Weeglajeem un šmagajeem, katram esot šawa weeta. Menonizirost ari Silina lga eeteiktoš igannu šugas firgus. Wini esot ļoti isturigi un stingri, toš warot braukt zauru deenu, bet tikai ne leelā wesumā. Wini ari tā neištrihjōtees meesā, tā šmagee, tad toš augu deenu brauzot. Ari Brauna peewestee krustojumi neesot atmetami, škatōtees pehž weetas un wajadsibas.

Winšch peekrihtot, ta laukšaimneekem un muhju masgruntneekem šewiščēi labš un darba špehjišs firgš esot muhju semkopibas pirmais pamais.

S e l t i n š č. Ja firgš esot ausu apehdis par 164 rublu, tad esot jarehļina ari ap 20 mahrzinas šeena deenā las istaisot lopā ar puzešchānu wehl ap 200 rublu.

Kahds no šapulzes pahritrauz teikdams: peeteektot jau ac 12 mahrz. šeena. Pahraļ daudš daribas nēdrihļstot dot augošcham lumelam. Rā paraugs tam warot noderet wina pašča

Kustoni, tee wairat nedabujot. Ari ausu nedrihtot dot 15 mahzinas beena, jo ta pahrbarajot lumetu, zaur to paleelot tee trelni un smagi un samaitajot lahjas. Wirsch pais to finot is audsinaschanas un baroschanas praktikas.

S e l t i n s c h turpina: Ja isleetotu ari tit daudj seena un ausu, waj tad pawisam esot wehris audsinat firgus? Domà, ta nemas neesot wehris to darit. Wisu pareisat wareschot panahlt skaidribu, ja baribas ismantoschanu aprehzinaschot pehz tabelem.

R a l n i n s c h no Skulberga. Agrat, tad lini labi maksajuschy, tad Igauni esot braukuschy winus pirkt, krahwuschy 5—6 birkawus us kofasju rateem un weduschy no Balmeeras us Bernawu. Tas esot peerahdijums, ta schy suga pateesti esot isturiga. Noschehlo, ta Wribendorfs neesot iswedis sawu noluktu, uslabot weetejos firgus zaur scho igawu sugu. Masi gan wini esot, bet isturigi un stipri. Winam pascham esot wisi firgi no schas sugas. Ar wineem warot west ktru maschinu. Wini pelnot, ta teem peegreeschot usmanibu.

B a n d e r s: Bee elefanteem netilschot nemas tit drihsti. Mufsu lehwes preelsch tam esot par masam un papreelschu nahlot krustojumi. Beewed isteiktà apstiprinaschanai lahdu peemehru is sawas praktikas. Behz wina domam leelee anglu sugu firgi esot labi, jo peemehrojotees ari mufsu purwu ganibam:

leelajeem esot plati, leeli nagi un tapeh; tee dumbrâ til ehtri negrimstot. Weeglajeem turprelim esot masi nagi un tee stiprat grimstot. Bai redsot, lâ smagais breedis ejot pa wisu dulne-jateem purweem, tapeh; ka tam esot plati nagi. Tâpat esot ari ar smagajeem, leelajeem firgeem — ari tos platee nagi aissargajot no grimstanaš. Wajagot wiseem weenotees par weenu prinzipu, anglu smago ščeiru šugu aisiht par labako.

R a h d a k u n d j e (no weelas). Wajagot gahdat firgeem wairat brihwibas un teesibu stingrat šodit firgu šaglus un firgu mozitajus.

A g r o n o m s k u l t u r t e ģ n i ģ i s
D a u r š o n s. Netwarot buht ščaubu, ka šapulzes domas esot preekš smageem firgeem, jo mums esot preekšā maščinu laikmeis un tadeht japahrejot uš smageem firgeem, tikai leelais, smagais firgs spehšot wilkt muhju maščinas. Esot nepareišas ari tās domas, ka smagais firgs isnahlot dahrgals, lâ weeglais; winam ne wajagot ausu un seena ween, bet warot dot ari šalnes. Beh; profesora R. Unera tabelem firgam uš 1200 mahrzinam dšihwšwara wajagot 14 baribas weenibu, preekš tam esot jaišbaro pa deenu un nakli 18 mahrz. seena, 7 mahrz. ahbolina šalmu, kas wiš kopā ismalšajot 50 šapeikas. Mehli paleelot par šopschanu. Šee tam 8 masee produzejot tilpat daudj mehlu, lâ 2 leelee; bet galwenais esot tās, jil tee katrs ismalšajot. Ša šahds maseem

firgeem isreħlinatu leħtaku aubfinasħanu un
usturu, tad tam neesot logisla pamata.
Ešot ari nepareisi, la topsħanu nereħlinot, laš
pee masajeem daudj leelafa; weħslu daudsums
jan no weeneem, la otreem ešot weens un taš
pais. Wašo firgu šlawešħana ešot mal-
dišħanās.

A g r o n o m s B e l m i n s ħ. Ešot nepa-
teiziga loma weħl usstahtees par weeglajeem
firgeem. Balax ešot runajusħi par šaknu audse-
šħanu, laš prasot dšikkulturv, lihđj 20" dšitu
ari mašħinas šawulahrt prasot špeħzigus firgus,
laš ar winām teelot galā. Preelšħ ta wajagot
šmago firgu — tam neesot lo pretotees. Waidas,
waj warot peenemt šmago firgu wišām šaim-
neezibam. Nur ešot wairal firgu, ja! — het
nabagalās šaimneezibās wajagot uniwersal firga,
laš noder preelšħ wiša. Tur newarot nodotees
weenpušigu firgu aubfinasħanai. Mums waja-
got wišupirms firga pasħu wajadšibām un tilai
tad pahrdosħanai. Tapeħz par wišpahreju ne-
warot peenemt šmago firgu, pagaibam janemot
weeglali. Wet laħdu šugu lai tad isweħlotees?
— Ardeneem ešot šlitti nagi un ari weħl žiti
truħtumi. Somu firgi ari neleelotees ihsti gal-
wojami, eedšimšħanas truħtuma deħl. Ta ešot
jauna šuga uu ne beš kluħdām. Winšħ eeteizot
šħeirus, het ari toš newarot peenemt la beš
kluħdām. Ja aħrsemēs ar teem ešot panahłumi,
tad tilai tapeħz, la tur šħās šugas kultiwesħana

esot jau koti weza un tur esot labš kehju materials. Muhju masās kehrites, krustojot ar teem, nespehjt dot leelus firguš. Augums gan esot leels, bet lahjaš esot teewaš. Ja ari ar šcheireem esot tur bijuši labi panahlumi, tad pee muischneeteem, tam esot labals kehju materials, bet pee semneeteem par to esot jashaubas. Beš tam šcheirs esot ari koti dahrgs un gruhti peeejams. Weens vtris šhās ņugas ehrejelis, to mehš warot eeguht, nespehjt uslabot wišu muhju firgotibu. Roschehlo, ta neesot atnahzis Dsolina Igs no Butschurgas. Par rosteru ņugu baroni issakotees, ta taš esot uniwersal firgs, taš ispidot wišas prasibas. Warot jau buht, ta winšch glušchi tahds neesot, bet tomehr latrā find esot eeteizams. Tapehž buhtot jagreeschās pee teem. Runataji gan esot eeteilušchi neeksperimentet, bet tomehr pašchi esot atkal eeteilušchi eksperimentu ar šcheireem. Behž wina domam buhtot labaki peegreestees lahbai zitai ņugai — arbeneem, brabanteem, waj lahbai zitai, taš spehjt uslabot muhju weetejo ņugu. Wehlat, tad mums buhšchot leelakas kehweš, un tad buhš wajadsiba, gan mehš noeschot pee šcheireem, bet tagad wehl par agru preelšč tam.

Weterinarahrfts P e t e r s o n s: Ja par lahdu lectu nopeetni runajot, tad japasihstot winaš wehsture. Schini jautajumā wehsture rohbot, ta mums ir bijuši igauku firgu ņuga.

Tagad ta esot wahrds bej nosihmes, tāpat tā loptopibā pašču „weetejā“ ſuga: tahdas igauku ſugas neesot. Torgeli dibinajuſchi, lai tur audfinatu igauku kleperi, bet israhbijees, ta neesot atrodams neweens representants, truhjis waiſlas materiala; ſehruſchees uſlabot igauku ſugu ar arabeeschu afinim. Te nu ſajaukta igauku ſuga wehl tahlat. Sawaižā esot, tur palikuſchi 100 un 200 gadus atpakał ſlaweteē igauku ſirgi? Igauni pahrdewuſchi weenmeħa labalos kleperus. Weſdami prezes uſ Pleſkawu un zitureeni, nehmuſchi labalos ſirgus un tad tos pahrdewuſchi un ismainijuſchi pret newehrtigakeem un tā aiſgahjuſchi wiſi labaleē kleperi. Tad ſehruſchees pee arabeem. Sirgē isnahjis ſtrauſſch un ne-ifturigs, ar teewām lahjam. Barons Meijendorfs eeteizis krustot ar ardenu un weeglo belgeeschu krustojumeem. Zaur to esot zehlees tagadejs igauku kleperis. Somu ſugas ſirgu afiku tur nemas neesot klah̄t un tee neesot ſauzami wairē par igauku ſugas ſirgeem; tas buħlu pilnigi nepareisi.

Ardeneeschu ſuga neesot droſcha eedſembet formas un ihpaſchibas. Iſdewuſchees lahdi ekſemplari labi, bet daudsi neſameħrigi, kas neſpeħj reſno rumpi neſt uſ teewām lahjam. Bet ſchis wirſeens nepaſtahwejis ilgi. Kad peħz 8 lihds 10 gadeem neto nepanahluſchi, tad ſahluſes ekſperimenteſchana no jauna. Skatijuſchees uſ Rihtpruhſiju un mehginajuſchi ar puſafinu

ehrseltem uslabot muhsu firgu materialu un stahjuschees salara ar remonta komisiju. Behz 18 gadeem aikal domas mainijuschas — wairš nerunā par weeglo angļu ūgu, bet par smago unitwersalsirgu. Tas esot zekšch, pa tūru lehnām peekahpjotees un lehnām padodotees šcheiru ūgas ehrselim. Regribot wišeem firgu turetajeem eeteikt tikai šcheirus, warot ari weeglee firgi buht weeglai brauščhanai; tiklab pilšehtās, tā uš laukeem tee noderot šawā weetā. Ja wiščch buhtu laušaimneeks, tad turetū tikai šcheirus; kam tahlu mahjas no dšelszeta un tas wairat firgu turot, tur warot droščhi buht lahbs smagais. Somu firguš mistrot ar weetejeem nederot, tas esot welhigs elšperiments, lihds šchim esot peerahdijees, tā tee nederot krustošchanai. Somu firguš pirkt un leetot waretu, bet tas nebuhtu ekonomiski, jo nauda aišejot prom no pašchu mahjam. Tā tas bijis Bahziā, tur par firgu materialu ween uš zitureeni isdoti miljoneem naudaš.

Tad wiščch gribot wehl uš kaut to aisrahbit. Wakar un šhodeen te apskatijuschhi trihs mahju lopu šchiras un ūgas jautajumus. Raksturigi esot, tā neweens neaišstahwot weetejo firgu ūgu un weetejo zuhtu, bet gan weetejo gowi. Wakar wiščch teizees neaišstahwet weetejo lopu ūgu; šhodeen wiščch gribot aišstahwet weetejo zuhtu. (Sapulze wehlaš par to wehlat klaušitees un lihds to atlikt uš beigam.)

B e t e r i n a r a h r s t s O s o l i a s c h.

Schodeen scheirs ta teelot leelits, ta schis elefantis teescham sahlschot pazelt galwu. Binisch ari negribot to nemaş apwainot. Binu esot mas Wibsemê. Baj nu warot wisi iseet us to, audset scheiru şugu, waj krusstot ar to? Wibsemê esot lahdi 5, 6, daudş ja 10 scheiru ehşeli. Baj ar teem peetilschot? Tas esot par daudş mas materiala. Muhsu firdşinus ari newajagot ta nolift, tad jau nebuhschot preeks, pascheem toş kopt. Neredşot, ta pee scheireem tift azumirkli. Scheiru ehşelis malşajot 1500—2000 rbl. un dahrgali gebalâ. Nur mums buhschot şahi nauda? Beşl esot zits jautajums. Praktiki norahbijuşchi, ta şirgu 3, 4, 5 şimis rublu wehrtibâ nelonot strahdat. Bet ja to neleetojot darbâ, lam tad gan lahds labums no wina? Apstahlki peespeeschot tit dahrgu şirgu pahrdot. Ahşemês scheirs ejot loti us preekschu, leclako teesşu fabritu rajonos. Mehş newarot us reises pahreet us scheireem, neesot ehşetu. Un to par to laiku darischoş, lamehr wareşchot eegahdat wajadşigos ehşetus? Mums tomehr esot ehşeli: hetmani un hetmanu peşznahşejî. Tas esot şmags şirgş, neesot şaku kehrajş. Binisch noslatijees us ahtrajeem garlahju şirgeem, toş neeteizot. Mums jaeesahlot ne ar tihru, bet puşafinu şugu. Balisim pee şawa materiala un mehşinasim şawu şitafinu şugu şmagaku padarit, peemaisot pastahwigi şmagaku şugu afinis. Scheiri

pee mums nahššhot pašči par šewi, bet pašrejas laikā jāsinot islihdsetees.

Р. Стратс. Ešot ščehl, la leeta palekot noslehpta. Uminotees no tehwu tehweem lahdū leišču ņugu. Toreiš braukušči uš Leiščeem eepirktees ščās ņugas ņirguš preelšč darba. Bet uš kureeni ihsti braukts — to nesinot. Šče ņirgi ešot bijušči lihdsīgi igauņu ņirgeem, bet tikai resnakām lahdjam. Tee bijušči kreetni ņirgi. Kur šči ņuga palikuši, to nesinot. Luhdš ščo jautajumu pašrunat paščal.

Рудфитс но Ранаас. Ari tagad tur wehl ešot leišču ņirgi atrodami. Augumā tee ešot lahdī tā igauņu ņirgi, bet stipri un isturīgi. Wažadsetu teem peegreest wehribu.

Агрономс Белмишч. Winšč runaščot wišpaširigi par leišču ņirgu. Somu ņuga jau ešot ušstahdita, bet tā neešsemdejot ņawas ihpatnibaš žitai ņugai. Dsolinšč aishadjiš, tā leelakš, ņmogakš ņirgš tomehr mums node retu. Literaturā par somu ņirgeem nekaš neešot atradams jo tee ešot wehl jauni; ščai šind someem lihdsiāš stahdami igauņu kleperi, kaš jau ešot pašudušči. Šče igauņu kleperi ešot zehluščeēs no weetejo ņirgu krustojuma ar arabeešču ņirgeem, kuri brunineeku laikoš ešot eewesti. Glušči topat taš ešot notiziš ari Leišču gubernāš ar leišču ņirgu „ščmudlu“; no šča krustojuma raduščeēs kreetni ņirgi. Un daščā šind jau leišču ņirgi ešot lihdsīgi igauņu ņirgeem. Bet ari Leiščos

tee isnihkluschi un samaitati no ta laika, tad tur eewestas krona kehwnizas. Ja dabutu ihstu leischi sugu, buhtu jau loti labi; bet tomehr, ja jau somu firgus neatfihstot, tad ari us leischiem newarot leelas zeribas list.

B r a u n s n o G u l b e n e s. Sapulze wixu esot pilnigi pahrpratufi. Wina preelchilikums esot bijis apweenot w'fas beedribas us firglopibas pazelshanu. Preelch scha jautajuma isschelischanas esot wajadfigi gadi. Ropeji mehginajumi rahdischot, lahdi buhschot isnahlumini. Wajagot kopot speh'us, istrachdat ropejus notelukumus, a, s'wehrt pamatigi isnahlumus un tilai tad wareschot runat par weenu waj ottru sugu un to eeteikt jeb neeteikt. Bet tagad wajagot muhsu beedribam apweenotees, kopotees us scho firgu sugas uslaboschanas darbu. Deela sapulze newarot nolehnumu taifit us weena, waj otra isteikuma pamata — preelch tam mums woadfigis nopeetnu pehlijumu, nopeetnas pahrleezinaschanas. Meh's newarot usreift peekertees weenai, waj otrai sugai, pirms ta pee mums neesot gadeem pamatigi ispehtita. Wiasch gan esot lizis preelchâ aulstafikus, bet ari tee esot wehl japehta un par teem japahrleezinas. Bet neweens to neesot sapralis. Sapulzei wiasch to peedodot, bet kolegeem ne. Zelminsch esot peewedis sawam apgalwojumam la pamatu lahdu neezigu referatu is lohda Wahzu mehnescharalsto, kusch neesot nelahda autoritate. Tas

neto nenofihmejot, jo mums esot ziti, daudš leelaki, eewehrojamaſi autori, taš ſakot pawifaſam to zitu. Ka rakſtš neeſot no ſwara, rahdot, la Terpataš Sozietateš nodalaš ſapulžē esot noſpreeſtš eeweſt 2 ſugaš.

Pretojaš pret Oſolina iſteikumu, la ahrſemu fabrikāš buhtu ſmagee ſirgi wiſuwairat darba. Fabrikaš leetojot automobilaš un wiſuwairat ſmago ſirgu turot laukſaimneeli. Bež 10 ga- deem leelake pretineeli peekritiſčot ari pee mums tahdam paſčam wirſeenam, la tagad ahrſemēš. Jaaiſrahdot wehl uš weenu launu paraſču pee muhſu laukſaimneekem, la wini pahrdodot labalāš lehwēš. Tur jamažoteeš no Igauneem, kuri to nekad nedarot. — Aiſ- rahbitš itjiš, la nederot ſrahdat 3—5 ſintu rublu dahrguš ſirguš un la zaur wina pahrdoščanu ſirglopibu ſaimneežibaš želoteeš ſaudejumi; taš neeſot teeſa. Galtwenaiš eſot, laš paturamš azitš un eewehrojamaš: ſaim- neežibaš eeneſigumaš. — Wina preekſchlaſijuma noluhkš hijiš ne uš reiſeš eeweſt ſmago ſugu, bet eeweſt žilitš grahmatāš muhſu labalāš lehwēš un wiſu panahlumuš lopeji apſtatit. Sugu jautajumuš ſahlumā eſot wehl ſahnu jautajumuš. Muhſu darba noſihme ſirglopiba buhſčot, tad mehš la weenš wihrš ſahweſčot ſafina wiſu- pirms iſmehginajumuš.

Ag r o n o m š B e l m i n ſ č. Aiſrahdot uš iſčheirām lehſem, kuraš eſot iſwediš Brauna Ige

if jawa preelſchlaſtjuma, la wiſa wehriſa japee-
greesſhot ſcheireem, pret kuram eſot jaufſtahjaſ;
peekriſt warot tilai pehdejai tehſei par kopofſchanos un
beedroſſchanos. Japretojotees eſot ari tam, to
preelſchrunatajſ teizis par Wahzu ſchurnalu
„Balt. Wochenſchriſt“. Taſ eſot nopeetnſ un
ſolidſ ſchurnalſ.

Silinſch no Randenes. Daſſaſ
pahpraſtaſ weetaſ if wiſa referata to peepre-
ſſhot runat. Par weeglajeem firgeem ſakot, la
tee weltigi ſchleesſhot ſpehlu, bet to nebuht ne-
warot atteezinat uſ ſomu firgeem, jo tur eſot
tatſchu tahdi apſtahkli, taſ to nebuht nepeelai-
ſſhot. Somijaſ Klintim wajagot firgu ar meerigu
temperamentu. Tahds ari eſot ſomu jugas firgſ.
Pat pretineeki to aſſiſtſot. Tilai waiſlai neberot.
Paſtrihpo, to pretineeki aſſiſtſ par labu. Somu
firgſ neeſot diſchoſſchanas un greſnuma firgſ, ta
to daſſi apgalwojot. Paſſi Somi ari neeſot,
taſ dſenotees pehſ greſnuma. Eſot teiktſ, la
baribaſ iſmantofſchanas ſind ſomu firgſ ſtahwot
paſaſ ſcheireem, bet ari taſ neeſot teſſa, jo ap-
ſtahkli wiſu eſot peerabinajuſſchi pee gluſſchi
ſliktas, nabadſigaſ baribaſ, ar lahdu ſwagee
firgi uelad netwarot iſtiſt. Aiſ pahpraſſchanas
eſot ari teiktſ, la wiſſch eſot eeteizis audſet
firguſ tara wajadſibam; pawifaſ otradi —
wiſſch eſot aiſrahdiſiſ, la mobilifaſija panemot
labalos darba firguſ un aſſiſtſot tilai kropuſ.
Tapehſ eſot japraſa waldbiai pabalſiſ firglopibaſ

uslaboschanai, jo winai teetot doti labakee firgi
 jem zenas. Torgelē esot gan eewesti somu sugas
 firgi: Abo weterinarahrstis leezinot, ka turpawisam
 esot eewestas 10 somu lehwes un weens ehrelis
 ari no tās paščas sugas. Ka somu suga tur esot
 bankrotejusi, to neesot to eewehrot, jo tur wišas
 sugas esot bankrotejusčas. Wišch brijhdinot
 muhsu laulšaimneelus no šchahdeem elšperimen-
 teem, lahdi tur titušchi isbariti. Agrat ari
 Torgelē esot dota weeta weeglajeem, bet tagad
 bodot — smagajeem. Tas nahlot zaur
 leelgruntneeku wajadsibam. Mehš nedrihstot
 tā beš apdoma elšperimentet. Ahšewēs, tur
 esot eewesti un postahwot smago švugu firgi, esot
 ari zitadi apstahli. Kad pee mums bahšchot
 tahdi apstahli, tad ari pee mums wareschot
 wixus eewest. Bai par wišu to pareisi waretu
 špreest, mums iruhstot preelšch tam wajadšigā
 materiala. Aisrahdiš gan jau teetot daudš.
 Sapulze šlawejot igauņu sugas firgus, tas
 norahdot, ka šchās sugas firgoš esot kaut kas.
 Pee darba, pee sugas iswehles jastahjotees ar
 usmanibu. Tā tā ihstus igauņu sugas firgus
 newarot dabut, tad wajagot peegreestees wixam
 radneezisšajam somu firgam un eewest to preelšch
 sugas uslaboschanas. Widus un seemeļu So-
 mijā esot konstants somu firgu materials, no
 lurreenes warot eewest šchās sugas ehšelus.
 Beedrotees warot un wajagot preelšch firglopi-
 bas pazelšchanas. Brijhdina no pahšsteigšchanas

gan ar somu, gan ari ar ſcheiru ſugas firgeem. Profefors Kremers ſatot, la ſcheiru ſugas firgſ eſot loti ſliktis baribas iſmantotajſ un ari wiſai maſ eſot iſplatitſ. Winam ari daudſ pretineeku un tapehſ mums ar wiku eſot jabuht uſmanigeem. Taſ eſot wina blakus uſſlatſ, bet ne pretineeka aptaroſhana.

Wetr. ahrſtſ P e t e r ſ o n ſ. Scheira ſugas firgſ eſot darba firgſ un newiſ ariſtokrats. Noſaukt ſcheiri par ariſtokratu buhtu taſ paſ, taſ noſaukt ſozialdemokratu par ariſtokratu. Wiſch eſot weentahrſchſ ſmaga darba daritajſ. Smagaiſ firgſ eſot ihſtſ ſemkopja firgſ un tur maſgruntneeziba eſot attihſtita, tur ari eſot ſmagee firgi iſplatiti, la par peemehru, Seemel-Wahziſa; turpretim Bruhſiſa, tur muiſchneekleem eſot pahſwarſ, tur ari weeglajeem firgeem eſot pahſwarſ. Dabiſlee apſtahkti ſpeeſchot ſemkopjuſ audſet ſmagoſ firguſ. Wahziſaſ wal dibai eſot wajadſejis kara firgu un ta eſot pabalſtijuſti puſaſtau firgu audſeſchannu preeſch armijaſ. Artilerijaſ firguſ audſejot neatmaſajeeſ un ſemneeki beidſot eſot ſahluſchi turnet, lai wal diba turelu ſmagas ſugas ehſelutſ. Uſ to Wahzu wal diba peekahpuſeeſ Tagad tur eſot nodibinata labalaſ kahrtiba un weſelaſ krona kchwnizaſ eerihlotas ſmago firgu audſinaſchanai. Beſ tam kroniſ nemaſ neeſot ihſto firgu ſamaſjatajſ. Wahziſa preeſch armijaſ wajagot tilai

10,000 un Kreewijā — 12,000 firgu; šā māšā skaita deht newarot audset wišus firgus tikai preekš armijas un tikai tos ween kultiwet. Smagais firgš esot demokratisks un ne aristokratisks firgš.

Schlipf n a n o Gulbene s. Wakar Petersona lgs esot teizis, ta neaistahwot weetejās zuhkās un šchodeen neaistahwot weetejos firgus. Weetejās firgu sugas gan mums neesot, bet ar to pašā, kahda ta tagad esot, wehl jaišteekot. Wehl koti tahlu esot tas laiks, kad buhšchot wišur tikai smagee, waj ari somu firgi. Tuwakā nahkoinē tas nemas neesot paredsamš. Bet šchos šawus weetejos firgus mehš gribam labot un to ari wajagot darit. Mehš neaudsejot firgus eksportam, bet šawām, weetejam wajadsibām. Tapehš mums wajagot peegreestees šawai weetejai sugai un to islopt. Mehš nepeegreeschot nekahdas wehribas šaweem ehkseem un beeschi ween leetojot aplezinaschanai pašchus sliktos no teem; beeschi aplezinot pat ar gluschī jauneem kumeem. Preekš tahdeem weetejeem ehkseem waja got eewest kontroli un waj nu tos pawišam aisleegt oplezinaschanai, waj ari semkopjus brihdinat no teem.

Statsrahts Ralnisch, weterinarinspektors. Sepulze esot wišadus wahrbus dsirdejusi par sugām. Galwas wišem buhšchot raibas. Resinot, to atbraukuschee mahjās pehrbraukuschī par wišu

dsirdeto domasčot. Winaš domajot: Nigā esot krons ehřelu stazija, ar kuru Centrale stahwot sakarā un tadēhē pee sīrgu uslabošānuas, jawehlotēes, lai Centraleš beedriba no sawas pušes iřgahdajotari smagos sīrgu. Winaš luhdsot Centralei peeprafit, lahdu katrs wehlaš, weeglaš, waj smagaš sugaš sīrgu. Titai lai neprafot lahdu, lahda neesot un lahdu newarot dabut krons ehřeku stazija. Tad winam wehl esot weens luhgums: kad lauzineeki waislojot lahdu sīrgu un iřaudfinot lehwes, tad parafit tās pahrdodot par 150—200 rubleem. Tā newajagot darit, tad eefrahščo'ees semēmaterials sīrgu sugaš uslabošānai.

Behz tam šapulze nolem starpbrihdi uš 1¹/₂ stundu.

Šapulzes wadons **E n t m a n s** sīwoja, la no wakarejās kolektes eenahzīs 94 rbl. 74 kop. Iřsola šapulzei pateizibu un zeribu, la šči interese, laš te šapulzē parahdijusees preelšč muhšu laulšaimneezibas školas, pastahwetu un neatdīftu un kad pahrejet mahjās, lai katrs gahdajot, la laulšaimneezibas školai wahktu kapitalu un pee seedošānaš peedalitoš wifit bej iřnehmuma. Ščis semkopibas školas jautajums esot no leelas wiřpahrejas intereseš, lai pazeltu muhšu laulšaimneeku iřglihtibu un turibu.

Б о г и н Indje, no Siguldaš. Wina no seeweešču pušes ari gribot lahdu wahrdu runat semkopibas školas leetā. Wakar isteikts smagaš pahmetums

Datweeschu seeweetem, la newarot seeweetei ustizet loplöpibu. Bil dibinatš schahds nepelnitš pahrmētums, to newemšchotees plaschi istirfat; wixaitas esot strupi jaatraida. Kas tad esot audsinajis tos gudros mahjitos lungus un jaunlungus, kuri schahdus pahrmētumus issaot, waj ta neesot wisupirwā lahrā un wisuwairal seeweete? Seeweete esot katru winu audsinajusi un lopusi ar tahdu ruhpihu lā žits neweens un tagad seeweete, pehz scho gudro lgu domam, newarot wairš lopi lopi un telu audsinat? Loplöpiba esot tilbands gadu fimtenus atrabusēs seeweeschu roās un ari turpmal newareschot istilt bej seeweeschu lihdsdarbibas, ari turpmal wina palischoť galwenā lahrā seeweeschu pahrsinā. Šiglihtibas wajagot ari seeweetei, tad wina neweenā mahjibu un sinibu nosarē nestahweschot wihreelim palat. Ja wihl esot lahda dsirkstele lahdam no wihlestibas us labu, us darbu un preešch usupureschanas un isturibas, lai to kreetnu šasneegtu, tad ta esot seeweete. Katra seeweete juhtotees, la wina neesot nelahds jemals radijums, waj nesaprati-gala lā wihreētis. Bet wixai jamahzas ari skolā, ari seeweetes jalaischoť arodneezibas skolās, tapat lā wihreeschi, tad redsejchoť, la seeweete dau-dsejadā sinā pahrspehschoť wihreeli.

Tagadejā seweeschu dsihšchanās us gimnastijam esot nepareisa, to esot isgudrojuschu wihreeschi. Gimnastijas atšwešchinot muhsu

ņewetes zaur pilņetas dņihwi un nepilnigo
 iņglihibu no lihdņņinejas dņintas dņihwes, no
 parastas nodarbņņanās tehwa mahjās un ņaim-
 neezibā. TadehĶ noņņehlojama laura ņeweele,
 kas til gimnastijas iņglihtibā domajotees atraduņi
 ņawu laimi. Mahjītai ņeweelei wajagot at-
 greestres ņawas dņintas mahjās un peedalitees
 ar ņaprasņanu ņaimneezibā. Tagad wahĶot
 lihdņellus muhņu ņemlopibas ņolai un uņaiņinot,
 lai tur wiņi peedalotees. Wina ņalot, iņstas
 ņajuhņmas lihdņellu wahĶņanā un dņihwas pee-
 dalisņanās nebuhņņot, ja tur ņewetes nenemņot
 dalibu. Bet ņil no lihdņņinejām runam un
 rakņtem ņinot, tad wiņi runajot til par wiņree-
 ņĶu iņglihtoņņanu zelamā ņemlopibas ņolā, bet
 la tur buĶtu ņamahzas ari ņeweezem, par to
 neta nedņirdot. Wīas preelņĶlikums esot, lai
 neweena ņeweele ne pirņtina neluņtinot dibina-
 mās ņemlopibas ņolas labā, pirms neņinot, ka
 ari ņewetes tur tilņĶot peelaistas un mahjītas
 praktiņtās laulņaimneezibas ņinasņanās. TadehĶ,
 ja gribot, lai kolekte labi iņdodotees, tad lai
 gaĶdajot, la ari ņeweezem iņnahĶot weeta
 ņmeltees laulņaimneezibas ņinasņanas ņĶini no-
 domatā ņemlopibas ņolā. Kad ņinasĶot, la ari
 ņeweele neattureņĶot no laulņaimneezibas ņolas,
 tad ņewetes peedalisĶotees un iņdoņĶotees
 kolekte, la ari ņolas iņstais mehĶrĶis — muhņu
 ņaimneezibu plautņņana, — lura beņ
 ņeweeņĶu lihdņdalibas neņot netaņ domajama.

Beterinarahrsts Zentrales preelšneeks
 D s o l i n š. Rūpat mehš dsirdejušči
 mahjas mahiti runajam. Bina esot
 isteikufi wehlešchanos un aifrahdijumus,
 kureem buhšhot turpmal japeegreesch eewehriba
 un drošči ween to eewehrošhot ari Zentrale,
 zil tas buhšhot warams pehz winas eespehjas
 un lihdselkeem. Zentrale lihdsi šchim neesot wehl
 laukšaimneezibas skolās finā nekas špreests,
 ne darits, neesot wehl programa ušstahdita,
 ne skolās programās komišija eewehleta.
 Modomatai skolai neesot pat wehl waldbibas
 atkaujas. Rahds wirseens skolai janem, par to
 tegad nelo nesinot; wišs leelā mehra atkarošho-
 tees no lihdselkeem, zil daudš to šakrahšchotees.
 Kad nauda buhšhot, tad buhšhot eespehjamš
 ari to darit preelšch nahlamās mahjas mahites,
 la p. p., to darot Bonemonē. Kolekte rahdišhot,
 to mehš spehšhot, lahdu školu mehš wehlešcho-
 tees. Berot, la mums buhšhot eespehjamš ari
 preelšch mahjas mahitem to darit.

Šapulzes wadonis ušaižina pahreet uš tah-
 laku deenas lahtibu.

XVI. Par šopmoderneezibam.

No peenš. instr. N. Šimana, Rīgā.

Kur ween šopmoderneezibas nodibinatas —
 Šandinawijā, Šomijā un pat Šbirijā, — wišur
 no tām nahl labas atšaulšmes, wišur winas
 zildina par eenešigām. Atleel til jautat, labehš

mums wehl naw neweenas kopmoderneezibas? kas ir tas zehlonis, kas Latweescheem aissprosto zelu us kopmoderneezibu? Droschi ween tas mellejams sawadajos Baltijas jaimneezistos apstahkos.

Danija sajuta peena pahrproduktiju daudis agraki, ap 1880. gadu. Tas peespeeda peensaimneekus mellet pehz peena raschojumu tirgeem ahrpus mahjas. Par derigako israhbijas Londona ar satwu iswehligo garshu. Behbeja bija galwenais eemešs, kas speeda Danus us kopmoderneezibas dibinaschanu. Kolas zentrifugas wehl neekfisteja. Bes winam semneekam isnahza mas sweesta ar slittam ihpaschibam. Tas newareja sazenstees us Londonas tirgus ar muischu moderneezibas pagatatwoto sweestu, kurās ruhza ar suta spehlu dsenamee seperatori. Sem tahdeem apstahkteem semneeku peensaimneeziba bija cestigusi gruhda stahwolli. Iseju no schahda nepanesama stahwolli Dani laimigi atrada kopmoderneezibu eeweščana. Birmā, 1882. gada nodibinata, „Klakring“ kopmoderneeziba usrahdija spihdoschus panahlumus. Tas bija jauneewedums, isaudsis no dsihwes wajaschibam un newis mohsligi radits. Tas wareja noderet par labu pamudinajumu zitu kopmoderneezibu nodibinaschanai. Pee wispariga labwehligala peena apstrahdaschanas weida jaunajai estahdei ar mas peedsihwojumu nebuhtu bijis tahdu panahlumu, la tas toreis bija

Daneem. Toreis wehl newajadseja isfraudsitees deiszil drošču pamatu kopmoderneezibas uszelsčanai, lai ta nemtu pahršwaru pret mahju peena isstrahdasčanu.

Sibirijas peensaimneeziba bija atkal tahda, ka ta, par ņewi peenu isstrahdajot, isnemot ņawam wajadņibam, bija loti maswehrtiga, jo nereti, ņintam werstu uņ tuwako tirgu webot, peena produktu eenahlumī neatmaksajo pat zela isbewumus. Tahdos ņaimneezislos apstahlos atrahdamees, Sibirijas ņemneeks atdod ņawu peenu kopmoderneezibai par latru zenu. Sahlumā Sibirijas peena rentneeki eepirkuschi peenu pat par 2 lap. stopā.

ņawisam zitadi tas ir pee mums Baltija, kur latram ņemneekam jo weegli ņasneedsamas pilņehtas un dselszoku stazijas ņawu pahri palikuscho peena produktu pahrdosčanai. Zaur rolas zentrifugu eegahdasčanu stipri uslabojas ņweesta pagatawosčana, tā isnahluma, tā labuma ņinā un zaur to rodas ņinams eenahlums no peensaimneezibas. Te pee kopmoderneezibas dibinasčanas beedri war usstahdit prasibas, ņem kurām teem neder peedalitees. Tapehž pee mums pastahwes un buhs nahlotne tikai tahdam kopmoderneezibam, zaur kuru pareiso eerihlosčanu un wadiščanu beedri — peena nodeweji eeguhš no peena wairal eenahlumū par lihdsšchinejeem. Bitadi naw nosihmes wiads eeguldit kapitalu un usnemtees weltigas puhles un laika tehre-

mums wehl naw neweenas kopmoderneezibas? kas ir tas zehlonis, kas Latweescheem aissprosto zetu us kopmoderneezibu? Droschi ween tas mellejams sawadajos Baltijas saimneezistos apstah'kos.

Daasja sajuta peena pah'rproduktziju daudj agrati, ap 1880. gadu. Tas peespeeda peensaimneekus mellet pehz peena raschojumu tirgeem ah'rpus mahjas. Par derigako israh'dijas Londona ar sawu iswehligo garschu. Behbeja bija galwenais cemesls, kas speeda Danus us kopmoderneezibas dibinaschanu. Rolas zentrifugas wehl neekfisteja. Des winam semneekam isnahza mas sweesta ar slittam ihpaschibam. Tas newareja sazenstees us Londonas tirgus ar muischu moderneezibas pagatatwoto sweestu, kurās ruhza ar suta spehlu dsenamee seperatori. Sem tahdeem apstah'kteem semneeku peensaimneeziba bija cestigufi gruh'ta stah'wolkli. Iseju no schah'da nepanesama stah'wolla Dani laimigi atrada kopmoderneezibu eeweščana. Pirmā, 1882. gadā nodibinata, „Klaking“ kopmoderneeziba usrah'dija spih'doschus panah'lumus. Tas bija jauneewedums, isaubfis no dsihwes wajadsibam un newis moh'ligi radits. Tas wareja noderet par labu pamudinajumu zitu kopmoderneezibu nodibinaschanai. Pee wispah'riga labwehligala peena apstah'daschanas weida jaunajai cestah'dei ar mas peedsihwojumu nebuhtu bijis tah'du panah'lumu, ta tas toreis bija

Daneem. Toreis wehl newajadseja isfraudsitees deiszil broschu pamatu kopmoderneezibas uszelschanai, lai ta nemtu pahrswaru pret mahju peena isstrahdaschanu.

Sibirijas peensaimneeziba bija atkal tahda, ka ta, par sewi peenu isstrahdajot, isnemot sawam wajadfibam, bija loti maswehrtiga, jo nereti, simtam werstu us tuwako tirgu wedot, peena produktu eenahlumī neatmaksaja pat zela isdewumus. Tahdos saimneezistos apstahktos atrafdamees, Sibirijas semneeks atdod sawu peenu kopmoderneezibai par katru zenu. Sahlumā Sibirijas peena rentneeki eepirkuschi peenu pat par 2 kap. stopā.

Bawisam zitadi tas ir pee mums Baltija, kur katram semneekam jo weegli sajnedsjamas pilsehtas un dselszetu stazijas sawu pahri palikuscho peena produktu pahrdoschanai. Zaur rolas zentrifugu eegahdaschanu stipri uslabojas sweesta pagatawoschana, la isnahlumā, la labuma find un zaur lo rodas finans eenahlumis no peensaimneezibas. Te pee kopmoderneezibas dibinaschanas beedri war usstahdit prasibas, sem kuram teem neder peedalitees. Tapehz pee mums pastahwes un buhs nahlotne tikai tahdam kopmoderneezibam, zaur kuru pareiso eerihloschānu un wabischānu beedri — peena nodeweji eeguhis no peena wairal eenahlumū par lihdschinejeem. Zitadi naw nosihmes wiads eeguldit kapitalu un usnemtees melligas puhles uu laika tehre-

šānu beedribas wadišānā. Šāis ir faktors, kas nahlamām kopmoderneezibam jācwehro, — ja tās grib buht dšihwibas špehigas.

Zil par peenu eenem pee tagadejā ištahdaschānas weida Baltijas semneeki, — šāe nebuhs weelā aprehēinat, io deesgan labi finās katrs peena roščotajs patš; bei no šwara ir jautajums: zil teem špehs ismaksat dibinama kopmoderneeziba? Behdejās eenesiba buhs atkariga leelā mehrā no eestahdes pareišas cerihšchānas un wadišchānas.

Netweenš neschāubiseš, ka uš pareiseem pamateem nodibinatas un waditas kopmoderneezibas pahršpehs lihdsšchinejos peena eenahlumus. Moderneezibam peensaimneezibā ir wijadas preekščrozibas uš daudspuſigatu peena apštahdaschānu, kas semneekam, par šewi peenu pahrštahdajot, nemas naw eespehjamš. Nerunajot nemas par daschadu šweestu un šera sortu pagatawošchānu, leelā leelā wehribu uš wehrtigu nokrejota peena ismantošchānu, tā lupinata peena, kaseina, peena zukura, peena pulwera, šabeeseta peena isgatawošchānu un t. t. Tas wišs ir iſlehgts pee lihdsšchinejās šaimneekošchānas.

Behz šawas rihzibas kopmoderneezibas waretu eedalit diwās šchēirās: ar aprobeschotu un neaprobeschotu rihzibu. Ar aprobeschotu rihzibu — tās buhtu tahdas moderneezibas, turās eesuhja weenigi krejumu, un,

ja ari lahdu dalu pilnpeena, tad pehz wina nokrejoschanaš wahjpeenu un ari paninaš beedri ir špeesti nemi atpalaš samehrā ar eejuhtito krehjuma waj pilnpeena daudsumu. Šahda tipa kopmoderneezibu eerihšoschana gan isnah! lehtala un šaimneeloschana weentahrschala, tā eestahdē ar pilnu rihzibu, bet winaš naw tās eenefigalās. Tās ir nostahditas weenigi preekšā šweestoschanaš, bet ar pehdejo ne latrā gada laika šasneebjama augstalā peena zena. Winaš iskriht wašaras peena isseeroschana par lehto šweesta laiku un ari pahrpalikuschā nokrejotā peena eenefiga ismantoschana. Bai zaur kopmoderneezibam peenu eenefigi ismantotu, Latweešcheem japeeturas pee pilnigām moderneezibam, kurās eešpehjama wišpufiga peena apštrahdaschana pehz laira gada laika prasibam un pehz peena produktu zenam.

Pehz pahrštrahdajamā peena daudsuma kopmoderneezibas war eedalit rolas, firgu (geh-pela) un šuta špehta eestahdēs.

Šlatotees no Latweešču masgruntneeku peenšaimneezibas tagadejā šahwolka, ar rolu darbinamām moderneezibam naw nelahdas nošihmes, — tās newarēs daudšreij šazenstees eenehmuma šinā ar tagadejo šemneeku peena apštrahdaschanaš weibu, nemas nerunajot par leelala eenehmums nodroschinaschānu.

Ar 200,000—300,000 stopu peena gadā warelu nodarbinat moderneezibu ar gepela pee-

palihdsibu, lamehr leelakam peena daudsomam nepezeeshami eerihkojamas sutu spehla moderneezibas. Weenigi pehdejās warēs pee Vatweeschem pastahwei. Rā finams, lopmoderneezibas effi- stenze atkariga weenigi no pahrstrahdajamā peena daudsoma; tadehl nobibinajamām moderneezibam jazensčas saistit dauds peena deweju beedru. — Weens no gruhstalajeem schlehschleem, luru Vatweeschu masgruntneekam nahlas pahrlahpt us lopmoderneezibu, — ir peena nosuhtischana. Katram sawu peenu aisgahdat buhtu loti nepraktiska rihziba. Waj scho leetu newarelu nokahrtot lihdsigi Druu moderneezibam? Tur peena peeweschanu isdob masalsolischanā no 80 — 80 kap. par 100 stopu, statotees pehz weschinas attahluma un zela labuma. — Zaur to teef panahkta weeglaka moderneezibas buhwes weetas iswehle, lura daudsfreis beedreem dara leelas galwas sahpes, jo latrs grib moderneezibu sawā tuwumā. Tahdā zela, tad peenu peewed us moderneezibas rehina, tad wairis naw runas par beedru peedabuschanu, bei gan par to, waj latru beedri, wina attahluma waj zitas sahbas leetas pehz, wehris us- nemt lopmoderneezibā.

Breelich tahlaleem beedreem eerihkojamas trehjuma stazijas, luras war buht no galwenās moderneezibas leelakā attahlumā. Zaur nokrejo- shanas punkteem pawairofim moderneezibas peena daudsumu. Bet jo wairal peena, jo

masal buhš isbewumi par peena isstrahdaschanu un toteesu palis wairat naudas, to ismajat feedreem.

Veterinar = ahrstis Dsolinšč, ta šapulzes waditajs usajina peeteillees pee debatem.

Stujano Ramozlas. Preelščlofitojs esot špraudis šawam preelščnesumam par mehrči, eejuhšminat dalibneelus preelšč kopmoderneezibas, kuras ideja esot jau laidusi dšilas šalnes, ta daudš šaimneeli esot ta ecintereseti, ta gulstotees un zelotees ar kopmoderneezibu uš mehles. Ščurnali un laikrafsi stahstot tilai par leelo pelau. Kopmoderneeziba par šewi esot tilai afzionaru finansials pajahkums, kuršč esot labi japahrbauda un pamatigi janodibina. Warot jau šapulzetees un weenotees 10—20 šaimneezibas, bet ar to un kur nodibinat kopmoderneezibu? Ar nauda no bankas par 6¹/₂ procentem? Ta weegli esot pateikt, bet majat tahbu procenti un aidot kapitalu esot gruhš gabals. Winam šaiminos (Špahreneesčos) nospreeduschi dibinat kopmoderneezibu. Ššbrauzis ari instruktors, turejis preelščlafijumu un bewis pahršlatu ščini lecto. 20 šaimneeli peeralsijusčees, ziti aprehšinajuschi, ta peena wedums uš kopmoderneezibu apšhdot wišu pelau; telpas un maščinas un wiša zita ectaise kopā ismajajot uš 10,000 r. Peena wajagot kopmoderneezibai wišmajalais 200,000 štopu gada, bet

ja tildauds neisnahlot, tad esot japeemalsid. Schahda kopmoderneeziba wiseem 20 jaimneeteem esot jegalwo par pasahlumu: ja eeschot labi, wareschot aismakfat, ja ne — ja well no teschas un jamakja flah. Mubsu laufjaimneeku stahwollis neesot tahds, ta warot peemakfat 50 r. no jaimneezibas un weenaldfigi raudsitees us pelau. Ja mums instruktors galwoschot, ta buhwe ismakfaschot til un til un teilschot, ta til un til taisni pelnischot, tad wisi peedalischotees. Winsh luhdsot wina nepahrprast, bet apskatit ari ehnu, t. i. aisspreedumus. Ja esot ehna, tad esot ari saule un newajagot leetu apskatit tilai no saules puses. Gimana tgs esot teizis, ta warot eenemt kopmoderneeziba 6—6¹/₂ kap. no stopa. Ja nu peens japeewed, jamakja algas, jamasina paradi, janolihsfina prozentes, tad labi ja isnahlot 5 l. stopa un wehl masaf. To jau dabujot tagad tuhlin, jawedot til lihds dselkszela stazijam, bet kopmoderneeziba to tuhlin rola newarot dabut. Kopmoderneezibas aprehlinu usstahdot wajagot eesohlt no minus, t. i. semalds zenas, zil ihsti latram dalibneekam isnahlot slaidras ismakfas no stopa peena un tad eet pee plaschala aprehlina.

Instruktors Gimans. Jaaisrahdot us pahpratumem. Preelshrunatajs teizis: kas buhtu kopmoderneeziba no peena wairuma masaf par 200,000 stopeem peena eenahluma, par to lai galwojot instruktors. Winam us to jafatot,

ja semneefi garantejot 100,000 stopu peena ar noteiktu tautu procentu gadā, ta tad jau varot taifit pareisu aprehzinu, kas pahri par garanteto peena wairumu un labumu, to ismaksaschot pehz tautu prozenteem. Wiasch esot ar meeru ismaksat tuhlin us weetas par moderneeziba atwestu peenu 5 kap. stopā. No pahri palikumu 50% peetischot moderneezibas wadibai un lahrtigu isdewumu shhgshanaai un 50% isnahkschot pelnas teesai un aiskemta kapitala ismaksaschanaai. Wiasch kursos nelad neesot baidijees maksat 6 un 7 kap. stopā par labu peenu, weenmehr isnahkusi wixam pelna. Vai garantejot par noteiktu wairumu peenu, par kuru wiasch maksaschot pehz tautu satura, tad redseschot pee lahdeem panahkumeem tikschot. Waj us Rigu tagad suhtot pareisu peenu? Ne, 50% ja ne 70% us Rigu suhtita peena esot wiltotas un tapehz tee paschi jaimneeli, kas us Rigu pahrdodot par 5 kap. stopu, dodot traukus, maksajot dselsszela wedumu un paschi lihdsi stazijai aiskwedot, us weetas pehrlot prasot 6 un 7 k. stopā. Pareisi eerihlota kopmoderneeziba warot maksat augstaku zenu un dodot leelaku atlitumu, nela atsewischlās jaimneezibas isstrahdajot un ispahrdodot.

Beensajimneezibas instruktors Stilis no Kurjemes. Gribot turpinat Cimara Iga domas, apskatidams kopmoderneezibas ehnas puses. Apskatot kopmoderneezibu sahklumu un

Ja winas ahrsemēs zehluščās, jawaizajot, waj
 tē pee mums nebuščot tas pats
 zehlonš: privati usnehmeji, ne komunala sa-
 weeniba, radijusti tur pirmās kopmoderneezibas.
 Mums neesot privatu usnehmaju un labas sa-
 tilšmes un mušju masgruntneeti nesajuhšmina-
 jotees preelšč kopmoderneezibas. Beens esot
 dahrgs, kopmoderneezibas newarot pastahwei.
 Beena newarot pirkti par 6 kap. stopa. Ja
 peens esot dahrgs, tad wina esot mas. Schim-
 brihščam jalekot kopmoderneezibu jautajums
 pee malas. Ehka jataisot ne no šurstena, bet
 no pamata. Jaudsejot papreelšču lopi, tas
 atmašajotees, jagahdajot par peena pluhdeem.
 Ja peena buščot daudš. tad newajadsešot
 spezialisteem usbahstees, tad winus melleščot.
 Tahda esot ta pareiša ideja. Bet nu par zenam
 kopmoderneeziba ari esot ehnas pušes. Kop-
 moderneeziba nemas newarot tahdas zenas dabut,
 tahdas mehdsot ispaust. Esot minetas pet 8
 lapeitas. Ja esot tahds rgs, tas warot eemalšat
 jalogu par to, ka winšč isdabušot no peena
 8 kap. stopa, to isstrahdajot moderneeziba, winšč
 tam malšajot 2000 rbi. algas gabā. Newa-
 jagot smilšču laiſit azis.

Beensaimneezibas instruktors **E i m a n s.**
 Winšč pats esot wadijis moderneezibu, tur zaur-
 mehrā eenehmis 8—8¹/₂ kap. wišā gabā. Beh-
 tako sweestu pahrdewis par 42 kap. mah-
 zinā. Pee mušju tagadejam peena zenam

un ja tahdas pastahwot, neesot grucht eedficht moderneeziba 8 kap. par stopu. Badsenams tahds moderneezibas waditajs, la3 pahrdotu waj isstrahdatu lehtaku peenu. Ar seeru seeschenu eenahlot wehl wairaf. Tahdas zenas winsch esot isstrahdajis wehl kursos, kur peenu apstrahdajot masuma un zitus produktus, la beespeenu un lupinatu peenu newarot tif eenefigi pahrdot. Rokrejoto peena apstrahdashana gan neistaisot leelas starpibas, bet tomehr pazelot eewehrojami eenahlumus. Schahds eenahlumus neesot jasaprot la neto waj slaidris ailikumus, bet bruto zena 8 - 8 1/2 kap. stopa. Ta neesot nelahda smilichu, laifischana bet pilnigi notizis fatis. Protams, peens jau ari esot no swara; jafinot tahds peens 3, 4, waj 4 1/2 proz tauku satura. Ja winsch isstahdatu 100,000 stopu peena par 7 1/2 kap. stopa ween, tad peenu samalsajot ar 5 kap. stopa, winsch buhtu pelnijas us scha peena 2500 rublus. Ta tad wehl par lehtaku maksu nela 8 kap. stopa warot nopelnit us 100,000 stopoem wairaf la 2000 r. Wikam jasafot, ja kopmoderneeziba newareschot peena isstrahdat avgstal, la aischewichs privat moderneels, tad kopmoderneeziba nepastahweschot. Us lehtakam peena zenam neesot to gaidit. Winsch usstahdot pareisu rehlinu no sawas prakses. Winsch strahdajot wispahribas laba un neejot saistitees ar privateem uskehmejeem, kuri sawa labuma pehz waj zitu eemeslu deht

neustahdot pareisa aprehlina un maldinot tautu.

Rigas Beens. beedr. preelshneels Un =
 dup s. Mums esot galwensais ne peena dau =
 dsuns, bet wina labums, tihrumis un irelnums.
 No tahda peena warot raschot labus produktus,
 un til tahdam esot ihsta peena wehrtiba. Muihu
 masgruntneekem schaja finda esot wehl daudj to
 sanemtees. „Rigos Apstata“ esot teitis, la Ru =
 jenes peensaimneezibas kursos esot peerahbits, la
 no peena warot eekemt 8—8¹/₂ kap. stopa.
 Saldu wiasch esot pahrdewis peenu par 12 kap.
 stopa, to newarot peemehrot, la to warot dabut
 par isstrahdatu peenu. Wiasch ar peenu strah =
 bajot jau 17 gadus, pasihstot tirgu ahrsjems un
 Kreewija un sino, la newarot tildaudj eekemt. Ja
 to buhwejoj, tad to wajagot darit lehnaw, pama =
 tigi un ne leeliski, ahtri kerot. Aprehlinumu
 kopmoderneezibas lai dodot pareisu. Newajagot
 nemas tildaudj peena pahrsrahdat kopmoderne =
 ziba, ja eerihlojoj krehjuma flazijas. Rudenos
 esot mas peena, tad krehjumu warot ajswest reis
 par nedeku. Ja peens jawet 5 werstes latru
 beenu us kopmoderneezibu, tad suhdot wiss ee =
 nahlum, weschana wisu apehdot. Bedejus jau
 doschot masgruntneeki. Masgruntneeki jau ne =
 warot isect us seeroschanu. Sweestofchanas
 kopmoderneezibas esot wislabalās. Danijas
 kopmoderneezibas neesot seeroschanas. Masgrunt =
 neeki warot wahjpeenu mahjas dahrgat islectot

tekeem un zuhtam nekā kopmoderneezibā iştirah-
dajot. Kaseins maksājot 6 r. pudā. Agrak par
nokreħjmotu peenu maksājusi par 10 stopeem
5 lihdi 6 kapeikas. — Wehl esot par
agru eerihlot pilnigas peena kopmoderneezibas;
teħdam wajagot leelu telpu, ņuta katla un ma-
ņhinista waditaja. Ja peens jamebot wehl 10
wersti, tad wairš neatmaksajotees. Kopmoder-
neezibās warot maksat ne peħz peena daudsuma,
bet gan peħz peena tauku ņatura. Kreħjuma
ņazijas eerihlojot, wajadņeħot maņakas kop-
moderneezibas, maņata personala, un ta iņņarga-
ņot ari muħņu peenņaimneelus no banku ka-
pitaleem.

Peenņaimneezibas instruktors A. Ē i m a n ņ.
Zeen. Undupa ņgš neeņot teizis, ņā gan winiņħ
eņot iņwantojis peenu, waj iņņtrahdabams waj
zitadi ņā, tad iņdņinis 12 ņop. no peena ņopa
Wina reħņins, par kaseinu eeħemot 1½ ņap.
mahrzindā jeb 6 rbf. pudā, nepelnot eewehribas
Ja nokreħjumotu peenu kaseindā iņņtrahdajot, da-
bujot 1½ ņap., tad moderneezibā eeħemot wairak,
iņdņenot 2 ņap no ņopa. Kopmoderneezibu uņ-
taiņot 100,000 ņopu gada apgroņijumam, maņ-
gruntneeeem newojagot naudas 10,000 rbf.,
peeteekot ar 5 tuhņņtoņħu rublu; lihdi 1,000,000
ņopu tad 10,000 rbf., un tad ņħi iņņiktā nauda
30 gados a/maksajama pamasam, ar 1/10 ņap.
no ņopa un tā 30 gados moderneeziba buħņot
nokrituņi ņā no gaiņa. Ēaimneeeem newojagot

naudas islikti, wixi dabuščot to no bankas un kopmoderneeziba aismaljšaščot ar mineto $\frac{1}{10}$ daļu kapeikas no stopa. Kur 30 masgruntneeki peedbalitos pee kopmoderneezibas, tad 2 lihds 300 r. uš katru nebuhtu nefahds leels parads un masgrunneekem neesot ko baiditees no banku kapitaleem. 8 un $8\frac{1}{2}$ kap. bruto eenehmuumu taišit kopmoderneeziba neesot newaj dauds, wixšč jau to esot aprahdijis, la taš esot jau eekemts. No kopmoderneezibam baidot taišni peena ušnehmeji starpineeki un rentineeki. Wixcem nepatihlot kopmoderneezibas aij šawam personigam interesem, lai tauta neteelot pee turibas un lai wixu peka netiktu apdraudets.

Undups ari neiššaidrojis, la wixšč Saldū tizis pee 12 kap. peena stopā. Wixam esot gadijumi, kur uš aļziona leelot ištahdato prezi par neuščateleem eenehmis 20 kap. gabalā un lamamberu šereem 30—60 kap. mahrzindā. Tas bijis sports ahršahrtigā wairakšolisčanā. Tahdus gadijumus newarot peeminet nopeetnu jautajumu apšpreeščot.

Agronomš Alberixšč. Tizis jau aishdits, la newajagot šatitees uš kopmoderneezibu tikai no šaules pušes un la ehnas puše ušwehrtā nauda kopmoderneezibas eetaiššanai. Baidits teelot ar 10,000 r., kuri wjadšigi pirmam eesahlumam. Ja nu laulšaimneeki kopmoderneezibas beedri dalot ščo naudu uš dalam un katrs nemtu šawu daļu no lašes, waj tad

Kopmodernēzība neesot weegli eerihkojama. Šči
 nauda neesot nemas šawada nauda, aiskemta
 sumu ar 6% nenahšchotees nemas gruhiti no-
 maksat. Ja tahdā kopmodernēzībā pee-
 dalitos 100 šaimneezibas, tad nō
 1,000,000 štopeem nemot $\frac{1}{10}$ šap,
 wišš šapitals un 0/o weegli aiskmaksajams, ša to
 dalibneeki nemas nemanišchot. Naudas truh-
 kums neesot nekahda ehnaš puše. Šapat ap-
 galwojums, ša esot agri eerihkot kopmodernē-
 zibas un jagaidot, lai peens paleekot lehtats,
 esot pawišam neweetā. Mehš lai gaidot, ša
 peens paleekot lehtats! ja to gribot zeret, tad
 esot par welli pulzejuschees un turpmaš ari
 welli pulzešchotees. Atraidams esot pahrmētums
 instrulstoreem, ša tee usspeeschot kopmodernēzibas.
 Wini aprahdot tiš wina wajadšibu un derigumu.
 Norahbits tižis us Ruženēš kursēem, ša par tur
 isštrahdato peenu eenahžis 8—8 $\frac{1}{2}$ šap. pcenš.
 kursu isštrahdajumi. Šchis peens bijis pahri
 par 40/o tautu šatura un Ruženē wina pahrdot
 dot no 6 $\frac{1}{2}$ šap. šahlot štopā prena us weelas.
 Šweestā nehmušchi 40 šap. Kursu wanta
 bijuši dahrgaka, tabehš ša labat isštrahdata. Š-
 šklaidrojums pareišais esot te tas, ša dahrgums
 nezelootees wiš, šad šahdas montas truhkšot, bet
 šad esot peeprasijumi. Weedriba Ruženē pati maš-
 šajusi 7 šap. peena štopā, bet zaur labu darbu
 radušeš wehl peena. Tee esot pateeki peedših-
 wojumi no dšihweš. Te taišni warot wišu labat

redset, ta mas peena neesot nelahda ehnaš puse bet: ja mas peena, tad taisni wajagot kopmoderneezibaš.

B o g i n Idje no Siguldaš. Negribot ušstahtees pret kopmoderneezibam, winaš janodibinot tilai uš pareiseem špehkeem. Wina ari moderneezibā esot ščo to mahzijusees un peedšihwojuši. Raħdoš rudens mehneščoš, martā un aprili isnahlot 5—6 kap. stopā. Zaurmehra warot rehkinat tilai 5 kap., to wina tirgojotees dabujuši par peenu. Ra peena zena zelschotees, uš to neesot to domat un uš to lai nerehkinajot kopmoderneezibu eerihlotaji.

B i h l m a n i s, Rigaš lungi warot runat par tohdam avgstam peena zenam, bet Rarsewē attahlaša dšihwojosiši teelot ismantoti no Šchihda par 4¹/₂ l., stopā, kuruš to isstrahdajot šeerā. Ja Šchihds warot ismantot 4¹/₂ kap. un šulinaš dodot a'paleš, tad taš jau istaišot gandrish 5 kap. Turpreti ja wasarā peens neesot janem, tad Šchihds ar meeru mašat 5 kap. uš weetaš. Šabrihnotees tadehl, ta te dašči peena tirgotaji til mas dabujot par peenu.

Kulturtechniškis agrn D a u r š o n s. Reweens negribot ušteept peenu par 8 kap. stopā, taš neesot šališ. Turpreti šališ esot gan, ta kopmoderneeziba esot ta weeta, kur wišueenefigali laulšaimneeli warot šawu peenu ismantot. Weetejee apstahški esot, taš nošatot zenu. Kopmoderneezibāš isgatawojot labako tirguš prezji.

Instruktors A. E i m a n s. Reesot no jauna lo peebilst aifinumam, la no wiseem raschoschanas weideem masgruntneelam peensaimneeziba eenohlot wisuwairat no kopmoderneezibas. Undupa lgs esot usswehriš peena labumu un tihrumu un isteizis, it la no muhsu semneesu gotium raschotais peens nebuhtu til noderigs, la zits. Taisni muhsu masgruntneeli newarot lepo-tees ar leelu peena wairumu, bet labuma sind wina gan wainot newareschot. Kas atteezotees us lihribu, tad zaur kopmoderneezibu buhschot lairs peespeests ruhpetees ari par tihribu. Binās beebri zaur statuteem teelot peespeesti eewehrot tihribu sawu paschu intereschu behl. Muhsu kuršs seerā un sweestā isstrahdato peenu newarot nizin t. Wišč esot pahrlleezinats, la kopmoderneeziba muhsu jaimneeli raschoschot tahdu peenu, la to wareschot labi leelot un tihribas sind sawā starpā pat sazenušchotees Muhsu semneeleem truhkštot siaschānu pee baroschanas un daudš zitās leetās, bet peenu wini raschojot labu.

A g r o n o m s B e l m i n š č. Godajamee preelšchrunataji esot zentuschees kopmoderneezibu apstaitit no labās pušes. Rā leelalais launums tomehr israhdijees kapitala truhlumš. Binšč ari pastrihpjojot: ne lairam sawu sweestnizu eerihlot, bet kopigu. Newarot aistahwet usskatu, lairam par sewi raschot; kopsaimneeziba raschoschot wairat. Tapehž esot no swara statitees us lih-

dselkeem, ta waretu wiſulabat dabut pabalſtu. Wina preekſchlikums buhtu, greeſtees pee walbi-
baſ pehz pabalſta. Loplopju ſapulzei jataiſot
lehmums, ta wina aiſiſht lopmoderneezibu
nodibinaſchānu par derigu un wajadſigu, bet ta
netwarot pee tām tiſt aiſ lihdſellu truhtuma.

— — —
Agronomſ Bejinſch nolaja ſchahdas reſolu-
zijaſ par zuhtopibu :

1) „Zuhtlopiba ſewiſchli ſaweenojama ar
loplopibu, jo tahdā ſahrtā teel wiſlabati iſman-
toti peenſaimneezi baſ atkritumi ;

2) pee ſugu iſwehles atmetamaſ tiſpat
tihraſ weetejāſ, ta ari wahzu diſchzilſigāſ zuhtlaſ,
bet leelala wehri ba peegreeſchama jorkſchiraſ-
berſchiru kruſtojumeem un ſewiſchli danu
zuhtam, zaur kuraſ uſlabojamaſ weetejāſ
zuhtlaſ ;

3) danu zuhtlaſ iſplatiſchanaſ labā eeteizamaſ
eerihlot tihraudſinaſawaſ, no kuraſ lauſſaimnee-
zibaſ beedr baſ ware!u dabut waiſlaſ kuituſ
ſawām kuitu ſtozijaſ.“

ſopulze tāſ peenem.

— — —
Agronomſ Belminſch, aiſauktameeſ uſ ſchini
ſapulzē iſteikto wehleſchanoſ, dot aiſrahbijumuuſ
par muhju peenſaimneezi baſ un loplopibaſ
literaturu, teiz, ta ſchi literatura eſot nabadſiga,
bet to paſchu maſ laſot. Pee literaturaaſ pa-
zelſchanaſ warot lihdſet, tad pehrlot un laſot

isdotās grahmatas. Warot aisrahdit us dascham grahmatam: Agronoma Masweh-rischa sarastitas esot ill. dasas „Loplopib.“, Masweh-rischa leellopi esot spezialitetura. Tad prof. Sem-ra grahmata Lopa ahristneeziba, M. Strade grahmata par peensaimneezibu, ar daudj fihmejumeem. Japeeminot, la kritiku aisaut-smes par scho grahmatu esot slittas, bet tohdeem, las pahrwaldot loplopibu un peensaimneezibu, winsch aisrahdot, la tur starp pelawam atrodotes daudj graudu.

Wehl jaminot egrn. Usmana „Genefiga peensaimneeziba“. Tas buhtu muhsu galwenas eewehrojamas grahmatas loplopiba un peensaimneeziba.

Pee peensaimneeleem peekrischanu eeguwnsi Usmana „Genefiga“ peensaimneeziba. Japeeminot ari: Peens, seer, sweests no Amola. Blascha grahmata: Gewads peensaimneeziba no weterinera Kirchensteina. P. Rubena Krehjuma seeri un wehl lahbas retas masal eewehrojamas grahmatas.

Tas esot loti mesl! Bet waiua pee pascheem loplopjeem un peensaimneeleem, la pahrol mas lasot. Tas esot leels possis, las laitejot loplopibas un peensaimneezibas ohtrakai estihstibai. Schi literatura pati par sewi gruhstal saprotama. Wina esot jaecelajotees un jaecedfilinajotees. Siglihtiba un sinaschanas esot ihstais pamats katram arodam. Saulsaimneezibas schur-

nali, peemehram, isnahlot koti mas un tee paschi mas isplatiti un dahrgi. Baltijas Lauksaimneeks isnahlot 1800 eksemplaros. Someem esot lank-saimneezibas laikraksti, kas isnahlot 80,000 ekf. par 80 kap. ekf. gadā. Par til lehtu naudu waretu ari pee mums isdot lauksaimneezibas schurnalu, ja bnhitu wajadsigais lasitaju skaitis. Ijdewumi par raksteeneem, redalziņa u. t. t. esot tee paschi mas lasitam, tā daudslasitam schurnalam. Jo wairat aboneschot, wairat lasischot, jo wairat radischotees lihdselku maksat rakstneekem par kreetneem raksteem, tā ari paschus isdewumus, t. i. schurnalus un lauksaimneeziskus rakstus wareschot isdot ar kreetnaku satoru un daudf lehtof.

Ušaižina klausitajus, ka pehž šapulžes wareschot dabut Stutzera broschuru „Baribas dewumi“, no kuras esot wehl daschi eksemplari. Misrahdot, ka schurnals „Baltijas Lauksaimneeks“ šneedsot sugas jautajumos, peensaimneezibā u. t. t. par wišu lauksaimneezibu pareisas finans un aprakstus. Sabalam šaimneezibām esot mahjās daschada literatura, kas atteezotees uš lauksaimneezibu un tas esot ari mums ihstais zelšč, pa luru jaeet, lai sawas šaimneezibas waretu šaprahtigi un eenefigi wadit.

Veterinarinspektors statsrats Ralnisch. Wixam, tā Widsemes gubernas wezalam weterinarinspektoram un waldibas eerednim jaislatot stingrs protests pret

agronomu *Belmina* tungu par to, ka *Belmina* tungs eeteizis *M. Strades* šaraktito grahmatu. Šči grahmata neesot eeteizama, wina esot nosodama, kaktā eemetama un aiseedsama. Tuwaku paslaidrojumu ščoreiš winšč nedoščot.

Medalžijas lomifija nolasa rezoluzijas par firglopibu:

„Ari firglopibā walda diwejadi eeskati:
 1) no weenas pušes aistohw firgus, kas leetojami tilpat darbam, ka weeglai brauščanai;
 2) no otras pušes — smagos firgus, — šewiščli tur, kur šaimneezibās eewešusēs ruhpnēeziba un dšikultura. Ewehrojot to, ka muhšu šaimneeziba atrodas pahrejas laikmetā uš intensiwu šaimneekščanu un dšikulturu un ka šaimneezibās eeweščas un turpmat wehl leelakā mehrā eewešijees wišadas maščinas, kas praša leelaku un stipraku firgu spēhku, — šapulze nahl pee šlehdsēena, ka tagadejam firgu spēhkam jāpeemehrojas pahrgrositeem apstah'leem un nahlamibā paredsamām pahrmainam laušaimneezibā, un tadehl atšihst par eeteizamu pahreet uš smagaku firgu tipu. Uzzerot minelos apstah'klus, wajadšigš ewehrot šekoščo:

1) muhšu firglopibā išklausčama tagadejā nenoteiktā krusoščana un firglopiba dibinama uš apšinigeem pamateem;

2) atmetama lihri weeglu firgu audšēšana

un leelala wehriba peegreeschama wideji smageem un smogeem sirgeem;

3) wideji smagu sirgu eeandseeschanaï leetojami somu un rodsteru ehrseki; no smageem sirgeem sewischli eeteizami angku aufstafnigee sch eiri un fleidej daki un tilai otrá fahrtá belgeeschi, sewischli brabanti;

4) scho mehrku so sneegschanaï dibinamas sewischlas sirgkopibas weizinaschanaas beedribas un pee H. S. Zentrálbeedribas — sewischla sirgkopibas weizinaschanaas nodaka, kura ari lai ruhpetos par pabalstu no waldbibas preelisch wehlamo kaislas ehrseku eetweschanaas."

Resoluzijas par kopmoderneezibam nolasa kulturtelñikis agron. Laurson:

1) „Lai waretu raschot labaku un weenadaku tirgus prezi, kura teel dahrgali samaljata, un panahktu pilnigaku peena ismantoschana, eeteizams dibinat kopmoderneezibas;

2) us kopmoderneezibam naw jawed peens, bet trehjums un wahjpeens jaismanto pascha jaimneeziba;

3) ta la kopmoderneezibu nodibinaschana sewischli lawe mosgruntneeku truhzige opstahkti — kapitala un lehta kredita truhkums, — tad schim noluhkam nepeezeeschami wajadfigs pabalsts, kusch isluhdjams no waldbibas."

Zentrálbeedribas preelischneeks, weterinarahrsts D s o l i n s ch usruna:

Been. sapulges beedri, aij muguras mums

esot divas swarigas darba deenas. Pirmo reizi Latvešņu lopkopji esot sapulzejusšees uš šahbu sapulzi. Pateizotees, ta esot klaušijušči jaunās Zentrālbeedribas ušaižinajumam un eeradušchees til leelā škaitā uš šahbu špežēlu lopkopības jrutajumu apšpreešhanu. Šči sapulze rahdot, ta mums janah'ot pašcheem šew palihgā. Wina un šchās sapulzes rih'otaju weh'leschanās esot, lai Šuhš (t. i. sapulzes beedri) mahjās pahrnah'ušči ismantotu šchinks sapulzes deenās dširdetos un pahrspreestos leetprateju padomus un aishah'dijumus.

Š č i p š n a no Gulbeneš: Wīšas šapu'zes wah'rda issalot pateizibu Zentrāles beedribas preešchneežibai par šchās pirmās lopkopju šapulzes ruh'pigo šarih'lošhanu un teizamo lahrtības ušturešhanu. Ešot dširdejušči daudš ta jauna, pamah'zošča un pahrleežinošča, las šapulzeteem mahjās pahrgah'jušcheem buhšchot no leela šwara šawu šaimneežibu turpmalā wadibā. Tahlat wiašch issalot nedalitu šapulzes pateizibu Zentrāles lopkopības šelžijas waditajeem un wīšas darbineeleem, šuru reiš nepeetni išstrah'datos preešchlah'ijumus un padomus esot no klaušijušchees diwas deenas. Lai wina šcho darbu, to eejah'ufi, turp'not neatlaidigi tahlat, ta mums buhtu turpmal palihgš un weeta, šur waretu greeštees pehž padoma un palih'bfības, ja mums pašcheem las nebuhtu šlaibrs un šaprotams. Uš muh'ja dšimtenes Latwīšas plaul-

šānu, ušaižinot šāksētes nodseedat: Deems šwehti Latwija! Tam wišī šapulzetee, šahjās pazehlušchees, patlaufija, to ar šajušmu nodseedami.

Agronomš Belmišā ušaižina šapulzē tos, kas gribetu wehl seedot laulšaimn. školai, papildinat wakar eesahkto kolekti, ka šāini šapulzē šanahktu wišmas pilni šintu rubli. (Šāis preekšālikums atrada peekrišānu un pehž šapulzes šlehguma wehl eenahža seedojumi, kas kopā ar pirmās deenas šamesto šnaudu istaišija pahri par šintu rubleem). Tahlat agronomš Belmišā ušaižinaja lopkopibas pahrraugu šgus eerastees 19. februari uš 1. pahrraugu šapulzi šig. Latw. Beedr. namā pullsten 10. pr. pušd. (Šop. pahrraugu šāini šapulzē peedalijes wairat lā 20).

Šapulzes wadons šlehdi šapulzi, pašnodams, ka pehž puštundas uš šig. Latw. Beedr. teatra komištias nolehnuma šāš lopkopju šapulzes apmekletajeem par godu ušwedišāot šperu „Burwju šrehlneekš“.

